

**UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU
PRAVNI FAKULTET ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE
U NOVOM SADU**

**PREDUZIMANJE KRIMINALISTIČKIH RADNJI I DOPRINOS
POLICIJE RASVETLJENJU KRIVIČNIH DELA**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Mentor:

Prof. dr Jelena Matijašević

Kandidatkinja:

Msr Jelena Lukavac

Novi Sad, 2023.

**UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
IN NOVI SAD**

**UNDERTAKING CRIMINAL INVESTIGATION ACTIONS
AND THE CONTRIBUTION OF THE POLICE TO SOLVING
CRIMES**

DOCTORAL DISSERTATION

**Mentor:
PhD Jelena Matijašević**

**Candidate:
LL.M. Jelena Lukavac**

Novi Sad, 2023.

Prilog 1.

UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU

PRAVNI FAKULTET ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE U NOVOM SADU

KLJUČNI PODACI O ZAVRŠNOM RADU

Vrsta rada:	Doktorska disertacija
Ime i prezime autora:	Msr Jelena Lukavac
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje, institucija)	Prof. dr Jelena Matijašević, redovni profesor, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Naslov rada:	Preduzimanje kriminalističkih radnji i doprinos policije rasvetljenju krivičnih dela
Jezik publikacije (pismo):	Srpski, latinica
Fizički opis rada:	Stranica: 276 Poglavlja: 6 Referenci: 214 Tabela: 5 Slika: 0 Grafikona: 5 Priloga: 1
Naučna oblast:	Krivičnopravna uža naučna oblast
Predmetna odrednica, ključne reči:	Kriminalističke radnje, krivični postupak, predistražni postupak, istražni postupak, policija, krivična dela, dokazi, dokazni postupak, policijska ovlašćenja, operativne radnje, istražne radnje
Izvod (apstrakt ili	Pitanje položaja policije, kao jednog od ključnih učesnika društvenog reagovanja

<p>rezime) na jeziku završnog rada:</p>	<p>na kriminalitet, zatim pitanje preduzimanja kriminalističkih radnji od strane policije, te njenom doprinosu rasvetljenju krivičnih dela, značajno poslednjih godina zaokuplja pažnju domaće naučne i stručne javnosti. Policija je aktivan subjekt predistražnog postupka. Osnovni zadatak policije je otkrivanje krivičnih dela i učinilaca, za šta je od izuzetnog značaja angažovanje specijalizovanih jedinica kriminalističke policije i njihova saradnja sa uniformisanom policijom. Iz tog razloga daje joj se mogućnost preduzimanja operativnih ali i dokaznih radnji. S tim u vezi, logično je da se radnje policije u velikoj meri isključivo vezuju za predistražni i istražni postupak kojim rukovodi javni tužilac. Kako kriminalitet predstavlja najsloženiju i najopasniju pretnju savremenom društvu, radnje policije usmerene na suzbijanje kriminaliteta, i njihova saradnja sa pravosudnim organima, su od izuzetnog značaja. Predmet istraživanja u disertaciji bio je analiza radnji policije, njene uloge u krivičnom postupku i doprinosa utvrđivanju materijalne istine. Disertacija se u razradi predmeta, dokazivanju hipoteza i postizanju prethodno definisanog cilja, temelji na raznovrsnom metodološkom pristupu. U istraživačkom delu, fokus je bio na broju pokrenutih krivičnih postupaka, podignutih optužnih akata i osuđujućih presuda, u odnosu na rezultate pokrenutih predistražnih postupaka u Republici Srbiji, uz osvrt na istorijski razvoj zakonskih propisa u ovoj oblasti, kao i na pozitivnopravnim propisima, tj. <i>de lege lata</i> odredbi koje se odnose na ovu oblast. Sa druge strane, rad je obuhvatio i istraživanje u oblasti aktivnosti državnih organa, njihove mogućnosti delovanja u represivnom i preventivnom smislu, uz analizu rezultata koje ostvaruju i mogućnosti unapređenja politike suzbijanja kriminaliteta, odnosno <i>de lege ferenda</i> okvira. Dakle, pored utvrđivanja doprinosa kriminalističke policije rasvetljenju krivičnih dela, od primarnog interesa bilo je i razmatranje aktuelnih, savremenih tendencija u segmentu prepoznavanja značaja njihovog rada, kao i u domenu represivnih i preventivnih mera. Nakon svega iznetog, može se reći da su sve tri hipoteze potvrđene u disertaciji. Naime, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela. Zatim, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka. I konačno, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa.</p>
---	--

Datum odbrane: (Popunjava naknadno odgovarajuća služba)	
Članovi komisije: (titula, ime, prezime, zvanje, institucija)	<p>1. Prof. dr Jelena Matijašević, redovni profesor, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu – <i>mentor</i></p> <p>2. Prof. dr Darko Marinković, redovni profesor, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd - <i>predsednik komisije</i></p> <p>3. Prof. dr Joko Dragojlović, vanredni profesor, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu - <i>član komisije</i></p>
Napomena:	<p>Autor doktorske disertacije potpisao je sledeće izjave:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izjavu o autorstvu, 2. Izjavu o istovetnosti štampane i elektronske verzije dokorskog rada i 3. Izjavu o korišćenju. <p>Ove izjave se čuvaju na fakultetu u štampanom i elektronskom obliku.</p>

Prilog 2.

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD

FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	LL.M. Jelena Lukavac
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	PhD Jelena Matijašević, Full professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad
Title:	Undertaking Criminal Investigation Actions And The Contribution Of The Police To Solving Crimes
Language of text (script):	Serbian language
Physical description:	Pages: 276 Chapters: 6 References: 214 Tables: 5 Illustrations: 0 Graphs: 5 Appendices: 1
Scientific field:	Law (Specific field of science: <i>Criminal law</i>)
Subject, Key words:	Crime investigation actions, criminal proceedings, pre-investigation proceedings, investigation proceedings, police, criminal offenses, evidence, evidentiary

	proceedings, police powers, operating actions, investigative actions
Abstract (or resume) in the language of the text:	<p>The police are the major contributor to the social response to crime, so the issues involving their position and their undertaking criminal investigation actions have been in the focus of the domestic scientific and professional public in recent years. As an active subject in the pre-investigation procedure, the police are tasked with detecting criminal offenses and identifying perpetrators, whereas the engagement of specialized units of the criminal police and their cooperation with the uniformed police is of utmost importance. For this purpose, the police may undertake both operational and evidentiary actions. Hence, the police actions are largely related to the pre-investigation and investigation proceedings managed by the public prosecutor. As criminality poses the most complex and dangerous threat to modern society, the actions of the police aimed at combating crime, and their cooperation with judicial authorities, are extremely important. The research in the dissertation is aimed at analyzing the police actions, their role in the criminal proceedings and their contribution to establishing the material truth. The dissertation is based on a diverse methodological approach in developing the subject matter, proving the hypotheses and achieving the previously defined objective. In the research section, it focuses on the number of initiated criminal proceedings, indictments filed and convictions as compared to the results of initiated pre-investigation proceedings in the Republic of Serbia, with reference to the historical development of legal regulations, as well as the positive legal regulations, i.e., <i>de lege lata</i> provisions relating to this area. On the other hand, the dissertation included research into the activities of state bodies, their possibilities to act in a repressive and preventive sense, with the analysis of the results they achieve and the possibilities of improving the policy of crime suppression, i.e., the <i>de lege ferenda</i> framework. Therefore, in addition to determining the contribution of the criminal investigation police to solving crimes, of primary interest was the consideration of the present, contemporary tendencies in recognizing the significance of police work, as well as in the domain of repressive and preventive measures. After presenting everything, it can be said that all three hypotheses were confirmed in the dissertation. Namely, the criminal actions of the police in the pre-investigation and investigation proceedings are a crucial step towards the initiation of criminal proceedings and the investigation of criminal offenses. Secondly, timely access and continuous training of members of the police bodies contribute to an improved establishment of the material truth in the final phase of criminal proceedings. And finally, with the</p>

	proper use of legal powers, police work leads to adequate decisions by judicial authorities.
Defended: (The faculty service fills later.)	
Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	<ol style="list-style-type: none"> 1. PhD Jelena Matijašević, Full professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – <i>mentor</i> 2. PhD Darko Marinković, Full professor, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade - <i>president of the Commission</i> 3. PhD Joko Dragojlović, Associate Professor, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – <i>member of the Commission</i>
Note:	<p>The author of doctoral dissertation has signed the following statements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Statement on the authority, 2. Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and 3. Statement on copyright licenses. <p>The paper and e-versions of statements are held at the faculty.</p>

Sadržaj

1. UVOD, DEFINISANJE PREDMETA ISTRAŽIVANJA I METODOLOGIJA OBRADE TEME	1
1.1. Uvod	1
1.2. Predmet i cilj istraživanja	2
1.3. Metodologija obrade teme.....	4
1.4. Struktura rada i tematske celine.....	5
1.5. Hipoteze istraživanja.....	8
2. POLOŽAJ I ULOGA POLICIJE U DRUŠTVU	9
2.1. Pojam policije	9
2.2. Položaj i uloga policije u krivičnom pravu.....	12
2.3. Istorijski prikaz razvoja policije	15
2.4. Nastanak policije u Srbiji.....	25
2.5. Organizacija policije	41
2.6. Osnovna načela postupanja policije u obavljanju delatnosti.....	51
3. KRIMINALISTIČKA DELATNOST POLICIJE	69
3.1. Pojam kriminalističkih radnji	69
3.2. Odnos kriminalističke tehnike, taktike i metodike.....	71
3.3. Operativne kriminalističke radnje	75
3.3.1 Kriminalistički eksperiment.....	88
3.3.2. Prikupljanje obaveštenja od građana (informativni razgovor).....	90
3.3.3. Praćenje.....	95

3.3.4. Policijsko opažanje (opserviranje, osmatranje).....	96
3.3.5. Zaseda i hvatanje osumnjičenog.....	100
3.3.6. Potražna delatnost.....	104
3.3.7. Racija.....	108
3.3.8. Poligrafsko testiranje.....	112
3.4. Krivičnoprocesne (dokazne) radnje policije	115
3.4.1. Uviđaj	117
3.4.2. Rekonstrukcija događaja.....	138
3.4.3. Pretresanje.....	139
3.4.5. Privremeno oduzimanje predmeta.....	151
3.4.6. Kriminalističko forenzička registracija, uzimanje drugih uzoraka i kriminalističko forenzička veštačenja i analize.....	157
3.4.7. Prepoznavanje	169
3.4.8. Saslušanje osumnjičenog (okrivljenog).....	173
4. POLICIJSKA OVLAŠĆENJA U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU.....	181
4.1. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Srbije	181
4.2. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Hrvatske	190
4.3. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Crne Gore.....	198
4.4. Načelne karakteristike policijskih ovlašćenja u uporednom zakonodavstvu.....	205
5. POLICIJA U PREDISTRAŽNOM POSTUPKU I ISTRAZI	207
5.1. Zakonski koncept predistražnog postupka.....	207
5.2. Zakonski koncept istrage	212
5.3. Pravni položaj policije u predistražnom postupku i istrazi	214
5.4. Odnos između javnog tužioca i policije u predistrazi i istrazi.....	218

6. ISTRAŽIVAČKI DEO	222
6.1. Statistički pokazatelji kriminaliteta punoletnih lica u Republici Srbiji i učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela	223
6.2. Istraživanje putem anketnog upitnika	237
6.2.1. Rezultati ankete	238
6.2.2. Analiza rezultata ankete sa grafičkim prikazima	240
7. ZAKLJUČAK.....	250
8. LITERATURA	258
8.1. Knjige i članci	258
8.2. Nacionalni i međunarodni propisi.....	271
8.3. Sudska praksa.....	272
8.4. Internet izvori.....	273
9. SPISAK TABELA I GRAFIKONA.....	273
10. PRILOZI.....	275

1. UVOD, DEFINISANJE PREDMETA ISTRAŽIVANJA I METODOLOGIJA OBRADJE TEME

1.1. Uvod

Osnovni cilj krivičnog zakonodavstva jeste zaštita države i pojedinca od kriminaliteta, koji se ostvaruje preventivnim i represivnim delovanjem nadležnih državnih organa preduzimanjem zakonom propisanih mera i radnji. Represivni vid delovanja u cilju zaštite od kriminaliteta može se sagledati kroz krivični postupak u kom se procesuiraju potencijalni učinilac krivičnog dela koji je svojim radnjama ugrozio državu ili pojedinca. Sam cilj krivičnog postupka propisan je članom 1 Zakonika o krivičnom postupku koji u prvi plan stavlja intenciju zakonodavca da se učiniocu krivičnog dela može izreći krivična sankcija samo u zakonito i pravično sprovedenom postupku, pod uslovima koje propisuje krivični zakon, te da niko nevin ne bude osuđen. Polazeći od ovako definisanog cilja krivičnog postupka jasno je da je dužnost krivičnog suda da utvrdi istinu, polazeći od limitiranog načela istine, s obzirom da je teret dokazivanja optužbe na organu gonjenja uz graničnu dokaznu inicijativu suda, a sam postupak je stranački u skladu sa raspravnim načelom, te da je samo ona istina, utvrđena u zakonitom postupku, na osnovu prikupljenih i izvedenih dokaza u skladu sa zakonom, pravno relevantna.

Zakonikom o krivičnom postupku striktno je utvrđen momenat započinjanja krivičnog postupka, na osnovu čega je evidentno da faza predistražnog postupka ne predstavlja fazu krivičnog postupka već pandan pretkrivičnom postupku koji je kao zasebna faza bio predviđen ranijim zakonskim rešenjima. U krivičnoprocesnom zakonodavstvu koje je bilo u primeni sve do 2011. godine, i javni tužilac i policija imali su mnogo uže dužnosti i ovlašćenja, za razliku od aktuelnog zakonskog rešenja, prema kom predstavljaju organe predistražnog i istražnog postupka uz kontrolu sudije za prethodni postupak. Važna

napomena. Pri tome, jeste da je sudija za prethodni postupak u jednom delu preuzeo nadležnosti istražnog sudije čiji se status gubi u pozitivnom krivičnom zakonodavstvu.

Na samom početku potrebno je napraviti razliku između krivičnog gonjenja i krivičnog postupka. Zakonodavac jasno određuje momenat započinjanja krivičnog gonjenja koji se razlikuje od momenta započinjanja krivičnog postupka, a koje započinje prvom radnjom javnog tužioca, ili ovlašćenih službenih lica policije na osnovu zahteva javnog tužioca kada su u pitanju krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti, a radi provere osnova sumnje da je učinjeno krivično delo ili da je određeno lice učinilo krivično delo. Shodno rečenom, jasno se uočava da krivično gonjenje započinje pre početka krivičnog postupka, te da se kroz radnje organa gonjenja utvrđuje postojanje uslova za pokretanja krivičnog postupka. U skladu sa navedenim, faza predistražnog postupka predstavlja ključni stadijum kod pokretanja krivičnog postupka, jer se kroz isti ogleda buduća neposredna pravilna primena načela pravičnog suđenja i načela istine, kao i zaštita ljudskih prava. U konkretnom krivičnom postupku, lice prema kom je suprotstavljen najviši autoritet je okrivljeni, te su njegova prava pod najvećim rizikom od povreda. Takođe, predistražni i istražni postupak su stadijumi u kojim se nesumnjivo prikuplja najviše dokaza i saznanja od strane kriminalističke policije pod rukovodstvom javnog tužioca, na osnovu kojih isti kao organ gonjenja, a kasnije kao stranka u postupku, odlučuje o pokretanju ili daljem učestvovanju u krivičnom postupku.

1.2. Predmet i cilj istraživanja

Krivičnoprocesna načela predstavljaju opšte smernice za postupanje svih subjekata u krivičnom postupku. Svrha načela se ogleda u ostvarivanju osnovnog cilja krivičnog zakonodavstva, odnosno efikasnoj zaštiti države i društva od ponašanja koja ih povređuju ili ugrožavaju, uz maksimalno poštovanje ljudskih prava. To znači da i lice koje je potencijalni učinilac krivičnog dela mora da uživa zaštitu od nezakonitog postupanja i ima sva prava zagarantovana Ustavom, zakonom i ratifikovanim međunarodnim ugovorima. S

obzirom na to da se samo nakon zakonito sprovedenog krivičnog postupka uz neposrednu primenu krivičnoprocesnih načela učiniocu krivičnog dela može izreći krivična sankcija, cilj ovog istraživanja je da se ukaže na neophodnost zakonitog rada policijskih organa u procesu prikupljanja dokaza, imajući u vidu da su upravo pripadnici kriminalističke policije ti koji su u prvim redovima borbe protiv kriminaliteta u društvu.

Osnovni zadatak policije je otkrivanje krivičnih dela i učinilaca, za šta je od izuzetnog značaja angažovanje specijalizovanih jedinica kriminalističke policije i njihova saradnja sa uniformisanom policijom. Iz tog razloga daje joj se mogućnost preduzimanja operativnih ali i dokaznih radnji. S tim u vezi, logično je da se radnje policije u velikoj meri isključivo vezuju za predistražni i istražni postupak kojim rukovodi javni tužilac. Kada postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da bez bilo čijeg posebnog naloga preduzme potrebne mere da se pronađe učinilac krivičnog dela, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka. Ove policijske aktivnosti nisu regulisane posebnim procesnim pravilima i na njih se ne primenjuju posebne procesne forme karakteristične za prikupljanje dokaza, te se rezultati operativnih radnji policije ne mogu koristiti kao dokaz u daljem toku krivičnog postupka, ali se mogu koristiti kao važni izvori saznanja prilikom utvrđivanja okolnosti od značaja za otkrivanje krivičnih dela, kao i usmeravanje javnog tužioca prilikom preduzimanja daljih aktivnosti i prikupljanja dokaza.

Međutim, tokom preduzimanja operativnih radnji, policija može preduzeti određenu dokaznu radnju koja ne trpi odlaganje, u kom slučaju je obavezna da u najkraćem mogućem roku obavesti javnog tužioca, pri čemu radnje policije tad postaju radnje prikupljanja dokaza koje u daljem toku krivičnog postupka mogu biti korišćene kao dokaz, ukoliko su sprovedene u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP).

Rasvetljenje krivičnog dela je u direktnoj vezi sa kriminalističkim operativnim i dokaznim radnjama policije, imajući u vidu da su to prve preduzete radnje nadležnog organa nakon saznanja o izvršenom delu. Kako kriminalitet predstavlja najsloženiju i najopasniju pretnju savremenom društvu, radnje policije usmerene na suzbijanje kriminaliteta, i njihova saradnja sa pravosudnim organima, od izuzetnog su značaja. Upravo

iz tog razloga predmet ovog istraživanja je analiza radnji policije, njene uloge u krivičnom postupku i doprinosa utvrđivanju materijalne istine.

1.3. Metodologija obrade teme

Rad će se u razradi predmeta, dokazivanju hipoteza i postizanju prethodno definisanog cilja, temeljiti na raznovrsnom metodološkom pristupu.

Osnovni teorijski kontekst rada obuhvatiće proučavanje i analizu teorijskih izvora pretežno iz oblasti kriminalistike, ali i krivičnog i krivičnog procesnog prava. Pored analitičko-sintetičke metode, biće primenjena i metodologija indukcije i dedukcije, sa ciljem da se analizom i tumačenjem pojedinih radnji uoči njihov doprinos u postizanju konačne svrhe krivičnog postupka (metod indukcije), a shodno deduktivnom metodu, da se kroz opštu analizu pojma kriminalističkih radnji, akcent stavi na njihove podele, a zatim i njihov doprinos krivičnom postupku i razrešenju krivične stvari.

Osvrt na nastanak i raniji normativni okvir u vezi sa radom policije, kao i njenu ulogu u društvu i prvo regulisanje organa i poslova policije u Republici Srbiji, ali i drugih relevantnih pitanja, svakako će biti utemeljen na istorijskom metodu.

Istraživački deo rada obuhvatiće primenu statističkog metoda prilikom analize relevantnih zvaničnih statističkih podataka, kao i aksiomatskog metoda, kao opšte naučne metode, u cilju obrade podataka i njihove analize, odnosno u cilju izvođenja određenih zaključaka na osnovu manjeg broja polaznih osnovnih stavova.

Za upoređivanje doprinosa kriminalističkih radnji u suzbijanju kriminaliteta, te odnosa zvanično registrovanih podataka i statističkih stanja sa strategijskim i zakonskim pristupom u državi, biće primenjen komparativni metod, dok će uporedni metod biti od značaja u delu analize i poređenja našeg zakonodavstva i prakse sa zakonskim rešenjima i praksom u drugim državama.

S obzirom na to da će u središtu istraživanja biti doprinos kriminalističkih radnji u razrešenju krivične stvari primenom empirijske metode, omogućiće se sagledavanje problema u ovom kontekstu, kao i podsticanje daljeg razvoja teorijske misli u ovoj oblasti.

U radu, odnosno istraživanju, fokus će biti na broju pokrenutih krivičnih postupaka, podignutih optužnih akata i osuđujućih presuda, u odnosu na rezultate pokrenutih predistražnih postupaka u Republici Srbiji, uz osvrt na istorijski razvoj zakonskih propisa u ovoj oblasti, kao i na pozitivnopravnim propisima, tj. *de lege lata* odredbi koje se odnose na ovu oblast. Sa druge strane rad će obuhvatiti i istraživanje u oblasti aktivnosti državnih organa, njihove mogućnosti delovanja u represivnom i preventivnom smislu, uz analizu rezultata koje ostvaruju i mogućnosti unapređenja politike suzbijanja kriminaliteta, odnosno *de lege ferenda* okvira. Dakle, pored utvrđivanja doprinosa kriminalističke policije rasvetljenju krivičnih dela, od primarnog interesa će biti i razmatranje aktuelnih, savremenih tendencija u segmentu prepoznavanja značaja njihovog rada, kao i u domenu represivnih i preventivnih mera.

1.4. Struktura rada i tematske celine

Doktorska disertacija „Preduzimanje kriminalističkih radnji i doprinos policije rasvetljenju krivičnih dela“ sadrži sedam glavnih celina (uključujući uvod i zaključak) i literaturu, po sledećoj sistematici:

U uvodnom delu rad se bavi konceptom teme istraživanja, osnovnim napomenama, kao i predmetom i ciljem istraživanja. Osnovni zadatak policije je otkrivanje krivičnih dela i učinilaca. Rasvetljenje krivičnog dela je u direktnoj vezi sa kriminalističkim operativnim i dokaznim radnjama policije, imajući u vidu da su to prve preduzete radnje nadležnog organa nakon saznanja o izvršenom krivičnom delu. Kako kriminalitet predstavlja najsloženiju i najopasniju pretnju savremenom društvu, radnje policije usmerene na suzbijanje kriminaliteta, i njihova saradnja sa pravosudnim organima, od izuzetnog su značaja. Upravo iz tog razloga predmet ovog istraživanja je analiza radnji policije, njene uloge u krivičnom postupku i doprinosa utvrđivanju materijalne istine.

Pored rečenog, u uvodnom delu je opredeljena i metodologija obrade teme, a definisane su i hipoteze istraživanja.

Drugo poglavlje disertacije pod nazivom „Položaj i uloga policije u društvu“ bavi se na prvom mestu pojmom i karakteristikama policije. Tako, policija predstavlja specijalizovani organ državne uprave čija nadležnost obuhvata unutrašnje poslove države, a koji su definisani odredbama Zakona o policiji. Drugo poglavlje obuhvata i analizu položaja i uloge policije u krivičnom pravu, istorijskim prikazom razvoja policije, kao i nastankom policije u Srbiji. Ovo su veoma bitna pitanja koja vode ka konkretizaciji u analizi primarne istraživačke teme, jer proučavanje istorije policije na neki način predstavlja i proučavanje istorije društva na ovim prostorima. Pored rečenog, pitanja koja se u ovom poglavlju analiziraju jesu i organizacija policije, kao i osnovna načela postupanja u obavljanju policijske delatnosti. Naime, prilikom obavljanja policijskih poslova, policijski službenici primenjuju i ovlašćenja, mere i radnje propisane Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o opštem upravnom postupku, Zakonom o prekršajima i drugim zakonima. Prema zakonskom određenju, obavljanje policijskih poslova zasniva se na načelima: profesionalizma, depolitizacije, saradnje, ekonomičnosti i efikasnosti, zakonitosti u radu, srazmernosti u primeni policijskih ovlašćenja, kao i drugih načela kojima je uređeno delovanje organa državne uprave, delovanje državnih službenika i postupanje u upravnim stvarima.

Treće poglavlje disertacije pod nazivom „Kriminalistička delatnost policije“ prvo je obuhvatilo podnaslove koji se tiču pojma kriminalističkih radnji i odnosa kriminalističke tehnike, taktike i metodike. Ovo su pitanja na koja je valjalo učiniti osvrt jer je kriminalistika jedna od najznačajnijih naučnih disciplina čija znanja nalaze primenu u praktičnoj borbi protiv kriminaliteta. Treće poglavlje je obuhvatilo i operativne kriminalističke radnje, obeležja operativnog rada policije i sadržinu operativnih delatnosti. U ovom segmentu analizirane su sledeće radnje: kriminalistički eksperiment, prikupljanje obaveštenja od građana (informativni razgovor), praćenje, policijsko opažanje (opserviranje, osmatranje), zaseda i hvatanje osumnjičenog, potražna delatnost, racija poligrafsko testiranje. U okviru ovog poglavlja analizirane su i krivičnoprocesne (dokazne) radnje policije, a one se mogu, pak, opredeliti kao radnje za čije preduzimanje su striktno određeni uslovi, način njihovog vršenja, prava i dužnosti subjekata prema kojima se

preduzimaju i način njihovog beleženja, a koje se mogu prezentovati u krivičnom postupku i na kojima se može zasnivati presuda. Na osnovu značaja koji im se daje u Zakoniku o krivičnom postupku krivičnoprocesne radnje se mogu definisati kao dokazne radnje. U ovom segmentu analizirane su sledeće radnje: uviđaj, rekonstrukcija događaja, pretresanje, privremeno oduzimanje predmeta, kriminalističko forenzička registracija, uzimanje drugih uzoraka i kriminalističko forenzička veštačenja i analize, prepoznavanje i saslušanje osumnjičenog (okrivljenog).

Četvrto poglavlje pod nazivom „Policijska ovlašćenja u uporednom zakonodavstvu“ obuhvatilo je uporednopravnu analizu policijskih ovlašćenja u zakonima Republike Srbije, Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Cilj je bio da se učini kraća opservacija zakonskog tretmana tri države u regionu Zapadnog Balkana povodom nekih značajnih pitanja u ovoj oblasti, kao što su vrste policijskih ovlašćenja, uslovi i načini primene pojedinih policijskih ovlašćenja i dr. Ovo poglavlje je uključilo i analizu načelnih karakteristika policijskih ovlašćenja u uporednom zakonodavstvu.

Peto poglavlje pod nazivom „Policija u predistražnom postupku i istrazi“ sadrži analizu zakonskog koncepta predistražnog postupka, zakonskog koncepta istrage, pravnog položaja policije u predistražnom postupku i istrazi, te odnosa između javnog tužioca i policije u predistrazi i istrazi. Naime, tužilačka istraga donela je sa sobom brojne novine. Imajući u vidu temu disertacije, interesantno je bilo učiniti kraći osvrt na suštinu predistražnog postupka i istrage, pravni položaj policije u predistražnom postupku i istrazi, kao i odnos javnog tužioca i policije u predistražnom postupku i istrazi. Ono što se svakako u značajnoj meri promenilo u odnosu na sudsku istragu jeste jačanje odnosa između javnog tužioca i policije, ali i značajnija uloga policije u prvim fazama krivičnog postupka.

Šesto poglavlje je istraživačko poglavlje, koje je posvećeno analizi statističkih i originalnih istraživačkih podataka o određenim parametrima zastupljenosti rada policije u rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji. Istraživanje je, prema već definisanoj metodologiji, u prvom delu ovog poglavlja zasnovano na podacima Republičkog zavoda za statistiku, dok su u drugom delu predstavljeni rezultati istraživanja putem anketnog upitnika. Naime, u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji analizirali su se zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih

organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije. Potom, kako bi jasnije sagledali odnos i stavove stručne javnosti prema učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, sprovedeno je istraživanje putem anketnog upitnika. Istraživanje je obuhvatilo samo stručnu javnost, odnosno sudijske saradnike i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, Osnovne javne tužioce u Novom Sadu i Više javne tužioce u Novom Sadu, kao i advokate u Novom Sadu. Dakle, cilj ovog istraživanja bilo je dolaženje do mišljenja i percepcije stručne javnosti kada je reč o učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji.

Sedmo poglavlje čine zaključna razmatranja kandidatkinje, a povodom teme rada, teorijskog koncepta, istraživanja i postavljenih hipoteza.

1.5. Hipoteze istraživanja

Na osnovu prethodno definisanog predmeta i cilja istraživanja, može se izdvojiti osnovna hipoteza doktorske disertacije, i dve posebne hipoteze.

Osnovna hipoteza: Kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela.

Prva posebna hipoteza: Pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka.

Druga posebna hipoteza: Pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa.

2. POLOŽAJ I ULOGA POLICIJE U DRUŠTVU

2.1. Pojam policije

Pojam policije još uvek nije dovoljno precizno definisan. „Pod policijom se najčešće podrazumeva ogranak državne vlasti koji se stara o održavanju javnog poretka, lične i imovinske bezbednosti, zatim delatnosti te vlasti i osoblja u njenoj službi, kao i zgrada u kojoj se nalazi ta vlast.“¹

„Etimološki posmatrano, reč „policija“ (engleski – *police*, nemački – *polizei*, francuski – *police*) potiče od grčke reči *polis*, *politeia*, što označava upravu grada, državu, ustav.“²

Engleski autor Maubi (Mawby) dao je prvu modernu definiciju policije 1885. godine. On policiju definiše kao „onaj deo društvene organizacije koji se neposredno brine oko održavanja dobrog poretka, odnosno prevencije i otkrivanja povreda tog poretka.“³

Policija predstavlja specijalizovani organ državne uprave čija nadležnost obuhvata unutrašnje poslove države. Zakon o policiji u članu 2 definiše unutrašnje poslove kao poslove državne uprave uređene zakonom koje obavlja Ministarstvo unutrašnjih poslova „a čijim obavljanjem se ostvaruje i unapređuje bezbednost građana i imovine, pruža podrška vladavini prava i obezbeđuje ostvarivanje Ustavom i zakonom utvrđenih ljudskih i manjinskih prava i sloboda, kao i drugi, sa njima povezani poslovi iz utvrđenog delokruga i nadležnosti Ministarstva.“⁴

---

¹Vujaklija, M. (2003). Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, str. 703.

²Gaćinović, R. (2015). Koreni nastanka policije u modernoj državi, NBP – žurnal za kriminalistiku i pravo, vol. 20, br. 1 str. 67-81, str. 68.

³Mawby, R. I. (1990). Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective, Unwin Hyman, London, str. 2.

⁴Zakon o policiji, "Sl. glasnik RS", br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018.

Moguće je izdvojiti osnovne karakterisitke policije:

- „organizacija (policija kao posebno organizovana snaga);
- funkcionalnost (policija kao određena delatnost države i društva, državna funkcija, upravna funkcija, javna služba i dr.);
- formalnost (vezana za spoljašnji pravni izraz policije);
- materijalnost (upućuje na ciljeve i osnovnu sadržinu aktivnosti policije i njena pojedina obeležja koja se uzimaju kao njena *differentia specifica*);
- statičnost (policija kao institucija sa obeležjima zatvorenog sistema sa unapred nedvosmisleno utvrđenim položajem i ulogom u društvu);
- dinamičnost (policija kao otvoren društveni sistem koji je u stalnoj interakciji sa svojim okruženjem koje se menja i kojem se ona mora prilagoditi);
- policija kao organ vlasti (gledanje na državu kao organizaciju sa monopolom fizičke prinude i policiju kao jedan od izvršnih organa državne uprave koji ima pravnu funkciju koja se sastoji u izdavanju opštih i pojedinačnih zapovesti i primeni prinude radi obezbeđenja neposrednog izvršavanja zakona i drugih propisa) i
- javna služba (naglašavanje socijalne funkcije savremene države i shvatanje policije kao organa neautoritativne prirode). Policija je, dakle, složeni sistem profesionalnog tipa koji je organizovan radi održavanja javnog reda i poretka u društvu i koji je u te svrhe snabdeven zakonskim ovlašćenjima i potrebnim sredstvima, uključujući i sredstva prinude.“⁵

Prema Sokoloviću, „policija obavlja zakonom utvrđene policijske i druge poslove, pruža podršku vladavini prava i demokratskom društvu i odgovorna je za ostvarivanje bezbednosti, u skladu sa zakonom“⁶, dok se prema Miletiću „policijom naziva skup državnih snaga (i sredstava) koje obavljaju određene poslove iz oblasti bezbednosti, tj. policijske poslove. Tako bi represivna policija predstavljala organizovan skup snaga nadležnih za represiju - suzbijanje određenih delikata, a preventivnopolicija organizovan

⁵Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 67.

⁶Sokolović, R. (2006). Policija i krivični postupak-suprotstavljanje organizovanom kriminalu, Zavod za udžbenike, Beograd, str. 85.

skup snaga nadležnih za prevenciju- sprečavanje određenih delikata.“⁷ Preventivna policija bi mogla da se nazove administrativnom tj. upravnom policijom jer obavlja upravnu funkciju, dok bi represivna bila sudska policija koja deluje u ostvarivanju sudske funkcije. Miletić dalje ističe da su „i jedna i druga grupa aktivnosti sastavni deo ukupne delatnosti policije, tj. i jedna i druga policija sastavni su deo policije kao celine.“⁸

Milosavljević policiju određuje kao „složeni sistem profesionalnog tipa koji je organizovan radi održavanja javnog reda i poretka u društvu i koji je u te svrhe snabdeven zakonskim ovlašćenjima i potrebnim sredstvima, uključujući i sredstva prinude.“⁹

„Obavljanjem policijskih poslova policija svima pruža zaštitu njihovih prava i sloboda. Prilikom pružanja zaštite, policija pojedina prava i slobode može ograničiti samo pod uslovima i na način utvrđen Ustavom i zakonom.“¹⁰

Prema članu 3 Zakona o policiji „policija predstavlja organizovan način obavljanja zakonom uređenih poslova, koju čine policijski službenici koji, u obavljanju policijskih i drugih unutrašnjih poslova, štite i unapređuju bezbednost građana i imovine, poštujući Ustavom zajemčena ljudska i manjinska prava i slobode i druge zaštićene vrednosti u demokratskom društvu, uz mogućnost upotrebe sredstava prinude u skladu sa Ustavom i zakonom.“¹¹

Sokolović pak navodi da „poslovi policije imaju komponentu preventivnog i represivnog postupanja na planu sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta. Formalno najznačajnije aktivnosti policije, prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku, pretežno su represivnog karaktera i nalažu otkrivanje krivičnih dela za koja se goni po službenoj dužnosti (*ex officio*), kao i hvatanje njihovih počinitelaca i obezbeđenje materijalnih dokaza.“¹²

---

⁷Miletić, S. (2003). Policijsko pravo, Policijska akademija, Beograd, str. 9.

⁸ Ibid.

⁹Milosavljević, B. (1997). Nauka o policiji, Policijska akademija, Beograd, str. 17.

¹⁰Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 85

¹¹Zakon o policiji, op. cit.

¹²Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 85.

2.2. Položaj i uloga policije u krivičnom pravu

Baveći se pojedinim aspektima nastanka, uloge i položaja policije u modernoj državi, Gaćinović opredeljuje dva pristupa u određenju policije i njenih funkcija. „Prvi pristup je klasičan i nalazi se u većem delu literature koja se bavi ovim pitanjima. Po ovom shvatanju policija je sistem posebnih organa unutrašnje uprave i njoj podređenih službenih lica, čiji je neposredni zadatak održavanje reda i mira u državi. Drugi pristup je savremeniji – on funkciju policije vidi kao brigu za održavanje mira, reda i sigurnosti, što sadrži odgovornost za garantovanje sigurnosti svim građanima, kako bi živeli u miru i kretali se slobodno gde god žele, bez straha od ugrožavanja njihove lične i imovinske sigurnosti.“¹³

Miletić definiše da policija kao organ državne uprave „obavlja zakonom utvrđene poslove državne uprave koji se odnose na bezbednost države i njenih građana. Te poslove policija obavlja u ime i za račun države, jer su to poslovi državne vlasti čije obavljanje je policiji poverila država.“¹⁴ Celokupna delatnost policije može da se okarakterise kao zaštita bezbednosti države i njenih građana, te se može shvatiti kao višedimenzionalna, jer je čini više različitih aktivnosti kojima se ostvaruju različite funkcije države - upravna, sudska i zakonska. Iz navedenog sledi da aktivnosti policije, prema funkcionalnoj podeli, mogu biti upravne, prekršajne, krivične i normativne.

Subošić i Vukašinović ukazuju da se „Koncept policije menja, što je posledica izazova s kojim se ona susreće. Uz obavljanje tradicionalnih funkcija policije, kao što su zaštita ljudskih prava i zaštita bezbednosti ljudi, policija ima svojstvo javne službe i stara se o pružanju usluga društvenog karaktera, što doprinosi efikasnijem obavljanju poslova zbog kojih postoji.“¹⁵

Marković je stava da „Iako je policija deo državne uprave, rešenja doneta u Zakonu o policiji ukazuju na obeležja i karakter rada i obavljanja poslova policije u skladu sa

¹³Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 77.

¹⁴Miletić, S. (2003), op. cit., str. 62.

¹⁵Subošić, D., Vukašinović, Z. (2007). Statusna obeležja policijske organizacije u Srbiji, Bezbednost, vol. 49, br. 4, str. 92-107, str.105

konceptom javne službe prema građanima, drugim državnim organima i nedržavnim subjektima, te se može zaključiti da policija ima svojstva i javne službe.¹⁶

Subošić i Vukašinović u tom smislu navode da se, imajući u vidu predmetnu analizu policije „sa aspekta javne službe i polazeći od reformskog opredeljenja za transformacijom policije u moderan servis, mora istaći da je ona strategijski koncipirana ne samo kao servis građana, već i pravosudnih organa, tužilaštva i drugih državnih organa.“¹⁷

Gaćinović je stava da je „Funkcionisanje policije striktno vezano za javni poredak i njegovo održavanje. Održavanje javnog poretka jeste funkcija policije i obuhvata: prevenciju njegovog narušavanja, represije usmerene protiv narušavanja javnog poretka i stvaranje uslova za stabilizaciju i održavanje javnog poretka. Javni poredak se pri tome izjednačava sa ustavnopravnim poretkom, odnosno sistemom političkih institucija. Svaka delatnost usmerena protiv ovako shvaćenog javnog poretka predstavlja protivpravnu delatnost sa, najčešće, obeležjima krivičnog dela.“¹⁸

Pušeljić i Jelenski definišu da „zaštita javnog poretka obuhvata prinudno izvršenje zakona, održavanje pravnog poretka, zaštitu ljudskih života i imovine, i to kako od društvenih opasnosti, tako i od prirodnih nesreća, kao što su požari, poplave ili druge elementarne nepogode.“¹⁹

Prema Miletiću, „iz našeg pravnog poretka mogao bi se izvesti zaključak o pet osnovnih grupa poslova policije, a to su: zaštita bezbednosti države, zaštita bezbednosti građana, sprečavanje (prevencija) i suzbijanje (represija) kriminaliteta, održavanje javnog reda i mira, upravni unutrašnji poslovi.“²⁰

U kontekstu rečenog, Kulić navodi da je „predistražni postupak istovremeno regulisan normama krivičnog procesnog i upravnog prava. Otkivanje krivičnih dela i pronalaženje njihovih izvršilaca spada u delatnost državnih organa uprave, kao što je Ministarstvo unutrašnjih poslova. Ovi organi, radi otkrivanja krivičnih dela i njihovih

---

¹⁶Marković, S. (2014). Praktični aspekti primene nekih policijskih ovlašćenja i obavljanja poslova, *Bezbednost*, vol. 56, br. 1. str. 104-125, str. 105.

¹⁷Subošić, D., Vukašinović, Z. (2007), op. cit., str. 96.

¹⁸Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 78.

¹⁹Pušeljić, M., Jelenski, M. (2007). Policijski sustavi – realizacija policijske funkcije kroz ustroj, *Policija i sigurnost*, vol. 16, broj 1–2, str. 1-19, str. 2.

²⁰Miletić, S. (2003), op. cit., str. 164.

izvršilaca, u predistražnom postupku ovlašćeni su da, u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak, preduzimaju odgovarajuće mere i radnje. Prema tome, organi policije, osim uloge koja im pripada kao državnim organima uprave imaju i zakonom definisanu ulogu u predistražnom postupku, tako da oni, osim primene normi upravnog prava, primenjuju i norme krivičnog procesnog prava.²¹ Ono što izdvaja policiju kao državni upravni organ od ostalih upravnih organa jeste mogućnost i zakonom uređena primena sile, tj. ovlašćenje policije da neposredno primenjuje silu, odnosno sredstva prinude.

Sokolović dalje opredeljuje da su „organi policije u krivičnom postupku osnovni nosioci funkcije otkrivanja krivičnih dela i pronalaženja odnosno hvatanja učinilaca, pa se zbog toga smatra da njihova redovna delatnost - vršenje potražnih tzv. neformalnih radnji - predstavlja posebnu upravnu delatnost, koja po svojoj suštini ne pripada krivičnom postupku.“²²

Ako se učini kratak osvrt na poimanje koje je pre tri decenije bilo aktuelno u pravnoj teoriji i zakonodavstvu, nužno se izdvaja stanovište koje je izneo Vasiljević, a prema kom „sud isleđuje i odlučuje po krivičnim stvarima, ali da bi to mogao da čini, krivična stvar treba da dospe pred krivični sud: krivično delo treba da bude otkriveno, učinilac pronađen, i prikupljena potrebna obaveštenja o delu i učiniocu koja će omogućiti da se povede krivični postupak. Nastaje jedna aktivnost povodom učinjenog krivičnog dela i u cilju krivičnog postupka, ali koja ne pripada krivičnom postupku, a obavljaju je pre i van njega, organi unutrašnjih poslova po propisima svoje službe.“²³ Iz rečenog se svakako može zaključiti da je ovakva aktivnost policije, koja se preduzima van krivičnog postupka u velikom delu u stvari formalno i materijalno upravnopravne prirode a ne krivičnoprocesne. Ovakvo stanovište je prihvatljivo jer navedena aktivnost organa unutrašnjih poslova predstavlja kriminalističko-taktičku delatnost koja najviše spada u policijsko pravo, te je i uređena Zakonom o policiji i mnogobrojnim podzakonskim aktima, dok je u mnogo manjem obimu obuhvaćena Zakonikom o krivičnom postupku. Suprotno navedenom,

---

²¹Kulić, M. (2017). Upravno pravo- opši deo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, str. 8.

²²Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 86.

²³Vasiljević, T. (1991). Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd, str. 14.

Sokolović je dve i po decenije kasnije zauzeo stav da „kad se pod zakonom utvrđenim uslovima izvode istražne radnje u pretkrivičnom ili prethodnom postupku, onda su ove procesne radnje po sadržini, formi i značaju iste i u procesnom smislu izjednačene sa procesnim radnjama koje preduzima sud“²⁴, odnosno javni tužilac od momenta kad je istraga prešla u nadležnost javnog tužilaštva.

Imajući u vidu do sada iznete poglede na suštinu i značaj uloge policije u krivičnom postupku, isti autor je opravdano uočio da je „uloga policije u predistražnom i krivičnom postupku izuzetno obimna, složena i značajna. Suština delatnosti sastoji se u otkrivanju i prijavljivanju krivičnih dela i učinilaca, kao i preduzimanju niza operativno-kriminalističkih radnji i mera u vezi sa tim. Imajući u vidu činjenicu da su pripadnici policije osnovni nosioci originalne i autentične funkcije otkrivanja krivičnih dela i učinilaca, ove aktivnosti predstavljaju sadržinu njihove redovne delatnosti.“²⁵

Na kraju, Subošić ističe da su efekti krivične funkcije policije preventivno-represivnog karaktera navodeći da „policija krivičnom funkcijom sprečava i suzbija kriminalnu aktivnost, čime doprinosi ostvarenju sudske funkcije države u krivičnim stvarima. Ova funkcija policije je skup poslova koji obuhvata sprečavanje, otkrivanje i prijavljivanje krivičnih dela, pronalaženje i hvatanje njihovih učinilaca, kao i njihovo privođenje nadležnim organima, s ciljem ostvarivanja najpovoljnijeg mogućeg stanja bezbednosti.“²⁶

2.3. Istorijski prikaz razvoja policije

Nakon konciznog osvrt na položaj i ulogu policije u krivičnom pravu, značajno je u kraćim crtama sagledati istorijski kontekst nastanka policije.

---

²⁴Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 87.

²⁵Ibid., str. 90.

²⁶Subošić, D. (2010)., Organizacija i poslovi policije, Kriminalističko-policijska akademija. Beograd, str. 98.

Pojava policije je „deo procesa nastanka političkih preduslova civilizacije, pre svega vojno-političkih institucija vlasti. Naime, veći broj autora se slaže da se policija kao organizovana snaga javlja sa nastankom privatne svojine i države.“²⁷

Prema Simiću i Nikaču, „kroz različite epohe ljudske civilizacije policijska organizacija je bila u bliskoj vezi sa državom i društvom, pa se napredak države istovetno odražavao i na policiju.“²⁸

„Još u državama starog veka postojali su izvesni oblici policije. U starom Egiptu postojali su još početkom III milenijuma p. n. e. posebni službenici zaduženi za bezbednost u egipatskim provincijama, dok se policijska organizacija, koja se odnosila na čuvanje faraonskih i drugih grobova, prvi put pominje 1340. godine p. n. e. Ovu instituciju poznaju i stare civilizacije, odnosno domorodački Indijanci na američkom kontinentu. Tako su kod Asteka postojali komesari zaduženi za održavanje reda, a kod Inka policijski funkcioner je bio zadužen za deset porodica koje je danonoćno nadgledao.“²⁹

„Najraniji primer pokušaja kontrole ponašanja ljudi datira iz antičkog doba, oko 2300 godina pre nove ere, kad su sumerski vladari sačinili dokument o krivičnim delima protiv društva.“³⁰

Međutim, pojava policije „datira iz vremena nastanka prvih država, i kao takva ubraja se među prvobitne i najstarije institucije ljudskog društva. Policija je nastala, pre svega kao potreba vladajuće elite da nametne određena pravila ponašanja pojedincima. Država je morala da definiše norme ponašanja kako bi u novonastaloj društvenoj zajednici obezbedila red, regulisala odnose u društvu, ali i zaštitila interese vladajuće grupacije.“³¹

U staroj Grčkoj i Rimu „u sastav policijskih formacija često su uzimani robovi, budući da su slobodni građani ovo zanimanje smatrali ponižavajućim. Policijsku delatnost u Atini obavljalo je više tela i organa. Delatnost nadzora nad strancima vršio je *poliarh*, a uličnu i trgovačku policiju je činilo nekoliko činovničkih grupa sa po deset članova.“³²

---

²⁷Gaćinović, R. (2015), op. cit., str.76

²⁸Simić, B., Nikač, Ž. (2009). Razvoj policijske organizacije od tradicionalne ka savremenoj u funkciji suzbijanja kriminaliteta, NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo, vol. 14, br.3, str. 117-131, str. 129.

²⁹Gaćinović, R. (2015). op. cit., 71.

³⁰Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str. 118.

³¹Ibid.

³²Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 71.

Dalje, „u prvoj fazi organizacije policije u starorimskoj državi izborni organi – *edili* – bili su zaduženi za održavanje javnog reda i mira, bezbednost na putevima i gašenje požara, u čemu su im pomagali pomoćnici i robovi kao policijska trupa. Reformama Oktavijana Avgusta (27. g. p. n. e – 14. g. p. n. e.) prvi put u istoriji stvorena je policija kao posebna profesionalna služba države.“³³

U ovom kontekstu Nešković ističe da je „tip državne organizacije kakav je uveo Avgust trajao bez značajnijih promena skoro četiri veka. Za vreme vladavine Trajana osnovana je posebna služba za otkrivanje i istraživanje zločina – *frumentariji*, koji su prvobitno služili kao vojnici zaduženi za ishranu svojih jedinica, da bi vremenom preuzeli posao prikupljanja informacija o raznim događajima u provincijama. *Frumentariji* su, zapravo, predstavljali tip političke policije čiji je uticaj jačao proporcionalno jačanju uloge i uticaja samog cara.“³⁴

„U državama srednjeg veka (od kraja V do početka XVI veka) došlo je do značajne regresije u odnosu na dostignuti stepen razvoja svih državnih institucija u starom veku. Ovo se odnosi i na policiju. Izuzetak od tog pravila je Vizantija koja se može smatrati legitimnom naslednicom Rimskog carstva i rimske državno-pravne i kulturne tradicije.“³⁵

Prema Simiću i Nikaču, „kako su se društvo i zajednica razvijali, policija je bila sklonija tome da zadrži centralizovanu organizaciju, zatvoreni režim upravljanja i vojni način komandovanja i kontrole.“³⁶ Autori dalje navode da se sa „formiranjem prvih država javlja i potreba stvaranja državnih institucija, koje su u sebi sadržale zakonski, upravni i sudski aparat. Policijska organizacija je dugo bila povezana sa izvršnom i političkom vlašću, tako da je njen krug delovanja i ovlašćenja bio širok, da bi se sa razvojem države on suzio i preciznije definisao. U većini država policija je bila povezana sa vojskom, da bi se tek krajem srednjeg veka izdvojila u posebnu službu sa sopstvenim sredstvima prinude.“³⁷

Period prelaska iz feudalizma u kapitalizam, od početka XV veka u Evropi, karakteriše nastanak apsolutističkih monarhija. Njihovi vladari su često bili izjednačeni s državom, nekad i iznad institucija, i sve je bilo podređeno njihovom interesu i zaštiti. Bio je

³³ Ibid., str. 72.

³⁴ Nešković, S. (2006). Bezbednost i reforme u Srbiji, Institut za političke studije, Beograd, str. 79.

³⁵ Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 72.

³⁶ Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str. 129.

³⁷ Ibid., str. 118.

formiran centralizovani državni aparat, zajedno sa policijom, kojoj je monarh dao široka ovlašćenja. Tada je policija počela da se meša u privatne živote i da progona političke neistomišljenike. Dolazi do podele policije na „*policiju sigurnosti* (za održavanje reda, lične i imovinske sigurnosti) i *policiju blagostanja* (briga o zdravlju, moralu, ishrani, trgovini, zanatstvu, prosveti).³⁸ Nikač navodi da se za ovakav tip države često se koristio termin „policajska država.“³⁹ Naime, prema Gaćinoviću, „policija je imala svoju organizaciju po uzoru na vojnu organizaciju. Njena brutalnost i moć bile su oličene u strahovladi koja nije mogla da funkcioniše bez političke dominacije. Upravo je politička dominacija omogućila obuku stručnjaka za vojno-političku represiju i policijsku torturu najgrubljeg oblika.“⁴⁰

„U Francuskoj policijske zadatke obavljaju policijski komesari – kraljevi namesnici i služba strelaca – poljska straža (*marechaussee*) od koje će kasnije nastati žandarmerija.“⁴¹

Prema Milosavljeviću, „Engleska se u ovom periodu držala svoje tradicije lokalne samouprave u kojoj su policijske zadatke obavljali izabrani lokalni policajci (*constable*), grofovijski (okružni) šerifi sa pomoćnim osobljem (*county forces*) i gradske policije. Dužnost imenovanja lokalnih policajaca postepeno prelazi na okruge i provincije, a javljaju se i eksperimenti sa uvođenjem plaćanja policije iz javnih prihoda i stvaranjem specijalnih policija (npr. rečna policija na Temzi).“⁴²

Gaćinović u ovom kontekstu ističe da je ovaj model policijske organizacije „bio uslovljen potrebom za političkom represijom, pri čemu se državni aparat pojavljuje kao fundamentalni monopol primene sile. Uspostavljanjem tih odnosa, naročito u operativnom smislu, policija postaje jedan od osnovnih zaštitnika i ekskluzivni pratilac političke vlasti. Njena legitimnost određena je voljom vladara.“⁴³

³⁸Taranovski, F. (1923). .Enciklopedija prava, Geca Kon, Beograd, str. 378.

³⁹Nikač, Z. (2007). Policijska u zajednici, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.

⁴⁰Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 72.

⁴¹Ibid., str. 73.

⁴²Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 73–81.

⁴³Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 68.

„U ranom periodu policijsko nasilje je predstavljalo osnovni instrument državnog aparata, tako da već u srednjem veku dolazi do izbalansiranog odnosa između politike i policijskog operativnog delovanja.“⁴⁴

Do XVII veka na kontinentalnom delu Evrope, očuvanje reda je predstavljalo dužnost svih građana jer su bile osnovane dve jedinice straže - dnevna i noćna. Prvu su činili policajci a drugu građani. Simić i Nikač navode da je „do kraja XVIII veka najveći broj ljudi plaćao drugima da umesto njih obavljaju dužnost stražarenja, što predstavlja začetak plaćene policije, odnosno straže u susedstvu.“⁴⁵ U Engleskoj je, za razliku od Evrope, država bila podeljena na vojne oblasti kojima su rukovodili okružni šerifi. „Meštani su svoje dužnosti obavljali u smenama, organizovani u stražarske jedinice, a u XVIII veku je bilo naznaka profesionalizacije jer su organi reda za svoj rad dobijali novčanu naknadu.“⁴⁶

Prema Pusiću, „u svim zemljama, a u nekima naročito, uprava – policija je u početku bila organizovana kao instrument koji je dopuštao vladaru da nametne svoju volju podanicima koje nije mogao, ili nije htio da uveri, a posebno da ih prisili na podnošenje raznovrsnih tereta koji proizlaze iz vođenja javnih poslova.“⁴⁷

Dalje, „policija je prema zemaljskom pravu iz 1794. godine definisana kao služba koja se brine za održavanje javnog mira, sigurnosti i poretka, kao i za otklanjanje opasnosti koja pretila javnosti ili njenim članovima.“⁴⁸

Baveći se bezbednosnom funkcijom policije, Gaćinović napominje da se „među autorima koji su u proučavanju filozofije države spominjali i organizaciju policije, posebno ističe Hegel. U svojim razmatranjima nasledne monarhije, pored zakonodavne, sudske i izvršne vlasti (kao „apstraktnih“ momenata državne organizacije), razlikuje još i realnu vlast, koju deli na sudsku, policijsku, administrativnu, finansijsku, političku i dr.“⁴⁹

U drugoj polovini XVIII veka, policija je, pored vojske, „predstavljala jedini oblik državne vlasti. To je period kada nastaje nauka o policiji. Pojava i razvoj moderne nauke o

---

⁴⁴ Ibid., str. 69.

⁴⁵ Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str. 119.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Pusić, E. (1990). Društvena regulacija, Globus, Zagreb, str. 59.

⁴⁸ Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 70.

⁴⁹ Gaćinović, R. (2012). Bezbednosna funkcija države, Institut za apolitičke studije, Beograd, str. 169.

upravi otvorili su prostor i za nastanak nauke o policiji. Promene koje su se odigrale tokom XVIII i XIX veka pod uticajem građanske klase, kao i razvoj političko-pravne teorije, rezultirale su naglašenim isticanjem građanskih prava. Država se stavlja pod političku kontrolu kolektivnih tela koja predstavljaju opštekolektivnu volju građana. Putem principa narodnog suvereniteta (suverenog naroda) i jačanjem principa podele vlasti sprečava se apsolutizacija političke vlasti u odnosu na nosioca suvereniteta, kao i pretvaranje organa državne vlasti u pravnu državu, koji treba da rade na osnovu i u skladu sa zakonom, koje donose predstavnička tela.“⁵⁰

Nastankom savremene države dolazi do podele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, odnosno razgraničenja delokruga rada. „Ovo je era industrijske revolucije, koju karakterišu s jedne strane, naučnotehnička dostignuća i povećanje proizvodnje uvođenjem mašina u proces rada, razvojem saobraćaja, edukacijom stanovništva, dok s druge strane dolazi do klasnih raslojavanja i socijalnih nemira, koji uzrokuju nastanak siromaštva i povećanje i pojavu novih oblika kriminaliteta.“⁵¹ Nešković je u ovom kontekstu opravdano primetio da je u skladu sa opštim obrazovnim i kulturnim nivoom stanovništva došlo do „napredovanja, nužne promene i policijskog delovanja u pravcu demokratizacije, legitimizacije i opadanja uloge prinude.“⁵²

Nastanak moderne policije se vezuje za XVIII vek, i to postaje druga faza u razvoju policije. „Kolevkom moderne policije smatra se Francuska, od koje većina evropskih zemalja (kao i neke vanevropske) preuzima osnovno uređenje policije. Posle revolucije u Francuskoj, policijska ovlašćenja se najpre vraćaju gradskim vlastima, utoliko što birači imenuju policijske komesare, dok bataljoni nacionalne garde obezbeđuju javni red.“⁵³

U teoriji se takođe primećuje da „korenite promene nastaju na osnovu Deklaracije o pravima čoveka i građanina od 26. avgusta 1789. godine čija se pravila razrađuju i primenjuju i na policiju. Policija pod opštinskim vlastima omogućava građanima sigurnost i mir, suzbija i obezbeđuje kažnjavanje prestupnika koji narušavaju javni red i mir.“⁵⁴

⁵⁰Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 69.

⁵¹Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str.119.

⁵²Nešković, S. (2006), op. cit., str. 81.

⁵³Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 73.

⁵⁴Miletić, S. (2003). Policijsko pravo, Policijska akademija, Beograd, str. 58.

Gaćinović u skladu sa rečenim ističe da se „Ministarstvo opšte policije osnivalo 1796. godine, a *Marechaussee* dobija ime Nacionalne žandarmerije.“⁵⁵ Miletić ovde, pak, navodi da se potom zakonom utvrdilo „da je nacionalna policija (bivša kraljevska konjička žandarmerija) nadležna da u unutrašnjosti republike obezbeđuje red i primenu zakona (1798).“⁵⁶

Zakonom o krivičnim delima i kaznama, koji je tada donet, prvi put se pravi distinkcija između administrativne i sudske policije. „Funkcija administrativne policije bila je da održava javni red, dok je sudska učestvovala u istraživanju krivičnih dela i prekršaja i starala se da izvršioce sprovodi sudu. Formirale su se i specijalne administrativne policije za pojedine upravne grane (sanitetska, pomorska, policija industrije i trgovine), zatim je tipične policijske poslove iz nadležnosti granskih policija preuzelo Ministarstvo unutrašnjih poslova i za njih su bile stvorene posebne službe, ili su granske policije nastavile da postoje kao specijalizovane policijske organizacije (železnička, poštanska, turistička i slične policije).“⁵⁷

Donetim Zakonom o krivičnim delima i kaznama „utvrdilo se da je policija postavljena da održava javni red, slobodu, sigurnost ljudi i njihovih dobara.“⁵⁸

U Engleskoj se, pak, razvijao drugačiji model policije, koji je „predstavljao uzor za zemlje anglosaksonske tradicije. Početkom XIX veka, pre svega zahvaljujući Robertu Pilu (*Robert Peel*), pristupa se prvoj temeljnoj reformi londonske policije od koje se formira Metropolitenska policija (*Metropolitan Police Force*), čiji je šef podređen Ministarstvu unutrašnjih poslova. Za policajce se uvode redovna plata, jednake uniforme, sistem zvanja i poluvojni karakter organizacije, a kao načela za rad proglašavaju se: strogo poštovanje zakona, zabrana prekoračenja ovlašćenja, odgovornost, objektivnost, uglađenost, uslužnost i oslanjanje na građane.“⁵⁹

Milosavljević navodi da se „sa razvojem upravnih funkcija buržoaskih država i diferenciranjem većeg broja upravnih resora, pojam policije postepeno sužava, tako da u XVIII i delom u XIX veku obuhvata još uvek relativno široko područje unutrašnje uprave,

⁵⁵Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 73.

⁵⁶Miletić, S. (2003), op. cit., str. 58.

⁵⁷Nešković, S. (2006), op. cit., str. 82.

⁵⁸Miletić, S. (2003), op. cit., str. 58.

⁵⁹Gaćinović, R. (2015), op. cit., str. 74.

da bi pri kraju XIX veka, u funkcionalnom smislu, uključivao uglavnom poslove održavanja javnog reda i mira i suzbijanja kriminaliteta. Ovo se događa u vreme konačnog razdvajanja policijske delatnosti od delatnosti ostalih resora unutrašnje uprave.“⁶⁰

Miletić na ovom mestu konstatuje da i pored kasnijih promena (npr. stvaranje osnova opšte informativne policije, železničke policije, specijanih službi za borbu protiv krupnog kriminala), „navedeni principi ostaju nepromenjeni do Drugog svetskog rata. Reformama iz 1941. godine dolazi do stvaranja Nacionalne policije i njenih specijalnih centralnih direkcija (sudska policija, javna sigurnost, opšta obaveštenja i dr.) ili do podržavljenja policijskih službi u gradovima sa više od 10.000 stanovnika.“⁶¹

Rusko društvo se, za razliku od francuskog i engleskog, „sporije razvijalo tokom XIX veka, odnosno dugo je zadržalo odlike feudalnog društva. Otud su se i policijske ustanove u Rusiji sporije modernizovale. U nadležnost Ministarstva unutrašnjih dela iz 1802. godine došla je sva policija (gradska i seoska), kao i pošte, trgovine, reforme sela i drugi poslovi.“⁶²

Po uzoru na Francusku, u periodu od 1811. do 1819. godine bilo je osnovano Ministarstvo policije, od kog je nakon ukidanja ostalo njegovo Treće odeljenje. To Treće odeljenje 1826. godine postaje Lična imperatorska kancelarija i glavni organ tajne policije, i „imalo je veoma široke kompetencije, te bilo nadležno za brojna pitanja iz domena državne bezbednosti, tako da je u praksi ostvarivalo punu kontrolu nad ukupnim političkim životom Rusije.“⁶³ Takođe, treba naglasiti da je „njemu pridodat Poseban korpus žandarmerije, koji je imao svoje komande širom zemlje i bio zadužen za isleđenje političkih prestupa.“⁶⁴

Milosavljević navodi da se za rad policije „od početka XIX veka izrađuju instrukcije i zbornici normativnih dokumenata, a policamajstori dobijaju zaduženje da obučavaju svoje potčinjene (gradske policajce). Od 1857. godine se uvode administrativna i

⁶⁰Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 5.

⁶¹Miletić, S. (2003), op. cit., str. 58.

⁶²Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 86.

⁶³ Ibid.

⁶⁴Ерошкин, Н. П. (1983), История государственных учреждений дореволюционной России, Москва, str. 150-152

krivična odgovornost za prekršaje policajaca u službi, a 1880. godine je otvorena prva škola za više policijske službenike u Permu.“⁶⁵

Prema zamisli osnivača Metropolitenske policije, „primarni posao i zadaci pripadnika policije pre svega su prevencija kriminala i očuvanje društvenog poretka, a ne otkrivanje krivičnih dela. Policija ima ulogu lokalnih službenika, koji se bave aktivnim očuvanjem reda interakcijom sa zajednicom kojoj služe. Prema tom shvatanju, efikasno obavljanje poslova policije se ogleda u nepostojanju prestupa na terenu i uspešnosti njihovog svođenja na što manju meru. Pomenuto shvatanje rada policije je predstavljalo osnovu za nastanak i razvoj savremenog koncepta community policing, tj. policijskog rada u okviru zajednice.“⁶⁶

U policiji većine zemalja negde od sredine XIX veka postepeno se „uvode mnoge tehničke novine i primenjuju naučna dostignuća. Formiraju se kriminalistički instituti i laboratorije i razvijaju naučni metodi za rasvetljenje krivičnih dela, konstantno poboljšavaju oprema i sredstva policije itd. Od početka XX veka sve veća pažnja se posvećuje profesionalnoj obuci policijskog osoblja, što je predstavljalo uvod u kasniji razvoj specijalizovanog srednjoškolskog i univerzitetskog obrazovanja pripadnika policijske profesije.“⁶⁷

Međutim, „ideja otvaranja policije prema zajednici i reagovanja na njene probleme ustupila je mesto, tokom XX veka, jednom drugačijem modelu, poznatijem pod nazivom tradicionalni koncept organizacije i rada policije.“⁶⁸

Pod tradicionalnim policijskim radom se podrazumevao koncept represivnog karaktera, odnosno koncept „učinjeno krivično delo → prijava → rešavanje. Tradicionalni koncept predstavlja primarni oblik policijskog delovanja sve do osamdesetih godina XX veka. Nalazimo ga kako u totalitarnim autokratskim sistemima, tako i u zapadnim demokratijama:

1. *U totalitarnim sistemima*, ovaj oblik dodatno odlikuje militarizacija policijske organizacije, kada su primena sile i brutalnost glavni oslonac vladajuće elite.

---

⁶⁵Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 87.

⁶⁶Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str. 120.

⁶⁷Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 88.

⁶⁸Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str.120

Policija ovde ima izraženu ulogu političke policije, vlast je koristi za borbu protiv političkih neistomišljenika, što uz prekomernu upotrebu sredstava prinude stvara negativan stav u zajednici i njeno distanciranje. Policija se doživljava kao institucija u službi vlade, kojom se zadire u prava i slobode građana, a ne kao njihov servis. Njena represivna uloga je prenaplašena, tako da se uspeh ogleda u broju rešenih krivičnih dela i smirivanju tenzija među nezadovoljnim građanstvom, dok je otklanjanje uzroka prestupništva u drugom planu. Preventivni rad u vidu pozorničke i patrolne delatnosti ne daje rezultate zbog zaziranja i straha građana od policije. Takav sistem je postojao u nekadašnjem Sovjetskom Savezu i u ostalim istočnoevropskim komunističkim zemljama do 90-tih godina prošlog veka, ali je i danas na snazi u nekim zemljama Azije i Južne Amerike.

2. *U zapadnim zemljama*, akcenat je stavljen na demokratizaciju društva, legalitet i poštovanje ljudskih prava, pri čemu se težilo ka uspostavljanju partnerstva između policije i građana. Ova konstatacija se može smatrati samo težnjom zapadnih demokratija, jer je u XIX i u skoro celom XX veku to bilo na nivou teorije. Ove države imaju kapitalističko uređenje i karakteriše ih brz naučnotehnički napredak. S druge strane, liberalni kapitalizam uzrokuje pojavu velikog klasnog raslojavanja, pojavu malobrojnog sloja bogatih monopolista, nasuprot velikom broju siromašnih građana. Takođe, jedan od negativnih činilaca jesu izraženi rasizam i netrpeljivost prema doseljenicima iz nerazvijenih zemalja, uprkos stalnom propagiranju prava, sloboda i jednakosti svih građana pred zakonom. Bezbednosna problematika postaje sve složenija, policijski rad i resursi se zasnivaju na rešavanju težih krivičnih dela, dok sitni prestupi, koji u najvećoj meri opterećuju zajednicu, ostaju u drugom planu. Policija često biva korumpirana od strane bogatih pojedinaca, a 50-tih i 60-tih godina prošlog veka u SAD je jako izražena rasna diskriminacija prema crnačkoj populaciji.⁶⁹

Uprkos razlikama između policijskih sistema svake pojedine zemlje, „evolucija policijske funkcije nam pokazuje da se mogu uočiti izvesna zajednička obeležja ili sličnosti

⁶⁹Simić, B., Nikač, Ž. (2009), op. cit., str. 121.

unutar određenih grupacija zemalja. Tako, uočljivo je da, na jednoj strani, francuski uzor policije postaje neka vrsta obrasca ili modela za uređenje policije u većini evropskih zemalja kao i da se, na drugoj strani, od tog modela razlikuje policijski sistem u Velikoj Britaniji. Prvi model se, s toga, može smatrati *kontinentalnim modelom policije*, a drugi *engleskim* ili *anglosaksonskim*. Uticaj ovog drugog modela biće proširen na pojedine zemlje Komonvelta, tako da će on prevazići granice Velike Britanije. Ova zemlja je dala obrazac i za treći, danas karakteristični model policije - *kolonijalni model*. Taj obrazac je bio stvoren za Irsku, a potom primenjen na jedan broj zemalja koje je Velika Britanija kolonizovala. Ta tri modela se i danas smatraju osnovnim modelima policijskih sistema.⁷⁰

2.4. Nastanak policije u Srbiji

Nastanak policije, prema mišljenju mnogih autora, „plod je večite težnje društva da obezbedi lični i kolektivni red, mir i zaštitu. Policija je istovremeno i poslednja instanca koja sprečava narušavanje redosleda i odnosa utvrđenih zakonom. Samim tim policija je i najbolji odraz društva iz kojeg potiče, što svakako važi i za našu zemlju. Proučavanje istorije policije na neki način predstavlja i proučavanje istorije društva na ovim prostorima.“⁷¹

Prema Jevtiću i Popoviću, „najznačajniju državnu tvorevinu Srba od njihovog doseljavanja na Balkansko poluostrvo pa sve do XIX veka, predstavlja srpska država Nemanjića.“⁷² Državna administracija „nemanjićke Srbije u osnovi je slična drugim feudalnim državama tog vremena ali sa izvesnim elementima u organizaciji koji se ne sreću na zapadu Evrope i koji su rezultat bilo autohtonog razvoja države Srba, bilo njihovog dodira sa Vizantijom.“⁷³ Sokolović navodi da su „u srednjovekovnoj Srbiji postojale policijske ustanove, zasnovane na Krmčiji (*Zakonopravila*) svetog Save (*Svetosavski*

⁷⁰Milosavljević, B. (1997) Nauka o policiji, Policijskaakademija, Beograd, str.88

⁷¹Bogdanović, B. (2002) Dva veka policije u Srbiji, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Beograd, str. 7.

⁷²Jevtić, D., Popović, D. (1993) Pravna Istorija jugoslovenskih naroda, Savremena administracija, Beograd, str. 11.

⁷³Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 91

nomokanon), Vlastarevoj sintagmi (Justinijanov zakon) i naravno, na Dušanovom zakoniku (Zakonik cara Dušana).⁷⁴

Značajno je naglasiti da je „u jednom nesigurnom vremenu srpska srednjovekovna vlastela predvođena Nemanjićima, uspela da stvori i održi složen sistem državne uprave. Za razliku od varvarskih država Azije i Evrope, Srbija srednjeg veka je bila pravno utemeljena država, bazirana na utvrđenim pravilima, unutrašnjem redu i zakonitosti.“⁷⁵ „Osnovna karakteristika organizacije upravljanja bila je ta da vladalac upravlja zemljom preko posredujućih i podređenih vlasti, pri čemu se pod prvima podrazumevaju povlašćeni staleži (vlastela na svojim vlastelinstvima i crkva na svojim posedima), a pod drugim neposredni organi vladaoca.“⁷⁶

Neku vrstu organizovane centralne uprave je „predstavljao vladaočev dvorski aparat, u kom se vremenom diferenciraju upravne funkcije i umnožavaju dvorska zvanja. Na vrhu dvorske uprave je stajao dvorodržica (dvorski knez) a dvorskom kancelarijom je rukovodio logotet.“⁷⁷ Neposredni nosioci upravno-policijskih ovlašćenja bili su „veliki logotet (šef dvorske kancelarije, čuvar državnog pečata), protovestijar, kefalija, prahtor, sevast-i (dostojanstvenici nižeg ranga na nivou vlastelinstva), kao i milosnik (izvršilac, egzekutor za izvršenje konkretnog zadatka).“⁷⁸

Prema Milosavljeviću, „dužnost svih organa i zvaničnika je moguće donekle sagledati na osnovu sačuvanih carskih povelja (hrisovulja) i naročito na osnovu odredaba Dušanovog Zakonika (1349. i 1354. godine), u kojima su propisane pojedine obaveze navedenih organa u vezi sa stražama na putevima, vođenjem istrage radi pronalaženja lopova i razbojnika, zabranom kovanja dinara, policijskim merama za slučaj putovanja cara i carice itd.“⁷⁹

Dalje, „staranje o ličnoj i imovinskoj bezbednosti putnika, organizovanje i postavljanje straže po drumovima, borba protiv razbojnika i lopova, jasno pokazuje da je kefalija bio odgovoran za funkcionisanje policijske službe na području koje mu je

---

⁷⁴Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 19

⁷⁵Ibid, str. 20.

⁷⁶Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 91

⁷⁷Ibid.

⁷⁸Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 20

⁷⁹Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 92

povereno.⁸⁰ Kefalija, zapravo upravnik, pretor provincije, bio je ključni policijski službenik i predstavljao je oličenje upravne, administrativne vlasti.⁸¹ „Njegova delatnost bila je regulisana članovima 63, 157, 160, 178, 184 i 194 Zakonika cara Dušana. Bio je ovlašćen za sprovođenje izvršne presude i naloga suda, saslušavao je svedoke i utvrđivao činjenično stanje.“⁸² Prema Bogdanoviću, „*de facto*, kefalija je predstavljao izvršni organ podređen sudovima.“⁸³

Milosavljević potom navodi da je vlastelin bio „na čelu upravne i sudske vlasti u vlastelinstvu, kao samostalnoj administrativnoj jedinici. Njegove upravne nadležnosti se iz Dušanovog zakonika vide samo u određenoj meri – u vezi sa održavanjem reda i bezbednosti na posedu. Postojala je i njihova obaveza da se staraju o bezbednosti na putevima koji su prolazili posedom, u čemu ih je nadgledao kefalija.“⁸⁴ Vlastelin je, prema Sokoloviću, shodno ovlašćenjima iz člana 106 Dušanovog zakonika, bio, „u teritorijalnom smislu, najrasprostranjeniji policijski činovnik. Utvrđeni grad kojim je rukovodio imao je svoju stalnu vojnu posadu, koja je predstavljala garant prinude za izvršenje raznovrsnih odluka koje je on donosio. Reč je o najrazličitijim odlukama, počev od onih imovinskopravnog karaktera pa do hapšenja lopova i razbojnika i obezbeđivanja sigurnosti putnika i roba na drumovima. Vlastelin je svojom oružanom pratnjom obezbeđivao karavane od razbojnika.“⁸⁵ Milosavljević dalje ukazuje da „posle Dušanova smrti počinje proces opadanja srpske srednjovekovne države. Dolazi do njenog cepkanja na oblasti feudalaca i despota koje etapno osvajaju Turci, da bi na kraju sve to završilo padom Smedereva 1459. godine.“⁸⁶

Prema Sokoloviću, „turskim osvajanjem prekinut je kontinuitet pravnog, društvenog i političkog razvitka srpske države. Tokom XV do XIX veka na području Srbije uveden je turski upravni sistem uz samoupravne povlastice srpskog naroda (Beogradski pašaluk podeljen je administrativno na nahije, knežine i sela, pri čemu se turska uprava završavala

---

⁸⁰Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 21

⁸¹Tarovinski, T. (1931) Istorija srpskog prava u Nemanjičkoj državi, Deo I: Istorija državnog prava, Geca Kon, Beograd, str. 203

⁸²Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 21

⁸³Bogdanović, B. (2002), op. cit., str. 8

⁸⁴Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 93

⁸⁵Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 23

⁸⁶Milosavljević, B. (1997), op. cit., str. 94

na nivou nahija, a u kneževinama i selima za svoje potrebe koristila je domaće, postojeće organe vlasti: knežinske i seoske knezove i seoske kmetove). Period od 1801. do 1804. godine karakteriše prelaženje upravne i policijske vlasti u ruke Turaka, tačnije dahija, koji su bili odmetnici od centralne turske vlasti.⁸⁷

Od 1804. godine započinje „mukotrpan rad na stvaranju potpuno novih organa vlasti, pa i policije, primerenih novoj epohi i savremenom shvatanju države. Ovaj proces, koji praktično traje dva veka, grubo se može podeliti na nekoliko faza: period Prvog srpskog ustanka, period vazalne Srbije, period nezavisne Srbije, period kraljevine SHS odnosno Jugoslavije, period od početka rata 1941. godine do kraja devedesetih godina 20. veka i period nakon Ustava Srbije iz 1990. godine.“⁸⁸

Period Prvog srpskog ustanka (1804-1813) kao „period borbe za nacionalno oslobođenje, rezultirao je utemeljenjem osnova nezavisne državne uprave. Iako nema dovršene policijske organizacije, postojali su organi koji su vršili policijsku vlast: vojvode (na čelu nahija) sa svojim „momcima“; knezovi (u knežinama i selima), pa i sam Praviteljstvujušči Sovjet, koji je osnovan 1805. godine.“⁸⁹

„Od 1807. godine se stvaraju sudovi (koji su nazvani *magistrati*) i u čiju nadležnost dolazi znatan deo policijske vlasti: izdavanje pasoša, nadzor nad strancima i njihovo proterivanje, izdavanje policijskih naredaba, nadzor nad *hlebarnicima* (pekarama) i *mehanama*, određivanje taksi za životne naminiće itd. Nahijske i knežinske starešine se staraju o održavanju javnog reda i mira, o ličnoj i imovinskoj sigurnosti, izvršavanju naredbi vožda, Sovjeta i sudova, sakupljaju poreze i sl.“⁹⁰

Prema Bogdanoviću, „narodnom voljom izabrana su dvojica sudija i jedan pisar, kojima su pridodata dva pandura, a za njihovo stalno sedište određeno je brdo Kličevac iznad Valjeva. Tako je osnovan prvi *magistrat* (sud), ne samo u valjevskoj nahiji nego i u čitavoj pobunjenoj Srbiji. Pored momaka u ličnoj službi oblasnih starešina, panduri pridodati službenicima magistrata, predstavljali su prve organe javnog reda i mira.“⁹¹

---

⁸⁷Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 26

⁸⁸Bogdanović, B. (2002), op cit., str.8

⁸⁹Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 26

⁹⁰Milosavljević, B. (1997), op.cit., str. 95

⁹¹Bogdanović, B. (2002), op cit., str. 11

Takođe, treba naglasiti da je „Senat u decembru 1807. godine usvojio „*Načertanie ustroistva policajne vlasti u Beogradu i proćim mestima Otećerstva*“ na osnovu kog je u Beogradu predvićena *redovna i stalna policija*.“⁹²

„*Policajnu vlast*“ trebalo je da ćini *policajmajstor*⁹³, neophodan broj *likotora*⁹⁴, pisari i panduri.“⁹⁵

Godine 1811. izvršena je „reorganizacija *Praviteljstvujučrg sovjeta*. Izdvojeno je šest *popetićelja* (ministara) meću kojima i *popetićelja vnutrenih dela* (ima se starati o redu i sigurnosti u zemlji).“⁹⁶

Milosavljević ovde istiće da je „na osnovu sporazuma između Kneza Miloša i Marašli-Ali paše od 1815. godine i sultanovih fermama iz 1816. godine, započeo period dvovlašća - mešovite srpskoturske uprave u Beogradskom pašaluku, koji traje do 1830. godine.“⁹⁷

To praktićno znaći da je „uz turske upravne organe u nahijama (muselime i kadije) sedeo po jedan srpski knez za otpravljanje poslova, a knežinski knezovi i seoski kmetovi bili su stvarni nosioci policijskih ovlašćenja. Knez Miloš i drugi knezovi imali su svoje naoružane ljude (pandure) koji su vršili stražarske i druge policijske poslove.“⁹⁸

Hatišerifima iz 1830. i 1833. godine Srbija formalno dobija samoupravu, tj. „nezavisnu unutrašnju upravu. Knez Miloš dobio je pravo da drži oružanu silu radi otklanjanja nemira i nereda i radi zemaljske policije.“⁹⁹

Sokolović takođe napominje da „formiranje činovnićkog sloja poćinje u Srbiji posle 1830. godine, a policija u tome zauzima vidno mesto, što je saglasno njenoj ulozi vršioća najznaćajnijih dela unutrašnje uprave. Navodi se da je 1815. godine bilo svega 24 činovnika, a 1835. godine bilo ih je 169. Naglo povećanje činovnika ostvareno je posle donošenja Ustava iz 1835. godine, kada je knez Miloš za mesec dana postavio 400

---

⁹²Ibid, str. 12

⁹³Upravnik ili director policije

⁹⁴Pratioci i izvršioći državnih činovnika sudske vlasti

⁹⁵Milosavljević, B. (1994). Pregled istorijskog razvoja policije na području S. R. Jugoslavije, Bezbednost vol. 36, br. 3, 301-312. str. 305.

⁹⁶Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 27

⁹⁷Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 96

⁹⁸Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 28

⁹⁹ Ibid.

činovnika. U činovničke redove primani su samo obrazovani ljudi, tako da je 1856. godine od 359 policijskih činovnika njih 252 završilo osnovnu školu, 65 gimnaziju, 10 bogosloviju, 14 filozofiju, osmorica pravne nauke i dvojica vojne nauke. Samo osam policijskih činovnika je bilo nepismeno.¹⁰⁰

Značajno je u ovom delu predočiti da je „Državni sovjet 10. avgusta 1835. godine doneo Pravila za policajce i policiju, koja se mogu smatrati prvim pravilima o policijskom radu. Sadržina ovih pravila je sledeća:

1. *Dužnost je policiji paziti da se u onome mestu koje joj je u nadležnosti podleže svaki mir, tišina i poredak voobšte drži;*
2. *Valja policiji da pazi na čistotu mesta;*
3. *Da motri na skitače i odma nedležnima javi;*
4. *Bodro valja policija da motri na to da noćne patrole budu dobro razređene i patroldžije da svoju dužnost najtačnije ispunjavaju;*
5. *Da svaki koji dolaze I odlaze iz Srbije pasoše imaju, a one koji nemaju doterati nadležnima;*
6. *Da li se mestne naredbe požarima nabljudavaju;*
7. *Mere i merenja po čaršiji da budu tačno;*
8. *Da motri da se ne čine kakvi sastanci ili dogovori u kojima bi se radilo što protivu Praviteljstva ili protivu druge koje vlasti ili voobište protivu opšteg blagostanja, a ako smo načuje o tome apsi i prijavi;*
9. *Svaku od ovih dužnosti da vrši najtačnije, a ako ne, podleže odgovornosti i kazni.*¹⁰¹

„Po donošenju Ustava 1838. godine (tzv. Turski ustav – urađen u Carigradu i donet hatišerifom), centralno mesto u vlasti zauzimaju *ustavobranitelji*, koji izgrađuju relativno razvijen državni aparat, oslonjen na centralizovanu policiju i birokratiju.“¹⁰²

Milosavljević pritom navodi da je „Ustavom ustanovljeno Ministarstvo unutrašnjih dela (pored ministarstava finansija i pravde) i prvi put su određene njegove ustavne

---

¹⁰⁰Ibid.

¹⁰¹ Ibid., str. 29

¹⁰²Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 99

nadležnosti. Vraćena je i ranija administrativno-teritorijalna podela na okruge (okružja), srezove, sela i opštine i uvedeni su *primiritelni* (seoski) sudovi, okružni sudovi kao i prvostepeni i Apelacioni sud. Seoski sudovi su u svojoj nadležnosti imali i policijske poslove u selima, a vršili su ih pod nadzorom sreskih načelnika. Srbiji je ovim ustavom dozvoljeno i da ustanovi vojsku, radi obavljanja policijske dužnosti i staranja o zaštiti mira i poretka u zemlji.¹⁰³

„Na osnovu ustava, 1839. godine doneto je „*Ustrojenje okružni načelničestva i glavne dužnosti sreski načelnika*“ (u julu iste godine doneta je i „*Nastalvenija okružnim, sreskim i opštinskim vlastima za vršenje policijske službe*“). Usledili su i drugi propisi značajni za rad policije: u julu 1843. godine donet je Zakon protiv narušitelja javnog mira i poretka, maja 1850. Uredba o postupanju policijskih vlasti u izviđanju i presuđivanju *istupnih djela* (prekršaja), takođe je i Kaznitelni zakonik za policajce prestupnike, kada je ministar Ilija Garašanin pravdao davanje prava policiji da kažnjava batinanjem, željom da joj pribavi autoritet u narodu.¹⁰⁴

Prema Sokoloviću, „Ustavobraniteljski period (koji se uglavnom poklapa sa vladavinom Aleksandra Karađorđevića) karakterišu, za razvoj policije, sledeća tri bitna momenta:

- od 1842. godine bivaju ustaljene funkcije Ministarstva unutrašnjih dela (kontinuitet sve do 1918. godine);
- od 1841. godine policijska služba u Beogradu ima poseban status (neposredno pod Ministarstvom, odvojena od beogradske opštine) i
- ogroman porast broja policijskih činovnika.¹⁰⁵

Za vreme kratkotrajne druge vlade kneza Miloša (1858-1869) „uvedene su dve značajne novine - jedna u organizaciji policije, a druga vojske. Zakonom o ustrojstvu uprave varoši Beograda, od 18. februara 1860. godine, stvorena je prvi put u Srbiji žandarmerija. Knez Mihajlo Obrenović (1860-1868) nastavio je ustavobraniteljske napore

---

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Sokolović, R. (2006)., op. cit., str.29

¹⁰⁵ Ibid.

na izgrađivanju državnog aparata, ispoljavajući apsolutističke težnje, te srpska država dobija neke sličnosti sa tzv. policijskom državom.“¹⁰⁶

Bogdanović se na ovom mestu osvrnuo i na status tadašnje žandarmerije. Naime, „žandarmerija je inkorporisana u vojsku *Zakonom o ustrojstvu vojske* i postala je jedan od četiri roda *stojeće vojske*. Njen položaj zbog osnovne uloge organa javne bezbednosti bio je specifičan; po pitanju taktičke i vojne obuke, odevanjem i naoružanjem, žandarmerija je potpadala pod Ministarstvo vojno, a u svemu ostalom, u smislu upotrebe i održavanja javnog reda, pod Ministarstvom unutrašnjih poslova.“¹⁰⁷

„Na osnovu *Ustrojenja centralne državne uprave* od 1862. godine, u nadležnost Ministarstva unutrašnjih dela dolazi široko shvaćena policija: briga o poretku, *miru i sigurnosti lica i imanja u zemlji, kuda spada cela policija sigurnosti i policija sanitetska; nadzor nad javnim mestima, štampom i žurnalistikom i nad rđavim ljudima i društvima; staranje o bolnicama, apotekama i lekarima; briga o siročadi i ubogima; rešavanje o primanju u srpsko podanstvo; uprava zavodima od opšte koristi i dr.* Ministarstvo obavlja i sve one poslove koji nisu naročito drugom kom ministarstvu i dužnosti pridani, a ima četiri odeljenja: policijsko, inspektorsko, blagajničko i sanitetsko, kao i svoje organe - *načelstva* u okruzima i srezovima.“¹⁰⁸

Akt o osnivanju noćnih stražara prvi je iskoristio Beograd. Naime, „pokazalo se da jedna žandarmerijska četa nije dovoljna za 24-časovno održavanje javnog reda i mira u prestonici. Beogradska četa opštinske noćne straže formirana je već početkom 1862. godine. Stražari su zadužili službena odela, odnosno uniforme, koje su nošene sve do 1903. godine.“¹⁰⁹

„Za razliku od žandarmerije i opštinskih stražara, treća kategorija policijskih, odnosno opštinskih vlasti, panduri, dužnost su obavljali u sopstvenom, civilnom (narodnom) odelu. Policiju u unutrašnjosti su činili panduri koji se nikakvom posebnom

---

¹⁰⁶Ibid., str 30.

¹⁰⁷Bogdanović, B. (2002)., op cit., str. 38

¹⁰⁸Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 103

¹⁰⁹Bogdanović, B. (2002)., op cit., str. 43

oznakom ne izdvajaju među ostalim seljacima, osim po manje-više značajnom broju pištolja, svih dimenzija, koji su im zadenuti za pojas.“¹¹⁰

Posle Ustava iz 1888. godine i zakona koji su doneti radi njegovog sprovođenja, kako Milosavljević navodi, „dolazi do sužavanja policijske vlasti i donekle drukčijeg regulisanja njenog položaja. Ustavom su garantovana određena prava građana (nepovredivost stana, sloboda izražavanja mišljenja, zbora i dogovora i sl.), koja su za policiju označavala njeno lagano kretanje ka postulatima pravne države. Sami policijski činovnici po ovom Ustavu (čl. 97) nisu mogli biti birani za narodne poslanike. Zakonom o javnim zborovima i udruženjima iz iste godine je onemogućio policiju da pod bilo kojim izgovorom spreči održavanje zborova na otvorenom, a za udruživanje se nije tražila prethodna prijava niti odobrenje policije. Izbornim zakonom (1890) onemogućen je uticaj policije na izbor poslanika. Zakonom o istražnim sudijama policiji je oduzeta nadležnost za istragu zločina i prekršaja predviđenih kaznenim zakonom kao i suđenje izvesnih prekršaja.“¹¹¹

Već 9. maja 1894. Kralj Aleksandar Obrenović državnim udarom vratio je na snagu Ustav iz 1869. i prateće zakone i „uspostavio lični režim u kome su policiji vraćena prethodno zasanovana, šira ovlašćenja. Narodna skupština Kraljevine Srbije u oktobru 1899. godine je donela Zakon o dopuni i izmeni ustrojstva centralne državne uprave, kojim je ministarstvu unutrašnjih dela prvi put ustanovljeno odeljenje za poverljive policijske poslove. Zadatak ovog odeljenje bio je da se stara *za održavanje unutrašnjeg državnog poretka i opšte zemaljske bezbednosti*.“¹¹²

Dolaskom na presto kralja Petra I Karađorđevića (1903) „donosi se novi srpski Ustav i osnažuju - vraćaju u pravni život zakoni o štampi, izborima, javnim zborovima i udruživanju i drugi iz vremena 1890-91. godine, tako da policija ponovo dolazi u granice zakonskih ovlašćenja koje je imala pre ukidanja Ustava iz 1888. godine.“¹¹³ Srbija tada, prema Sokoloviću, „ulazi u period punog parlametarizma. Može se reći da je od 1903.

---

¹¹⁰Ibid., str. 44

¹¹¹Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 104

¹¹²Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 30

¹¹³Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 105

godine policija u Srbiji izrasla u instituciju vlasti po zahtevima koje nameće pravna država.“¹¹⁴

Sam rad policije se u ovom periodu značajno modernizuje:

- „Krajem 1904. godine pri beogradskoj policiji je zakonom ustanovljeno antropološko odeljenje (*Bertijanov sistem*), po predlogu i pod rukovodstvom Dušana Đ. Alimpića.
- Od 1911. godine se uvodi novi način indentifikacije - Daktiloskopija po Vučetićevom sistemu, kao i naučne metode veštačenja falsifikata i tragova na mestu zločina.
- Krajem 1911. godine u okviru beogradske žandarmerije uvedeno je i 12 *velosipedista* (žandarma koji su patrolirali na biciklu).“¹¹⁵

Ovo je period koji je, prema Bogdanoviću, „označavao i uključivanje Srbije u međunarodnu policijsku saradnju. Inicijativa za stvaranje Međunarodne policijske organizacije vezuje se za Prvi kongres međunarodne sudske policije, održan u Monaku 1914. godine, a na kojem su pečat dale inicijative dr Arčibalda Rajsja.“¹¹⁶

„Prvog decembra 1918. godine formirana je Kraljevina SHS, a Ministarstvo unutrašnjih poslova već je 7. decembra 1918. (kad i prva Vlada), koje je određeno kao vrhovna uprava i nazorna vlast nad svojim upravno-policijskim vlastima i organima u zemlji. U periodu od 1922. izvršena je unifikacija policijske organizacije, a do 1929. godine i unifikacija policijskog zakonodavstva. Zakonom o unutrašnjoj upravi od 19. juna 1929. i Uredbom o uređenju Ministarstva unutrašnjih poslova od 25. jula 1929. godine, ponovo su utvrđene nadležnosti i organizacija Ministarstva unutrašnjih dela.“¹¹⁷

Nadležnosti ovog ministarstva se vide iz njegove podele na odeljenja, kojih je bilo četiri:

1. “*Odeljenje za državnu zaštitu* (nadležno za staranje o državnoj bezbednosti, suzbijanju antidržavne i razorne propagadne i za policijsku obaveštajnu službu);

¹¹⁴Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 30

¹¹⁵Bogdanović, B. (2002)., op cit., str. 60

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 30

2. *Odeljenje javne bezbednosti* (staranje o ličnoj i imovinskoj bezbednosti, suzbijanju kriminaliteta, red i bezbednosti javnog saobraćaja, zborovi i udruženja, žandarmerija i vrhovna kontrola nad radom policijske vlasti, uključujući organizovanje i usavršavanje policije, disciplinski nadzor nad policijim i sl.);
3. *Upravno odeljenje* (staranje o svim poslovima resora koji nisu neposredno dodeljeni drugim odeljenjima, a naročito pitanja državljanstva, zavičajnosti, matice, građanskih stvari i dr.);
4. *Odeljenje za samoupravu* (stara se o unapređivanju i razvijanju samoupravnih tela odnosno njihovih ustanova i o njihovom pravilnom funkcionisanju i vodi nadzor nad samoupravnim vlastima).

Pored odeljenja, pri Ministarstvu je postojao i Generalni inspektorat unutrašnje uprave, koji je u ime ministra kontrolisao celokupnu unutrašnju upravu.¹¹⁸

Prema podacima koje navodi Sokolović, „Uprava Grada Beograda imala je 1923. godine 1.468 pripadnika, i to 227 činovnika i policajaca, 1.188 žandarmerijskih oficira, podoficira i žandarma i 53 zaposlena u sanitetsko-tehničkoj službi. Odlučujući uticaj na Upravu grada nije imala vladajuća stranka, ni aktuelni ministar unutrašnjih poslova, nego Dvor, odnosno Kralj.“¹¹⁹

Milosavljević navodi da je u „Upravi grada Beograda bilo pet policijskih odeljenja: administrativno, opšte policije, krivične, saobraćajne i tehničke policije. Za Pančevo i Zemun su postojala predstojništva gradske policije, a bilo je i tri komesarijata: železničke i parobrodske policije i komesarijat vazdušnog pristaništa. Policijske poslove su vršile i starešine kvartova, kojih je bio četrnaest. Na raspolaganju Upravi grada uvek je bio i jedan puk žandarmerije i jedan eskadron konjičke žandarmerije.“¹²⁰

Isti autor takođe navodi da je „žandarmerija formirana u januaru 1919. godine, kao jedinstvena snaga za Kraljevinu i radi čuvanja unutrašnjeg poretka.“¹²¹ Žandarmerija je bila sastavni deo vojske stalnog kadra, sa zadatkom da „bdi nad javnim redom i bezbednošću,

¹¹⁸Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str.108

¹¹⁹Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 31

¹²⁰Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 111

¹²¹ Ibid., str. 112

da održava red i mir i da obezbeđuje izvršenje zakona.“¹²² „Komandant celokupne žandarmerije bio je neposredno potčinjen vojnom ministru (u pogledu snabdevanja, discipline i vojne nastave) i ministru unutrašnjih dela (u pogledu upotrebe i nastave, za održavanje javne bezbednosti i žandarmerijske službe).“¹²³

„Formaciju žandarmerije je utvrđivao kralj naredbom, a njeno brojno stanje je u trenutku osnivanja bilo 10.000 ljudi i kasnije se povećalo. Komanda žandarmerije je bila u Beogradu, a žandarmerija se delila na deset pukova (devet za banovine i deseti za Beograd) i zatim na čete i vodove. Za obuku žandarma su otvorene naročite pripremne škole pri žandarmerijskim pukovima i Žandamerijska podoficirska škola u Sremskoj Kamenici (osnovana 1. februara 1920. godine).“¹²⁴ Ovde Milosavljević primećuje da „razvoj policije tokom trajanja Kraljevine Jugoslavije manifestuje uzlaznu putanju u odnosu na stanje pre ujedinjenja. Sadržaj policijske funkcije je postepeno sužavan od nasleđenog širokog sadržaja policije kao unutrašnje uprave, prema njenom modernom izrazu - čisto policijskim zadacima. Stvara se veoma logična, jaka i razgranata policijska organizacija, a u policiju se uvode novija inostrana iskustva, sredstva i metodi. Kao model se uzela centralizovana policijska organizacija ali se sa centralizacijom nije preterivalo.“¹²⁵

I po merilima stranih stručnjaka, organizacija beogradske policije „smatrana je veoma dobrom. Profesor B. Brasol, američki stručnjak, posle obilaska evropskih policija u svojoj knjizi *The elements of Crime* iz 1931. godine na strani 217, izneo je da se tehničke policijske organizacije u Parizu, Lionu, Beogradu i Lozani mogu smatrati kao primerene među svim drugima koje je u Evropi video.“¹²⁶

Međutim, „Kraljevinu su opterećivale nesređene unutrašnje politike, zbog kojih je kralj Aleksandar 1929. godine zaveo režim, tzv. Šestojanuarsku diktaturu. U to vreme, a posebno između 1929-1931. godine, policija je imala izuzetno široka ovlašćenja. Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi od 6. januara 1929. godine i Zakon o državnom sudu za zaštitu države od 8. januara 1929. godine ustanovili su za policiju izuzetna ovlašćenja, između ostalog i pravo da lica koja remete javni red i mir protera u drugo

¹²²Uredba o formaciji, opremi, nadležnostima, dužnostima i nastavi žandarmerije, Beograd, 1919, 1.

¹²³Bogdanović, B. (2002), op cit., str. 113

¹²⁴Milosavljević, B. (1997), op.cit., str.112

¹²⁵ Ibid., str.113

¹²⁶Sokolović, R. (2006), op. cit., str. 32

mesto, iz kog se bez odobrenja velikog župana ili upravnika grada Beograda nisu smela vratiti.“¹²⁷

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije je nakon okupacije „delovalo u okviru kraljevske vlade u izbeglištvu, a njegovi organi reda u zemlji bili su onemogućeni u delovanju, tj. zamenjeni okupacionim trupama, ili su delovali pod okupacionim režimom. Posle izbijanja ustanka partizanski pokret odrekao je legitimitet svim organima vlasti Kraljevine Jugoslavije i započeo izgradnju svojih revolucionarnih organa vlasti. Stoga, između policije u novoj Jugoslaviji i policije Kraljevine Jugoslavije nema kontinuiteta, jer je bio onemogućen i donošenjem Zakona o nevažnosti propisa i pravnih pravila donetih pre 6. aprila 1941. godine.“¹²⁸

Subošić ističe da je „tokom Drugog svetskog rata na teritoriji Srbije uspostavljeno više paralelnih vlasti, pri čemu je svaka od njih imala sopstvenu policijsku organizaciju. Naime, na području Srema, koji je okupirala Nezavisna Država Hrvatska formiran je poseban policijski sistem. Na delu teritorije Srbije koji je okupiran od Nemačke uspostavljen je poseban policijski sistem u saradnji sa kolaboracionističkim snagama, a paralelno sa njima, stvarani su novi organi partizanskih vlasti u vidu narodnooslobodilačkih odbora (NOO). U okviru NOO razvijeni su organi nadležni za javni red i zaštitu bezbednosti na oslobođenim teritorijama.“¹²⁹

Stvaranjem novih partizanskih upravnih vlasti, „formirani su i prvi organi za održavanje reda i bezbednosti na oslobođenim teritorijama. Reč je o oružanim formacijama pri narodnooslobodilačkim odborima (seoske, narodne ili partizanske straže ili narodna milicija) i obaveštajnoj službi pri partizanskim odredima.“¹³⁰

Krajem 1943. godine „formirano je Povereništvo za unutrašnje poslove nacionalnog komiteta za oslobođenje Jugoslavije (NKOJ). Značajan datum za razvoj organa bezbednosti predstavlja 13. maj 1944. godine kada je pri NKOJ osnovano Odeljenje za zaštitu naroda (OZN), koje je bilo nadležno za obaveštajne i kontraobaveštajne poslove. Tri meseca

---

¹²⁷Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str.113

¹²⁸Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 32

¹²⁹Subošić, D. (2010). Organizacija i poslovi policije, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 20.

¹³⁰Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 32

kasnije, formiran je korpus narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ), koj je predstavljao operativne vojne jedinice OZN.¹³¹

Prema Milosavljeviću, „oslobođenjem širih teritorija formiraju se čete ili odredi narodne milicije za područja okružnih narodnih odbora i komande vodova narodne milicije za područje sreskih narodnih odbora. U Srbiji i drugim republikama se u drugoj polovini 1944. godine pristupa obrazovanju jedinica pod jedinstvenim nazivom *narodna milicija*, koj posle oslobođenja organizaciono ulazi u sastav organa unutrašnjih poslova.“¹³² „Prvi nacrt Povereništva unutrašnjih poslova donet je krajem 1944. godine, a početkom 1945. godine Povereništvo je preraslo u Ministarstvo unutrašnjih poslova.“¹³³

„Služba državne bezbednosti se tokom rata razvijala u okvirima vojnih organ - partizanskih jedinica. Kao jedinstvena organizacija obaveštajne i kontraobaveštajne službe, formirana na vojnim principima, OZNA (Odeljenje za zaštitu naroda), je bila u sastavu vojske do 1946. godine, od kada menja ime u Upravu državne bezbednosti - UDBA i ulazi u sastav Ministarstva unutrašnjih poslova. UDBA ostaje vojna formacija sve do sredine 1952. godine.“¹³⁴

U razvoju policije, koji je usledio od oslobođenja zemlje do danas, „može se razlikovati nekoliko faza, koje se uglavnom poklapaju sa fazama ustavnog razvitka i čije su granične godine one u kojima su donošena nova ustavna akta - 1946, 1953, 1963, 1974. i 1990-1992.“¹³⁵

Period od 1946. do 1953. godine, pa i nešto kasnije, „karakteriše pretežno centralizovan sistem unutrašnjih poslova, uz određene krupne nedostatke diktirane objektivnim potrebama konsolidovanja nove vlasti u posleratnom periodu.“¹³⁶

Tokom 1953. godine „formirani su Savezni i republički sekretarijati za Unutrašnje poslove (umesto dosadašnjih ministarstava). Nakon toga, 1956. godine usvojen je Zakon o organima unutrašnjih poslova, kojim je stavljen van snage Zakon o narodnoj miliciji.“¹³⁷

---

¹³¹Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 21

¹³²Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 114

¹³³Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 21

¹³⁴Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str.114-115

¹³⁵ Ibid., str. 115

¹³⁶Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 33

¹³⁷Subošić, D. (2010)., op. cit., tr. 21

U smislu glavne karakteristike perioda do 1976. godine, uočava se „vršenje stalne preraspodele nadležnosti u oblasti unutrašnjih poslova između federalnih i republičkih organa, a u korist ovih drugih, kao i nastojanje da se oblast unutrašnjih poslova deetatizuje. Pravnu verifikaciju ova nastojanja dobila su Ustavom iz 1974. godine koji je promovisao koncepciju društvene samozaštite (DSZ) i rascepkan, nefunkcionalni sistem bezbednosti.“¹³⁸

Prema Milosavljeviću, „novo regulisanje oblasti unutrašnjih poslova je u Srbiji izvršeno posle amadmana IX-XLIX na Ustav SR Srbije iz 1989. godine i Ustav Republike Srbije iz 1990. godine. Zakon o unutrašnjim poslovima je donet 17.jula 1991. godine. Novim ustavnim i zakonskim rešenjima otklonjene su nepotpune i dezintegrijuće postavke o unutrašnjim poslovima koje su do tad bile prisutne u pravnom sistemu SFRJ, a koje su se u osnovi svodile na neadekvatno rasparčavanje policijskih poslova na određene grupe, pojedine poslove i delove tih poslova, a potom njihovo deljene na bivšu federaciju, republike, pa čak i pokrajne kao političko-teritorijalne jedinice niže od federalnih jedinica. U skladu sa ustavnim i zakonskim rešenjima, nanovo je izgrađen jedan konzistentan sistem bezbednosti, umesto ranijeg neodrživog koncepta u bivšoj SFRJ.“¹³⁹

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, od februara 1990. godine, „utvrđena je i definisana organizacija Ministarstva. Služba javne bezbednosti vrši poslove preko područnih organa - sekretarijata kao i osnovnih organizacionih jedinica u sedištu, a to su:

1. Uprava za suzbijanje kriminaliteta;
2. Uprava milicije- helikopterska jedinica i Specijalna antiteroristička jedinica-SAJ;
3. Uprava za strance, pogranične i upravne poslove;
4. Uprava za bezbednost saobraćaja;
5. Uprava za protivpožarnu i preventivno-tehničku zaštitu;
6. Uprava za analitiku i informatiku;
7. Uprava za vezu i kripto-zaštitu i

¹³⁸Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 33

¹³⁹Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 122

8. Dežurno-operativni centar.

Kao posebne organizacione jedinice postojale su Kabinet republičkog sekretara, Odeljenje za sistemsko-pravne poslove i Inspektorat za unutrašnju kontrolu zakonitosti rada.¹⁴⁰

Subošić navodi da su „organizacija i funkcionisanje organa unutrašnjih poslova u periodu od 1991. do 2005. godine bili u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima iz 1991. godine.¹⁴¹ Tokom 1992. godine uspostavljena je nova organizacija PJM, a 1996. godine, naziv „milicija“ je zvanično zamenjen sa nazivom „policija“. Milicija, kasnije policija, u tom periodu svrstana je u Resor javne bezbednosti MUP RS. Za taj period razvoja policije su karakteristična brojna vanredna obezbeđenja, koja su se prevashodno odnosila na politički motivisane javne skupove.¹⁴²

Od 2001. godine „osnovna načela za unutrašnju organizaciju i sistematizaciju radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova utvrđuje Vlada RS. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova RS utvrđena je i definisana organizacija Ministarstva. Po ovom pravilniku rad i rukovođenje Ministarstvom organizovani su po horizontalno-vertikalnoj liniji i po teritorijalnom principu, preko Resora javne bezbednosti i Resora državne bezbednosti i teritorijalnih organizacionih jedinica - 33 sekretarijata unutrašnjih poslova (SUP), u čijem su sastavu 126 odeljenja unutrašnjih poslova (OUP) i 31 policijska stanica (PS).¹⁴³

Subošić smatra da se „najvažnija promena u MUP RS od 2000. godine odnosi na izdvajanje Resora državne bezbednosti iz organizacije Ministarstva, donošenjem Zakona o bezbednosno-informativnoj agenciji (BIA) 2002. godine. Ministarstvo nakon toga prolazi kroz period izuzetno intenzivnih reformi i rada, koji kulminira proglašenjem vanrednog stanja i otvaranjem operacije „Sablja“, nakon ubistva premijera Zorana Đinđića 2003. godine. Narodna skupština Republike Srbije 2005. godine donela je Zakon o policiji, uređujući ovu oblast bezbednosti Republike Srbije.“¹⁴⁴

¹⁴⁰Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 33

¹⁴¹Zakon o unutrašnjim poslovima ("Sl. glasnik RS", br. 44/91, 79/91, 54/96 i "Sl. list SRJ", br. 27/2000 - odluka SUS i 5/2001 - odluka SUS)

¹⁴²Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 22

¹⁴³Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 34

¹⁴⁴Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 23

Posle toga, „po prvi put je pojam unutrašnjih poslova određen Zakonom o policiji iz 2016. godine, ali bez BIA. Prema čl. 2 tog zakona unutrašnji poslovi su zakonom utvrđeni poslovi državne uprave, koje obavlja MUP, a čijim obavljanjem se ostvaruje i unapređuje bezbednost građana i imovine, pruža podrška vladavini prava i obezbeđuje ostvarivanje Ustavom i zakonom utvrđenih ljudskih i manjinskih prava i sloboda, kao i drugi, sa njima povezani poslovi iz utvrđenog delokruga i nadležnosti MUP-a.“¹⁴⁵

Nikač i Leštanin ukazuju da je „novi Zakon o policiji stupio na pravnu snagu i počeo da se primenjuje 5. februara 2016. godine. Sličan je starom zakonu i njime se uređuju unutrašnji poslovi, organizacija i nadležnost MUP-a, policijski poslovi, organizacija i nadležnost policije, ljudski resursi, disciplinska odgovornost i odgovornost za materijalnu štetu, kontrola rada MUP-a i policije, finansiranje, pomoćna policija, primena drugih propisa i ovlašćenje za donošenje podzakonskih propisa.“¹⁴⁶

Oblast unutrašnjih poslova je uređena sa više zakona i propisa. Prema Miletiću i Jugoviću, „samo od 2013. do 2019. godine ta oblast je proširena donošenjem zakona kojima su po prvi put uređeni privatno obezbeđenje, detektivska delatnost, transport opasne robe, smanjenje rizika od katastrofa, kritična infrastruktura, evidencije iz oblasti unutrašnjih poslova, nacionalni DNK registar, kao i brojnim dopunama postojećih zakona. Zato će potpunije i preciznije zakonsko definisanje unutrašnjih poslova i zahtevati da se uzmu u obzir obim i sadržina tih poslova u celini, tj. da su to svi ili po istom merilu određeni poslovi koji se obavljaju na osnovu zakona iz oblasti unutrašnjih poslova.“¹⁴⁷

2.5. Organizacija policije

U latinskom jeziku „*organum* znači instrument i deo tela, a *organisation* označava delatnost, aktivnost i težnju da se neki organizam izgradi. Odatle je u francuski jezik

---

¹⁴⁵Miletić, S., Jugović, S. (2019). Pravo unutrašnjih poslova, Kriminalistiko-polijski univerzitet, Beograd, str. 17.

¹⁴⁶Nikač, Ž., Leštanin, B. (2017), Novi Zakon o policiji i primena sredstava prinude, Vojno delo, vol. 69, br. 191-209, str. 191.

¹⁴⁷Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 17

recipiran glagol *organizir* (oblikovanje neke organske celine i unutrašnje uređenje, veze i odnosi unutar te celine).¹⁴⁸

U našem jeziku reč organizacija ima dva osnovna značenja: „1) uspostavljanje određenih odnosa, osiguranje funkcionisanja, organizovanje, način na koji je nešto organizovano, povezano, usklađeno, ustrojeno i 2) grupa, skupina ljudi ili ljudskih kolektiva sjedinjenih zajedničkim programom, ciljem, podelom rada i sl.“¹⁴⁹

Polazeći od toga organizacija se može definisati kao „skladno, osmišljeno i racionalno povezana grupa ljudi koja deluje na osnovu određenog plana i podele poslova radi postizanja nekog cilja.“¹⁵⁰

Miletić i Jugović ovde ističu da je „jedan od osnovnih elementa pojma policije zapravo organizacioni. Pri tome, organizacija uopše, kao i organizacija policije, posmatra se iz dva osnovna ugla:

- 1) organizacija kao struktura, gde se prikazuje organizaciona struktura koja se obično predočava kao piramida (organigram; organizaciona shema);
- 2) organizacija kao organizovanje delatnosti, gde se primenom naučnih principa, prevashodno iz nauke o upravljanju i nauke upravnog (policijskog) prava organizuje delatnost, koja obuhvata obavljanje poslova i zadataka, uključujući upravljanje i rukovođenje.

Autonomna (specifična) delatnost policije u odnosu na ostatak uprave podrazumeva i autonomno (osobeno) organizovanje policije. Specifična delatnost policije zahteva i osobenu organizaciju policije, dakle, posebna pravna rešenja (odredbe) o organizaciji policije.¹⁵¹

Prema Milosavljeviću „da bi organizaciona struktura policijske organizacija bila uspostavljena na životan i neprotivrečan način, potrebno je uvažavati određene principe organizovanog povezivanja ili *principe organizovanja*:

- a) **Princip podele rada**, tj. raščlanjivanja radnog procesa na poslove pojedinih izvršilaca, radi specijalizacije, tipizacije i standardizacije.

¹⁴⁸Vršec, M. (1990). Organiziranje i rukovođenje u organima unutrašnjih poslova I, RSUP Hrvatske, Zagreb, str. 15-16.

¹⁴⁹Rečnik srpsko hrvatskog književnog jezika, knjiga četvrta, Matica Srpska, Novi Sad, 1971, str. 183-184

¹⁵⁰Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 406

¹⁵¹Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 89

- b) **Princip kohezije i koordinacije**, koji označava celishodno povezivanje rada ljudi u jedinstveni radni proces i podređivanje njihovog delovanja jednom centru. Osnov ovog principa čini zahtev da se čitav proces rada organizacije poveže i usmeri jedinstvenom cilju organizacije, kao i da se proces odlučivanja centralizuje.
- c) **Princip grupisanja poslova prema njihovoj srodnosti**, ili objedinjavanje istih, srodnih i međusobno povezanih poslova u odgovarajuće celine (organizacione jedinice). Srodnost između pojedinih poslova se utvrđuje pomoću svrhe tih poslova, procesa i tehnologije njihovog obavljanja, kategorije građana, mesta zvršenja poslova i sl.
- d) **Princip pravilnog povezivanja pojedinačnog i kolektivnog rada**, koji izražava težnju da se mesto pojedinačnog rada pravilno uklopi u napore kolektiviteta (vremenski, prostorno, tehnološki i sl.).
- e) **Princip organizacione koncentracije i dekoncentracije**. U prvom slučaju postoji manja samostalnost organizacionih jedinica i nad njima se obezbeđuje puna kontrola iz jednog mesta - iz jednog centra u organizaciji. Kod principa dekoncentracije organizacione jedinice uživaju veći stepen samostalnosti, pa se i proces kontrole deli na više mesta - centara. Iako se policijskoj organizaciji uobičajno pridaju svojstva visokocentralizovane organizacije i na osnovu toga pogrešno zaključuje kako je ona takođe koncentrovana struktura, činjenica je da upravo priroda i raznovrsnost dovode do nužnog organizacionog dekoncentrisanja, čije se posledice sastoje i u postojanju više centara kontrole koje se podređuju jedinstvenom centru.
- f) **Princip sprovodljivosti kontrole**, odnosno zahev da se organizaciona struktura uspostavi na način koji omogućava laku i efikasnu kontrolu radnog procesa.
- g) **Princip uzajamnosti između ovlašćenja i odgovornosti**, prema kome prenošenje ovlašćenja podrazumeva istu srazmeru odgovornosti (ili obratno, svaka odgovornost počiva na uzajamnosti u ovlašćenjima). Po ovom

principu lice na koje se prenosi odgovornost nedvosmisleno se smatra odgovornim za primenu prenetih ovlašćenja.

- h) **Princip hijerarhije** ili pravilnog uspostavljanja odnosa između rukovodećih i radnih funkcija, kao i između opštih i specijalnih funkcija.¹⁵²

Organizaciona struktura policije, prema Subošiću, „ustanovljena je na hijerarhiji (vertikalna dimenzija) s jedne strane i na teritorijalnom i funkcionalnom principu diferencijacije njenih organizacionih jedinica (horizontalna dimenzija), s druge strane.“¹⁵³

Sama hijerarhijska struktura diferencirana je na više nivoa:

- „Strategijski (najviši) nivo hijerarhijske strukture MUP RS obuhvata strukturu na relaciji ministar – direktor policije. To je najmalobrojniji nivo što se tiče broja ljudi koji su u njemu angažovani, ali je značajan zbog stvaranja uslova za rad policijske organizacije, tj. najznačajniji je nivo po onome o čemu odlučuje.
- Koordinirajući (srednji) nivo hijerarhijske strukture MUP RS predstavlja sponu između strategijskog i taktičkog nivoa. Ovaj nivo priprada načelnicima uprava i samostalnih jedinica na nivou Direkcije policije (funkcionalna komponenta) i područnih policijskih uprava (teritorijalna komponenta). Ovaj nivo je značajan zbog toga što obezbeđuje stabilnost policijske organizacije, jer povezuje njen strategijski i taktički (operativni) nivo.
- Taktički (najniži) nivo hijerarhijske strukture MUP RS obuhvata policijske stanice i ispostave. Ovaj nivo je najmnogobrojniji što se tiče ljudi, a značajan je zbog toga što neposredno ostvaruje rezultate zbog kojih policija postoji. Taktički nivo je najznačajniji u hijerarhijskoj strukturi zbog toga što se odluke sa tog nivoa tiču zaštite bezbednosti svih šticećenih vrednosti, ljudskih prava, krivičnih, prekršajnih, upravnih, normativnih stvari, itd.“¹⁵⁴

¹⁵²Milosavljević, B. (1997)., op.cit., str. 410-413

¹⁵³Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 49

¹⁵⁴ Ibid.

Autor dalje navodi da se „horizontalna dimenzija diferencijacije organizacionih jedinica policije i MUP RS u celini, ispoljava u funkcionalnom i teritorijalnom obliku:

- *Funkcionalna* diferencijacija organizacionih jedinica policije nastaje na bazi primene kriterijuma srodnosti poslova za koje su one obrazovane i koje obavljaju. Tako nastale organizacione jedinice, pod uslovom da su na istom nivou organizacione strukture, nadležne su za istu teritoriju, ali za različite poslove. Primer takvih organizacionih jedinica su uprave u sedištu Direkcije policije, uprave u sedištu Policijske uprave za grad Beograd i odeljenja u područnim policijskim upravama.
- *Teritorijalna* diferencijacija organizacionih jedinica policije nastaje na bazi primene kriterijuma njihove mesne nadležnosti. Tako nastale organizacione jedinice, pod uslovom da su na istom nivou organizacione strukture, nadležne su za različitu teritoriju, ali za iste poslove. Primer takvih organizacionih jedinica su područne policijske uprave, policijske stanice i ispostave.¹⁵⁵

Prema Miletiću i Jugoviću, „policija je organizovana u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova. Načelna zakonska rešenja o organizaciji MUP-a odnose se i na policiju, među njima i to da se za obavljanje poslova iz nadležnosti MUP-a obrazuju unutrašnje organizacione jedinice, da Vlada uredbom propisuje načela za unutrašnje uređenje MUP-a, vrste organizacionih jedinica, sedišta i područja za koja se obrazuju te jedinice i da ministar, po prethodno pribavljenoj saglasnosti Vlade, Pravilnikom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta, utvrđuje delokrug i kategorizaciju organizacionih jedinica MUP-a, broj, sistematizaciju, vrstu, odnosno status i opis radnih mesta, radna mesta za koja se predviđaju posebni uslovi za njihovo popunjavanje, način rukovođenja, planiranja i izvršavanje poslova.“¹⁵⁶

Organizacija policije u Srbiji je „jedinstvena i centralizovana. Jedinstvenost njene organizacije proizilazi iz toga što obavlja iste poslove na celoj teritoriji Republike, na osnovu istih propisa, ovlašćenja, načina (polazišta, postupaka i sredstava) itd.

---

¹⁵⁵ Ibid., str. 50

¹⁵⁶ Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 101

Centralizovanost policije u Srbiji proizilazi iz toga što je njena struktura i vertikalno diferencirana, pri čemu viši nivo rukovodilaca u hijerarhiji povlači viši nivo njihovih rukovodnih ovlašćenja (moći, vlasti), ali i odgovornosti.¹⁵⁷

Pri rečenom, „dekoncentracija i decentralizacija predstavljaju tradicionalne instrumente ostvarivanja jedinstvene državne vlasti u unitarnoj državi, kakva je i Srbija.“¹⁵⁸ Razlika između dekoncentracije i decentralizacije policije ogleda se u tome što su to različiti političko-pravni modaliteti, kojima se državna uprava, a time i policija, približavaju građanima. Naime, „dekoncentracijom se poslovi centralnih organa prenose na državne nentralne (područne) organe koji su, u stvari, detaširane, dislocirane ispostave (organizacione jedinice) centralnih organa, a decentralizacijom se državni poslovi prenose na decentralne, nedržavne, lokalne organe i organizacije, izvan strukture državnog aparate.“¹⁵⁹ Primer decentralizacije bi bile Komunalne javne službe, dok bi policijske uprave i policijske stanice MUP-a bile primer dekoncentracije.

Za obavljanje poslova iz delokruga Ministarstva unutrašnjih poslova koji se odnose na bezbednost građana i Republike, prema Subošiću, „kao osnovna organizaciona jedinica obrazovana je Direkcija policije kojom rukovodi direktor policije.“¹⁶⁰

Organizacione jedinice u sedištu Direkcije obrazuju se tako „da su funkcionalno (dijagonalnim vezama) povezane sa odgovarajućim organizacionim jedinicama područnih policijskih uprava, policijskih stanica i ispostava, tako da poslove iz svog delokruga obavljaju na čitavom prostoru Republike Srbije.“¹⁶¹

U sastavu Direkcije policije su organizacione jedinice u sedištu - uprave, centri, jedinice, specijalna i posebna jedinica policije, i van sedišta- Policijska uprava za Grad Beograd, područne policijske uprave i policijske stanice.¹⁶²

Policijskom upravom rukovodi načelnik policijske uprave, policijskom stanicom rukovodi komandir policijske stanice, a policijskom ispostavom rukovodi komandir policijske ispostave.¹⁶³

---

¹⁵⁷Subošić, D. (2010)., op. cit., str.72

¹⁵⁸Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 97

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 74

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶²Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 102

Prema zakonskom određenju, „specijalna jedinica policije je Specijalna antiteroristička jedinica. Posebne jedinice policije u sedištu Direkcije policije su Žandarmerija, Helikopterska jedinica, Jedinica za zaštitu i Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata, a u Policijskoj upravi za Grad Beograd Policijska brigada i Interventna jedinica 92.

Radi obavljanja policijskih i drugih poslova u skladu sa karakterističnim svojstvima određenih područja, mogu se utvrditi i unutrašnje organizacione jedinice za koordinaciju rada policijskih uprava i policijskih stanica na područjima za koje su obrazovane”.¹⁶⁴

U Direkciji policije ili drugoj unutrašnjoj organizacionoj jedinici čiji su poslovi i delokrugutvrđeni zakonom, kao uže organizacione jedinice mogu se obrazovati uprave, odeljenja, odseci i grupe. Uže organizacione jedinice mogu se obrazovati za obavljanje poslova u sedištu Ministarstva i za područne policijske uprave.¹⁶⁵

Organizacione jedinice Direkcije policije u sedištu:¹⁶⁶

1. Biro direktora policije koji u svom sastavu ima orkestar policije;
2. Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima;
3. Uprava kriminalističke policije;
4. Uprava policije;
5. Uprava saobraćajne policije;
6. Uprava granične policije;
7. Uprava za upravne poslove;
8. Komandno - operativni centar;
9. Uprava za međunarodnu operativnu policijsku saradnju;
10. Jedinica za zaštitu;

---

¹⁶³ Ibid., str. 107

¹⁶⁴ Zakon o policiji, op. cit. čl. 22

¹⁶⁵ Miletić, S., Jugović, S. (2019), op.cit., str. 102

¹⁶⁶ Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave – Organizacione jedinice Direkcije policije u sedištu. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp> (posećeno 05.08.2021)

11. Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata;
12. Žandarmerija;
13. Helikopterska jedinica;
14. Specijalna antiteroristička jedinica;
15. Koordinaciona uprava za Kosovo i Metohiju;

Uprava kriminalističke policije odgovorna je za stanje i organizovanje poslova na otkrivanju i suzbijanju svih oblika organizovanog kriminala, za prevenciju i suzbijanje ostalih oblika kriminala. S tim u vezi, planira i organizuje blagovremeno informisanje, izveštavanje, koordinaciju rada službi, kao i primenu operativno-tehničkih i taktičkih mera na rasvetljavanju i dokumentovanju svih krivičnih dela, u skladu sa zakonom. Uprava kriminalističke policije u svom sastavu ima: Odeljenje za borbu protiv korupcije, Službu za borbu protiv organizovanog kriminala, Službu za borbu protiv droga, Službu za borbu protiv terorizma, Službu za otkrivanje ratnih zločina, Službu za specijalne istražne metode, Službu za kriminalističku analitiku, Službu za suzbijanje kriminala, Službu za kriminalističko-obaveštajne poslove i Nacionalni centar za kriminalističku forenziku.¹⁶⁷

Uprava policije prati, usmerava, koordinira i nadzire funkcionisanje policije i predlaže mere za unapređenje organizacije policije, metodologije rada policije i bezbednosti u zajednici. „Predlaže i nalaže mere za unapređenje njihovog rada, u cilju podizanja i održavanja njihove sposobnosti za zakonito i efikasno izvršavanje službenih zadataka.“¹⁶⁸ Uprava policije u svom sastavu ima: Odeljenje za organizaciju policije, prevenciju i rad policije u zajednici; Odeljenje za javni red i mir i ostale poslove policije; Odeljenje za bezbednost sportskih priredbi – Nacionalni fudbalski informativni centar; Odsek za odbrambene pripreme i pomoćnu policiju; Odeljenje za kontrolu rada policije;

---

¹⁶⁷Direkcija policije. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/> (posećeno: 05.08.2021)

¹⁶⁸Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 75

Odeljenje za operativno policijske veštine i opremanje policije i Odeljenje za poslove privatnog obezbeđenja i detektivske delatnosti.¹⁶⁹

Prema Subošiću, „stalne jedinice policije posebne namene funkcionišu u kontinuitetu. One postoje nezavisno od potrebe njenog trenutnog angažovanja.“¹⁷⁰ „Specijalna jedinica policije je Specijalna antiteroristička jedinica. Posebne jedinice policije u sedištu Direkcije policije su Žandarmerija, Helikopterska jedinica, Jedinica za zaštitu i Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata, a u Policijskoj upravi za grad Beograd Policijska brigada i Interventna jedinica 92.“¹⁷¹ Sve navedene jedinice, po organizacionom sastavu, svrstavaju se u taktičke (operativne) jedinice policije. Pojedine među njima svrstavaju se u koordinirajući hijerarhijski nivo policijske organizacije (Žandarmerija, SAJ, i HJ). Međutim, zadaci koji im se mogu poveriti, odnosno ciljevi koje ostvaruju, svrstavaju Žandarmeriju, SAJ, i HJ u jedinice strategijskog nivoa.“¹⁷²

Radi obavljanja policijskih i drugih poslova u skladu sa karakterističnim svojstvima određenih područja, mogu se utvrditi i unutrašnje organizacione jedinice za koordinaciju rada policijskih uprava i policijskih stanica na područjima za koje su obrazovane.

Izuzetno od akta iz člana 9. stav 2. ovog zakona, organizaciju i delokrug specijalne i posebnih jedinica policije, sistematizaciju, vrste, odnosno status i opis poslova radnih mesta njenih pripadnika, posebne uslove za prijem i rad, posebnu opremu, sredstva i naoružanje koji se koriste u obavljanju poslova iz delokruga tih jedinica propisuje Vlada.

Poslovi policijske uprave jesu da: „na području opštine, odnosno grada, u kojoj je njeno sedište, neposredno obavlja policijske i druge unutrašnje poslove i ostvaruje lokalnu saradnju; izrađuje operativnu procenu javne bezbednosti, u skladu sa strateškom; donosi operativni plan policijske uprave u skladu sa strateškim planom policije; usklađuje, koordinira i usmerava rad policijskih stanica/ispostava i obezbeđuje ostvarivanje lokalne saradnje i odgovornosti; vrši kontrolno instruktivnu delatnost rada svojih organizacionih jedinica; učestvuje po potrebi u obavljanju poslova iz delokruga policijskih stanica;

---

¹⁶⁹Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdp/> (posećeno 05.08.2021)

¹⁷⁰Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 80

¹⁷¹Zakon o policiji, op. cit., čl. 22

¹⁷²Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 80

preduzima mere obezbeđenja određenih lica i objekata; obezbeđuje redovno i hitno informisanje i izveštavanje Direkcije policije o pojavama i događajima na svom području; skupštini opštine lokalne samouprave, odnosno skupštini gradske opštine na području na kome se nalazi, podnosi izveštaj o radu i stanju bezbednosti jednom u godinu dana; obavlja druge poslove utvrđene posebnim zakonima, drugim propisima i opštim aktima.¹⁷³

Takođe, „područne policijske uprave (PPU) predstavljaju koordinacione organizacione jedinice Direkcije policije nastale njenom teritorijalnom diferencijacijom. Polazeći od činjenice da je direkcija teritorijalno nadležna na čitavoj teritoriji Republike Srbije, njena organizacija je uspostavljena tako da se, posredstvom PPU, policijski poslovi obavljaju na čitavoj njenoj teritoriji. Osnovni zadatak organizacionih jedinica Direkcije van njenog sedišta jeste da izvršavaju sve poslove iz njene nadležnosti na teritoriji za koju su formirane. Područne policijske uprave predstavljaju osnovne teritorijalne organizacione jedinice Direkcije.“¹⁷⁴

Organizacione jedinice Direkcije policije van sedišta (1-27):¹⁷⁵

Policijske uprave:

- Policijska uprava za grad Beograd;
- Policijska uprava u Novom Sadu;
- Policijska uprava u Nišu;
- Policijska uprava u Subotici;
- Policijska uprava u Kikindi;
- Policijska uprava u Pančevu;
- Policijska uprava u Sremskoj Mitrovici;
- Policijska uprava u Zrenjaninu;
- Policijska uprava u Somboru;
- Policijska uprava u Boru;
- Policijska uprava u Vranju;
- Policijska uprava u Valjevu;
- Policijska uprava u Zaječaru;
- Policijska uprava u Jagodini;

¹⁷³Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str.105

¹⁷⁴Subošić, D. (2010), op. cit., str. 85

¹⁷⁵Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave – Organizacione jedinice Direkcije policije van sedišta – Policijske uprave (1-27). Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdp> (posećeno 05.08.2021)

- Policijska uprava u Kragujevcu;
- Policijska uprava u Kruševcu;
- Policijska uprava u Kraljevu;
- Policijska uprava u Leskovcu;
- Policijska uprava u Novom Pazaru;
- Policijska uprava u Požarevcu;
- Policijska uprava u Pirotu;
- Policijska uprava u Prijepolju;
- Policijska uprava u Prokuplju;
- Policijska uprava u Smederevu;
- Policijska uprava u Užicu;
- Policijska uprava u Čačku;
- Policijska uprava u Šapcu.

Prema Subošiću „policijske stanice u okviru PPU su organizacione jedinice formirane za obavljanje svih policijskih poslova i saradnju sa organima i organizacionim jedinicama lokalne samouprave na teritoriji jedne opštine. Takve organizacione jedinice policije nalaze se u svim mestima koja su sedišta opštinskih organa i organizacionih jedinica lokalne samouprave, a težišno obavljaju zadatke: sprečavanje i suzbijanje kriminaliteta, održavanje javnog reda, kontrola i regulisanje saobraćaja i naseljenim mestima i lokanim putevima.“¹⁷⁶

2.6. Osnovna načela postupanja policije u obavljanju delatnosti

Prema nekim stavovima u pravnoj teoriji „pod delatnošću policije podrazumevaćemo ukupnost primenjivanja (svih) ovlašćenja i obavljanja (svih) poslova policije - proisteklih iz prethodno utvrđenih (propisanih) nadležnosti i delokruga policije koje čine ta ista ovlašćenja i poslovi“¹⁷⁷, što znači da policija vrši delatnost u skladu sa propisima, a delokrug njihove delatnosti je sam propis.

Zakonom o policiji, u članu 30 propisan je delokrug policijskih poslova i isti su u stavu 1 ovog člana definisani kao „deo unutrašnjih poslova koje obavlja Policija, primenom

¹⁷⁶Subošić, D. (2010)., op. cit., str. 86

¹⁷⁷Miletić, S. (2003)., op. cit., str. 163.

policijskih ovlašćenja, mera i radnji, dok je u stavu 2 određeno da se „obavljaju u cilju ostvarivanja bezbednosne zaštite života, prava i sloboda građana, zaštite imovine, kao i podrške vladavini prava.“¹⁷⁸

„Policijski poslovi, u smislu člana 30, stav 3 navedenog zakona, jesu:

- 1) prevencija kriminala i unapređenje bezbednosti u zajednici;
- 2) otkrivanje i rasvetljavanje krivičnih dela, obezbeđivanje dokaza, njihova analiza, kriminalističko forenzičko veštačenje upotrebom savremenih forenzičkih metoda i evidencija i otkrivanje imovine proistekle iz krivičnog dela;
- 3) otkrivanje i rasvetljavanje prekršaja i privrednih prestupa;
- 4) otkrivanje i hapšenje učinilaca krivičnih dela, prekršaja i drugih lica za kojima se traga i privođenje nadležnim organima;
- 5) održavanje javnog reda i mira, sprečavanje nasilja na sportskim priredbama, pružanje pomoći u izvršenjima u skladu sa zakonom;
- 6) regulisanje, kontrola, pružanje pomoći i nadzor u saobraćaju na putevima i drugi poslovi iz propisa o bezbednosti saobraćaja;
- 7) obezbeđenje određenih javnih skupova, ličnosti, objekata i prostora;
- 8) bezbednosna zaštita određenih ličnosti i objekata;
- 9) kontrola državne granice, poslovi u vezi sa kretanjem i boravkom stranaca, poslovi azila, prekograničnog kriminala, iregularnih migracija i readmisije;
- 10) izvršavanje poslova utvrđenih propisima o oružju, privatnom obezbeđenju i detektivskoj delatnosti;
- 11) bezbednosna zaštita Ministarstva;
- 12) izvršavanje drugih policijskih poslova i zadataka utvrđenih zakonom i podzakonskim aktom Ministarstva donetim na osnovu ovlašćenja iz zakona.

Prilikom obavljanja policijskih poslova iz stava 3. ovog člana, policijski službenici primenjuju i ovlašćenja, mere i radnje propisane Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o prekršajima i drugim zakonima.“¹⁷⁹

---

¹⁷⁸Zakon o policiji, op. cit.

¹⁷⁹ Ibid.

Miletić u ovom kontekstu navodi da je „delatnost policije determinisana brojnim principima, pravnim i profesionalnim (praktičnim), starim i novim, više ili manje izgrađenim i prihvaćenim.“¹⁸⁰ Delatnost policije se može podeliti na represivnu i preventivnu. Autor ističe da je „tradicionalno mišljenje na nivou profesionalnog principa zapravo da je dobra represija, koja se zasniva na zastrašivanju i prinudi, najbolja prevencija. U vezi sa prevencijom kriminala poznat je princip da je sprečavanje kriminala osnovni (glavni) posao policije. Tek ako se u tom delovanju ne uspe, pristupa se suzbijanju (represiji) kriminala, a potom i hvatanju i privođenju učinilaca krivičnih dela i prikupljanju dokaznog materijala za optužbu. S tim u vezi je i princip da je stanje kriminalieta merilo uspešnosti policije.“¹⁸¹

Značajno je uočiti da postoje i principi koji su „proistekli iz značaja odnosa policije i građana. Policija mora uživati poštovanje građana, poštovanje zakona (od strane građana) razvija i poštovanje prema policiji, učešće javnosti opada ako upotreba prinude raste, policija mora obezbediti nepristrasnu primenu zakona, prinuda se upotrebljava kao poslednje sredstvo, policija je javnost i javnost je policija, policija predstavlja zakon.“¹⁸²

Pored navedenih principa, u vršenju svoje delatnosti policija primenjuje i niz pravnih načela. Pa tako, s obzirom na to da „policija u obavljanju svoje delatnosti sprovodi više postupaka - upravni, krivični, prekršajni, disciplinski i posebne poslove utvrđene policijskim zakonima, tj. zakonima iz oblasti unutrašnjih poslova, za policijsku delatnost, odnosno za njenu upravnu aktivnost su značajna sva načela opšteg upravnog postupka.“¹⁸³ U skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku¹⁸⁴, članovima 5-15 opredeljena su sledeća načela:

- načelo zakonitosti i predvidivosti;
- načelo srazmernosti;
- načelo zaštite prava stranaka i ostvarivanja javnog interesa;
- načelo pomoći stranci;

---

¹⁸⁰Miletić, S. (2003)., op. cit., str. 177.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid., str. 178.

¹⁸⁴Zakon o opštem upravnom postupku, "Sl. glasnik RS", br. 18/2016 i 95/2018 – autentično tumačenje.

- načelo delotvornosti i ekonomičnosti postupka;
- načelo istine i slobodne ocene dokaza;
- pravo stranke na izjašnjavaње;
- načelo samostalnosti;
- pravo na žalbu i prigovor;
- načelo pravnosnažnosti rešenja;
- načelo pristupa informacijama i zaštite podataka.

Za aktivnost policije u krivičnom postupku, naročito u fazama predistrage i istrage, značajna su i načela krivičnog postupka (procesna načela). Ova pravna načela, prema Miletiću „utiču na rad kriminalista (kriminalističke operative) zajedno sa vanpravnim, pre svega, kriminalističkim načelima. Sva krivično procesna načela nemaju podjednak uticaj na delatnost (krivičnu aktivnost) policije, ali zbog njihove međusobne povazanosti nije celishodno nijedno odbaciti“.¹⁸⁵

„Pored striktnog zakonskog regulisanja, primena policijskih ovlašćenja traži i određene oblike moralne regulacije.“¹⁸⁶ Zbog čega Delibašić ističe da se „ponašanje pripadnika policijske organizacije ne prati samo u njihovom svakodnevnom odnosu prema građanima, već u odnosu prema društvu u celini, ali i prema kolegama sa kojima saraduju, bilo u policijskoj organizaciji ili izvan nje. Iz tog razloga postoji potreba da se sistem moralnih dužnosti pripadnika policije, kao deo profesionalne etike, normira u vidu etičkog kodeksa od međunarodnog prema nacionalnom nivou.“¹⁸⁷

Bitno je takođe naglasiti da „kodeks policijske etike jednim delom predstavlja listu obrazaca ponašanja i postupaka policijskih službenika koje od njih, nezavisno od pravnih propisa, očekuje društvo i kolektiv profesije. Naravno da društvo od policijskih službenika očekuje poštovanje zakonske regulative, a njegov kolektiv poštovanje podzakonskih i internih propisa, ali ovde je reč o poštovanju ‘viših’ vrednosti, uz maksimalno iskazivanje humanosti u radu.“¹⁸⁸

¹⁸⁵Miletić, S. (2003)., op. cit., str. 178.

¹⁸⁶Perović, A. M, (2003). Uvod u etiku, Savez pedagoških društava Vojvodine, Novi Sad, str. 114.

¹⁸⁷Delibašić, M. (2016). Etička načela policijskog rada u zajednici sa maloletnim prestupnicima, NBP, Žurnal za kriminalistiku i pravo, vol 21, br. 3, str. 149-168, str. 155.

¹⁸⁸Stajić, Lj., Mijalković, S., Stanarević, S. (2005) Bezbednosna kultura, drugo izdanje, Draganić, Beograd, str. 196.

Delibašić ukazuje da policija mora da se pridržava kodeksa profesionalnog ponašanja i da demonstrira: profesionalizam i integritet, kako ne bi izneverila poverenje javnosti, te da bi kodeks policije trebalo da oslikava najviše etičke vrednosti, izražene kroz zabrane i imperativne policijskog rada.¹⁸⁹ Kodeks ponašanja za policajce pripada kategoriji instrumenata koje daju autoritativne smernice vladama, a odnose se na ljudska prava i krivično pravo. On propisuje odgovornost za obavljanje dužnosti policajca uz puno poštovanje ljudskih prava i dostojanstva. Istovremeno, policijska upotreba sile ograničena je na slučajeve u kojima je to apsolutno potrebno za postizanje legitimnih ciljeva primene prava.¹⁹⁰

Prema zakonskom određenju, obavljanje policijskih poslova zasniva se na načelima:

- „profesionalizma,
- depolitizacije,
- saradnje,
- ekonomičnosti i efikasnosti,
- zakonitosti u radu
- srazmernosti u primeni policijskih ovlašćenja,
- kao i drugih načela kojima je uređeno delovanje organa državne uprave, delovanje državnih službenika i postupanje u upravnim stvarima.“¹⁹¹

U cilju konciznog osvrta na suštinu pojedinih, zakonom predviđenih načela, u narednom tekstu će se bliže predstaviti sledeća načela:

- načelo zakonitosti;
- načelo srazmernosti i
- načelo saradnje.

Bitno je naglasiti da sva načela, a naročito prethodno navedena, predstavljaju temelj delatnosti policije, odnosno svih njenih aktivnosti. Pa tako, „načelo zakonitosti odnosi se jednako i na sve druge organe, ali posebno na policiju. Načelo srazmernosti je

¹⁸⁹Delibašić, M.(2016)., op. cit., str. 155.

¹⁹⁰Avramović, N., Marković, M. (2010). Harmonizacija prava policije Republike Srbije sa evropskim standardima u oblasti zaštite ljudskih prava, Pravo – teorija i praksa, vol. 27, br. 11–12, Novi Sad, str. 48.

¹⁹¹Zakon o policiji, "Sl. glasnik RS", br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018

karakteristično za policiju s obzirom na osobenost policijskih ovlašćenja i činjenicu da je u policiji izvršena koncentracija neposredne primene mera prinude i upotrebe sredstava prinude.¹⁹²

Vuković ovom prilikom naglašava da „od sposobnosti policijske organizacije da prepozna specifična očekivanja građana, u značajnoj meri zavisi legitimitet policijske delatnosti u demokratskom društvu i poboljšanje njene efektivnosti u kontroli kriminaliteta uz podršku građana. Na tom planu treba poštovati načela javnosti i humanosti kao osnove legitimiteta policije.“¹⁹³ Navedeni autor takođe ukazuje da „princip zakonitosti nalaže da bi svaka aktivnost državnih i nedržavnih subjekata preduzeta sa ciljem prevencije kriminaliteta trebalo da bude u skladu sa Ustavom i zakonima donetim u skladu sa odredbama Ustava. Najširi pravni okvir za angažovanje državnih organa, a time i policije, u prevenciji kriminaliteta pružaju norme Ustava kojima se uređuju slobode i prava čoveka i građana. Norme Ustava određuju širinu sloboda i prava građana propisivanjem uslova pod kojima se one mogu ograničiti.“¹⁹⁴

Prema Zdravkoviću i Đurđiću, „u kriminlastici, a samim tim i u radu policije, načelo zakonitosti ima značenje da se sve operativno-taktičke i istražne radnje moraju preduzimati u skladu sa normama pozitivnog prava, mora se poštovati slovo i duh zakona.“¹⁹⁵

Načelo zakonitosti, prema Miletiću podrazumeva „da se celokupna delatnost policije vrši u skladu sa važećim zakonima i drugim propisima. Zakonitom primenom svojih ovlašćenja i obavljanja poslova policija obezbeđuje jednaku zaštitu i ostvarivanje bezbednosti svih građana, i pri tome jednaku pravnu sigurnost i građana i policajaca, kako u formalnopravnom, tako i u materijalnopravnom smislu. Prema tome, za delatnost policije načelo zakonitosti je generalnog značaja.“¹⁹⁶ Dalje, „zakonitost u vršenju delatnosti policije garancija je jednakog postupka i pravne sigurnosti građana, s toga je i položaj građana pravno predvidiv u oblasti bezbednosti. Načelo zakonitosti zabranjuje suprotstavljanje

---

¹⁹²Miletić, S. (2003)., op. cit., str. 179.

¹⁹³Vuković, S. (2009). Principi zakonitosti i legitimnosti u postupanju policije u prevenciji kriminaliteta, Bezbednost, vol. 51, br. 1-2, str. 179-192, str. 190.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). Kriminalistika, Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost, Niš, str. 18.

¹⁹⁶Miletić, S. (2003), op. cit., str. 179.

važecem pravu, a izražava i prevlast Ustava a potom i zakona u odnosu na sve pravne norme koje su izvedne iz zakona.“¹⁹⁷

Pravni okviri policijske delatnosti dati su u Zakoniku o krivičnom postupku, Zakonu o policiji, ali i drugim zakonima i podzakonskim aktima.

Zakon o policiji određuje da se „pri obavljanju policijskih poslova, policija pridržava utvrđenih i dostignutih standarda policijskog postupanja, uzimajući u obzir međunarodno opšteprihvaćene standarde postupanja koji se odnose na:

- dužnost služenja građanima i zajednici;
- odgovaranje na potrebe i očekivanja građana;
- poštovanje zakonitosti i suzbijanje nezakonitosti;
- ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i sloboda;
- nediskriminaciju pri izvršavanju policijskih zadataka;
- srazmernost u upotrebi sredstava prinude;
- zabranu mučenja i primene nečovečnih i ponižavajućih postupaka;
- pružanje pomoći nastradalim licima;
- pridržavanje profesionalnog ponašanja i integriteta;
- obavezu zaštite tajnih podataka;
- obavezu odbijanja nezakonitih naređenja i prijavljivanja korupcije.“¹⁹⁸

Iz ovako zakonom predviđenog standarda postupanja policije, jasno je da su standardi policijskog postupanju u tesnoj vezi sa prethodno navedenim načelima obavljanja policijske delatnosti.

Bitno je istaći i to da „Ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove, kao i druga ministarstva, prema našim važećim ustavnim rešenjima, izvršava zakone i druge propise i opšte akte, rešava u upravnim stvarima, vrši upravni nadzor i obavlja druge upravne poslove utvrđene zakonom. U vezi sa ovim rešenjem bitne su ustavne garancije zakonitosti koje su obavezujuće i za policiju. Te ustavne garancije u osnovi se mogu svesti na: pravo svakog na jednaku zaštitu svojih prava u postupku pred državnim organom, postojanje

---

¹⁹⁷ Ibid., str. 180.

¹⁹⁸ Zakon o policiji, op. cit.

takvog postupka koji je propisan zakonom (ne nižim pravnim aktom) i u kome je svakom data mogućnost da brani svoja prava i interese, postojanje zakonskog osnova za primenu mera prinude i ograničenja, zajemčeno pravo svakome da u postupku u kome se rešava o njegovim pravima i dužnostima upotrebljava svoj jezik i da se u tom postupku upozna sa činjenicama na svom jeziku, pravo žalbe nadležnom organu, pravo na sudsku zaštitu u postupku o zakonitosti konačnih pojedinačnih akata kojima je rešeno o pravima i obavezama, uz mogućnost, da se samo zakonom, izuzetno, u određenim vrstama upravnih stvari, isključi upravni spor, pravo svakog na naknadu štete koju mu nezakonitim ili nepravilnim radom pričinili službeno lice ili državni organ.¹⁹⁹

Osnovnu sadržinu pravne države, prema Stojanoviću, „čini puno ostvarivanje načela zakonitosti u smislu da zakon, odnosno pravo, obavezuje ne samo pojedince nego i državu, a sa tim u vezi i načelo pravne sigurnosti kao i ograničenje državne prinude zakonom²⁰⁰, te da je u pogledu načela zakonitosti „od posebnog značaja za ostvarivanje pravne države zapravo zahtev za određenošću krivičnopravnih normi (*lex certa postulat*), što predstavlja ostvarivanje pravnodržavnosti u formalnom smislu. Ostvarivanje načela pravne države u materijalnom smislu, znači svođenje krivičnopravne intervencije na nužni minimum, u cilju zaštite najvažnijih dobara koja se na drugi način ne mogu zaštititi.“²⁰¹

U skladu sa rečenim, „policija mora da obezbedi da se zakonitost ostvaruje kao osnovni i najvažniji princip u njenom radu jer zakonitost obezbeđuje efektivnu primenu ovlašćenja policije radi zaštite bezbednosti ljudi i ostvarivanja njihovih prava i, istovremeno, efektivnu zaštitu tih prava od eventualnih prekoračenja ovlašćenja policije.“²⁰² U ovo kontekstu, „svojstvo zakonitosti je izuzetno važno jer posledica i samo jedne nezakonite službene radnje (pravnog ili materijalnog akta) jednog jedinog policajca mogla bi da bude ne samo nezakonitost (povreda zakona), već i neustavnost - ukoliko bi se takvom radnjom istovremeno protivustavno ograničile i neke ustavom utvrđene slobode i prava.“²⁰³

¹⁹⁹Miletić, S. (2003), op. cit., str. 182.

²⁰⁰Stojanović, Z. (1991). Politika suzbijanja kriminaliteta, Pravni fakultet, Novi Sad, str. 27.

²⁰¹Ibid., str. 28

²⁰²Miletić, S. (2003), op. cit., str. 183.

²⁰³Ibid.

Dalje, „ostvarivanje i unapređenje zakonitosti zahteva poznavanje zakona i drugih propisa u meri kojom se obezbeđuje da ne dolazi do uzdržavanja u primeni ovlašćenja (oportunizma) kada se za primenu steknu propisani uslovi.“²⁰⁴

Konačno, „princip oportuniteta, tj. mogućnost izbora o tome da li će se primeniti neko ovlašćenje ili ne, mora biti podvrgnut određenim pravnim obavezama, a ne sme biti podloga oportunizmu.“²⁰⁵ Miletić dalje ukazuje da je „oportunizam, tj. nevršenje zakonom utvrđene dužnosti, suprotan principu zakonitosti i predstavlja nezakonito nečinjenje. Uzdržavanje od eventualno nezakonite službene radnje zbog nedovoljnog poznavanja propisa u krajnjem povlači uzdržavanje od svake službene radnje, što je suprotno zakonu i stvarnoj potrebi da se bezbednost štiti i ostvaruje preduzimanjem zakonitih službenih radnji u svim slučajevima kad su za to ispunjeni za to propisani uslovi. Cilj je efektivno ostvarivanje bezbednosti svih građana i njihovih sloboda i prava, u skladu sa ustavom i zakonom.“²⁰⁶

Zakonom o policiji je propisan princip zakonitosti u odnosu na primenu policijskih ovlašćenja. „Prilikom primene policijskih ovlašćenja policijski službenik postupa u skladu sa zakonom i drugim propisom i poštuje standarde postavljene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Osnovnim principima UN o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenih lica koja sprovode zakon, Evropskim kodeksom policijske etike i drugim međunarodnim aktima koji se odnose na Policiju.“²⁰⁷

Kao savremena nauka, “kriminalistika je razvila takve metode i sredstva koji se uspešno koriste u suzbijanju i sprečavanju kriminaliteta, pa je preduzimanje nezakonitih radnji i nedostojnih postupaka sasvim nepotrebno, a po pravilu dovodi do neistinitih dokaza.“²⁰⁸

Definišući načelo srazmernosti, Miletić pronalazi da „načelo srazmernosti ima za cilj umerenost državne prinude. Jedno je od garancija da zakoni neadekvatno ne zadiru u ustavna prava građana. Obezbeđuje dominaciju ustavnih prava i doprinosi njihovom

---

²⁰⁴Ibid.

²⁰⁵Ibid., str. 179.

²⁰⁶Ibid., str. 183.

²⁰⁷Zakon o policiji, op. cit.

²⁰⁸Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 18

efektivnom ostvarivanju.²⁰⁹ Miletić takođe ističe da „načelo srazmernosti sledi iz samih ustavnih sloboda i prava, kao izraz opšteg zahteva građana prema državi da njihove slobode i prava mogu biti ograničene samo ako se radi o neophodnoj zaštiti javnih interesa i istih sloboda i prava svih (drugih) građana.“²¹⁰ Što znači da delatnost policije mora biti srazmerna željenom ciju.

Nesporno je da je „dužnost policije da postupi u skladu sa zakonom i da ta dužnost ne proističe iz njene ocene zakona (osnova, ovlašćenja, dužnosti), ali je to postupanje najcelishodnije ako je u najtešnjoj vezi sa svim okolnostima konkretnog slučaja. Drugim rečima, načelo srazmernosti ne treba da ima neposredno delovanje organizovanjem policijskog postupanja, već da ima posredno delovanje konkretizovanim usmeravanjem prakse prema pravima građana.“²¹¹ Miletić dodaje da „nezadiraњem u zakonitost, načelo srazmernosti može da bude korektiv krutog načela zakonitosti, bilo kao sredstvo primereno konkretnim situacijama, bilo kao način prilagođavanja novim uslovima u vremenu brzih društvenih promena. U oba slučaja, izvorna mu je funkcija – sprečavanje neosnovanih (nepotrebnih, necelishodnih), policijskih, i uopšte državnih intervencija.“²¹²

Neophodno je određivanje jasnog cilja „s obzirom na to da je osnovna ideja načela srazmernosti – garantovanje podesnog odnosa između svrhe kojoj se teži i mera koje se preduzimaju da bi se ostvarila ta svrha (postigao cilj), uključujući i posledice koje su time prouzrokovane.“²¹³ Zakonom o policiji, u članu 68, propisan je princip srazmernosti u odnosu na primenu policijskih ovlašćenja. Naime, „primena policijskog ovlašćenja mora biti srazmerna potrebi zbog koje se preduzima. Primena policijskog ovlašćenja ne sme izazvati veće štetne posledice od onih koje bi nastupile da policijsko ovlašćenje nije primenjeno. Između više policijskih ovlašćenja primeniće se ono kojim se zadatak može izvršiti sa najmanje štetnih posledica i za najkraće vreme. Prilikom primene sredstava prinude nastojaće se da njihova upotreba bude postupna, odnosno od najlakšeg prema težem sredstvu prinude i, u svakom slučaju, uz minimum neophodne sile.“²¹⁴ Iz ovako

---

²⁰⁹Miletić, S. (2003), op. cit., str. 183.

²¹⁰Ibid.

²¹¹Ibid., str. 184.

²¹²Ibid.

²¹³ Ibid., str.185.

²¹⁴Zakon o policiji, op. cit.

postavljenog načela srazmernosti možemo da zaključimo da se u svakom konkretnom slučaju mora odmeriti javni interes primene ovlašćenja naspram ograničenja pojedinačnog prava lica prema kome se ovlašćenje primenjuje. Što znači da primenjena mera, odnosno radnja policije mora biti adekvatna za postizanje svrhe, mora da bude nephodna i mora da bude predvidiva, čime bi se garantovala pravna sigurnost građana. Policijskim zakonskim i podzakonskim aktima uređen je princip srazmernosti mnogo više nego u krivičnoj i krivično procesnoj materiji, s obzirom na to da se policijske mere i radnje najviše primenjuju u preventivne svrhe ili neposredno nakon izvršenja krivičnog dela, zbog čega se „mere prinude i upotreba sredstava prinude podrazumevaju samo u meri u kojoj se postiže izvršenje policijskog zadatka sa najmanje štetnih posledica. Takvim rešenjima je obezbeđeno da prinuda državnog aparata ne zadire neadekvatno u ustavna i druga prava građana.“²¹⁵ Shodno navedenom, možemo da zaključimo da se policijska ovlašćenja primenjuju u skladu sa načelom zakonitosti, jer su zakonom taksativno određena, a da je srazmernost u njihovom postupanju merilo za primenu adekvatnog ovlašćenja.

Prema Miletiću i Jugoviću, „načelo saradnje je imanentno delatnosti policije i službi bezbednosti, tj. prirodi i karakteru njihovih poslova. U okviru sistema bezbednosti svake zemlje postojeće policije i službe bezbednosti - različitog nivoa organizovanja, mesne i stvarne nadležnosti - međusobno saraduju na pravno uređen način. Ta saradnja može biti, a najčešće i jeste šira od propisane, ali ne sme biti suprotna propisanoj. Čak i unutrašnje organizacione jedinice svakog organa moraju međusobno da saraduju (zajednički rade) u obavljanju poslova iz delokruga organa.“²¹⁶

Vodinelić ovde ističe da „kriminalitet nije ograničen samo na jedno mesto ili jedno područje. Krivična dela su mesna (lokalna i regionalna), međumesna (interlokalna) i internacionalna pojava. Ovakva priroda kriminaliteta energično zahteva jedinstvo volje i akcije svih snaga koje suzbijaju kriminalitet. Kada se kaže da borba protiv kriminaliteta mora biti koordinirana, to znači da se u toj borbi moraju istovremeno i na svim područjima

---

²¹⁵ Ibid., str. 190.

²¹⁶ Miletić, S., Jugović, S. (2019). op. cit., str. 146.

angažovati svi oni učesnici koji mogu doprineti uspehu. Ovo se mora obavljati na način koji zadovoljava ne samo uske teritorije, nego i interese celog državnog područja.²¹⁷

Kriminalitet se, prema mišljenju Zdravkovića i Đurđića, „vrlo brzo prilagođava novim uslovima i nije omeđen nikakvim teritorijanim, pa ni državnim granicama. Zato je nužna saradnja kriminalističkih organa u suzbijanju kriminaliteta uopšte i prilikom otkrivanja i rasvetljenja konkretnog događaja. Različiti su vidovi te saradnje: međusobno obaveštavanje o učestalosti neke vrste kriminaliteta, o novim pojavnim oblicima kriminaliteta, o socijano-patološkim pojavama učinalaca, razmena iskustva u primeni pojedinih taktičkih mera i radnji ili u suzbijanju određene vrste krivičnih dela na različitim područjima, preduzimanje neke konkretne operativne radnje po zahtevu drugog organa i dr.“²¹⁸

Zakonom o policiji²¹⁹ predviđeno je više oblika saradnje Ministarstva unutrašnjih poslova sa drugim subjektima. „Policija neposredno saraduje sa službama bezbednosti u skladu sa članom 15 Zakona o policiji“²²⁰ kojim je propisano da se „saradnja ostvaruje kroz razmenu informacija i tehničku saradnju, u skladu sa zakonom. Saradnja se zasniva na pravima i dužnostima utvrđenim Ustavom, zakonom, drugim propisima i opštim aktima i na posebnim oblicima organizovanja i uzajamnog obaveštavanja u izvršavanju zajedničkih zadataka.“²²¹

Zakonom o Bezbednosno-informativnoj agenciji utvrđeno je da „obavljanju poslova iz svog delokruga Agencija ostvaruje saradnju i sa drugim nadležnim državnim organima i službama, s tim što je čl. 16 tog zakona predviđena i mogućnost da Agencija iz razloga, pod uslovima i na način propisan tim članom, preuzme i neposredno obavi poslove koje su u nadležnosti MUP-a.“²²²

Miletić i Jugović pri tome naglašavaju da se „međusobna saradnja policije i službi bezbednosti ostvaruje neposredno i u okviru saradnje ministarstava nadležnih za unutrašnje

---

²¹⁷Vodinić, V. (1996). Kriminalistika, sedmo izmenjeno izdanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, str. 16-17.

²¹⁸Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 24

²¹⁹Zakon o policiji, op. cit.

²²⁰Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 146.

²²¹Zakon o policiji, op., cit.

²²²Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji, "Sl. glasnik RS", br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US, 66/2014 i 36/2018. Vidi i: Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 86

poslove i za odbranu. Razmatranje i usmeravanje te saradnje u nadležnosti je Saveta za nacionalnu bezbednost. Biro za koordinaciju rada službi bezbednosti utvrđuje zajedničke zadatke, osniva mešovite radne grupe i izveštava Savet o rezultatima.²²³ Dalje se navodi da su „u sastavu Saveta predstavnici svih učenika u saradnji policije i službi bezbednosti, i to ministar unutrašnjih poslova, ministar odbrane i direktori službi bezbednosti (koji su u sastavu Biroa). Sekretara Saveta imenuje i razrešava predsednik Republike. U radu Biroa po pozivu mogu da učestvuju direktor policije i načelnici uprava policije.“²²⁴

Pored saradnje sa službama bezbednosti policija ostvaruje saradnju i sa drugim organima, u skladu sa zakonom. Pa je tako u članu 16 Zakona o policiji propisano da „policija neposredno saraduje sa organima državne uprave, drugim organima, organima teritorijalne autonomije, jedinicama lokalne samouprave i imaoima javnih ovlašćenja.“²²⁵ S tim u vezi, Miletić i Jugović ukazuju da „međusobni odnos i saradnja policije, odnosno službi bezbednosti sa drugim organima koji se bave srodnim problemima, odnosno koordinacija određenih akcija ili centralizacija prikupljanja informacija i još nekih aktivnosti, može značajno doprineti racionalnijem i efikasnijem obavljanju bezbednosnih poslova. To se prvenstveno odnosi na saradnju policije i službi bezbednosti sa carinom, organima nadležnim za poreske i druge finansijske poslove, za saobraćaj, za socijalni rad i drugim.“²²⁶

Takođe, zakonom je predviđeno da „policija saraduje neposredno i sa građanima koji pruže pomoć u obavljanju policijskih poslova.“²²⁷

Bitno je istaći da se „odnos policije i službi bezbednosti sa javnim tužilaštvima i sudovima zasniva na pravima i dužnostima određenim Ustavom, zakonima i drugim opštim aktima. Sa gledišta svake od svojih funkcija, policija, odnosno službe bezbednosti, ostvaruju odnose sa javnim tužilaštvima po više zakonskih osnova, sadržanih u brojnim zakonima. Iz toga proizilazi konkretna saradnja na izvršavanju (primeni) propisa. U vezi sa

---

²²³Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 86

²²⁴Ibid.

²²⁵Zakon o policiji, op., cit.

²²⁶Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 146.

²²⁷Zakon o policiji, op., cit.

tim ostvaruju se i načelni oblici saradnje u okviru kojih se razrešavaju pitanja organizaciono-metodskog karaktera i usklađuju stavovi u tumačenju prava.“²²⁸

„Policija u predistražnom i istražnom postupku primenjuje policijska ovlašćenja utvrđena Zakonikom o krivičnom postupku i postupa po nalogu i zahtevima javnog tužioca i suda. U prekršajnom postupku Policiija postupa i po nalogima prekršajnog suda.“²²⁹ „Ovaj odnos opredeljen je u načelu, ustavnim položajem Ministarstva (policije) i službi bezbednosti, s jedne, i javnog tužilaštva i sudova s druge strane. Policiija i službe bezbednosti, kao i cela državna uprava, pripadaju izvršnoj vlasti, što se vidi iz ustavnih odredbi prema kojim je državna uprava za svoj rad odgovorna Vladi.“²³⁰

Miletić takođe naglašava da se „odnos policije prema javnom tužilaštvu i sudovima mora ostvarivati isključivo u skladu sa zakonom. To načelo sadržano je u sistemskim propisima o državnoj upravi, na primer u odredbama čl. 69 Zakona o državnoj upravi²³¹ prema kom organi državne uprave saraduju sa sudovima, javnim tužilaštvima i drugim državnim organima, u skladu sa zakonom.“²³²

„Prema ustavnim rešenjima, javno tužilaštvo je samostalni državni organ koji goni učionioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti (član 156, st. 1 Ustava Republike Srbije).²³³ Položaj sudova opredeljen je u skladu sa ustavnim načelom o podeli vlasti, prema kome je sudska vlast posebna grana vlasti, i to nezavisna.“²³⁴

„S obzirom na funkciju javnog tužilaštva i upravnu, krivičnu, prekršajnu i normativnu funkciju policije, odnos ovih državnih organa ostvaruje se po više zakonskih osnova. Te funkcije su strogo odvojene i razgraničene budući da se radi o dva samostalna državna organa, različitih zakonom određenih nadležnosti.“²³⁵

---

²²⁸Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 87

²²⁹Zakon o policiji, op.cit.

²³⁰Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 86.

²³¹Zakon o državnoj upravi "Sl. glasnik RS", br. 79/2005, 101/2007, 95/2010, 99/2014, 47/2018 i 30/2018 - dr. zakon.

²³²Miletić, S. (2003), op. cit., str. 97

²³³Ustav Republike Srbije "Sl. glasnik RS", br. 98/2006

²³⁴Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 86

²³⁵Miletić, S. (2003), op. cit., str. 97

Miletić ističe da je „sa gledišta krivične funkcije policije, osnovno pravo i osnovna dužnost javnog tužioca gonjenje učinilaca krivičnih dela. Za krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti tužilac je nadležan da rukovodi pretkrivičnim postupkom, sprovodi istragu, podiže i zastupa optužnicu, odnosno optužni predlog pred nadležnim sudom, da izjavljuje žalbe i podnosi vanredne pravne lekove, i vrši druge radnje za koje je ovlašćen zakonom. Zbog toga je i osnova linije odnosa policije i javnog tužilaštva u saradnji na suzbijanju (represiji) kriminaliteta. Vid saradnje se ostvaruje kroz neposredno izvršavanje pojedinih odredaba Zakonika o krivičnom postupku, tj. razrešavanjem konkretnih predmeta. Da bi javni tužilac mogao da rukovodi pretkrivičnim postupkom policija ga obaveštava o svakoj preduzetoj radnji i postupa po njegovim zahtevima.“²³⁶ „Sledstveno tome, ovlašćenje ministra da zahteva posebne izveštaje o radu policije sadrži i izuzetak prema kome u pogledu mera i ranji koje policija preduzima u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, posebne izveštaje može da zahteva samo radi postupanje po zahtevu javnog tužioca, odnosno suda.“²³⁷

Kao što se može videti kod odnosa sa javnim tužilaštvom, „policija i sa sudovima saraduje u skladu sa zakonom. Pored načelnog, saradnja sa sudovima ima i konkretan (pojedinačni) vid. Značajna saradnja policije sa sudovima ostvaruje se prema Zakoniku o krivičnom postupku. Radi se o mnogostrukoj aktivnosti policije u pretkrivičnom postupku i u istrazi.“²³⁸

„Policija ostvaruje odnos i sa sudovima za prekršaje u skladu sa Zakonom o prekršajima, odnosno u prekršajnom postupku. Policija i u tom postupku ima određena procesna ovlašćenja. Takođe, radi ostvarivanja ciljeva tog postupka policija preduzima pojedine kriminalističke radnje, u skladu sa policijskim propisima i drugim opštim aktima.“²³⁹

Prema Zakonu o policiji i drugim zakonima iz oblasti unutrašnjih poslova „policija je obavezna da pruža pomoć sudovima u izvršenjima; konačni pojedinačni akti (odluke) policije preispituju se u upravnom sporu ili podležu drugoj sudskoj zaštiti; mere ciljane

---

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 87.

²³⁸ Miletić, S. (2003), op. cit., str. 99.

²³⁹ Ibid.

potrage odobrava predsednik Vrhovnog kasacionog suda Srbije²⁴⁰, odnosno ovlašćeni sudija; spoljašnju kontrolu policije vrše zakonom ovlašćeni pravosudni organi.²⁴¹

Đošić navodi da je „činjenica i saznanje da kriminalitet ne poznaje državne granice i da savremene saobraćajne veze omogućavaju veoma brzo prebacivanje i prenošenje lica i stvari sa jednog kraja zemlje na drugi i sa jednog kontinenta na drugi, uslovlila potrebu međunarodne saradnje na suzbijanju kriminaliteta. Potreba i ideja o stvaranju jedne međunarodne organizacije koja bi se bavila ovim problemom i organizovala i odgovarajuću neposrednu delatnost začela se još u periodu pre prvog svetskog rata.“²⁴²

Pa tako, „u Evropi snažno jača međunarodna policijska saradnja. Tu saradnju između različitih državnih (nacionalnih policija) i službi bezbednosti olakšavaju međunarodne policijske i srodne organizacije, pre svega prikupljanjem, obradom i brzom razmenom informacija. Ova saradnja zasniva se na bilateralno i multilateralno uspostavljenim odnosima između država. tj. njihovih nadležnih organa, uključujući i policije i službe bezbednosti. U tom smislu treba razlikovati neposrednu (bilateralnu) međupolicijsku i srodnu saradnju dveju država od takve multilateralne saradnje većeg broja država, koja se odvija u okviru međunarodnih organizacija.“²⁴³

Na međunarodnom kongresu policije koji je održan u Beču septembra 1923. godine osnovano je Međunarodno-policijsko udruženje sa sedištem u Beču. Udruženje, čija je članica bila i naša zemlja, „razvilo je vrlo značajnu aktivnost i održalo je petnaest međunarodnih zasedanja koja su bila posvećena problemima međunarodne saradnje u suzbijanju kriminaliteta. Jedno od ovih zasedanja održano je 1936. godine u Beogradu.“²⁴⁴ Posle završetka Drugog svetskog rata, usled kog je došlo da neaktivnosti ove organizacije, došlo je i do naglog porasta kriminaliteta u svetu, te je pokrenuta akcija za obnavljanje Međunarodno-policijskog udruženja. Organizacija je obnovljena na zasedanju u Briselu 1946. godine, na kom su učestvovali predstavnici sedamanest zemalja zajedno sa našom zemljom. Tada organizacija postaje „Međunarodna komisija kriminalističke policije

---

²⁴⁰ od maja 2023. godine -Vrhovni sud Srbije

²⁴¹Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 87.

²⁴²Đošić, M. (1978), Kriminalistička taktika, Viša škola unutrašnjih poslova- Beograd, Beograd, str. 89.

²⁴³Miletić, S., Jugović, S. (2019), op. cit., str. 146.

²⁴⁴Đošić, M. (1978), op. cit., str. 89

(CIPS) sa sedištem u Parizu.²⁴⁵ „Na dvadeset i petom generalnom zasedanju Međunarodne komisije kriminalističke policije, koje je održano 1956. godine u Beču, donet je i usvojen statut ove organizacije, koji joj je dao statuts jedne od najvećih međunarodnih organizacija. Tada organizacija dobija zvaničan naziv Međunarodna organizacija kriminalističke policije- Interpol.“²⁴⁶

Prema zakonskom određenju, „Ministarstvo unutrašnjih poslova ostvaruje međunarodnu saradnju na nivou ministara i predstavnika ministarstava, sa nadležnim inostranim organima, međunarodnim i drugim organizacijama, u skladu sa zakonom. Policija na operativnom nivou saraduje sa inostranim i međunarodnim policijskim službama na osnovu potvrđenog međunarodnog ugovora i zaključenih posebnih međunarodnih ugovora o policijskoj saradnji uz poštovanje principa uzajamnosti i na osnovu članstva u međunarodnim policijskim organizacijama.“²⁴⁷

Takođe, „međunarodna policijska saradnja obuhvata policijske poslove koje vrše nadležne organizacione jedinice Ministarstva u saradnji sa nadležnim institucijama drugih država i saradnju sa stranim policijskim službama.

U okviru saradnje Ministarstvo može da, u skladu sa važećim propisima i potvrđenim međunarodnim ugovorima i posebnim međunarodnim ugovorima o policijskoj saradnji, razmenjuje podatke i obaveštenja, preuzima mere protiv terorizma, organizovanog kriminala, ilegalnih migracija i drugih oblika međunarodnog kriminala i narušavanja bezbednosti granice, da uspostavlja zajednička radna tela, upućuje na obuku i obrazovanje pripadnike Ministarstva u inostranstvo, sprovodi obuku u zemlji za potrebe policije strane države ili međunarodne organizacije, u saradnji sa policijama drugih država, odnosno međunarodnim organizacijama.“²⁴⁸

Učešće u multinacionalnim operacijama u inostranstvu ostvaruje se „na zahtev međunarodnih organizacija čija je članica Republika Srbija ili na osnovu potvrđenog međunarodnog ugovora. Zaposleni u Ministarstvu mogu, na osnovu odluke nadležnog

---

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Ibid. str. 90.

²⁴⁷ Zakon o policiji, op.cit

²⁴⁸ Ibid.

organa - donete u skladu sa zakonom, da učestvuju u izvršavanju policijskih poslova i drugih zadataka u inostranstvu.“²⁴⁹

U ovom delu Sokolović ističe da je „logično da policija ne ostvaruje *in suo nomini* međunarodnu saradnju i da svaki takav angažman predstavlja odluku Vlade ili naredbu ministra na osnovu ratifikovanih međunarodnih ugovora.“²⁵⁰ Rečju, Sokolović je mišljenja „da je u duhu zakona da policija ne ostvaruje neposrednu saradnju, već po *ad hoc* odobrenju ili naredbi ministra, odnosno Vlade. Po zahtevu međunarodnih organizacija ili na osnovu međunarodnih sporazuma Srbije, naša policija može u inostranstvu učestvovati u izvršavanju policijskih zadataka ili drugih mirnodopskih zadataka, razumljivo, po odluci Vlade na predlog ministra.“²⁵¹

---

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Sokolović, R. (2006)., op. cit., str. 645

²⁵¹ Ibid.

3. KRIMINALISTIČKA DELATNOST POLICIJE

Kao što je već rečeno, „celokupna delatnost policije usmerena je na izvršavanje dužnosti i zadataka koji su im određeni pozitivnim zakonskim propisima. Analogno tome, delatnost organa policije odvija se u procesu blagovremenog saznanja o činjenicama koje ukazuju ili dokazuju da je izvršeno krivično delo, odnosno na osnovu kojih se može utvrditi i pronalaziti učinilac krivičnog dela. Prema tome, policija razvija organizovanu delatnost na otkrivanju i rasvetljavanju krivičnih dela i pri tome primenjuju adekvatne metode.“²⁵²

Aleksić i Đurđić kriminalističku delatnost klasifikuju po različitim kriterijumima, pa tako, „ako se kao kriterijum uzme metod, kriminalistička delatnost može biti kriminalističko-tehničke i kriminalističko-taktičke prirode. S obzirom na cilj, kriminalistička delatnost je ili preventivna ili represivna. Budući da je kriminalistika zapostavila preventivnu delatnost, dalje izlaganje prevashodno se odnosi na represivnu kriminalističku delatnost, uz konstataciju da ona posmatrana u celini predstavlja sama po sebi jednu generalnu prevenciju. Moguće su i druge klasifikacije, od kojih je jedna od najznačajnijih podela kriminalističke delatnosti na operativu (tzv. potražnu) i istražnu (dokaznu) delatnost. Kriterijum za ovu podelu je dokazna snaga rezultata kriminalističke delatnosti.“²⁵³

3.1. Pojam kriminalističkih radnji

Aleksić i Škulić kriminalističke radnje definišu kao „aktivnosti službenih aktera krivičnog postupka, koje se zasnivaju na učenjima kriminalistike, zasnovanim kako na naučno-teorijskim, tako i na iskustvenim metodima i sredstvima, a preduzimaju se radi

²⁵² Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). Kriminalistika, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, Beograd, str.46

²⁵³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). Kriminalistika, Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost, Niš, str. 27

otkrivanja, prikupljanja, obrade, ocene i korišćenja svih kriminalistički relevantnih informacija, na temelju kojih se stvaraju uslovi za otkrivanje, razjašnjavanje, dokazivanje i sprečavanje krivičnih dela.²⁵⁴

Fokusirajući se na mere i radnje policije, Miladinović navodi da „u svakodnevnom vršenju krivične, ali i drugih funkcija policije, policijski organi vrše mnogobrojne mere i radnje. Kada je u pitanju krivična funkcija policije, koja se realizuje kroz kriminalističku kontrolu i kriminalističku obradu, sve te aktivnosti možemo posmatrati kao operativne i dokazne, te se tako i mere i radnje koje se realizuju u okviru tih aktivnosti tradicionalno posmatraju kao operativno-taktičke i istražne (dokazne) radnje. Drugim rečima, sve aktivnosti koje policija ima prema kriminalitetu mogu da se podvedu pod operativno-taktičke mere i radnje i istražne radnje.“²⁵⁵ U Zakoniku o krivičnom postupku koji je u primeni od 2011. godine, ne koristi se više termin istražne radnje već radnje dokazivanja. Normativni sadržaj ovih radnji izlaže se unutar opštih odredbi ZKP, imajući u vidu da se one ne odnose samo na istragu već i na ostale faze postupka. Prema tome, kriminalističke radnje imaju dva osnovna oblika, operativni i krivičnoprocesni.

Aleksić i Škulić napominju da je „u savremenim uslovima suprotstavljanja kriminalitetu važna osobenost kako operativnih, tako i krivičnoprocesnih radnji da se one moraju vršiti u skladu sa pravilima kriminalistike kao nauke i veštine, jer samo tako njihova zakonska forma može da dobije realan, potpun i svrsishodan sadržaj i samo je tada moguće da se realno maksimizira stepen njihove uspešnosti u konkretnim okolnostima. Stoga se obe vrste aktivnosti službenih aktera krivičnog postupka u funkcionalnom smislu označavaju kao kriminalističke radnje.“²⁵⁶

Vodinić ukazuje da je „kriminalistika nastala paralelno kao policijska disciplina i kao disciplina o naučnim metodama razjašnjavanja činjeničnog stanja: nauka o pretkrivičnom i krivičnom postupku, represivno-preventivnom suzbijanju kriminaliteta i kriminalističkoj profilaksi.“²⁵⁷ Imajući u vidu navedeno, i Bošković je stava da

²⁵⁴ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 50

²⁵⁵ Miladinović, A. (2015). Diferencijacija kriminalističkih radnji i mjera, *Bezbednost-Policija-Građani*, Banja Luka, broj, 1-2, str. 295

²⁵⁶ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.53

²⁵⁷ Vodinić, V. (1996). *Kriminalistika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, sedmo izmenjeno izdanje, str. 7

„suprotstavljanje kriminalitetu vrši se primenom kriminalističkih metoda i sredstava, odnosno radnji i mera koje se izučavaju u kriminalističkim disciplinama, s tim što se njihova konkretizacija vrši kroz delatnost kriminalističke metodike.“²⁵⁸

U pogledu kriminalistički relevantnih informacije koje u različitim modalitetima (prikupljanje, obrada, ocena, korišćenje i sl.) predstavljaju neposrednu svrhu kriminalističkih radnji, Aleksić i Škulić ukazuju da one „mogu da imaju karakter dokaza koji načelno poseduju potpun stepen dokaznog kredibiliteta u smislu zahteva krivično procesnog prava (kada su te informacije ishod krivičnoprocesnih radnji), a mogu imati i indicijalni karakter (ukoliko proizilaze iz operativnih aktivnosti).“²⁵⁹

Na kraju mora se imati u vidu, kako to navodi Vodinić, da je „represivna kriminalistika najuže povezana sa naukom krivičnog postupka: ona proučava delatnost svih učesnika krivičnog postupka i u svim njegovim fazama. Neophodno je da se kriminalistika permanentno i široko primenjuje i u glavnom postupku, a ne samo u pretkrivičnom postupku i istrazi. Sudsko veće je primorano pri izvođenju i oceni dokaza da ispituje metode i sredstva, koje je upotrebio istražni sudija (sada javni tužilac) prilikom njihovog pribavljanja i oformljenja,“²⁶⁰ te dodaje da „krivično pravo određuje represivnoj kriminalistici krug, predmet i sadržaj otkrivanja, istraživanja, dokazivanja i razjašnjavanja.“²⁶¹

3.2. Odnos kriminalističke tehnike, taktike i metodike

Matijević i Mrković definišu kriminalistiku kao jednu od najznačajnijih naučnih disciplina čija znanja nalaze primenu u praktičnoj borbi protiv kriminaliteta, te ukazuju da „razvijajući se istovremeno kao naučna i kao praktična disciplina, kriminalistika prihvata zakonitosti i pravila drugih nauka, prilagođavajući ih i neposredno primenjujući, a u istima izgrađuje i sopstvene naučne i na praktičnom iskustvu zasnovane metode i sredstva.

²⁵⁸ Bošković, M. (2002). Kriminalistička operativa, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd, str. 70

²⁵⁹ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.50

²⁶⁰ Vodinić, V. (1996). op. cit., str.3

²⁶¹ Ibid., str. 6

Na taj način ostvaruju se uslovi za uspešno ostvarivanje zadataka koji društvo, nastojeći da se zaštiti od kriminaliteta, poverava kriminalistici.²⁶²

Dr Vladimir Vodinelić²⁶³ kriminalistiku definiše kao „nauku koja proučava, pronalazi i usavršava naučne i na praktičnom iskustvu zasnovane metode i sredstva, koja su najpogodnija da se otkrije i razjasni krivično delo, otkrije i privede krivičnoj sankciji učinilac, obezbede i fiksiraju svi dokazi radi utrdivanja (objektivne) istine, kao i da se spreči izvršenje budućih planiranih i neplaniranih krivičnih dela.“²⁶⁴ Bošković smatra da je „kriminalistika jedinstvena nauka za sprečavanje, otkrivanje, razjašnjenje i dokazivanje krivičnih dela, za javnu i državnu bezbednost, javno tužilaštvo i sud, pri čemu se mora uvažavati specijalizacija za pojedine vrste krivičnih dela. Prethodna konstatacija se zasniva na činjenici da se samo kriminalističkim metodama mogu rasvetljavati krivična dela, bez obzira na organizaciju i nadležnost pojedinih organa. Kriminalistika nije samo policijska nauka, ona je i u funkciji organa gonjenja i presuđivanja i služi tokom čitavog krivičnog postupka.“²⁶⁵ Zdravković i Đurđić navode da „s obzirom na unutrašnje jedinstvo i objektivnu povezanost pojedinih oblasti njenog izučavanja, kriminalistika se deli na kriminalističku tehniku, kriminalističku taktiku i kriminalističku metodiku.“²⁶⁶

Kriminalistička tehnika je po Matijeviću i Markoviću „grana kriminalistike koja metode i sredstva prirodnih i tehničkih nauka prilagođava, usavršava i primenjuje u cilju registracije i identifikacije lica, leševa i predmeta, a takođe, i u cilju pronalazjenja fiksiranja i tumačenja materijalnih dokaza. Mnogobrojni metodi potekli iz drugih nauka, kao i oni razvijeni u kriminalističkim laboratorijama, a uz to i raznovrsnost ciljeva koji pomoću njih treba da budu ostvareni, omogućavaju dalju podelu ove grane kriminalistike na registracionu, operativnu i istražnu tehniku.“²⁶⁷ Predmet izučavanja kriminalističke tehnike su po Zdravkoviću i Đurđiću „tragovi i predmeti krivičnog dela, identifikacija i registracija

---

²⁶² Matijević, M., Marković, M. (2013). Kriminalistika, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, str.1

²⁶³ Prof. dr Vladimir Vodinelić (1918-1994) poznat jugoslovenski kriminalista čiji naučni opus čini nekoliko stotina radova, objavi je oko 20 knjiga i preko 200 studija, članaka i priloga u raznim kriminalističkim i drugim publikacijama

²⁶⁴ Vodinelić, V. (1996). op. cit., str. 3-8

²⁶⁵ Bošković, M. (2002). op. cit., str.70

²⁶⁶ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.13

²⁶⁷ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str.2

u kriminalističke svrhe, te metodi i sredstva materijalne prirode za sprečavanje vršenja krivičnih dela.²⁶⁸ Autori dodaju da se „kriminalistička tehnika razlikuje od drugih grana kriminalistike po metodama i sredstvima koje koristi. Ona prevashodno primenjuje metode i sredstva prirodnih i tehničkih nauka, usavršava ih i prilagođava za korišćenje u kriminalističke svrhe. To su pre svega, metodi fizike, hemije, biologije, matematike i kibernetike. Tako prilagođeni postaju specijalni metodi kriminalistike, pa se otuda govori o kriminalističkoj hemiji, kriminalističkoj balistici i sl.“²⁶⁹ Takođe „na bazi dostignuća nauke i tehnike, kriminalistička tehnika izgrađuje i usavršava i sopstvene metode, kao što su: trasološki metodi, fotografski metodi, metodi za veštačenje rukopisa i dr.“²⁷⁰

Bitno je napomenuti da „prilikom izvođenja operativnih mera, istražnih radnji i kriminalističkih ekspertiza, primenjuju se raznovrsna kriminalističko-tehnička sredstva: detektori, mikroskopi, lupe, kamere, fotoaparati, sredstva za izazivanje nevidljivih tragova, sredstva za fizičku i hemijsku analizu. Od tih tehničkih sredstava napravljeni su posebni kompleti koje koriste kriminalistički tehničari prilikom sprovođenja operativne ili istražne delatnosti.“²⁷¹

Kriminalistička taktika, kao naučna i empirijska disciplina, „izučava i usavršava opšta kriminalistička pravila i razne metode sprečavanja i suzbijanja svih krivičnih dela. Oslanjajući se, s jedne strane, na rezultate do kojih je došla sistemskim proučavanjem pitanja u vezi sa načinom izvršenja krivičnih dela i ponašanjem njihovih učinilaca, kao i na detaljnu analizu prakse vršenja pojedinih operativno-taktičkih mera i radnji, na drugoj strani, kriminalistička taktika izgrađuje sistem taktičkih načina i najsvrsishodnijih postupaka njihove primene.“²⁷² Zdravković i Đurđić napominju da se „ova opšta pravila primenjuju kod sprovođenja svih operativno-taktičkih mera, istražnih radnji i procesnih radnji dokazivanja u sudskom postupku. Stoga se govori o taktici patroliranja, taktici hapšenja, taktici izvođenja uviđaja, taktici pretresanja, taktici saslušavanja svedoka, i sl.“²⁷³

---

²⁶⁸ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.35

²⁶⁹ Ibid., str. 36

²⁷⁰ Ibid., str.36

²⁷¹ Ibid., str.36

²⁷² Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str.2

²⁷³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.14

Kriminalistička taktika se po Vodineliću bavi „oblicima u kojima se sve mogu pojaviti krivična dela, motivima i ciljevima njihovog izvršenja (kriminalna, delinkventna tehnika i taktika), zatim stručnim znanjima i veštinama, običajima, shvatanjima, načinom života i psihologijom izvršioca krivičnih dela (kriminalna fenomenologija). Kriminalistička taktika izučava i usavršava sva ona osnovna pravila i radne metode, koje služe otkrivanju i razjašnjenju izvršenih i sprečavanju budućih krivičnih dela, a nisu tehničke prirode, te vrši organsko povezivanje tehničkih i taktičkih načina rada. Taktika udahnuje tehnicu život.“²⁷⁴

Kriminalistička metodika je, po stavu Matijevića i Markovića, „grana kriminalistike koja proučava, usavršava, prilagođava i primenjuje principe, metode i sredstva taktike i tehnike, na određenu vrstu krivičnih dela. Metodika vrši konkretizaciju i razradu opštih kriminalističkih znanja, radi njihove što adekvatnije primene u uslovima različitog ispoljavanja brojnih oblika kriminalnog delovanja. Prilagođavajući opšta kriminalističko-taktička pravila specifičnostima konkretnih slučajeva, kriminalistička metodika ih ujedno obogaćuje novim sadržajem.“²⁷⁵

U pogledu kriminalističke metodike, Zdravković i Đurđić ističu da „dok se taktika bavi opštim i zajedničkim metodama i sredstvima za otkrivanje i razjašnjenja svih vrsta krivičnih dela, metodika izučava samo posebnost otkrivanja i razjašnjenja određene, pojedine vrste krivičnih dela. Taktika se, dakle, bavi onim što je zajedničko za otkrivanje i razjašnjenje krivičnih dela uopšte, bez obzira na njihovu vrstu, pa zato govorimo o taktici uviđaja, taktici veštačenja i sl. nezavisno o kom krivičnom delu je reč. Nasuprot tome, metodika se bavi specifičnostima (posebnostima) u otkrivanju konkretne vrste krivičnog dela, pa se zato izučava: metodika otkrivanja džepnih krađa, metodika otkrivanja ubistava, metodika otkrivanja paljevina...“²⁷⁶ Shodno navedenom, može se izvesti zaključak da se taktika i metodika nalaze u odnosu opšteg i posebnog. Ovaka odnos je analogan odnosu opšteg i posebnog dela krivičnog prava.

Bitno je napomenuti da „teoretska uputstva kriminalističke taktike (opšti deo) i tehnike daju samo opštu orijentaciju za pravilno organizovanje i sprovođenje delatnosti pretkrivičnog i krivičnog postupka. Metodika je mnogo konkretnija, sa nižim stepenom

²⁷⁴Vodinelić, V. (1996). Kriminalistika, op. cit., str.4

²⁷⁵ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str.2

²⁷⁶ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op.cit., str.14

apstrahovanja. Ona nas uči pravilnom vršenju konkretnog tipa postupanja, istražujući koje taktičke načine i tehnička sredstva i kako treba primeniti na konkretnu vrstu slučaja da bi se utvrdila istina.²⁷⁷

Razmatrajući odnos kriminalističkih disciplina (podsistema) u sistemu kriminalistike, dr Vodinić osnovano ističe da „svojstva i funkcije svakog podsistema kriminalistike određeni su svojstvima i funkcijama kriminalistike kao sistema i ne mogu se odvojiti od njega. Istorijski gledano, prvo su se pojavile i razvile kriminalistička tehnika i taktika, a tek u punom razmahu ove nauke i kriminalistička metodika“.²⁷⁸ Na kraju, u pogledu kriminalističke operative, Bošković pronalazi da je „kriminalistika u stalnom razvoju i usavršavanju, pa kako se pojavila i razvila kriminalistička metodika nakon kriminalističke tehnike i taktike, tako se upravo kao posledica takvog razvoja, razvila kriminalistička operativa kao novija kriminalistička disciplina.“²⁷⁹

3.3. Operativne kriminalističke radnje

Operativne radnje policije, kao takve, nisu zakonski definisane, međutim, Bošković navodi da se, pored potražnih, one nazivaju još i kriminalističko-taktičkim i kriminalističko-operativnim radnjama, odnosno one predstavljaju „radnje koje preduzima policija u cilju otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnog dela, a kojima se ne prikupljaju dokazi, odnosno koje imaju operativan karakter. Potražne radnje koje preduzima policija u vezi sa krivičnim delom propisane su i Zakonikom o krivičnom postupku, a neke radnje koje takođe sprovodi policija regulisane su Zakonom o policiji.“²⁸⁰

Vodinić pronalazi da „prema zakonima i činjenicama realnog života, služba javne bezbednosti je osnovni državni organ za doznavanje o izvršenom ili planiranom krivičnom delu. Procesna delatnost je isuviše spora i sama za sebe nedovoljno efikasna, kada se traži

---

²⁷⁷ Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 5

²⁷⁸ Ibid., str.21

²⁷⁹ Bošković, M. (2002). op. cit., str. 68

²⁸⁰ Bošković, A. (2015). Radnje policije u prethodnom krivičnom postupku i njihova dokazna vrednost, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 71

takva intervencija državnih organa, koja bez odlaganja i sa potrebnom elastičnošću nastupa već prilikom same pojave sumnje da je izvršeno krivično delo, da se ono priprema ili da je određeno lice učinilac krivičnog dela. Iz tih razloga postoji potreba da se radi otkrivanja dela i njihovih učinilaca dođe do planske i kontinuirane primene posebne vrste delatnosti organa unutrašnjih poslova koja - što je moguće više oslobođena od procesnih formi i ograničenja - prethodi redovnom postupku i priprema uslove za njegovo pokretanje, odnosno prati ga (pre, u vreme i posle pokretanja krivičnog postupka).²⁸¹

Hanausek daje dosta iscrpnu i opširnu definiciju, po kome je „operativni rad u kriminalističkoj nauci osnovni sistem pravno definisanih - poverljivih i tajnih operacija organa gonjenja, kompleksno vođen izvan krivičnog i administrativnog procesa i drugim službenim radnjama tih organa, a služi suzbijanju krivičnih dela i njihovom sprečavanju, pre svega pribavljanjem, proveravanjem i korišćenjem informacija o događajima, sredinama ili licima koja su postala predmet pravno motivisanog interesa, a u cilju otkrivanja i usmeravanja dokaza.“²⁸²

Operativni rad karakteriše nekoliko bitnih obeležja:

- „zasniva se na kriminalističkoj nauci jer se kroz operativni rad sprovode određene kriminalističke metode. Koji će se metodi kriminalistike primeniti zavisi od sadržaja svake konkretne kriminalističko - taktičke situacije;
- ima svoj pravni osnov i odvija se uz poštovanje načela zakonitosti. Bez obzira koliko operativni rad zahtevao poštovanje načela tajnosti, on se ipak mora odvijati uz poštovanje zakonskih i odgovarajućih podzakonskih propisa, što ukazuje na činjenicu da tajni i poverljiv rad može da bude zakonit, pa se poštovanjem tog načela eliminišu prisutni prigovori;
- obuhvata procesne radnje, administrativno-pravne radnje i operativne radnje zasnovane na podzakonskim aktima donetim na osnovu zakonskih ovlašćenja;

²⁸¹Vodinić, V. (1996). op. cit., str.39

²⁸² Koebecke, S. (1981). Przyczynek do rozmazan o teorii pracy operacyjnej, Problemy Kryminalistyki, Varšava, br. 150/81, str. 223 cit. prema Bošković, M. (2002). op.cit. str. 17

- to je sistem operacija usmeren na suzbijanje krivičnih dela i predstavlja jedan od osnovnih sredstva u suprotstavljanju kriminalitetu sa preventivnog i represivnog stanovišta;
- pored ostalog, zasniva se na prikupljanju i proveru informacija koje su u vezi sa suzbijanjem kriminaliteta i drugih društveno negativnih pojava, do kojih se dolazi vođenjem informativnih razgovora i na drugi način;
- sprovodi se uz primenu načela tajnosti, tj. postoji potreba čuvanja tajne, jer se time omogućava postizanje veće efikasnosti i delovanja faktora iznenađenja u odnosu na osumnjičeno lice, kome tako ne mogu bit dostupne operativne informacije nadležnog organa otkrivanja.²⁸³

Bitno je napomenuti da „operativnu delatnost (tzv. potražne radnje) preduzimaju, po pravilu, organi unutrašnjih poslova u prekrivičnom postupku, po sopstvenoj inicijativi, na zahtev javnog tužioca ili po podnetoj krivičnoj prijavi. Neke od operativnih mera i radnji preduzima i sam javni tužilac. Prikupljeni podaci i obaveštenja, otkriveni tragovi i predmeti krivičnog dela, drugim rečima, rezultati operativne delatnosti, nemaju snagu dokaza i ne mogu biti činjenični osnov presude.“²⁸⁴ Takođe, „operativni rad se tretira kao neformalno i po pravilu trajno područje delatnosti nadležnih organa, striktno povezano sa krivično procesnim pravom i jedino njemu podređeno.“²⁸⁵

Definišući pojam operativnog rada Ivanović ukazuje na činjenicu da „sama reč operativa upućuje na određenu aktivnost u konkretnom slučaju, brzinu, tačnost, efikasnost svesne i organizovane akcije. Operativna delatnost je, pre svega, usmerena na rešavanje kriminalne problematike, odnosno na otkivanje krivičnog dela i njegovog učinioca.“²⁸⁶

Vodinelic ukazuje da „pokretanje operativne delatnosti ne zavisi od posebnog zahteva javnog tužioca ili bilo kakvog formalnog uslova, već započinje po vlastitoj inicijativi organa unutrašnjih poslova ili po nekoj drugoj inicijativi. Povod za preduzimanje ove inicijative jeste saznavanje za osnove sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Radi planskog i sistemskog saznavanja za osnove sumnje o

²⁸³Bošković, M. (2002). op. cit., str. 18

²⁸⁴Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.28

²⁸⁵Bošković, M. (2002). op. cit., str. 19

²⁸⁶ Ivanović, V. i grupa autora (1991). Kriminalistika, Viša škola unutrašnjih poslova, Zemun, str. 257-259, cit. prema Bošković, M. (2002). op.cit. str. 19

delu i učiniocu služba javne bezbednosti mora da primenjuje i izgrađuje najprikladniju metodiku i tehniku sredstava rada i da raspolaže celokupnim registrom izvora informacija.²⁸⁷

Operativno taktičke mere i radnje se nazivaju i potražnim merama. „Potražnu aktivnost policije kao posebnu kriminalističku aktivnost sadržinski ne treba poistovećivati sa potragom za licima i predmetim za kojima se traga, kao policijskim ovlašćenjem.“²⁸⁸ „Potraga u širem smislu te reči predstavlja celinu svih mera koje imaju za cilj da otkriju izvršioca krivičnog dela i obezbede njegovo privođenje krivičnim sankcijama.“²⁸⁹

Po Miletiću „svi policajci, odnosno ovlašćena službena lica prikupljaju podatke i obaveštenja o pripremama za vršenje krivičnih dela, izvršenim krivičnim delima, njihovim učiniocima, predmetima za kojima se traga i drugo. Svi ovi podaci, utvrđenim redom i prema određenom načinu obrade, slivaju se rukovodiocu nadležne unutrašnje organizacione jedinice policije, tj. kriminalističke policije. U procesu prikupljanja podataka i obaveštavanja, ako ima indicija o izvršenom krivičnom delu, posredstvom dežurne službe obezbeđuje se uključivanje kriminalističke operative.“²⁹⁰

Za razliku od dokaznih radnji, koje su zakonski normirane, u ZKP se nigde ne pominje izraz operativne radnje, ili operativno-taktičke radnje i mere, što je razumljivo jer su one kriminalistički a ne normativni termin. „To ne znači da se sadržajno ove radnje ne pominju u zakonu, pa čak i u ZKP, ali se sam izraz ne pominje. U određenim zakonskim i podzakonskim aktima, operativno-taktičke mere i radnje se različito nazivaju. U ZKP se ne daje njihov naziv, već se daje pregled mera i radnji koje su organi policije ovlašćeni da preduzimaju, uz navođenje da mogu, mimo tih mera i radnji, preduzimati i druge mere i radnje.“²⁹¹ Takođe, u Zakonu o policiji daje se pregled policijskih mera i radnji i njihovih ovlašćenja, koja uglavnom spadaju u sadržaj operativnih radnji.

---

²⁸⁷Vodinelic, V., (1996). op. cit. str. 39

²⁸⁸Miladinović, A. (2015). op. cit., str.298

²⁸⁹Vodinelic, V., (1996). op. cit., str. 84

²⁹⁰Miletić, S. (2003). op. cit., str. 266

²⁹¹Miladinović, A. (2015). op. cit., str. 304

Prema svojoj sadržini operativna delatnost se sastoji u:

- a) „preduzimanju mera za otkrivanje krivičnih dela, otkrivanju i fiksiranju tragova i predmeta krivičnih dela;
- b) u preduzimanju mera za pronalazak učinilaca krivičnih dela i sprečavanje njihovog bekstva ili sakrivanja, kao i njihovo pronalaženje i hvatanje;
- c) u prikupljanju svih obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka.“²⁹²

Pravni okviri operativne delatnosti određeni su prvenstveno Zakonikom o krivičnom postupku (čl. 286), Zakonom o policiji (čl. 47 i čl. 64) i Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima²⁹³ kao i drugim podzakonskim aktima. „Zakonskim propisima određen je samo cilj operativne delatnosti, ali se ne ograničava broj operativnih mera i radnji, iako se neke pominju, niti se određuje forma njihovog sprovođenja.“²⁹⁴

Treba imati u vidu, kako to Miladinović pronalazi, da „određene operativne radnje uopšte nisu regulisane zakonom, već internim policijskim podzakonskim propisima, što ne znači da je njihovo preduzimanje, osnov i način preduzimanja prepušten slobodnoj volji i diskrecionoj oceni policije ili samog policijskog službenika. Naprotiv, bez obzira na to što nisu regulisane ZKP, već nekim drugim zakonom, ili uopšte nisu regulisane zakonom, već podzakonskim aktom, to nikako ne znači da ih policija proizvoljno preduzima, već se prilikom njihovog preduzimanja mora pridržavati opštih ustavnih načela, te se ne smeju kršiti odredbe drugih zakona (pre svega odredbe krivičnog zakonodavstva), prevashodno, ne smeju se ograničavati ili ugoržavati tuđa prava i slobode, mimo zakonom predviđenih izuzetaka, niti se smeju kršiti drugi zakoni i propisi.“²⁹⁵

Zakon o policiji predviđa da „prilikom obavljanja policijskih poslova policijski službenici u statusu ovlašćenih službenih lica primenjuju policijske mere i radnje u skladu sa Zakonom o policiji i drugim zakonima:

- 1) zaštita oštećenih krivičnim delom i drugih lica;
- 2) zaštita podataka o identitetu;

²⁹²Vodinelić, V., (1996). op. cit. str. 40

²⁹³ Pravilnik o policijskim ovlašćenjima ("Sl. glasnik RS", br. 41/2019)

²⁹⁴ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit. str.28

²⁹⁵ Miladinović, A. (2015). op. cit., str. 304

- 3) policijsko opažanje, opserviranje;
- 4) posebne mere za obezbeđivanje javnog reda;
- 5) snimanje na javnim mestima;
- 6) policijska pomoć u izvršenjima i postupcima vansudskog namirenja;
- 7) poligrafsko ispitivanje;
- 8) prijem prijava o učinjenom krivičnom delu i prekršaju;
- 9) traganje za licima i predmetima;
- 10) mere ciljane potrage;
- 11) mere za otklanjanje neposredne opasnosti;
- 12) kriminalističko forenzička registracija, uzimanje drugih uzoraka i kriminalističko forenzička veštačenja i analize;
- 13) javno raspisivanje nagrade.²⁹⁶

Organi unutrašnjih poslova primenjuju policijska ovlašćenja „po sopstvenoj inicijativi, po naređenju nadređenog službenika, po nalogu javnog tužioca ili drugog nadležnog organa izdatom u skladu sa drugim posebnim zakonom.“²⁹⁷

Policijska ovlašćenja po Zakonu o policiji su:

- 1) „upozorenje i naređenje;
- 2) provera i utvrđivanje identiteta lica i identifikacija predmeta;
- 3) pozivanje;
- 4) dovođenje;
- 5) zadržavanje lica i privremeno ograničenje slobode kretanja;
- 6) prikupljanje obaveštenja;
- 7) privremeno oduzimanje predmeta;
- 8) pregled prostora, objekata, dokumentacije i kontradiverzioni pregled;
- 9) zaustavljanje i pregledanje lica, predmeta i saobraćajnih sredstava;
- 10) obezbeđenje i pregled mesta događaja;
- 11) upotreba tuđeg saobraćajnog sredstva i sredstva veze;
- 12) utvrđivanje prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci;

---

²⁹⁶ Zakon o policiji, op. cit., čl.47

²⁹⁷Ibid. čl. 65

- 13) vršenje bezbednosnih provera;
- 14) prijem nađenih stvari;
- 15) upotreba sredstava prinude;
- 16) druga ovlašćenja predviđena zakonom.²⁹⁸

Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima propisuje se „način primene policijskih ovlašćenja, način postupanja policijskih službenika prema dovedenim i zadržanim licima, način postupanja policijskih službenika u primeni kriminalističko-taktičkih i forenzičkih metoda i sredstava, bliži način postupanja pri prijemu nađenih stvari, bliža obeležja sredstava prinude, način upotrebe sredstava prinude, način ocene opravdanosti i pravilnosti upotrebe sredstava prinude i kontrola upotrebe sredstava prinude.“²⁹⁹

Sistem operativno-taktičkih mera i radnji je podesan za:

- „utvrđivanje veza prestupnika koje se najčešće ne mogu otkriti istražnim putem;
- otkrivanje drugih krivičnih dela i saučesnika, koji nisu obuhvaćeni istragom;
- pronalaženje objekata koji će u postupku figurirati kao dokazi, a do pokretanja postupka su samo nosioci dokazne informacije;
- utvrđivanje uslova koji su omogućili i pogodovali izvršenju dela prikrivanju učinioca;
- pravovremeno uočavanje, hvatanje učinioca i saučesnika itd.“³⁰⁰

Matijević i Marković ukazuju na podelu kriminalističkih mera i radnji i u tom smislu navode da se „kriminalističke mere i radnje kojima se sprečava kriminalno delovanje (proaktivan kriminalistički rad), kao i mere koje se preduzimaju nakon izvršenog krivičnog dela (postojanje osnova sumnje o krivičnom delu, učiniocu) u kriminalistici tradicionalno nazivaju kriminalistička kontrola i kriminalistička obrada.“³⁰¹

Terminološki gledano „kriminalističko-taktičke mere i radnje nazivaju se još i potražnim ili operativno-taktičkim merama i radnjama i u stvari predstavljaju one mere i

---

²⁹⁸Ibid. čl. 64

²⁹⁹ Pravilnik o policijskim ovlašćenjima op. cit. čl. 1

³⁰⁰Vodinić, V., (1996). op. cit. str. 40

³⁰¹ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit. str. 118

radnje koje na osnovu ovlašćenja preduzima policija u prekrivičnom postupku, odnosno tokom kriminalističke kontrole i kriminalističke obrade, s ciljem sprečavanja izvršenja, odnosno otkrivanja krivičnog dela i učinioca, mada treba reći da se tokom kriminalističke obrade mogu preduzimati i neke radnje dokazivanja.³⁰²

Karakteristike operativnih radnji, po Aleksiću i Škuliću ogledaju se u sledećem: „1) poverljivost, jer se one obavljaju uz puno poštovanje uslova diskrecije i načela čuvanja službene tajne i 2) ograničenost u pogledu subjekata koji ih sprovode, to je isključivo policija. Ovim bi karakteristikama trebalo dodati i osnovnu osobenost operativnih radnji, a to je da se one ne sprovode u obliku koji predviđa krivična procedura, što drugim rečima znači da se na njima ne odnose formalna procesna pravila ZKP i drugih relevantnih pravnih izvora (pre svega Zakona o policiji), ali samo u pogledu njihove forma, odnosno oblika i načina vršenja u detaljnom sadržinskom smislu, a ne i procesnog osnova koji za određeni krug radnji mora postojati u vidu osnova sumnje, mada se taj stepen sumnje odnosi i na neke krivičnoprocesne radnje.“³⁰³

Kriminalistička kontrola je po Matijeviću i Markoviću „delatnost organizovanog i kontinuiranog nadziranja kriminogenih sredina, objekata i događaja u njima, odnosno lica sklonih kriminalnom i drugim oblicima devijantnog ponašanja. Može se realizovati u teritorijalnom, linijskom i objektivnom obliku, a pravci njenog delovanja mogu biti usmereni prema licima, objektima, prostoru i kriminalnim problemima. Pod kriminalističku kontrolu stavljaju se lica koja se od ostalih delinkvenata razlikuju po tome što se za njih pretpostavlja da su u preddeliktnom stanju (postojeći podaci o kriminalnoj prošlosti, navikama i sklonostima takvih lica predstavljaju osnov za sumnju da će oni izvršiti neko krivično delo).“³⁰⁴

Polazeći od cilja kriminalističke kontrole, Bošković ističe da „kriminalistička kontrola, kao sistem kriminalističko-taktičkih i kriminalističko-tehničkih radnji i mera koje preduzima policija, ima za cilj da se organ unutrašnjih poslova upozna i bude u toku sa raznim društveno štetnim pojavama, kriminogenim faktorima i interesantnim sredinama i da ima uvid u kretanje određenih kategorija lica (osuđivana lica, lica na uslovnom otpustu,

³⁰² Bošković, M., Bošković, A. (2007). *Kriminalistika*, Fakultet za bezbednost i zaštitu, Banja Luka, str. 26

³⁰³ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). *op. cit.*, str. 50

³⁰⁴ Matijević, M., Marković, M. (2013). *op. cit.*, str. 118-119

kockari, alkoholičari, narkomani i sl.). Ova kontrola se najefikasnije sprovodi primenom odgovarajućih kriminalističko-taktičkih i tehničkih radnji i mera prema određenoj kategoriji lica, objekata i punktova.³⁰⁵

Imajući u vidu navedeno, bitno je napomenuti da „tokom vršenja kontrole ovlašćena službena lica policije prikupljaju brojne podatke o licu koje nadziru i podnose periodične izveštaje o rezultatima. Na osnovu tih podataka je moguće sprečiti konkretno kriminalno delovanje, otkriti, razjasniti i dokazati već izvršena krivična dela, pronaći i lišiti slobode nadzirano lice koje je odbeglo nakon izvršenja krivičnog dela. U te podatke spadaju, pre svega, podaci o inteligenciji, temperamentu, karakternim crtama, stavovima, sklonostima i zdravstvenom stanju lica koje se nadzire i drugim oblicima njegovog devijantnog ponašanja (alkoholizam, narkomanija, kocka, prostitucija) kao i o porodičnim prilikama, materijalnim prilikama (koliko, gde i na koji način zarađuje, s kim radi, koliko i na koji način troši), kako provodi slobodno vreme, gde se i sa kim kreće, da li je naoružano i sl.“³⁰⁶

Matijević i Marković ukazuju da se „podaci o licu mogu prikupljati samo na način kojim se ne ugrožavaju njegova Ustavom i zakonom garantovane slobode i prava (njegova privatnost, sloboda kretanja, nastanjanja, zasnivanja radnog odnosa itd.).“³⁰⁷

Kriminalistička obrada predstavlja „sistem operativno-taktičkih mera i radnji usmerenih na otkrivanje i rasvetljenje konkretnog krivičnog dela, prikupljanje podataka o ličnosti učinioca, njegovim vezama i mestu gde se nalazi, otkrivanju i obezbeđenju predmeta i tragova koji su potencijalni nosioci dokaznih informacija. Ona se preduzima nakon dolaženja do sumnje u pogledu određenog krivičnog dela i učinioca.“³⁰⁸ Kako se kriminalistička obrada preduzima nakon utvrđenog osnova sumnje o krivičnom delu i učiniocu, ona u sebi sadrži i krivično-procesne karakteristike istrage.

Zakonikom o krivičnom postupku predviđena su ovlašćenja policije u situaciji kada postoji osnovana sumnja da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Ove radnje se zato mogu okarakterisati kao radnje kriminalističke obrade.

³⁰⁵ Bošković, M. (2002). op. cit., str. 41

³⁰⁶ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 120

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Ibid., str. 123

Shodno navedenom, Zakonik o krivičnom postupku propisuje da „ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da preduzme potrebne mere da se pronađe učinilac krivičnog dela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka.“³⁰⁹

U cilju ispunjenja ovih dužnosti, policija može:

- 1) „da traži potrebna obaveštenja od građana;
- 2) da izvrši potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga;
- 3) da za neophodno potrebno vreme, a najduže do osam časova ograniči kretanje na određenom prostoru;
- 4) da preduzme potrebne mere u vezi sa utvrđivanjem istovetnosti lica i predmeta;
- 5) da raspiše potragu za licem i predmetima za kojima se traga;
- 6) da u prisustvu odgovornog lica pregleda određene objekte i prostorije državnih organa, preduzeća, radnji i drugih pravnih lica, ostvari uvid u njihovu dokumentaciju i da je po potrebi oduzme;
- 7) da preduzme druge potrebne mere i radnje.

O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene prilikom preduzimanja pojedinih radnji, a mogu biti od interesa za krivični postupak, kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, sastaviće se zapisnik ili službena beleška.³¹⁰

U pogledu dokazne snage navedenih radnji bitno je napomenuti da „za razliku od dokaznih radnji, policijske aktivnosti predviđene u čl. 286 st. 2 ZKP nisu regulisane posebnim procesnim pravilima, a na postupanje ovlašćenih službenih lica u ovom domenu se ne primenjuju posebne procesne forme karakteristične za prikupljanje dokaza. Stoga se,

---

³⁰⁹ Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 286

³¹⁰ Ibid.

primera radi, ovako prikupljena obaveštenja i ne mogu koristiti u daljem toku krivičnog postupka kao dokaz.“³¹¹

U vezi sa prethodno navedenim, Aleksić i Škulić ističu da „operativne radnje same po sebi nemaju načelan dokazni kredibilitet, mada u posrednom smislu imaju veliki dokazni značaj. Na primer, sama po sebi racija ne predstavlja radnju koja bi mogla da bude dokaz u postupku, ali ako se tokom nje pronađe predmet koji služi kao dokaz u krivičnom postupku, onda je taj predmet materijalni dokaz i poseduje dokazni kredibilitet, čiju konkretnu vrednost procenjuje sud. Takođe, praćenje nije samo po sebi dokaznog značaja, ali se njime može doći do drugih dokaza, koji mogu da budu procesno uobličeni.“³¹²

Kriminalistička obrada po Boškoviću predstavlja „skup planiranih i sistemskih preduzetih kriminalističko-taktičkih i kriminalističko-tehničkih radnji i mera i radnji dokazivanja, s ciljem otkrivanja i utvrđivanja krivičnog dela i učinioca, njegovog pronalaženja i privođenja i obezbeđenja dokaza. Znači kriminalistička obrada se mora sprovoditi planski, što svakako podrazumeva blagovremeno donošenje plana rada, koji se mora stalno ažurirati i dopunjavati, u zavisnosti od novih činjenica i podataka dobijenih tokom realizacije same obrade, odnosno od konkretne kriminalističko-taktičke situacije.“³¹³

Matijević i Marković definišu kriminalističke mere i radnje kao „aktivnosti koje, u skladu sa zakonskim propisima i kriminalističkim pravilima, preduzima policija i drugi nadležni subjekti, u cilju sprečavanja krivičnih dela, njihovog otkrivanja i rasvetljavanja, pronalaženja i lišenja slobode učinilaca i obezbeđenje dokaza. Karakteristika svakog zakonitog i sa kriminalističkim pravilima usklađenog postupanja ovlašćenih službenih lica policije, ogleda se u neophodnosti istovremenog postojanja materijalnog preduslova i formalnog osnova.“³¹⁴ Treba imati u vidu da je ovde reč o izvornim dužnostima policije, koje treba razlikovati od tzv. poverenih dužnosti, kao što su, na primer, poveravanje izvršenja pojedinih dokaznih radnji od strane javnog tužioca u skladu sa čl. 299 ZKP.³¹⁵

---

³¹¹ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). Komentar Zakonika o krivičnom postupku: prema stanju zakonodavstva od 15. septembra 2016. godine, deveto izmenjenje i dopunjeno izdanje, JP Službeni glasnik, Beograd, str. 724

³¹² Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 53

³¹³ Bošković, M. (2002). op. cit., str. 41

³¹⁴ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 123

³¹⁵ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 723

Materijalni preduslov kriminalističkog postupanja predstavlja „određeno činjenično stanje, podvodljivo pod odgovarajuće zakonske odredbe, koje čini, više-manje, izvesnim potrebu i mogućnost da se preduzetim merama i radnjama krivično delo spreči, otkrije, rasvetli i dokaže, odnosno da se pronađe i liši slobode njegov učinilac.“³¹⁶

Formalni (krivičnoprocesni) osnov preduzimanja kriminalističkih mera i radnji od strane policije predstavljaju određene odredbe Zakonika o krivičnom postupku. „Uslovi za vršenje, način vršenja i dokumentovanja su, po pravilu, preciznije regulisani za dokazne, nego za opšte operativno-taktičke mere i radnje. Za razliku od opštih operativno-taktičkih mera i radnji koje se mogu pripremati i vršiti tajno (specijalno osmatranje, praćenje), ili samo pripremati tajno a realizovati javno (ograničenje kretanja na određenom prostoru - racija), sve dokazne radnje izvode se javno, izuzev posebnih istražnih (dokaznih) radnji, koje u kriminlastičkom smislu predstavljaju metode kriminalističke operativne obrade.“³¹⁷

Kriminalističku obradu, kao fazu pretkrivičnog postupka, prema Boškoviću, karakterišu „kombinovanje kriminalističko-taktičkih, kriminalističko-tehničkih radnji i mera i određenih radnji dokazivanja. Realizacijom kriminalističke obrade ostvaruje se cilj pretkrivičnog postupka, tj. prikupljeni dokazi i druge činjenice ukazuju na stepen osnovane sumnje da je određeno lice izvršilo konkretno krivično delo, te tako početna saznanja u vidu osnova sumnje prerastaju u formalno-procesnom smislu u osnovanu sumnju, što rezultira podnošenjem krivične prijave protiv lica nadležnom javnom tužiocu.“³¹⁸

Bošković dalje ističe da se „preventivni zadaci rešavaju uglavnom kroz kriminalističku kontrolu, čiji su nosioci ovlašćena službena lica organa unutrašnjih poslova, dok određeni doprinos mogu da daju i građani sa kojima se saradnja uspostavlja na dobrovoljnoj osnovi. Rešavanje represivnih zadataka u suprotstavljanju kriminalitetu ispoljava se kroz kriminalističku obradu čiji je zadatak otkivanje krivičnih dela, njihovih učinilaca i obezbeđenje dokaza.“³¹⁹

Takođe, Bošković ukazuje da je glavna razlika između kriminalističke kontrole i kriminalističke obrade u obliku i sadržaju sumnje, odnosno da je kod „kriminalističke

³¹⁶ Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 123

³¹⁷ Ibid.

³¹⁸ Bošković, M. (2002). op. cit., str.42

³¹⁹ Ibid., str.19

kontrole prisutna opšta sumnja da se u određenoj sredini (objekat, punkt, prostor) može izvršiti krivično delo. Ovde se radi o opštoj indiciji, te nema određene indicije u vidu osnova sumnje u odnosu na krivično delo ili učinioca. Kriminalistička obrada je u stvari viša i složenija faza kriminalističke delatnosti policije u pretkrivičnom postupku, kojoj uglavnom prethodi kriminalistička kontrola.³²⁰ Može se zaključiti da „dok je kod kriminalističke kontrole prisutna opšta sumnja, kod kriminalističke obrade postoje određeni osnovi sumnje, tj. indicije u odnosu na konkretno lice kao učinioca određenog krivičnog dela, ili pak u odnosu na krivično delo čiji je učinilac nepoznat.“³²¹

U stadijumsko-procesnom smislu, po Aleksiću i Škuliću, se „operativne aktivnosti pretežno vrše u predistražnom postupku, mada se u vezi sa određenim krivičnim delom i njegovim učiniocem one mogu obavljati i kasnije, paralelno sa tokom krivičnog postupka, ali ne i u direktnoj procesnoj vezi sa njim - na primer, razjašnjavanje drugih krivičnih dela okrivljenog ili lica koja su s njim u vezi; ili utvrđivanje uslova u kojima se kriminalna delatnost ostvarivala, što može da bude od uticaja za rešavanje drugih dela povezanih sa tim okolnostima; razjašnjenje veza između okrivljenog i drugih lica koja su deo određene kriminalne grupacije, ostvarivanje preventivnih ciljeva, i sl.“³²²

Definišući istražnu delatnost, Zdravković i Đurđić pronalaze da iako je „istražna delatnost u kompetenciji javnog tužilaštva, mogu je sprovesti i organi unutrašnjih poslova u slučajevima i na način propisan procesnim zakonom. Kriminalistička istražna delatnost predstavlja, u stvari, završetak kriminalističke obrade. Rezultati istražne delatnosti imaju snagu dokaza, jer se ova delatnost sprovodi u zakonom propisanoj formi. Kriminalistička delatnost svojim taktičkim i tehničkim merama daje realni sadržaj istražnim radnjama, kao procesnopравnim radnjama dokaznog karaktera.“³²³

Prema Aleksiću i Škuliću glavne operativne kriminalističke radnje su: „kriminalistički eksperiment- kad se ne vrši u okviru dinamične faze uviđaja odnosno rekonstrukcije, veštačenja ili neke druge krivičnoprocesne aktivnosti; prikupljanje obaveštenja od građana (informativni razgovor); praćenje, prismotra (ukoliko nije u pitanju

³²⁰ Bošković, M. (2002). op. cit., str.42

³²¹ Bošković, M. (1990). Materijalni dokazi u kriminalističkoj obradi, Nova prosveta, Beograd, str. 12

³²² Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 51

³²³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.28

njeno sprovođenje u krivičnoprocesnoj formi optičkog snimanja); korišćenje informanata, informatora i drugih policijskih saradnika, potražna delatnost policije, postavljanje tzv. kriminalističkih klopki, zaseda; hvatanje osumnjičenog (lišavanje slobode), racija, korišćenje posebno dresiranih pasa; poligrafsko testiranje.³²⁴

3.3.1 *Kriminalistički eksperiment*

Kriminalistički eksperiment nije regulisan Zakonikom o krivičnom postupku, te ne predstavlja dokaz ni dokazno sredstvo, međutim, veoma je značajan kao vrsta operativne aktivnosti, jer može posrednim putem da dovede do utvrđivanja dokaza.

Kriminalistički eksperiment, po Aleksiću i Škuliću predstavlja „svesno i plansko uvođenje nekih novih činjenica, preduzimanjem određenih radnji, ili izlaganjem dejstvu određenih okolnosti, u sporno činjenično stanje, u cilju utvrđivanja novih dokaza, proveravanja već izvedenih dokaza, te prikupljanja svih relevantnih informacija, radi otkrivanja uzroka i uslova nastanka krivičnog dela, u sklopu ukupnih aktivnosti usmerenih ka razjašnjenju krivičnog dela (događaja). Može imati samostalan karakter, kada se preduzima kao operativna mera (najčešće u predistražnom postupku), a može da bude i izuzetno značajna saznajna metoda u toku obavljanja rekonstrukcije, isto kao što se može primenjivati tokom dinamičke faze uviđaja, kao i u raznovrsnim veštačenjima.“³²⁵

Oni se mogu klasifikovati u tri grupe:

1. „Eksperimenti za utvrđivanje mogućnosti da se izvrši određena radnja, pri čemu se mogu proveravati fizičke sposobnosti nekog lica, da li npr. u određenom vremenu može pretrčati određeno rastojanje, a u obzir dolazi i proveravanje nekih drugih veština ili sposobnosti, npr. da li je neko lice sposobno da izradi crtež ili skicu;
2. Eksperimenti za određivanje mogućnosti da se vide, čuju, ili na neki drugi način uoče određene činjenice;

³²⁴ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 55

³²⁵ Ibid., str.72

3. Eksperimenti za utvrđivanje uzajamnog položaja i uzajamnog delovanja nekog mehanizma (npr. alarmnog sistema), a takođe i za razumevanje i utvrđivanje načina stvaranja i nastanka određenih tragova.³²⁶

Matijević i Marković navode da se „uvođenjem novih okolnosti u činjenični sklop utvrđuju posledice koje one proizvode i na osnovu toga donose relevantni zaključci o ispitivanom događaju. Nove okolnosti uvode se u ispitivani činjenični sklop krivičnog događaja najčešće posle prethodno izvršene rekonstrukcije, tj. obnovi se relevantno činjenično stanje na licu mesta, a nakon toga, vrše se probe unošenjem i variranjem različitih činjenica, delovanja ili stvaranjem različitih uslova. Rekonstrukcija je čest prethodni uslov za obavljanje kriminalističkog eksperimenta, ali nije neophodan, zato što se u pojedinim slučajevima, npr. pri veštačenju, mogu obavljati eksperimenti bez vršenja rekonstrukcije krivičnog događaja.“³²⁷

Kriminalistički eksperiment se u praksi javlja kao:

- a) sastavni deo pojedinih veštačenja;
- b) faza rekonstrukcije;
- c) radnja koja se nadovezuje na dinamičku fazu uviđaja.

Prvo pravilo eksperimenta glasi da „rukovodilac mora tačno znati iz kojih je sve okolnosti sastavljen krtičan događaj. Radi toga će precizno stvoriti sliku prvobitne celine u mislima i zatim ponovo veštački uspostaviti tu celinu (rekonstruisati je) u stvarnosti. Rekonstrukcija se vrši na osnovu zapisnika o uviđaju, skica, fotografija i modela izrađenih u uviđaju. Ova rekonstrukcija je samo osnov za eksperiment.“³²⁸

Drugo pravilo eksperimenta, po kom se i razlikuje od rekonstrukcije je da „rukovodilac planira koje će utvrđene, neutvrđene, proverene ili neproverene, pretpostavljene i nove okolnosti uvesti u strukturu događaja, sa ciljem da utvrdi kakvo će dejstvo one da proizvedu. Pri tome je obavezan da obezbedi izolaciju eksperimenta, što znači nastojće da u tok događaja ne dospeju bilo kakve druge okolnosti osim onih koje su

---

³²⁶Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.72

³²⁷Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 204

³²⁸Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 299

postojale u momentu izvršenja dela ili koje namerava da uvede. Rukovodilac predviđa ponavljanje pojava, najpre u istim, a zatim u izmenjenim uslovima.“³²⁹

Treće pravilo pri eksperimentu je „da u isto vreme sme da se menja samo jedna okolnost. Menjanjem (variranjem) uzročnih pojava (samo jedne u jednom momentu) utvrđuje se koje su od značaja i izdvajaju se nebitne pojave. Ponavljanje eksperimenta u planiranim varijacijama odlična je primena metode eliminisanja.“³³⁰

Po Vodineliću „eksperimentom se utvrđuju i proveravaju sve one činjenice koje omogućavaju da se potvrdi ili odbaci određena verzija. Svaka činjenica koja služi za potvrdu ili eliminisanje verzije naziva se krucijalna činjenica. Istražni eksperiment koji treba da odluči o sudbini verzija zove se Experimentum crucis (crux- putokaz).“³³¹

3.3.2. Prikupljanje obaveštenja od građana (informativni razgovor)

Radnja prikupljanja obaveštenja od građana se može posmatrati u širem i užem smislu. „U širem smislu se prikupljanje obaveštenja može poistovetiti sa sadržinom celokupnog kriminalističko operativnog angažovanja policije, koje ima za cilj otkrivanje i rasvetljenje krivičnih dela i pronalaženje i lišenje slobode njihovih učinilaca. Ako se ima u vidu i nužnost preventivnog angažovanja policije, onda prikupljanje obaveštenja poprima još širi vid, te obuhvata i aktivnosti pribavljanja saznanja koja predstavljaju osnov za pripremu, planiranje i preduzimanje radnji za sprečavanje kriminalnih i drugih oblika delinkventnog ponašanja.“³³²

Posmatrano u užem smislu, Žarković smatra da je „prikupljanje obaveštenja opšta operativno-taktička radnja, koja se u cilju pribavljanja saznananja značajnih za sprečavanje i suzbijanje kriminaliteta, realizuje u neformalnom postupku, obavljanjem razgovora sa različitim kategorijama građana.“³³³

---

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Ibid., str. 300

³³² Bošković, A. (2015).op. cit., str. 73

³³³ Žarković, M. (2010). Kriminalistička taktika, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 121

Bošković, polazeći od značaja prethodnih obaveštenja koja policija prikuplja od građana i kojima se dobijaju relevantne operativne informacije, izvori ličnih dokaza, a tokom njihovog sprovođenja može se doći i do osumnjičenog, ukazuje da je „veoma bitno da se procesnim odredbama precizira način pozivanja građana, vreme trajanja razgovora, način fiksiranja razgovora i posebno kada i pod kojim uslovima se takvo lice može ponovo pozvati radi prikupljanja prethodnih obaveštenja.“³³⁴

Prikupljanje obaveštenja od građana regulisano je čl. 288 ZKP kao ovlašćenje policije u predistražnom postupku, međutim isto ne predstavlja dokaznu radnju i zapisnici, odnosno službene beleške o ovako prikupljenim obaveštenjima ne mogu biti korišćene kao dokaz u krivičnom postupku iz razloga što zakonodavac ne predviđa primenu procesnih garantija za sprovođenje ovih radnji kao što je to slučaj kod saslušanja okrivljenog ili ispitivanja svedoka. Zakonom o policiji je, takođe, predviđena ova radnja kao ovlašćenje policije: „Policijski službenik može prikupljati obaveštenja, podatke i informacije od lica, u cilju sprečavanja, otkrivanja i rasvetljavanja krivičnih dela ili prekršaja i njihovih učinilaca ili za obavljanje drugih policijskih poslova u skladu sa zakonom. Lice nije dužno da pruži traženo obaveštenje osim ako bi time učinio krivično delo, na šta je policijski službenik dužan da ga upozori. O obaveštenjima prikupljenim od građana policijski službenik sačinjava službenu belešku.“³³⁵

Ovako prikupljena obaveštenja ne mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku ni posredno. „U tom smislu, iskaz službenog lica organa unutrašnjih poslova kao svedoka o sadržini obaveštenja koja je dobio od optuženog koji je izjavu dao u svojstvu građanina, pre pokretanja krivičnog postupka, ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku i zasnivanje presude na ovakvom iskazu predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. (VSS, Kž1 br. 1467/04 od 22.02. 2005. god.).“³³⁶

„Nakon izvršenog uvida u Izveštaj o izvršenoj intervenciji PI Futog od 17.06.2020. godine, utvrđeno je da je isti sačinjen nakon obavljenih razgovora ovlašćenih službenih lica PU Novi Sad PI Futog sa AA, BB i CC, i upravo sadržinu predmetnog izveštaja čine delovi tih razgovora, odnosno operativna saznanja do kojih su policijski službenici došli u

³³⁴Bošković, A. (2015).op. cit., str.74

³³⁵ Zakon o policiji, op. cit., čl. 91

³³⁶Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str.731

*obavljenim neformalnim razgovorima sa navedenim građanima. Po mišljenju ovog suda, imajući u vidu sadržinu Izveštaja o izvršenoj intervenciji, isti se može smatrati službenom beleškom o obaveštenju primljenom od građana, a sama obaveštenja dobijena od građana u smislu člana 288 st. 2 ZKP ne mogu biti dokaz u krivičnom postupku, shodno odredbi čl. 237 st. 1 i 3 ZKP, niti se na takvim iskazima može zasnivati sudska odluka u smislu čl. 16 st.1 ZKP. Imajući u vidu navedeno Izveštaj o izvršenoj intervenciji PI Futog po stavu suda predstavlja nezakonit dokaz i ne može se koristiti u krivičnom postupku, pa je sud isti izdvojio iz spisa predmeta na osnovu čl. 407 ZKP.*³³⁷

Grupa autora ukazuje da je „jedini izuzetak u tom pogledu predviđen u čl. 289 ZKP, gde je izričito predviđeno da se pod određenim uslovima građanin koji pristane da da iskaz, u prisustvu branioca, može saslušati u svojstvu osumnjičenog, te da se zapisnik o ovom saslušanju može koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.“³³⁸

Miletić i Jugović navode da „policijski službenik može prikupljati obaveštenja, podatke i informacije od lica u cilju sprečavanja, otkrivanja i rasvetljavanja krivičnih dela ili prekršaja i njihovih učinilaca ili za obavljanje drugih policijskih poslova u skladu sa zakonom. Obaveštenja prikuplja po sopstvenoj inicijativi ili po zahtevu nadležnih organa, i to obavljanjem razgovora sa licem na njegovoj adresi stanovanja, na radnom mestu, na drugom pogodnom mestu ili u službenim prostorijama.“³³⁹

Aleksić i Škulić napominju da „razgovor sa građanima na mestu događaja ima veliki operativni značaj, jer je moguće da se prilikom izlaska na lice mesta, tu zateknu očevici, drugi potencijalni svedoci, ili čak osumnjičeni. Ovaj razgovor može da ima veliki značaj za efikasno vršenje uviđaja i blagovremeno uočavanje svih važnih pojedinosti na mestu događaja, ali je usled početnog informativnog deficita, teško izvršiti prethodnu pripremu za razgovor. Zbog toga je poželjno da se lica sa kojima je već obavljen informativni razgovor, naknadno ponovo pozovu radi prikupljanja novih obaveštenja, ukoliko se u daljem toku postupka pokaže da ta lica treba pitati i o nekim okolnostima, koje nisu bile poznate u momentu vršenja radnji prvog zahvata.“³⁴⁰

³³⁷ Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu, posl. br. K 783/2021 od 27.10.2021. godine

³³⁸ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str.732

³³⁹ Miletić, S., Jugović, S. (2019). op. cit., str. 172

³⁴⁰ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.80

Prikupljanje obaveštenja od građana ne predstavlja dokaznu radnju. Naime, reč je o „posebno predviđenim kriminalističko-operativnim radnjama koje predstavljaju važan izvor saznanja policije prilikom utvrđivanja okolnosti od značaja za otkrivanje krivičnih dela i učinilaca. Pored toga, ovako prikupljena obaveštenja mogu biti i značajan orijentir javnom tužiocu u planiranju daljih aktivnosti i prikupljanja dokaza. Njima se obezbeđuju izvori dokaza i njihovi nosioci, tako da u daljem postupku javni tužilac, sve građane ili neke od građana koji su pružili potrebna obaveštenja policiji, može ispitati kao svedoke.“³⁴¹

U smislu pozivanja građana valja napomenuti da „kada se građani pozivaju radi vođenja informativnih razgovora, neophodno je da se u pozivu naznači razlog pozivanja, te da se lice opomene da će biti prinudno dovedeno u slučaju neodazivanja pozivu.“³⁴²

Pravilnik o policijskim ovlašćenjima u članu 41 predviđa da se „kada je od strane nadležnog organa u krivičnom postupku naloženo prikupljanje obaveštenja i u drugim slučajevima propisanim zakonom kojim se uređuje krivični postupak, o prikupljenom obaveštenju sačinjava službena beleška o obaveštenju primljenom od građana.“³⁴³

Od posebnog značaja je u kriminalističkoj praksi pravilna priprema i taktika obavljanja razgovora, „prvenstveno kako sa osumnjičenim, tako u istoj meri sa oštećenim, svedocima i veštacima.“³⁴⁴

Po Zdravkoviću i Đurđiću „ispitanik će dati pun iskaz samo onda ako ispitivač ume da sluša. Bitna je razlika u kvalitetu iskaza prema tome da li je odgovor automatska reakcija ili se odgovara sa ličnim učešćem i interesom; ako je ispitanik uložio čitavu svoju ličnost u davanje odgovora, dobiće se neuporedivo bolji odgovor. Pažnju treba posvetiti ne samo predmetu ispitivanja nego i ličnosti ispitanika. Pitanja moraju biti podešena u skladu sa oba kriterijuma.“³⁴⁵ Razgovorom koji prethodi prvom saslušanju uspostavlja se kontakt na osnovu kog se stvara utisak o duševnim kvalitetima, raspoloženju i interesovanju ispitanika. „Ovakav pogled u ispitanikovu ličnost omogućuje stvaranje pogodnih pitanja i daje tačke oslonca za pravilno "obrađivanje" ispitanika.“³⁴⁶

³⁴¹Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str.731

³⁴²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.80

³⁴³Pravilnik o policijskim ovlašćenjima (Sl. glasnik RS, br. 41/2019)

³⁴⁴Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 190.

³⁴⁵Ibid.

³⁴⁶Ibid.

Građanin je dužan da se odazove pozivu koji mu je uputila policija, međutim obaveza građanina na davanje obaveštenja nije propisana, te Bošković pravilno zaključuje da „građanin nije dužan da takvo obaveštenje da policiji i da može slobodno izjaviti da ne želi da daje bilo kakvo obaveštenje u odnosu na krivično delo ili učinioca.“³⁴⁷ Takođe, bitno je napomenuti da „nijedna procesna odredba ne obavezuje policiju da upozori građanina da nije dužan da daje traženo obaveštenje i da građanin koji odbije davanje obaveštenja ne podleže bilo kakvim sankcijama.“³⁴⁸ Iz ovog razloga policija najčešće ne pouči građanina o pravu da uskrati traženo obaveštenje, u cilju prikupljanja većeg broja indicija, odnosno dokaza o izvršenom krivičnom delu.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da je „prikupljanje obaveštenja od građana zasnovano na načelu dobrovoljnosti. Policijska delatnost je nezamisliva bez blagovremenog i potpunog prikupljanja obaveštenja na ovaj i na mnoge druge načine, a potom i obrade, korišćenja i zaštite bezbednosno relevantnih podataka. Policija svakodnevno prikuplja obaveštenja o tzv. bezbednosnim pojavama i događajima, tj. podatke koji su neophodni u vršenu njene delatnosti, ili joj mogu doprineti.“³⁴⁹

Iako je procesnim odredbama regulisano da se prikupljanje obaveštenja od građana ne sme vršiti upotrebom prinude, što je u skladu sa poštovanjem načela zakonitosti, Bošković ukazuje na potrebu da se procesnim odredbama zabrani prikupljanje obaveštenja obmanom kao i drugim nedozvoljenim sredstvima.³⁵⁰

Teorija i praksa su u visokom stepenu saglasne da „nema mesta generalnom ovlašćenju, odnosno blanketnoj normi kojom bi se konstituisala безусловna dužnost građana da pružaju informacije policiji. Drugim rečima, za dobrovoljno davanje traženih obaveštenja dopušteni su različiti standardi (niži i viši). Ali je zato visoka saglasnost da su za prinudno prikupljanje podataka, u vidu obavezujućeg zahteva za davanjem informacija, neophodna vrlo precizna i uslovljena ovlašćenja, konkretizovana po obimu, sadržaju i (naročito) domašaju.“³⁵¹

---

³⁴⁷Bošković, A. (2015).op. cit., str.75

³⁴⁸Ibid.

³⁴⁹Miletić, S., Jugović, S. (2019). op. cit., str.173

³⁵⁰Bošković, A. (2015).op. cit., str.74

³⁵¹Miletić, S., Jugović, S. (2019). op. cit., str.173

3.3.3. Praćenje

Praćenje predstavlja, po Aleksiću i Škuliću, „operativnu kriminalističku meru koja se sastoji u tajnom sleđenju određenih lica u kretanju, kao i u neprimetnom posmatranju tih lica, u cilju zapažanja i registovanja svih okolnosti koje su značajne za razrešavanje konkretnog krivičnog slučaja.“³⁵² Zdravković i Đurđić definišu praćenje u smislu da „pratiti nekog znači pratiti sumnjivu osobu svuda kuda ide, posmatrati je i pri tome utvrđivati šta radi, šta govori, sa kim se sastaje, kome prodaje predmete koje je stekla krivičnim delom, da li se priprema za novo krivično delo, na bekstvo i sl.“³⁵³

Praćenje najčešće ima sledeće zadatke:

- „utvrditi identitet sumnjive osobe bez legitimisanja;
- upoznati okolinu u kojoj osumnjičeni živi;
- utvrditi šta osumnjičeni radi;
- prikupljati indicije i dokaze;
- upoznati i identifikovati pojedine sumnjive osobe koje su u vezi sa osumnjičenim;
- otkriti da li se osumnjičeni sprema da izvrši novo krivično delo;
- utvrditi pravi trenutak za pretres stana i lica, te omogućiti lišenje slobode na odgovarajućem mestu i u odgovarajuće vreme.“³⁵⁴

Kao bitan uslov za praćenje ističe se neprimetnost, te je jasno da se „teškoća prilikom osmatranja i praćenja povećava ako na raspolaganju nema dovoljno iskusnih ovlašćenih službenih lica i odgovarajućih tehničkih i prevoznih sredstava.“³⁵⁵ Iz navedenog proizilazi da „službena lica koja realizuju praćenje moraju biti posebno obučena za preduzimanje ove važne operativne mere. Oni treba da budu sposobni da pravovremeno i efikasno reaguju u svim uslovima delovanja, a posebno u trenucima nagle promene situacije, npr. kad praćena osoba brzo promeni sredstvo ili način kretanja. Službena lica moraju da efikasno zapažaju i najsitnije detalje tokom praćenja, te da budu sposobni za njihovu preciznu reprodukciju, u čemu im značajnu olakšicu pružaju raspoloživa tehnička

³⁵²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.83

³⁵³Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 166

³⁵⁴Ibid., str. 167

³⁵⁵Ibid., str. 168

sredstva. Posebno je važna fizička kondicija operativaca organa unutrašnjih poslova, jer od sposobnosti izdržavanja fizičkih napora, uz očekivanje pune mentalne koncentracije neposredno zavisi uspeh praćenja.³⁵⁶

Da bi praćenje bilo uspešno i neprimetno realizovano potrebno je da se prethodno kvalitetno obavi priprema. Pripremne aktivnosti podrazumevaju „detaljno upoznavanje ličnosti koju treba pratiti, i to naručito njenih navika, kruga osoba među kojima se kreće, kao i sredine u kojoj obično obitava. Pre početka praćenja mora biti izrađen detaljan plan koji će u potpunosti obuhvatiti cilj preduzimanja te mere, načina njenog vršenja, raspoloživo ljudstvo, potrebna tehnička sredstva, te sve moguće modalitete reagovanja u različitim situacijama koje bi objektivno mogle da nastanu.“³⁵⁷

Praćenje se može obustaviti iz dva razloga: „kada je ostvarena svrha njegovog preduzimanja i u situacijama kada je uočeno od strane praćenog lica (mada se tada može po potrebi i nastaviti, ali nakon proteka određenog vremena i na drugačiji, manje uočljiv način i uz ispravljanje grešaka koje su eventualno napravljene tokom realizacije prvobitno započetog praćenja).“³⁵⁸ Detaljan službeni izveštaj koji se sastavlja nakon obavljenog praćenja „ilustruje se određenim kriminalističko-tehničkim priložima - fotodokumentacijom ili video materijalom.“³⁵⁹ Ovde treba napomenuti da tako prikupljen materijal ne predstavlja dokaz u krivičnom postupku, te se ne treba poistovećivati sa dokaznom radnjom tajnog praćenja i snimanja koja se preduzima na osnovu naredbe sudije za prethodni postupak, jer samo materijal koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP može predstavljati dokaz u postupku.

3.3.4. Policijsko opažanje (opserviranje, osmatranje)

Osmatranje se razlikuje od praćenja. Naime, „osmatranje je prvenstveno operativno kriminalistička radnja koja se ogleda u tajnom posmatranju i nadziranju određenih lica,

³⁵⁶Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 84

³⁵⁷Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 85

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ Ibid.

najčešće osumnjičenih, ili određenih objekata – vozila, određenih mesta, otvorenih ili zatvorenih prostora, zgrada, lokala i sl, u cilju pribavljanja informacija o ponašanju nadziranih lica, njihovom identitetu ili prisustvu određenih osoba na posmatranim mestima.³⁶⁰

Zdravković i Đurđić ukazuju da je „cilj osmatranje da se percepcijom dođe do saznanja o krivičnim delima i njihovim učiniocima, pa da se u skladu sa tim preduzmu mere sprečavanja i suzbijanja konkretne kriminalne delatnosti ukoliko ona nastupi, što znači da je osmatranje osnov za preduzimanje drugih operativno-taktičkih mera i radnji.“³⁶¹

Prismotrom se ostvaruju različiti osnovni ciljevi, od kojih su najčešći:

- „pronalaženje lica za kojima se traga;
- sticanje uvida u životne i profesionalne navike osumnjičenih;
- prikupljanje podataka o ponašanju lica koja su pod prismotrom;
- otkrivanje saučenika ili prikrivača u izvršenom krivičnom delu;
- prikupljanje indicija i dokaza o učinjenom krivičnom delu.“³⁶²

Po načinu vršenja osmatranje može biti stalno i privremeno. „Stalno osmatranje ili opšta opservacija, stalni je metod u radu svih ovlašćenih radnika organa unutrašnjih poslova u prevenciji i represiji kriminaliteta. Oni su obavezni da osmatraju pojave i događaje oko sebe i da reaguju na one devijantne i kriminalne, odnosno da preduzimaju mere koje su neophodne i na koje su zakonom ovlašćeni. Ta obaveza je na strani svih ovlašćenih radnika organa unutrašnjih poslova (čak i kad nisu na službenoj dužnosti), mada se ona najpotpunije ostvaruje putem pozorničke i patrolne delatnosti.“³⁶³

Dok se opšta opservacija primenjuje stalno, od strane svih ovlašćenih pripadnika policije, „privremeno ili specijalno osmatranje je plansko, organizovano, unapred se priprema i preduzima prema određenom zadatku, i sa određenim ciljem. Za razliku od stalnog, vrši se konspirativno (tajno) od strane posebno odabranih radnika organa

---

³⁶⁰ Ibid.

³⁶¹ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.165

³⁶² Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.85

³⁶³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.165

unutrašnjih poslova. Specijalnom osmatranju prethode pripreme nakon koji se donosi operativni plan.³⁶⁴

Plan sadrži sledeće elemente:

- „podatke o objektu i zadatku osmatranja;
- podatke o ovlašćenim radnicima koji će neposredno vršiti osmatranje i njihove pojedinačne zadatke;
- podatke o vremenu početka i vremenu trajanja osmatranja;
- podatke o tehničkim sredstvima koja će se koristiti (naoružanje, fotoaparati, filmske i termovizijske kamere, IC uređaji za noćno snimanje, pribor za pisanje i dr.).³⁶⁵

Po Matijeviću i Markoviću, „jedna od osnovnih karakteristika specijalnog (privremenog) osmatranja ogleda se u činjenici da se ono, u cilju realizacije konkretnih operativnih zadataka, a nakon temeljne pripreme i detalnog planiranja, vrši konspirativno, od strane odabranih i obučanih lica koja su snabdevena adekvatnim tehničkim sredstvima. Ovaj oblik osmatranja nalazi svoje mesto u pripremi i realizaciji većeg broja kriminalističkih radnji. Reč je, po pravilu, o radnjama koje se preduzimaju u sklopu kriminalističke obrade pojedinih lica, odnosno krivičnih događaja (prikupljanja obaveštenja, provera, blokada, ograničenja kretanja na određenom prostoru, zaseda, potera, praćenja, lišenja slobode, pregleda i pretresanja).³⁶⁶

Ne sme se izgubiti iz vida ni činjenica da „kvalitetno planiranje, a potom, i uspešna realizacija specijalnog osmatranja, podrazumevaju i posedovanje određenih saznanja o činjenicama i okolnostima značajnim za konkretan slučaj (o licima i objektima koje treba osmatrati, o vrsti, mestu, vremenu i načinu ispoljavanja kriminlane delatnosti povodom koje se postupa i sl.). Podrazumeva se zato, da pripremne radnje tokom kojih se preduzimaju aktivnosti u cilju pribavljanja potrebnih saznanja (uvid u evidencije,

³⁶⁴Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.165

³⁶⁵ Ibid., str.166

³⁶⁶Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 136

prikupljanje obaveštenja itd.), moraju biti vršene uz striktno poštovanje načela čuvanja službene tajne.“³⁶⁷

Opservacija može da ostvari i veoma značajnu preventivnu funkciju: „kada se nadzirano lice sprečava u izvršenju planiranog ili nameravanog krivičnog dela, a njome je moguće ostvariti i blagovremeno sprečavanje bekstva osumnjičenih lica.“³⁶⁸

Nekad se pored osmatranja organizuje i praćenje, ako se pokušava utvrditi gde se osumnjičeni kreće, s kim sastaje itd. Takvo osmatranje i praćenje se organizuje u slučajevima kada se neka osoba sumnjiči da je izvršila konkretno krivično delo, pa se na ovaj način utvrđuje s kim će se lice sastajati, gde će otići, da li će nositi nešto od dokazno interesantnih predmeta sa sobom, da li će trošiti veće iznose novca i sl. i praćenjem i osmatranjem se prikupljaju indicije, „te se u odnosu na sumnjive znakove i okolnosti postavljaju verzije koje se proveravaju i ispituju kako bi se utvrdilo koja može biti prava.“³⁶⁹ Aleksić i Škulić su stava da „opservaciju, slično kao i praćenje, treba u najvećoj mogućoj meri prilagoditi svim okolnostima u kojima se ona obavlja, pa tako treba uzeti u obzir vreme i mesto njenog vršenja, intenzitet prometa vozila i pešaka, postojanje gužve, doba dana itd. Tokom obaljanja prismotre mogu se koristiti raznovrsni tehnički uređaji, koji omogućavaju detaljno posmatranje (zavisno od konkretnih okolnosti) sa velikih udaljenosti, u mraku ili magli. Ne samo što posmatrano lice teže može da otkriva prismotru nego praćenje, već je tokom prismotre i daleko lakše registrovati zapažene okolnosti, fotografisanjem ili video snimanjem. O obavljenoj prismotri sastavlja službena beleška ili izveštaj, koji se potkrepljuje foto i video materijalom.“³⁷⁰

Članom 50 Zakona o policiji definisana je radnja osmatranja kao policijsko opažanje, opserviranje, gde je predviđeno da „radi provere dobijenih obaveštenja i formiranja predloga nadležnim organima za koje su ovlašćeni zakonom, policijski službenici mogu, pre postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično delo ili prekršaj, putem policijskog neposrednog opažanja, opserviranja, da prikupljaju obaveštenja i podatke od koristi za utvrđivanje da li su se stekli osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo ili

³⁶⁷Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 136

³⁶⁸Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.85

³⁶⁹Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.166

³⁷⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.86

prekršaj. Opserviranje se vrši na javnim i drugim za pristup dostupnim mestima, bez zadiranja u pravo na privatnost bilo kog lica. Dobijena obaveštenja koja se ne mogu koristiti u postupku i nemaju operativni značaj, uništavaju se u roku od godinu dana.³⁷¹

3.3.5. Zaseda i hvatanje osumnjičenog

Zaseda se može definisati kao „operativno-taktička mera, koja se sastoji u prikrivenom rasporedu službenih lica organa unutrašnjih poslova, na onim mestima, gde bi se prema osnovnim očekivanjima, mogli naći učiniooci krivičnih dela, ili druga lica povezana sa krivičnim delom. Zaseda se može postaviti u stanu, kući, ili nekoj drugoj prostoriji, na otvorenom prostoru, na putu učinioaca na mesto događaja, ili sa njega, itd.“³⁷²

Prema taktičkoj proceni u određenim slučajevima mesto zasede može biti svako mesto. Zaseda se postavlja sa ciljem:

1. „da se zatekne učinilac prilikom pripremanja za izvršenje krivičnog dela ili pri samom izvršenju krivičnog dela (in flagranti),
2. da se određena osoba po naredbi suda liši slobode,
3. da se utvrdi identitet sumnjivih osoba koje se druže sa učiniocem krivičnog dela itd.“³⁷³

U pogledu određivanja mesta zasede, Aleksić i Škulić navode da se „mesto zasede odabira na osnovu pribavljenih informacija o mogućem pojavljivanju učinioaca na tom mestu, ili mogućnosti ostvarivanja drugih ciljeva zasede. Na to se mesto dolazi prema unapred detaljno napravljenom planu, a pri tome treba nastojati da operativci organa unutrašnjih poslova budu neprimetni ne samo za učinioaca, već i za svako drugo lice koje bi moglo naići.“³⁷⁴

Vodinić zasedu definiše kao „tajni ili prikriveni (maskirani) raspored operativnih radnika na mestu kojim će proći učinilac, a moguće je da se iznenada liši slobode, s

³⁷¹ Zakon o policiji op. cit.

³⁷² Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 87

³⁷³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.169

³⁷⁴ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.87

obzirom na mesne prilike.³⁷⁵ Takođe, bitno je napomenuti da „zaseda vodi svoje poreklo iz vojne taktike, a veoma se često primenjuje u kriminalističkom postupanju. Njene osnovne osobine su organizovanosti i tajnost. Ona predstavlja iznenadnu i veoma energičnu akciju.“³⁷⁶

Plan zasede mora da sadrži precizne odgovore na niz osnovnih pitanja, kao što su:

1. mesto gde će se zaseda postaviti;
2. vreme postavljanja zasede i vreme njenog trajanja;
3. način postavljanja zasede;
4. način prebacivanja ljudstva na mesto zasede;
5. broj angažovanih operativaca, njihova opremljenost i naoružanje;
6. način održavanja veza između učesnika u zasedi, kao i sa rukovodiocem zasede.

Jako je bitno da tokom zasede svako od ovlašćenih službenih lica policije zna svoj zadatak imajući u vidu da „ekipa koja je u zasedi mora sinhronizovano i prema potrebi brzo postupati. Ako je u zasedi više ovlašćenih službenih lica koji su udaljeni jedni od drugog, moraju imati potrebu tehničku opremu, kako bi se međusobno obaveštavali o zapažanjima i novonastalim situacijama. Za noć moraju imati i naprave za noćno posmatranje, da ih osumnjičeni ne iznenadi i neopaženo prođe mimo zasede.“³⁷⁷ Iz navedenog sledi da „svaki operativni radnik mora unapred da zna svoju ulogu u zasedi: ko će zaustavljati, ko razoružavati, ko legitimisati, ko pretresati ko vezivati. Svi oni moraju dobro da zapamte i uvežbaju ugovorene znakove.“³⁷⁸

Prilikom postavljanja zasede, naročito ako se radi o opasnom osumnjičenom, neophodno je paziti:

- a) „da se izabere takvo mesto da i napravi takav raspored koji onemogućuje efikasan otpor i bekstvo. Prilikom postavljanja više zaseda treba voditi računa da između njih bude dovoljno razmaka, kako se ne bi desilo da osumnjičeni pobegnu, a članovi zasede otvore vatru jedni na druge. Svaka

³⁷⁵Vodinelic, V., (1996). op. cit. str.70

³⁷⁶Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.87

³⁷⁷Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.169

³⁷⁸Vodinelic, V., (1996). op. cit. str. 72

zaseda treba da pozna tačno mesto ostalih zaseda i tačno vreme u koje svaka od njih treba da dejstvuje;

- b) da se radnici zasede rasporede na takav način da ostavljaju utisak da ima mnogo ljudstva u zasedi.³⁷⁹

Od izuzetnog je značaja tehnička opremljenost operativaca koji realizuju zasedu jer od toga često zavisi efikasnost zasede. S tim u vezi, Aleksić i Škulić navode da „u njihovu standardnu opremu spadaju uređaji bežične veze, te aparati za daljinsko osmatranje. Zaseda se može kombinovati i sa prismotrom i nadzorom, kada se ekipa može opremiti i sa uređajima za snimanje, te tajno prisluškivanje razgovora osumnjičenih.“³⁸⁰

Zaseda može biti:

- 1) **„Čelna** - kada je skriven raspored ovlašćenih službenih lica, koja su raspoređena manje-više u ravnoj crti i okrenuta prema smeru iz kojeg očekuju dolazak osumnjičenog.
- 2) **Paralelna** - kada je ekipa zasede skrivena i raspoređena u obliku dveju paralelnih linija, a okrenuti su jedni prema drugima. Takva zaseda se postavlja kada se očekuje dolazak osumnjičenog po putu, šumskoj stazi, ulici itd.
- 3) **Polukružna (džepna)** - je zaseda u obliku polukruga ili džepa. Postavlja se u slučaju kada je poznat smer dolaska osumnjičenog. Ovakva zaseda se naziva i zaseda u vidu potkovice.
- 4) **Kružna** - postavlja se, pre svega, onda kada se ne zna iz kog pravca će doći osumnjičeni na određeno mesto. Ovlašćena službena lica su sakrivena i raspoređena u obliku kruga čiji je centar i cilj dolaska osumnjičenog. Ekipa zasede prvi je deo zadatka uspešno obavila ako je osumnjičeni, a da nije ništa opazio, ušao u unutrašnjost kruga koji stvara zaseda.³⁸¹

---

³⁷⁹ Ibid.

³⁸⁰ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.88

³⁸¹ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.169

Kod paralelne, polukružne i kružne zasede, kod kojih se operativci nalaze raspoređeni jedni nasuprot drugih, treba biti veoma oprezan ukoliko se eventualno očekuje oružani otpor osumnjičenog. Naime, „ukoliko se ne bi utvrdio striktni plan delovanja u takvoj situaciji, moglo bi doći do stradanja službenih lica od tzv. „prijateljske vatre“, kada bi operativci raspoređeni jedni nasuprot drugih, mogli da uzvraćanjem vatre, na paljbu osumnjičenog, dovesti u opasnost svoje kolege, raspoređene preko puta njih.“³⁸²

Hvatanje osumnjičenog predstavlja u stvari lišenje slobode lica. „Lišenje slobode se preduzima kada su ispunjeni zakonski osnovi za preduzimanje te radnje, kao i kad se proceni da je to opravdano u kriminalističko-taktičkom smislu.“³⁸³ Shodno navedenom, Vodinelić ukazuje da „kriminalistika preporučuje veliku opreznost u određivanju momenta kad će se neko lice lišiti slobode. Kao česta greška ispoljava se ne samo prekasno, već i prerano lišenje slobode.“³⁸⁴

Osumnjičene delimo u dve osnovne kategorije lica koja treba lišiti slobode:

- 1) „na one za koje se osnovano pretpostavlja da neće pružati otpor i
- 2) one koji se smatraju opasnim i za koje postoji verovatnoća da će pružati otpor.“³⁸⁵

Kada se radi o licima koja se smatraju opasnim, naoružanim, „veoma je važno da se nakon hvatanja i lišenja slobode pretresu, po potrebi vežu lisicama i munjevitom brzinom transpostuju službenim vozilom do prostorija organa unutrašnji poslova.“³⁸⁶

Vezivanje se obavezno vrši:

- „kada je opasan kriminalac zatečen prilikom vršenja nekog teškog krivičnog dela;
- ako je delinkvent poznat kao opasan, naoružan i spreman na pružanje otpora;
- ako je osumnjičeni nakon lišenja slobode pokušao da pobjegne;
- ako određene indicije jasno ukazuju da osumnjičeni priprema bekstvo;
- kada se sprovođenje opasnog kriminalca vrši noću;

---

³⁸²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.89

³⁸³ Ibid.

³⁸⁴ Vodinelić, V., Aleksić, Ž. (1990). Kriminalistika, Zagreb, str. 176-177

³⁸⁵ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 90

³⁸⁶ Ibid.

- ako se sprovođenje obavlja po terenu, pogodnom za bekstvo, ili drugim uslovima koji omogućavaju bekstvo.³⁸⁷

Lišavanju slobode, odnosno hvatanju osumnjičenog, vrlo često prethode „praćenje i prismotra osumnjičenog, a eventualno i tajno prisluškivanje i snimanje, dok se neposredno hvatanje delinkventa najčešće ostvaruje u kombinaciji sa zasedom.“³⁸⁸

3.3.6. Potražna delatnost

Potruga u širokom smislu te reči predstavlja „celinu svih mera koje imaju za cilj da otkriju izvršioca krivičnog dela i obezbede njegovo privođenje krivičnim sankcijama. Prema tome, u potragu bi ušle kriminalistička taktika i tehnika sa pomoćnim naukama. Tu bi se posebno isticala identifikaciona delatnost.“³⁸⁹

Pod potragom u užem smislu podrazumevamo „sve one operativno-taktičke mere koje služe za utvrđivanje izvršioca, o čijoj su ličnosti poznati izvesni podaci i njegovo hvatanje u cilju sprovođenja krivičnog postupka.“³⁹⁰

Matijević i Marković potražnu delatnost definišu kao „sistem operativno–taktičkih i tehničkih mera i radnji koje neposredno preduzima policija, po naredbi drugih organa ili samoinicijativno, u cilju pronalaženja određenih lica i predmeta za koje se zna ili se pretpostavlja da su uvezi sa krivičnim delom, prikupljanja obaveštenja o njima, odnosno, radi potpunog utvrđivanja identiteta lica i identifikacije leševa.“³⁹¹

Potrage se dele na lokalne, centralne i međunarodne, dok oblici potraga mogu biti poternica, objava i raspis o traganju. Postupak za izdavanje poternice i objave regulisan je odredbama u Glavi XXVI Zakonika o krivičnom postupku.³⁹²

---

³⁸⁷Ibid., str. 91

³⁸⁸Ibid.

³⁸⁹Vodinelić, V., (1996). op. cit. str.84

³⁹⁰Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 170

³⁹¹ Matijević, M., Marković, M. (2013). Kriminalistika, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, str. 145

³⁹² Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US).

„Poternica je akt suda ili upravnika zavoda kojom se započinje potraga za okrivljenim. ZKP razlikuje dva slučaja kada se poternica može izdati. To su:

- a) Izdavanje poternice za okrivljenim protiv kog se vodi krivični postupak;
- b) izdavanje poternice za osuđenim licem prema kome se sprovodi neka od krivičnih sankcija koja se sastoji u lišenju slobode.“³⁹³

Poternica se uvek izdaje naredbom. „Naredba suda ili upravnika zavoda dostavlja se policiji radi izvršenja. Policija to čini raspisivanjem poternice. Prema odredbama ZKP policija nema ovlašćenja za izdavanje poternice, ona je samo može raspisati.“³⁹⁴

Uslovi koji moraju biti ispunjeni za izdavanje poternice za okrivljenim protiv kog se vodi krivični postupak su: da se vodi krivični postupak zbog krivičnog dela za koje se goni po službenoj dužnosti i da se okrivljeni u tom postupku nalazi u bekstvu. Pored ova dva kumulativno ispunjenja uslova mora da postoji i naredba za dovođenje okrivljenog ili rešenje o određivanju pritvora. Izdavanje poternice u navedenoj situaciji je fakultativno. Međutim, kada se radi o izdavanju poternice za osuđenim licem u slučaju bekstva iz zavoda, izdavanje poternice je obavezno.

Idealno sastavljena poternica po Zdravkoviću i Đurđiću sadrži: „podatke o identitetu - porodično i rođeno ime, nadimak i lažno ime, rođeno očevo ime, dan, mesec i godinu rođenja, mesto, opštinu i republiku prebivališta ili poslednjeg boravišta, zanimanje, narodnost, državljanstvo stranog državljanina;

- lični opis sa brižljivo razrađenim osobenim znacima;
- daktiloskopsku formulu (fiš);
- sinjaletičku fotografiju, odnosno najnoviju običnu fotografiju;
- naznačenje datuma bekstva;
- naznačenje izvršenog krivičnog dela sa kratkim opisom izvršenja;
- naznačenje drugih korisnih podataka, npr. pravac bekstva, adrese ljubavnice, srodnika, veza, za koje se pretpostavlja da se kod njih krije;
- broj, serija i datum izdavanja lične karte;
- naznačenje broja i datum akta pod kojim je izdata poternica;

³⁹³Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str.1270

³⁹⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 1272

- broj i datum naredbe za dovođenje, odnosno rešenja za određivanje pritvora, kao i naziv suda koji je doneo naredbu ili rešenje;
- naredbu o postupanju u slučaju pronalaska odbeglog lica (staviti lisice, paziti pri lišenju slobode, hapsiti oprezno jer pruža otpor, služi se lukavošću, sklon samoubistvu i sl.).³⁹⁵

U cilju prikupljanja što više podataka o odbeglom licu koriste se „daktiloskopske zbirke, kriminalistički album, kaznena evidencija, MOS kartoteka, kriminalne lične liste, lične liste kazneno-popravnih ustanova, evidencija vidnih osobnih znakova, evidencija nadimaka, kartoni za evidenciju ličnih karata, prijavno-odjavna kartoteka, knjige hotelskih portira itd.“³⁹⁶

Posebnu vrstu potraga čine objave. „Dok se poternica izdaje da bi se pronašao okrivljeni, objava se izdaje radi pronalaženja predmeta ili lica koja su u vezi sa krivičnim delom, odnosno utvrđivanja identiteta nepoznatog leša.“³⁹⁷ „Radi pronalaženja predmeta krivičnih dela i identifikacije nađenog leša odnosno nestalog lica, organi unurtašnjih poslova mogu, prema taktičkoj oceni, objavljivati njihove fotografije i opis preko sredstava javnog informisanja, i na taj način mobilisati javnost u traganju.“³⁹⁸ Objavu može izdati samo organ postupka. „ZKP pravi razliku između izdavanja objave i raspisivanja objave, dok objavu izdaje organ postupka, uvek je raspisuje policija. Objave se uvek izdaju u formi naredbe.“³⁹⁹

Odredbama Zakonika o krivičnom postupku je propisano da „poternicu i objavu raspisuje policija nadležna po mestu suda pred kojim se vodi krivični postupak, odnosno zavoda iz koga je pobešlo lice na izdržavanju krivične sankcije koja se sastoji u lišenju slobode.“⁴⁰⁰ Naredba o izdavanju poternice dostavlja se nadležnoj policijskoj upravi. „Kada je u pitanju Beograd, u okviru PU za Grad Beograd postoji posebno Odeljenje za potražne delatnosti, u čijoj je nadležnosti raspisivanje poternica, dok se u drugim policijskim

³⁹⁵Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str.172

³⁹⁶Vodinelic, V., (1996). op. cit. str. 86

³⁹⁷Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 1273

³⁹⁸Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 172

³⁹⁹Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 1273

⁴⁰⁰Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl.600.

upravama naredba o izdavanju poternice dostavlja odeljenjima za suzbijanje opšteg kriminaliteta, koju su, između ostalog, nadležna i za raspisivanje poternica.⁴⁰¹

Grupa autora ukazuje da „nakon što se poternica ili objava izdaju, naredba o njihovom izdavanju dostavlja se policiji radi raspisivanja poternice, odnosno objave. Raspisivanje poternice ili objave jeste akt policije koji se sastoji u nizu operativnih radnji kojima se ide za tim da se lice za kojim se traga pronađe. Takođe, raspisuje se i radi pronalaženja predmeta ili lica koja su u vezi sa krivičnim delom ili utvrđivanja identiteta nepozantog leša. Koje će tačno radnje preduzeti, procenjuje policija u svakom konkretnom slučaju.“⁴⁰² Uslovi i način traganja su bliže definisani Zakonom o policiji. ZKP poznaje tri situacije:

- 1) kada se lice ili predmet za kojim se traga nalaze na teritoriji Republike Srbije;
- 2) ako je verovatno da se lice za kojim je izdata poternica nalazi u inostranstvu;
- 3) raspisivanje poternice ili objave na molbu inostranog organa.

U odnosu na raspisivanje međunarodne poternice jasno je da se ona raspisuje kada je verovatno da se lice za kojim je izdata poternica nalazi u inostranstvu. „I u ovom slučaju potrebno je da postoji izdata poternica ili objava, jer se u suprotnom međunarodna poternica ne može raspisati. U praksi se najčešće dešavaju situacije da se raspiše poternica, pa da se operativnim radom policije dođe do saznanja da je verovatno da se lice za kojim je izdata poternica nalazi u inostranstvu, na osnovu čega se izdaje međunarodna poternica. Odluku o raspisivanju međunarodne poternice donosi MUP, uz saglasnost Ministarstva pravde, saglasnost ili inicijativa izdavaoca poternice nije od značaja. Međunarodna poternica raspisuje se preko Direkcije policije - Uprave za međunarodnu operativnu policijsku saradnju, poznatiju kao INTERPOL.“⁴⁰³

⁴⁰¹Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 1275

⁴⁰²Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 1274.

⁴⁰³ Ibid., str. 1275.

3.3.7. Racija

Racija je u direktnoj vezi sa slobodom kretanja, odnosno predstavlja ograničenja ovog osnovnog ljudskog prava. Ustav Republike Srbije predviđa da „svako ima pravo da se slobodno kreće i nastanjuje u Republici Srbiji, da je napusti i da se u nju vrati, dok je u sledećem stavu istog člana navedeno da se ove slobode mogu ograničiti zakonom, ako je to neophodno radi *vođenja krivičnog postupka, zaštite javnog reda i mira, sprečavanja širenja zaraznih bolesti i odbrane Republike Srbije.*“⁴⁰⁴ Prve dve okolnosti su u direktnoj vezi sa predmetom ovog rada, te ukazujemo na odredbe ZKP i Zakona o policiji koji uređuju ovu materiju.

U Zakoniku o krivičnom postupku, u delu o ovlašćenjima policije u predistražnom postupku, predviđeno je da policija „može ograničiti slobodu kretanja na određenom prostoru u trajanju od osam časova, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, te je policija dužna da preduzme potrebne mere da se pronađe učinilac krivičnog dela, da se učinilac ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka.“⁴⁰⁵

Nadalje, Zakon o policiji sadrži detaljnije uređeno postupanje prilikom ograničavanja slobode kretanja kao i uslove i način realizacije ovakvih mera. U delu zakona koji se odnosi na policijska ovlašćenja propisano je da „policijski službenik može, u skladu sa zakonom, privremeno, a najduže do osam časova od donošenja odluke, ograničiti slobodu kretanja licu na određenom prostoru ili u objektu, i to radi: 1) sprečavanja izvršenja krivičnih dela ili prekršaja; 2) pronalaženja ili hapšenja učinilaca krivičnih dela ili prekršaja; 3) pronalaženja ili hapšenja lica za kojima se traga; 4) pronalaženja tragova ili predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom ili prekršajnom postupku.“⁴⁰⁶ Treba napomenuti da je zakonom propisano da odluku o privremenom ograničenju kretanja na prostoru ili u objektu donosi direktor policije ili načelnik policijske uprave, a pored načelne zabrane trajanja dužeg od osam časova, predviđeno je da ono ne može trajati niti duže od

⁴⁰⁴ Ustav Republike Srbije, op. cit., čl. 39.

⁴⁰⁵ Zakonik o krivičnom postupku, op.cit. čl. 286

⁴⁰⁶ Zakon o policiji, op.cit. čl. 88

vremena za koje je potrebno ostvariti cilj zbog kojeg se ovo policijsko ovlašćenje primenjuje. S tim u vezi, ukoliko je potrebno da se sloboda kretanja ograniči u trajanju dužem od osam časova neophodna je odluka suda.

Vodinelić definiše raciju kao „dobro pripremljenu, munjevitnu operativnu akciju, koja se najčešće prostire na većim površinama (kompleks zgrada, ulice, trgovi), a sastoji se u zatvaranju svih odstupa sa određenog mesta u cilju lišavanja slobode određenih lica i kategorija lica. Racija se preduzima na osnovu saznanaja da se na mestu racije redovno, često ili u određeno vreme nalaze tražena lica.“⁴⁰⁷

Aleksić i Škulić ukazuju da je „ovo policijska akcija kojom se blokiraju određeni prostori, vrši se radi identifikovanja svih lica, zatečenih na tom prostoru, te lišavanja slobode pronađenih osumnjičenih, ili određene kategorije lica (npr. prostitutki, švercera, crnoberzijanaca, itd.).“⁴⁰⁸

Uspešnost racije u bitnoj meri zavisi od poznavanje topografije mesta racije. S tim u vezi, razlikuju se dve vrste racije - na slobodnom i u zatvorenom prostoru. „Mreža racije mora biti tako rasprostranjena da ne dopušta bilo kakvu rupu, kroz koju bi se mogao provući osumnjičeni. Kada s racija sprovodi u prostoriji moraju se poznavati okolina zgrade, prelazi iz ove prostorije u susedne, otvori na ogradama, dvorišne zgrade, mogućnost prelaženja preko krovova, kuće sa dva ili više izlaza, slepe ulice, i na svim osetljivim tačkama postaviti operativce. Pre nego što se uđe u ili zgradu vrši se opkoljavanje spolja i zaposedanje ključnih tačaka.“⁴⁰⁹

Kao i kod većine operativnih radnji policije i „pripremanje racije podrazumeva potpunu tajnost u svim njenim fazama, zatim intenzivno izviđanje mesta koje treba blokirati, uspostavljanje veze sa odgovarajućim javnim ustanovama (npr. javnim tužilaštvom, zdravstvenim službama), sprovođenje potrebnih prethodnih dogovora, pripremanje ljudstva, i opreme za akciju, te izradu konkretnog plana za vršenje racije.“⁴¹⁰

Racija se najčešće usmerava protiv neodređenih ili nepoznatih učinilaca, „ali za koje postoji osnovana sumnja da su deo poznate kriminalne grupe (npr. trgovci narkoticima,

⁴⁰⁷Vodinelić, V., (1996). op. cit. str.73

⁴⁰⁸Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 91

⁴⁰⁹Vodinelić, V., (1996). op. cit. str.74

⁴¹⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 93

dileri opojnih droga, podvodači, prostitutke, itd.). Racija se preduzima na osnovu prijema obaveštenja da se na određenom mestu, redovno, često ili u neko uobičajeno vreme, skupljaju ili nalaze tražene osobe.⁴¹¹ Vršiti se legitimacija svih zatečenih lica, a osobe koje se zadržavaju i lišavaju slobode su:

1. „poimenično određena lica (lica za kojima se traga, lica odbegla sa izdržavanja kazne, lica za kojima je raspisana poternica;
2. osobe koje ne poseduju lične isprave, ili se njihova dokumenta čine sumnjivim, kao potencijalno falsifikovana;
3. zatečeni učinioci iz navike i profesionalci, ukoliko postoje i neke druge indicije, koje ukazuju na njihovu vezu sa nekim krivičnim delom ili licima iz kriminalne grupacije, zbog kojih se i vrši racija;
4. osobe koje nelegalno poseduju vatreno oružje, ili imaju kod sebe neko drugo oružje ili opasno oruđe,
5. lica koja poseduju sredstva izvršenja krivičnog dela (npr. obijački alat);
6. držaoci stvari za koje postoji sumnja da su pribavljene izvršenjem krivičnog dela;
7. skitnice, prostitutke, lažni prošnjaci, za koje postoji sumnja da su povezani sa izvršenjem nekog krivičnog dela;
8. kupci ukradenih stvari i prikrivači dela i učinioca;
9. sva druga lica, za koje postoje osnovi sumnje, ili su osnovano sumnjiva, kao izvršioci ili saučesnici u izvršenju nekog krivičnog dela.“⁴¹²

Kao osnovni uslov za uspešnu realizaciju racije ističe se njeno iznenadno preduzimanje. „Pored apsolutne tajnosti u pripremama racije, iznenađenje je uslovljeno i kvalitetnim maskiranjem službenih lica organa unutrašnjih poslova, tj. njihovim prikrivenim delovanjem neposredno pre otpočetka racije. Prostor u kojem se racija vrši treba munjevito blokirati, što se postiže zatvaranjem celokupnog prostora, uz sprečavanje kretanja iz njega i u njega.“⁴¹³

Bitno je napomenuti da se „racija po pravilu kombinuje sa pretresanjem sumnjivih lica, uz legitimisanje svih zatečenih građana. Građanima se iz pravno-etičkih razloga, uvek

⁴¹¹Ibid., str. 92

⁴¹²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 92

⁴¹³Ibid., str. 93

mora u kratkim crtama, pre početka legitimisanja i eventualnog pretresanja, saopštiti razlog preduzimanja akcije, čime se ne samo poštuju sloboda i prava građana, već se održavaju mir i kontrola, a operativne radnje vrše bez zastoja.“⁴¹⁴

Kod uspešno sprovedenih racija, naročito onih većih i spektakularnih, kriminalistička taktika, u interesu prevencije, preporučuje redovno objavljivanje u sredstvima javnog informisanja. „Na taj način se građanima daje logično objašnjenje o svrsi preduzimanja te represivno-preventivne taktičke mere, jača se poverenje stanovništva u akcije organa unutrašnjih poslova, a istovremeno se efektno upozoravaju i čine nesigurnim, svi potencijalni delinkventi.“⁴¹⁵

Grupa autora ukazuje da se „u novijoj inostranoj literaturi racije obično posmatraju kao deo policijskih strategija pojačanog delovanja (*increasing policing*) usmerenih ka smanjenju kriminala na određenom prostoru. Braga sa saradnicima navodi da brojni istraživači sugerišu da postojanje značajnog grupisanja kriminala u pojedinim tačkama (*hot spots*), te smatraju da se kriminal efikasnije može suzbiti ukoliko bi policijska pažnja bila usmerena ka takvim mestima.“⁴¹⁶ Lajić dalje navodi da se „radi o tzv. *Hot spot policing*-u, odnosno policijskom delovanju na svojevrsne policijske tačke, odnosno kriminalna žarišta. uopšte gledano, taktike policijskog delovanja na žarišta kriminala mogu biti različita, od potpuno neagresivnih, poput nastojanja da se uspostave i jačaju veze sa lokalnom zajednicom (*community policing*), preko pojačanog patroliranja i uopšte dužeg prisustva uniformisanih pripadnika policije u područjima ugroženih kriminalom, do krajnje agresivnih poput racija i hapšenja vinovnika široko raspostranjenih kriminalnih aktivnosti (trgovina drogom, prostitucija i sl.) sprovedenih od strane pripadnika interventnih policijskih jedinica (*SWAT raids*). *SWAT* je akronim od „Specijal Weapons and Tactics“, dok se *SWAT* jedinicama obično nazivaju dobro uigrane policijske formacije za posebne namene.“⁴¹⁷

---

⁴¹⁴Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 93

⁴¹⁵Ibid.

⁴¹⁶ Braga, A., Papachristos, A., Hureau, D. (2014). The Effect of Hot Spots Policing on Crime: An Updated Systematic Review and Meta-Analysis, *Justice Quarterly*, 31 (4), str. 633-663, cit. prema Lajić O., (2021) Policijske racije u teoriji i praksi- kriminalistički relikti ili gola demonstracija sile, *Kultura polisa*, br. 44, Novi Sad, str. 138

⁴¹⁷Lajić O., (2021). Policijske racije u teoriji i praksi- kriminalistički relikti ili gola demonstracija sile, *Kultura polisa*, br.44, Novi Sad, str.138

U pogledu rezultata realizovanih racija na teritoriji Srbije bitno je napomenuti da nam „analiza policijskih racija sprovedenih u ugostiteljskim objektima u Srbiji govori da ne postoje jasni kriterijumi na osnovu kojih se opredeljuje objekat delovanja, da često izostaje adekvatna priprema, a analiza učinjenog još češće, uz izvesne sumnje u etičnost i profesionalni integritet pojedinaca iz reda policijskih službenika. Štaviše, ne postoje dokazi da su ovakva delovanja deo šire strategije usmerene na smanjenje kriminala na određenom području, već akcije *ad hoc* karaktera, pri čemu se stiče utisak da policija još uvek doživljava pitanje bezbednosti lokalne zajednice kao vlastiti prerogativ, što podrazumeva izostanak bilo kakvog njenog učešća u planiranju policijskih aktivnosti ove vrste. Istraživanje nije pružilo dokaze o postojanju analize troškova spram ostvarenih rezultata, te nije moguće sagledati ni ekonomsku opravdanost ovakog policijskog delovanja.“⁴¹⁸

Lajić zaključuje „da bi kreatori policijskih strategija trebalo, između ostalog, da razmotre da li su blažim sredstvom mogli postići odgovarajući, dugoročno gledano i povoljniji cilj, što bi između ostalog, blagotvorno delovalo na stanje ljudskih prava većine nedužnih građana pogođenih racijom i predstavljalo oživotvorenje jednog od načela kriminalistike - načela ekonomičnosti. Racija je postepeno nastala iz zone interesovanja kriminalističke nauke, u praksi je i dalje prilično živa i često predstavlja demonstraciju sile upitne vrednosti.“⁴¹⁹

3.3.8. Poligrafsko testiranje

Poligrafsko ispitivanje predstavlja jedno od policijskih ovlašćenja u predistražnom postupku koje je predviđeno članom 57 Zakona o policiji. Naime, „policijski službenik može uz dobrovoljan pristanak lica od kojeg traži obaveštenja da primeni nad njim poligrafsko ispitivanje pošto ga upozna sa radom uređaja i lice za to da pisanu saglasnost. Maloletnik se može podvrgnuti poligrafskom ispitivanju uz njegov pristanak i uz saglasnost i prisustvo roditelja, staraoca ili punoletne osobe od poverenja. Policijski službenik će prekinuti primenu poligrafskog ispitivanja ako lice od kojeg se traže obaveštenja posle

⁴¹⁸Lajić O., (2021). op. cit. str. 152

⁴¹⁹Ibid., str. 153

davanja pisane saglasnosti izjavi da tu saglasnost povlači.⁴²⁰ Princip dobrovoljnosti se strogo poštuje, te se „osumnjicheni koji ne potpiše izjavu o dobrovoljnom pristanku ne uzima na poligrafski test. Osumnjicheni može odbiti primenu poligrafa u bilo kojoj fazi poligrafskog ispitivanja.“⁴²¹

Ivanović i Baić ukazuju da je „za oblast kriminalistike veoma značajno otkriće poligrafa koji se decenijama ustaljeno primenjuje u kriminalističkoj praksi sa ciljem proveravanja navoda osumnjicene osobe, odnosno sa ciljem proveravanja osnova sumnje da li bi osumnjicena osoba mogla biti izvršilac određenog krivičnog dela.“⁴²² „Pod uslovom da je kriminalističko-operativni radnik u fazi prikupljanja obaveštenja o krivičnom delu i učiniocu, planirao i poligrafsko ispitivanje, zakazuje dan i čas planiranog ispitivanja, kao i broj lica koje treba ispitati putem poligrafa. Nakon toga poligrafski ispitivač proučava dokumentaciju: krivičnu prijavu, službene beleške, izjave, foto-dokumentaciju i sl. da bi na kraju pravio plan rada za svakog ispitanika ponaosob, određujući globalno test metodu, broj testova, tj. koja relevantna pitanja treba rešiti sa svakim ispitanikom pojedinačno primenjujući indicijalnu metodu otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnih dela.“⁴²³

Poligrafsko ispitivanje obavljaju kvalifikovana ovlašćena službena lica u prostorijama koje se označavaju kao poligrafske laboratorije. „Poligrafske laboratorije su posebno izolovane i pripremljene, kako bi se izbeglo dejstvo nepoželjnih uticaja, koji mogu ometati rad ispitivača, kao i samog ispitanika.“⁴²⁴ Za prostorije u kojima se vrši poligrafsko ispitivanje moraju biti ispunjeni osnovni uslovi: „dobra ventilacija, prijatno osvetljenje i odgovarajući komfor. U sobi se ne sme nalaziti telefon ili neki automat sa svetlom ili zvuka. Takođe, na zidovima ne treba da se nalaze slike ili neki drugi predmeti koji bi odvrćali pažnju.“⁴²⁵ Zdravković i Đurđić ističu da se „nakon dugogodišnje prakse došlo do zaključka da je bledoplava boja zidova najpodesnija zbog njenog smirujućeg dejstva na ispitanika. Stolica za ispitanika posebno je konstruisana za ove prilike i može se podešavati

⁴²⁰ Zakon o policiji, op. cit. čl. 57

⁴²¹ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 164

⁴²² Ivanović, Z., Baić, V. (2019). Taktika obezbeđivanja iskaza, Kriminalističko-policijski Univerzitet, Beograd, str. 69

⁴²³ Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 163

⁴²⁴ Ivanović, Z., Baić, V. (2019). op. cit., str. 69

⁴²⁵ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 230

prema osnovnim anatomskim karakteristikama ispitanika. Posедуje naslonjače za ruke koji obezbeđuju optimalnu cirkulaciju krvi.⁴²⁶

Kod većine poligrafa zajedničko je da beleže disanje, krvni pritisak, puls, i psihogalvanski refleksi. „Kad se ispitanik ispituje na poligrafu (*lie detector*) onda mu se postavljaju određena pitanja u jednom određenom nizu i od ispitanika se traži da na sva pitanja odgovori po svojoj volji sa „da“ ili „ne“. Pre ispitivanja pneumografska cev stavlja se na prsa ispitanika i njome se beleže sve promene koje nastaju pri disanju u toku testiranja. Gumeni jastučić aparata za merenje krvnog pritiska stavlja se oko mišice. Merenje psihogalvanskog refleksa (elektrodermalne reakcije) vrši se na taj način što se elektrode pričvršćuju ispitaniku ili na dlan ruke ili pomoću alke i kašike na prst.“⁴²⁷

Postoje tri vrste pitanja koja se postavljaju tokom poligrafskog testiranja: neutralna (irelevantna), relevantna i kontrolna. „Set pitanja obično sadrži tri neutralna, tri relevantna i tri kontrolna pitanja. Neutralna pitanja su opšta pitanja - na primer „*Da li je danas ponedeljak?*“ ili „*Da li je vaše ime Igor?*“ i koriste se kao merilo fiziološkog reagovanja ispitanika. Relevantna pitanja se direktno odnose na krivično delo - na primer kod krađe automobila, direktno pitanje glasi: „*Da li ste ukrali audi A6?*“. Kontrolna pitanja se samo indirektno odnose na krivično delo, opšta su, neodređena i obuhvataju ispitanikov duži životni ciklus – na primer, *Da li ste do dvadesete godine svog života nekad uzeli neku stvar ili nešto što vam nije pripadalo?* Poligrafista formuliše kontrolno pitanje tako da, po njegovom mišljenju, odgovor ne ukazuje na obmanjivanje.“⁴²⁸

Kod rezultata poligrafskog ispitivanja od velikog značaja je ljudski faktor. Naime, „ljudski faktor je u direktnoj vezi sa tehnikom, a samim tim i uzrok svih grešaka pri tumačenju rezultata testiranja. Prema tome, stepen tačnosti pri tumačenju poligrafa zavisi u velikom procentu od iskustva ispitivača, njegove veštine i znanja, kao i opšte emocionalne, mentalne i fizičke stabilnosti ispitanika. Otud se u svetu velika pažnja poklanja obuci ispitivača na poligrafu, koji se spremaju za svoj poziv tako da uz poslednje tehničke,

⁴²⁶Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 164

⁴²⁷Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 229

⁴²⁸Ivanović, Z., Baić, V. (2019). op. cit., str. 70

uporedo koriste i metodološke inovacije, a sve u cilju postizanja visoke preciznosti i velikog procenta pouzdanosti.“⁴²⁹

Kad je već reč o ispitivaču, „pored elementarnih poznavanja poligrafskog testiranja, potrebno je da poznaje krivično zakonodavstvo a posebno odredbe na osnovu kojih vrši ispitivanje. Pre testiranja potrebno je da se ispitivač informiše o intelektualnoj spremi ispitanika kao i da ispitanika upozna na razumljiv način sa funkcionisanjem aparata.“⁴³⁰ Takođe, „pri poligrafskom ispitivanju, poligrafski ispitivači, svesni svog profesionalnog zadatka, moraju voditi računa i o moralnim principima krivičnog postupka, da bi izvršilac bio razotkriven i izveden pred lice pravde, a da niko nevin ne bude pozvan na krivičnu odgovornost i osuđen.“⁴³¹

3.4. Krivičnoprocesne (dokazne) radnje policije

Krivičnoprocesne, odnosno dokazne radnje „su radnje za čije preduzimanje su striktno određeni uslovi, način njihovog vršenja, prava i dužnosti subjekata prema kojima se preduzimaju i način njihovog beleženja, a koje se mogu prezentovati u krivičnom postupku i na kojima se može zasnivati presuda jesu radnje dokazivanja.“⁴³² Na osnovu značaja koji im se daje u Zakoniko o krivičnom postupku, krivičnoprocesne radnje se mogu definisati kao dokazne radnje. „One su funkcionalno usmerene na dokaze i to u sledećim procesnim situacijama ali i faktičkim oblicima:

- a) radnje kojima se dokazi prikupljaju;
- b) radnje kojima se već prikupljeni dokazi obezbeđuju;
- c) radnje kojima se dokazi izvode;
- d) radnje kojima se već izvedeni dokazi proveravaju.

---

⁴²⁹Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 162

⁴³⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 229

⁴³¹Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). op. cit., str. 164

⁴³²Kesić, T. (2014). Međunarodni standardi postupanja policije u krivičnim stvarima, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 49

Prikupljanje i obezbeđenje dokaza, njihovo izvođenje i proveravanje su osnovne dokazne funkcije krivičnoprocesnih radnji.⁴³³

Simonović i Matijević dokaznu radnju, odnosno dokazno sredstvo (kako je nazivaju procesualisti) definišu kao, „procesnu radnju preduzetu u skladu sa ZKP, i od strane po ZKP ovlašćenog subjekta, s ciljem utvrđivanja dokazne informacije i njenim fiksiranjem.“⁴³⁴

Dokazne radnje su propisane isključivo Zakonikom o krivičnom postupku. Po Miladinoviću, „cilj dokaznih radnji je da se na propisan način (uz zakonitu formu i sadržaj preduzete radnje) prikupe i obezbede dokazi neophodni i relevantni za vođenje krivičnog postupka. Takođe, za razliku od operativnih radnji, dokazne radnje su određene u ZKP, odnosno način i uslovi primene, forma i sadržaj svake radnje je detaljno propisan. Svako nepostupanje po propisanim pravilima predstavlja nemogućnost korišćenja prikupljenih dokaza u krivičnom postupku, a u određenim situacijama i disciplinsku, pa i krivičnu odgovornost policijskog službenika koji je preduzeo radnju.“⁴³⁵

Nadalje, Ivetić i Miladinović ukazuju da je „suština dokaznih radnji da se njima prikupljaju dokazi, prvo u pogledu da li je izvršeno delo krivično delo, potom koje je krivično delo u pitanju, kao i ko je izvršilac krivičnog dela. Svi dokazi koji ukazuju na navedeno moraju se prikupiti dokaznim radnjama, i to samo na način koji je propisan u ZKP.“⁴³⁶

Dokazni kredibilitet krivičnoprocesnih radnji se načelno utvrđuje samim zakonom. Naime, „rezultati tih radnji služe kao dokaz u krivičnom postupku. Na primer, to je iskaz okrivljenog ili svedoka, predmet pronađen tokom pretresanja stana ili lica, zapisnik o uviđaju i njegovi kriminalistički prilozi, video snimak rekonstrukcije itd. Konkretan dokazni značaj i stepen njene uverljivosti i dokazne verodostojnosti pojedine krivičnoprocesne radnje zavisi od faktičkih okolnosti, a određuje ga sud na temelju svog slobodnog sudijskog uverenja i u skladu sa načelom slobodne ocene dokaza.“⁴³⁷

⁴³³Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 52

⁴³⁴Simonović, M., Matijević, M. (2007). Kriminalistička taktika, Internacionalna asocijacija kriminalista, Banja Luka, str. 106

⁴³⁵Miladinović, A. (2015). op. cit., str. 303

⁴³⁶Ivetić, S., Miladinović, A. (2013). Javna bezbednost, Visola škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, str. 108

⁴³⁷Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.52

3.4.1. Uviđaj

Prema pravilima Zakonika o krivičnom postupku (čl. 133), „uviđaj se preduzima kada je za utvrđivanje ili razjašnjenje kakve važne činjenice u krivičnom postupku potrebno neposredno opažanje. Na ovaj je način određen materijalni uslov, ili procesno pravni osnov za obavljanje uviđaja.“⁴³⁸ Ovo je jedini uslov koji mora biti ispunjen po ZKP za vršenje uviđaja dok drugi materijalni i formalni uslovi nisu predviđeni. Uviđaj je znači „faktičko preduzimanje radnje za koju je dovoljno samo postojanje materijalnog uslova.“⁴³⁹

Vasiljević definiše uviđaj kao „neposredno i u zakonskoj formi preduzeto, čulno opažanje organa koji vodi postupak o činjenicama važnim za rešenje konkretnog krivičnog postupka i naknadu štete. Pri uviđaju u obzir dolaze čulna opažanja svih vrsta. Da bi čulno opažanje organa postupka bilo uviđaj mora biti preduzeto u postupku i na način propisan zakonom.“⁴⁴⁰ Dok je po Škuliću uviđaj „sistem raznovrsnih kriminalističkih radnji, kojima se na osnovu Zakonika o krivičnom postupku, na mestu događaja opažaju (neposredno ili posredno - uz učešće stručnih lica, ili upotrebom specijalnih instrumenata kriminalističke tehnike), sve bitne okolnosti nastupelog događaja, te pronalaze i u skladu sa kriminalističko-tehničkim pravilima stručno obrađuju tragovi i predmeti krivičnog dela, uz misaonu rekonstrukciju krivičnog događaja, a u cilju prikupljanja i registrovanja (kroz zapisnik i njegove kriminalističke priloge - skice, fotografije, video snimke itd.), svih relevantnih informacija, radi razjašnjenja krivičnog dela i prikupljanja svih dostupnih dokaza.“⁴⁴¹

Aleksić i Škulić ukazuju da „uviđaj ima dualistički - krivičnoprocesni i kriminalistički karakter, pa se tako i cilj vršenja uviđaja može izraziti na dva načina, na bazi njegove krivičnoprocesne forme te na osnovu kriminalističke sadržine uviđaja. Procesno formulisan cilj uviđaja proizilazi iz odredbe člana 133 ZKP i odnosi se na utvrđivanje ili razjašnjenje neke važne činjenice u postupku. Kriminalistički određen cilj uviđaja ogleda se

---

⁴³⁸Ibid., str.54

⁴³⁹Jekić, Z. (1998). Krivično procesno pravo, GDP Dimitrije Davidović- Smederevo, Beograd, str. 292

⁴⁴⁰Vasiljević, T. (1971). Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Zavod za izdavanje udžbenika SRJ, Beograd, str. 341

⁴⁴¹Škulić, M. (2015). Krivično procesno pravo, Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, str. 234

u nastojanju da se na određenom prostoru (mesto događaja) i u određenom vremenu (uviđaj se preduzima u nakraćem roku po saznanju za krivično događaj, to je hitna radnja) prikupi najveća moguća količina kriminalistički relevantnih informacija, znači svih onih podataka koji bliže razjašnjavaju krivično delo, omogućuju njegovo dokazivanje, otkrivanje i identifikovanje učinioca, odnosno, onih podataka koji predstavljaju informativnu podlogu za ostvarenje osnovnih zadataka kriminalistike.⁴⁴²

Po Vasiljeviću „za vršenje uviđaja potrebno je pored poznavanja prava, poznavanje i izvesne tehnike i priprema i organizovanje uviđaja. Metod koji će se primeniti na uviđaju određen je predmetom uviđaja. Organ pri vršenju uviđaja sakuplja i sa sobom odnosi stvari koje su služile ili bile namenjene izvršenju krivičnog dela, one koje su proizvedene izvršenjem krivičnog dela i sve druge koje mogu da posluže kao dokaz i razjašnjenju činjenica važnih za postupak. Kod oduzimanja ovih predmeta potrebno je da se preduzmu mere radi njihove pravilne konstatacije, očuvanja i obezbeđenja identiteta.“⁴⁴³

S tim u vezi, treba istaći da ZKP propisuje da će „prilikom preduzimanja uviđaja organ postupka po pravilu zatražiti pomoć stručnog lica forenzičke, saobraćajne, medicinske ili druge struke, koje će po potrebi, preduzeti i pronalaženje, obezbeđivanje ili opisivanje tragova, izvršiti potrebna merenja i snimanja, sačiniti skice, uzeti potrebne uzorke radi analize ili prikupiti druge podatke. Na uviđaj se može pozvati i veštak ako bi njegovo prisustvo bilo od koristi za davanje nalaza i mišljenja.“⁴⁴⁴

U pogledu samog cilja uviđaja, Vasiljević ističe da je cilj uviđaja „da se utvrde tragovi i druge materijalne posledice krivičnog dela, da se stekne jasna predstava o okolnostima pod kojima se delo dogodilo, da se prikupe materijalni dokazi i da se proveri istinitost drugih dokaznih sredstava.“⁴⁴⁵ Vodinelić navodi da „uviđajem pronalazimo predmete i tragove krivičnog dela. Tragove možemo podeliti u pet grupa: 1) tragovi koji otkrivaju sam fakt postojanja krivičnog dela; 2) tragovi koji otkrivaju tok krivičnog dela (prethodne i docnije okolnosti); 3) tragovi koji služe za pronalazak izvršilaca i dokaz

⁴⁴²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 55

⁴⁴³Vasiljević, T. (1971).op. cit., str. 342

⁴⁴⁴Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 133

⁴⁴⁵Vasiljević, T. (1971).op. cit., str. 341

njihove krivice; 4) tragovi koji pokazuju uzroke i ciljeve dela; 5) tragovi koji služe za utvrđivanje nepoznatog oštećenika.“⁴⁴⁶

Bitni elementi uviđaja su:

1. „uviđaj je sistem kriminalističko-taktičkih i tehničkih radnji koje se preduzimaju na licu mesta, u skladu sa ZKP i pravilima kriminalistike;
2. uviđajem se ostvaruje neposredno čulno opažanje na licu mesta krivičnog događaja (mikrotragovi, položaj predmeta krivičnog dela, ukupna situacija na licu mesta). Neposrednost opažanja rukovodioca uviđaja ostvaruje se i primenom savremenih metoda i sredstva kriminalističke tehnike, uz angažovanje specijalista potrebnog profila (kriminalistički tehničar, pojedine vrste specijalista), čiji je zadatak da otkrivene makrotragove, mikrotragove i latentne tragove učine očiglednim i rukovodiocu uviđaja (po pravilu - tužiocu);
3. pronalaženje i izučavanje materijalnih objekata i tragova, kao i razjašnjenje krivičnog događaja, ostvaruje se intelektualnom delatnošću uz pomoć planiranja i proveravanja kriminalističkih verzija i misaone rekonstrukcije krivičnog događaja;
4. uviđajem se fiksira celokupna situacija na licu mesta u njegovom nepromenjenom i originalnom obliku radi razjašnjenja strukture krivičnog događaja i obezbeđenja (materijalnih) dokaza.“⁴⁴⁷

Nadalje, Bošković ukazuje da „krivičnoprocesnim odredbama nije predviđeno za koja dela treba vršiti uviđaj, niti je to određeno po vrsti krivičnih dela, stepenu njihovog značaja, po vrsti sankcija kao ni po visini zaprećene kazne zatvora. Prema tome uviđaj treba vršiti kod svih krivičnih dela kod kojih se na mestu izvršenja ili na širem prostoru mogu naći tragovi i predmeti, utvrditi pojedine činjenice i okolnosti od značaja za razjašnjavanje krivičnog dela, otkrivanje učinioca i obezbeđenje dokaza.“⁴⁴⁸

Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima preciznije je definisan uviđaj, procedura preduzimanja i sam cilj. Članom 62 Pravilnika predviđeno je da je uviđaj „procesna i kriminalističko-taktička i forenzička dokazna radnja kojom se na licu mesta neposrednim

⁴⁴⁶Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 275

⁴⁴⁷Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str.176

⁴⁴⁸Bošković, A. (2015). op. cit., str. 110

opažanjem utvrđuju ili razjašnjavaju činjenice važne za krivični, prekršajni ili drugi postupak, u cilju istraživanja, otkrivanja, prikupljanja, fiksiranja i ispitivanja:

- 1) dokaza o postojanju krivičnog dela, prekršaja ili drugog događaja;
- 2) okolnosti važnih za kvalifikaciju događaja, mesto, vreme, način i sredstvo izvršenja;
- 3) dokaza potrebnih za otkrivanje i pronalaženje izvršioca;
- 4) dokaza o identitetu oštećenog, odnosno žrtve;
- 5) podataka važnih za utvrđivanje postojanja i visine štete;
- 6) drugih pitanja od značaja za vođenje postupka.

Uviđaj se kao procesna radnja vrši u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje krivični, prekršajni ili drugi postupak, prema pravilima kriminalističke taktike i forenzike, uz primenu nacionalnih i međunarodnih standarda u toj oblasti.

Uviđaj se po pravilu, vrši danju, osim ako posebne okolnosti ukazuju na opasnost od uništenja predmeta i tragova, kada se može vršiti i noću ili u drugim uslovima smanjene vidljivosti. O vršenju uviđaja sastavlja se zapisnik. U zapisnik o uviđaju se unose podaci u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje krivični, prekršajni ili drugi postupak, a uz isti se prilaže izveštaj o forenzičkoj obradi lica mesta, izveštaj o obezbeđenju i pregledu mesta događaja kao i sačinjena fotodokumentacija, skice i crteži, audio i video zapisi i druga pismena koja su od značaja za dokazivanje.⁴⁴⁹

Imajući u vidu da se uviđaj preduzima kada je za utvrđivanje ili razjašnjenje neke činjenice u postupku potrebno neposredno opažanje organa postupka, postavlja se pitanje u čijoj je nadležnosti vršenje uviđaja. Bošković daje odgovor na ovo pitanje ukazujući na odredbu čl. 2 st. 1 t. 15 ZKP u kojem je propisano da je organ postupka javni tužilac, sud ili drugi državni organ pred kojim se vodi postupak, te se „logičkim tumačenjem može zaključiti da su u predistražnom postupku za vršenje uviđaja ovlašćeni i javni tužilac i policija, bez obzira na težinu učinjenog krivičnog dela. S druge strane, u istrazi je primarno za vršenje uviđaja nadležan javni tužilac jer on vodi istragu, ali svakako da će u najvećem broju slučajeva vršenje uviđaja poveriti policiji, s obzirom na njenu stručnost, opremljenost

---

⁴⁴⁹Pravilnik o policijskim ovlašćenjima, op.cit. čl. 62

i kompetentnost. Svakako da će ovlašćeno službeno lice policije odmah obavestiti javnog tužioca o potrebi vršenja uviđaja imajući u vidu da je uvedena tužilačka istraga, ali možemo primetiti da ne postoji nijedna zakonska smetnja da policija samostalno obavi uviđaj i da bez odlaganja o tome obavesti javnog tužioca.⁴⁵⁰

S tim u vezi, sama procedura postupanja policijskih službenika u toj situaciji određena je odredbama čl. 63 Pravilnika o policijskim ovlašćenjima: „Kada policijski službenik sazna za izvršenje krivičnog dela, bez odlaganja obaveštava nadležnog javnog tužioca i postupa po njegovom nalogu u cilju preduzimanja dokaznih radnji, obezbeđenja dokaza i vršenja uviđaja. U tom slučaju vršenjem uviđaja rukovodi nadležni javni tužilac, a u njegovom vršenju učestvuju policijski službenici i stručna lica koja raspolažu posebnim stručnim znanjima forenzike. Ako javni tužilac nije u mogućnosti da odmah izađe na mesto događaja, uviđajem kao procesnom radnjom rukovodi policijski službenik, uz učešće stručnog lica forenzičke struke. Na predlog stručnog lica forenzičke struke policijski službenik koji rukovodi vršenjem uviđaja može angažovati i druge zaposlene u Ministarstvu sa specijalizovanim znanjima, veštinama ili tehničkim sredstvima neophodnim za sveobuhvatnu i sistematsku forenzičku obradu mesta događaja. Policijski službenik koji učestvuje u vršenju uviđaja ili rukovodi njegovim vršenjem, stručno lice forenzičke struke i drugi zaposleni u Ministarstvu koji se angažuju radi vršenja uviđaja dužni su da postupaju u skladu sa zakonom i članom 62. ovog pravilnika.“⁴⁵¹

Milošević je stava da će „prilikom preduzimanja uviđaja organ postupka najčešće zatražiti pomoć stručnog lica forenzičke, saobraćajne, medicinske ili druge struke.“⁴⁵² U tom smislu treba istaći da je stručno lice „procesno sposobno i moralno podobno fizičko lice odgovarajuće vanpravne struke, koje pruža stručnu pomoć organu u krivičnom postupku u rešavanju tehničkih ili drugih stručnih pitanja, kao i u izvođenju pojedinih krivično procesnih radnji.“⁴⁵³ Po Boškoviću „angažovano stručno lice će, po potrebi, preduzeti pronalaženje, obezbeđivanje ili opisivanje tragova, izvršiti potrebna merenja i snimanja, sačiniti skice, uzeti potrebne uzorke radi analize ili prikupiti druge podatke.

⁴⁵⁰Bošković, A. (2015). str. 110

⁴⁵¹Pravilnik o policijskim ovlašćenjima op.cit. čl. 63.

⁴⁵²Bošković, A. (2015)., op. cit., str. 111.

⁴⁵³Milošević, M. (1996), Stručna lica u krivičnom postupku, Policijska akademija, Beograd, str. 19

Faktički, stručna lica mogu prisustvovati uviđaju i pružiti adekvatnu pomoć samo ako to zatraži organ koji obavlja uviđaj, odnosno javni tužilac ili policija.⁴⁵⁴ Izuzetno, organ postupka prilikom vršenja uviđaja može biti i sud, ukoliko se uviđaj vrši u toku glavnog pretresa. Na glavnom pretresu ako se uviđaj obavlja u samom sudu (ovde se uglavnom misli na uviđaj lica ili stvari), vrši ga sudsko veće, a ako treba da se obavi van suda, predsednik veća. „Uviđaj će se obavljati van suda ako stvar ne može da se donese u sud, ili ako je to važno zbog odnosa onoga što treba dokazati sa okolinom. Sa izvođenjem uviđaja se može spojiti izvođenje drugih dokaznih sredstava: veštačenja i svedočenja.“⁴⁵⁵

Treba ukazati na razliku između veštaka i stručnog lica. „Samo pozivanje veštaka, pored stručnih lica, ukazuje na postojanje značajne razlike između ove dve delatnosti koja se posebno ispoljava u činjenici da je veštačenje dokazna radnja, što znači da veštakov nalaz i mišljenje predstavlja dokaz u krivičnom postupku. Razmatrajući dokaznu vrednost iskaza stručnog lica, treba imati u vidu da to lice ne sprovodi dokaznu radnju već samo po uputstvima nadležnog organa učestvuje u toj radnji.“⁴⁵⁶ Sam iskaz stručnog lica ne predstavlja dokaz u postupku, međutim isti ima dokazni značaj. Naime, „u mnogim situacijama, iskaz stručnog lica će se fiksirati zajedno sa rezultatima delatnosti organa koji sprovodi tu radnju, a ukoliko je delatnost stručnog lica fiksirana posebno, kao npr. fotoelaborat i skica lica mesta kod uviđaja, ti materijali čine sastavni deo zapisnika o uviđaju.“⁴⁵⁷ Međutim, ako je iskaz stručnog lica „dat u svojstvu svedoka ili veštaka u odnosu na delatnost u krivično procesnoj radnji u kojoj je učestvovao, onda se taj iskaz posebno fiksira i predstavlja dokaz u krivičnom postupku.“⁴⁵⁸ Suštinski, „potpisivanjem zapisnika, rukovodilac uviđajne ekipe garantuje da su svi podaci, koje su stručnjaci naveli uneti u zapisnik tačno onako, kvantitativno i kvalitativno, kako su mu ih eksperti prezentovali.“⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁴Bošković, A. (2015). str. 111

⁴⁵⁵Vasiljević, T. (1971).op. cit., str. 342

⁴⁵⁶Bošković, A. (2015)., op. cit., str. 112

⁴⁵⁷Ibid.

⁴⁵⁸Milošević, M., Stevanović, Č. (1997). Krivično procesno pravo, Policijska akademija, Beograd, str. 256-257

⁴⁵⁹Žarković, M. (2010). Kriminalistička taktika, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 260

Imajući u vidu raznovrsnost struka za kojima postoji potreba, „u svojstvu stručnog lica, a naročito iz kriminalističko-tehničke i saobraćajne struke, u toku uviđaja mogu da se pojave i određena službena lica policije. Ovlašćena službena lica policije se prilikom vršenja uviđaja mogu pojaviti u dvostrukoj ulozi i to: prvo, kao lica koje u ime organa postupka vrše uviđaj i drugo, kao stručna lica koja su pozvana da prisustvuju uviđaju.“⁴⁶⁰

Predmet uviđaja može biti mesto, stvar ili lice.

Odredbom čl. 136 ZKP propisano je da se „uviđaj mesta preduzima na mestu krivičnog dela ili drugom mestu na kojem se nalaze predmeti ili tragovi krivičnog dela.“⁴⁶¹ Navedenom odredbom propisano je da se uviđaj vrši na licu mesta krivičnog događaja. „Lice mesta krivičnog događaja predstavlja kriminalistički termin (*tertminus tehnicus*) i fizički definisan prostor u okviru kojeg se mogu pronaći informacije značajne za razjašnjenje konkretnog slučaja. Pod licem mesta krivičnog događaja se podrazumeva: a) mesto na kom je učinilac preduzeo radnju krivičnog dela, b) mesto na kom je nastupila posledica krivičnog dela i c) svako drugo mesto na kom se mogu pronaći predmeti i tragovi krivičnog dela.“⁴⁶²

Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima je propisano da „uviđaj mesta događaja požara, eksplozije i havarije, kao i železničke, avionske nesreće, nesreće na plovilima, masovnog ugrožavanja života i zdravlja ljudi usled dejstva hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih pretnji ili ugrožavanja od terorizma, kao i ilegalnih laboratorija za proizvodnju sintetičkih i polusintetičkih psihoaktivnih supstanci i prekursora, vrši se nakon što se otkloni opasnost po život i zdravlje ljudi. Vršenje ovakvog uviđaja podrazumeva prethodno sačinjavanje plana vršenja uviđaja, kao i usklađenu koordiniranu aktivnost organa nadležnih za otklanjanje opasnosti po život i zdravlje ljudi, odnosno posledica ugrožavanja, angažovanjem stručnih službi u okviru i van Ministarstva unutrašnjih poslova i službe hitne medicinske pomoći.“⁴⁶³

Pravilnikom o policijskim ovlašćenima takođe je bliže je regulisano postupanje ovlašćenih službenih lica policije prilikom obavljanja uviđaja. Članom 64 navedenog

⁴⁶⁰Bošković, A. (2015)., op. cit., str. 111

⁴⁶¹Zakonik o krivičnom postupku, op.cit., čl. 136

⁴⁶²Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 406

⁴⁶³Pravilnik o policijskim ovlašćenjima, op. cit., član 67

Pravilnika propisano je da se „prilikom vršenja uviđaja mesta događaja primenjuju opšta kriminalističko-taktička pravila vršenja uviđaja, sa sledećim fazama:

- 1) **informativna faza** - podrazumeva misaonu rekonstrukciju događaja, radi pravilne obrade mesta događaja;
- 2) **faza preliminarnog pregleda** - podrazumeva upotrebu posebnih forenzičkih uređaja radi otkrivanja nevidljivih tragova, ukoliko je to potrebno i ukoliko za to ima potrebnih uslova;
- 3) **statička faza** – podrazumeva brojčano ili slovno ili kombinovano obeležavanje tragova, sredstava i predmeta, bez njihovog pomeranja imajući u vidu odgovarajući redosled pregleda i kretanje, koji će činiti jednu logičnu celinu i redosled u skladu sa pravilima forenzičke struke;
- 4) **dinamička faza** – podrazumeva određena pomeranja (kretanja) na mestu događaja radi otkrivanja drugih tragova ili predmeta;
- 5) **dodatna faza** - vrši se samo ukoliko je to potrebno i podrazumeva razjašnjenje posebnih materijalnih dokaza ili njihovog odnosa i zahteva detaljniji pregled mesta događaja (tzv. dopuna uviđaja). Nakon ove faze vrši se čišćenje mesta događaja (prostora) od forenzičkih materijala i opreme;
- 6) **faza rada u laboratoriji** - podrazumeva složeniju forenzičku obradu kompleksnih tragova sa mesta događaja, njihovu selekciju i opisivanje.⁴⁶⁴

Uspeh uviđaja zavisi u prvom redu od toga da uviđajna ekipa nađe lice mesta u potpuno neizmenjenom stanju i izgledu. „Na lice mesta treba što pre da stignu pripadnici uniformisane policije sa zadatkom obezbeđenja lica mesta. U tom cilju ne smeju vršiti nikakve promene stanja na licu mesta, niti da dozvole da to učini neko drugi, a zatim moraju u nekim slučajevima preduzeti i naročite mere za zaštitu tragova, sve do dolaska ekipe koja će vršiti uviđaj.“⁴⁶⁵

Po Matijeviću i Markoviću „orijentaciono-informativne aktivnosti koje prethode uviđaju najčešće obuhvataju čitav niz, po svojoj prirodi različitih delatnosti, koje preduzima ekipa za vršenje uviđaja, a pre svih rukovodilac uviđaja odmah posle dolaska na lice mesta.

⁴⁶⁴Pravilnik o policijskim ovlašćenjima, op.cit., čl.64

⁴⁶⁵Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 278

Radnje koje se preduzimaju imaju informativni karakter (prikupljanje relevantnih informacija od ekipe koja je obezbeđivala lice mesta i od potencijalnih svedoka), organizaciono-pripremni karakter (preduzimanje pripremnih radnji i organizacija sprovođenja uviđaja), i orijentacioni karakter (ustanovljava se položaj lica mesta koje će biti obuhvaćeno uviđajem - prostorni ali i vremenski aspekt, određuju se tačke sa kojih će se vršiti merenja, skiciranja itd.).⁴⁶⁶

Bitno je napomenuti da „u označeni krug lica mesta ulazi najpre javni tužilac (rukovodilac uviđaja), ali tek nakon što prethodno dobije izveštaj od rukovodioca obezbeđenja lica mesta. Pri ulasku u obezbeđeni prostor važe sledeći principi:

- 1) u krug lica mesta sme da uđe samo onaj član ekipe koga pozove rukovodilac uviđaja;
- 2) pri ulasku u označeni krug lica mesta moraju se na ruke obavezno navući rukavice i na obuću staviti navlake ili pločice sa naznakom ili vezati kanap kako bi se izdvojili tragovi koje ostavlja član ekipe za vršenje uviđaja od pravno i kriminalistički relevantnih tragova obuće;
- 3) na licu mesta se ne sme, sve do dinamičke faze uviđaja, ništa dodirivati, i pre svakog preduzetog koraka ili aktivnosti treba najpre razmisliti o njenoj celishodnosti i cilju;
- 4) u krugu lica meste ne sme se pušiti, konzumirati hrana ili piće.⁴⁶⁷

Izveštaj koji rukovodilac uviđaja dobija od službenika policije koji je bio rukovodilac obezbeđenja lica mesta treba da sadrži informacije o promenama koje su nastupile na licu mesta pre dolaska uviđajne ekipe, da li su službenici policije zapazili neke tragove, da li su ostavili sami neke tragove na licu mesta, da li je nešto na licu mesta pomerano pre dolaska uviđajne ekipe i kako je lice mesta izgledalo pre, odnosno uobičajeni izgled predmetnog mesta. Ove podatke rukovodilac uviđaja zapisuje, na osnovu čega kasnije sačinjava zapisnik o uviđaju zajedno sa zapisničarem.⁴⁶⁸

Vodinelic ističe da „ako je nešto promenjeno posle izvršenja dela od strane svedoka i informatora na licu mesta, treba to ukloniti i po mogućnosti rekonstruisati prvobitan

⁴⁶⁶Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str.184

⁴⁶⁷ Ibid., str. 185

⁴⁶⁸Vodinelic, V. (1996). op. cit., str. 280-281

izgled lica mesta. Ali pre toga treba zatečeno stanje da se opiše, skicira i fotografiše, da bi se moglo upoređivati sa rekonstrukcijom.“⁴⁶⁹

Zakonikom o krivičnom postupku u odredbama kojima se uređuje vršenje uviđaja mesta predviđeno je i da „organ postupka može zadržati lice zatečeno na mestu uviđaja pod uslovima predviđenim u članu 290 ZKP“⁴⁷⁰, odnosno „policija može lica zatečena na mestu izvršenja krivičnog dela uputiti javnom tužiocu ili ih zadržati do njegovog dolaska, ako bi ta lica mogla da daju podatke važne za postupak i ako je verovatno da se njihovo ispitivanje kasnije ne bi moglo izvršiti ili bi bilo skopčano sa znatnim odugovlačenjem ili drugim teškoćama“⁴⁷¹, pri čemu zadržavanje ovih lica ne može trajati duže od šest sati.

Rukovodilac uviđaja, odnosno javni tužilac ili policija, ako je javni tužilac poverio vršenje uviđaja policiji u skladu sa članom 299 ZKP, obaviće razgovor sa svim zatečenim licima na mestu uviđaja „koja mogu da mu saopšte informacije o krivičnom delu, o mogućem učiniocu, njegovom dolasku i odlasku sa lica mesta, identitetu oštećenog, promenama nastalim na licu mesta i drugim bitnim okolnostima za razjašnjenje krivičnog događaja.“⁴⁷² Matijević i Marković dalje navode da „saslušanje na licu mesta ima niz prednosti nad sprovođenjem ove radnje u zgradi suda zato što se obavlja odmah posle opažanja relevantnih okolnosti dok je sećanje još sveže i zato što se saslušanjem na licu mesta aktiviraju asocijacije i podstiče ispravno sećanje, te da se o pribavljenim iskazima sačinjava zapisnik, te da s obzirom na vrednost ovih iskaza, preporučljivo je da se pored klasičnog pisanog zapisnika, preduzme i tonsko snimanje iskaza.“⁴⁷³ Međutim, važno je napomenuti da ZKP ne poznaje ovako sastavljene zapisnike, odnosno da lica koja se nađu na licu mesta tada jedino mogu imati svojstvo građana koji mogu dati potreba obaveštenja organu postupka i prikupljanje obaveštenja u tom smislu regulisano je čl. 288 ZKP. O datim obaveštenjima sačinice se zapisnik, međutim, takav zapisnik, odnosno obaveštenje primljeno od građanina nema dokaznu snagu i ne predstavlja dokaz u krivičnom postupku, već može da služi organu postupka kao smernica za dalje postupanje u cilju prikupljanja dokaza. Ova lica mogu dobiti svojstvo svedoka i biti ispitana u skladu sa odredbama ZKP

⁴⁶⁹Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 281

⁴⁷⁰Zakonik o krivičnom postupku, op, cit., čl. 136

⁴⁷¹ Ibid., čl. 290

⁴⁷²Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 186

⁴⁷³ Ibid.

tek u narednoj fazi postupka, kada će njihovi iskazi o kojim će se sačiniti zapisnik pred javnim tužiocem dobiti dokaznu snagu u krivičnom postupku i na kojim će se moći zasnivati odluka suda. Nasuprot stanovištu pomenutih autora, rukovodilac uviđaja će na licu mesta obaviti uglavnom neformalan razgovor sa potencijalnim svodocima u cilju dobijanja informacija značajnih za dalji tok postupka pa i odlučivanja ko od prisutnih lica može eventualno da se pojavi u svojstvu svedoka u krivičnom postupku. Bilo bi vrlo nepraktično da se na licu mesta sastavljaju zapisnici u skladu sa odredbama ZKP, te se prikupljanje obaveštenja od prisutnih građana ili njihovo ispitivanje u svojstvu svedoka uvek obavlja u prostorijama policije ili nadležnog javnog tužilaštva, kako bi bili ispunjeni svi formalni uslovi propisani ZKP.

Sledstveno prethodno navedenom, Aleksić i Škulić bliže određuju informativnu fazu uviđaja dodajući joj atribut „verbalno“, ukazujuću na to da se „informacije o bitnim elementima događaja (krivičnog dela) u verbalno-informativnoj fazi uviđaja prikupljaju verbalnim putem i to na dva osnovan načina, u zavisnosti od toga da li je mesto događaja prethodno bilo obezbeđeno ili uviđaju nije prethodilo obezbeđenje mesta događaja: 1) kroz razgovor sa službenim licima, koja su obezbeđivala mesto događaja; 2) preko prikupljanja obaveštenja od građana.“⁴⁷⁴

U slučaju da je mesto događaja prethodno bilo obezbeđeno, „rukovodilac obezbeđenja će obavestiti uviđajnu ekipu (pre svega rukovodioca uviđaja) o svim merama koje su preduzete, o svemu što je zapaženo i eventualnim promenama na licu mesta, kao i o rezultatima već obavljenih informativnih razgovora ili zadržavanju građana, ukoliko su takve radnje obavljene.“⁴⁷⁵ Međutim, „ukoliko mesto događaja nije bilo ranije obezbeđeno, sama uviđajna ekipa (pre svega rukovodilac uviđaja), će voditi preliminarne razgovore sa očevicima, kao i licima koja mogu da bliže objasne okolnosti pod kojima se odigrao događaj, te daju značajne informacije o uslovima mesta događaja, a prikupljanje ovih podataka i obaveštenja se zasniva na vođenju pojedinačnih razgovora. Rezultati tih razgovora, mada oni sami po sebi nemaju neposredni procesni značaji dokazni karakter, mogu veoma korisno da posluže kao značajan putokaz za otkrivanje novih činjenica.“

---

⁴⁷⁴ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 62

⁴⁷⁵ Ibid.

Dalje, rukovodilac uviđaja preduzima orijentisanje na licu mesta kojim stiće opšti utisak o prostoru na kom se odigrao krivični događaj. „Prilikom orijentisanja na licu mesta treba odrediti fiksnu tačku (početnu tačku merenja), taktiku i tehniku uviđaja. Nakon orijentacije na licu mesta javni tužilac odlučuje da li će se angažovati pojedini stručnjaci ili veštaci i po kom redosledu.“⁴⁷⁶

Matijević i Marković su stava da „ukoliko ima dovoljno osnova, treba organizovati potragu za učinioem i koordinirati sprovođenje operativno-taktičkih i istražnih radnji u tom pravcu. Ako je učinilac krivičnog dela pobjegao sa mesta događaja, a prikupljeno je dovoljno podataka za njegovo prepoznavanje, potrebno je organizovati potragu za njim.“⁴⁷⁷ Kriminalisti ističu da je u ovim slučajevima „neophodno preduzimati operativne mere paralelno sa uviđajem koje ima za cilj otkrivanje i hvatanje izvršioca.“⁴⁷⁸

U toku statičke faze uviđaja, njegovi akteri se „orijentišu na one aktivnosti, čije je osnovno obeležje da se moraju vršiti na način koji ničim ne remeti i menja zatečeno stanje na mestu događaja. Poznato kriminalističko pravilo „*prvo očima, pa rukama*“ jasno definiše odnos statičke i dinamičke faze uviđaja, jer označava da se u statičkoj etapi vrši pregled mesta događaja i na celokupnom prostoru, koji predstavlja objekt vizualizacije, ništa se ne menja, pa se zato smatra da se uviđaj u ovoj fazi vrši sa „*rukama u džepovima*“.⁴⁷⁹

Bez obzira na to što se u toku statičke faze ništa na mestu događaja ne dira ili pomera, „prilikom pregleda se pažljivo traže tragovi i predmeti krivičnog dela, kao i drugi važni detalji, koje kriminalistički tehničari vidno obeležavaju, postavljanjem tablica ili malih piramida sa brojevima, pored njih. Nakon obeležavanja tragova i predmeta, pristupa se snimanju koje se vrši po određenom redosledu, tako što se prvo sa više stajnih tačaka snima bliža i dalja okolina mesta događaja, pri čemu je najbolje koristiti fotogrametrijsku tehniku, koja pruža mogućnost da se kasnije na osnovu fotografija izradi veoma precizna skica mesta događaja. U toku statičke faze se obavljaju sva potrebna merenja, te se pravi provizorna skica, koja se kasnije koristi za detaljnije skiciranje mesta događaja, sa svim

⁴⁷⁶Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 186

⁴⁷⁷ Ibid.

⁴⁷⁸Белкин- Зуйков (1968). Криминалистика, Москва, стр. 57

⁴⁷⁹Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.63

pojednostima koje su zapažene i registrovane.⁴⁸⁰ Takođe, u ovoj fazi uviđaja se do značajnih informacija može doći i upotrebom službenih pasa koji svojim njuhom i ostalim sposobnostima mogu otkriti „nosioce mirisa“ kao putokaze za otkrivanje učinilaca. Treba napomenuti da upotreba ovih pasa nema smisla u dinamičkoj fazi uviđaja imajući u vidu da se „usled intenzivnih aktivnosti službenih lica, usmerenih ka traženju tragova i dinamičkom ispitivanju mesta događaja, definitivno gube originalni mirisi učinioca, ili eventualno žrtava i drugih lica.“⁴⁸¹

Težišnu tačku statičke faze uviđaja predstavlja misaona rekonstrukcija događaja. Na taj način se „daje objašnjenje zapaženog i uočenog, tako da se na misaoni način rekonstruiše celo krivično delo, ili pojedini segmenti njegovog izvršenja i to radi postizanja više ciljeva: stvaranje pretpostavki o mestima na kojima bi se mogli pronaći tragovi i predmeti krivičnog dela, utvrđivanje mehanizma njihovog nastanka na mestu događaja, te njihovog uzročno-posledičnog odnosa sa krivičnim delom i konačno radi izvođenja zaključaka o svim ostalim relevantnim okolnostima.“⁴⁸²

Misaona rekonstrukcija je, kada je reč o uviđaju, po Aleksiću i Škuliću, „sinomim za kriminalističku verziju, kojom se na bazi onoga što je utvrđeno kao sigurno i na osnovu niza osnovanih pretpostavki daje objašnjenje krivičnog događaja koji se istražuje,“⁴⁸³ zbog čega je u okviru misaone obrade lica mesta „od najveće važnosti učenje o planiranju i proveravanju kriminalističkih verzija. Planiranje verzija omogućava objektivnost, svestranost i ciljnu usmerenost prilikom vršenja uviđaja. Verzije osiguravaju objektivnost uviđaja. Ukoliko se krene od jedne verzije koja se nameće od početka vršenja uviđaja, mogu se prevideti drugi tragovi koji joj protivreče i ukazuju na druge moguće verzije. Objektivnost u radu ostvaruje se upravo planiranjem i proveravanjem u toku uviđaja svih mogućih verzija na koje ukazuje činjenično stanje. Bez verzija uviđaj ne bi bio ciljno usmerena dokazna radnja.“⁴⁸⁴ Modli ukazuje da je „put uviđaja put od činjenica do zaključka i od zaključka do novih činjenica. Zahvaljujući verzijama, uviđajni organ može

---

⁴⁸⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 65

⁴⁸¹Ibid.

⁴⁸²Ibid., str. 64

⁴⁸³Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 64

⁴⁸⁴Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 178

uspostaviti potrebnu relaciju između zapaženih i neotkrivenih činjenica.⁴⁸⁵ „Ova funkcija verzija zasniva se na tome da, ako je načinjena pretpostavka ispravna, pored opaženih činjenica (obeležja) moraju da postoje i druge, koje još nisu otkrivene. U skladu sa tom verzijom pristupa se traganju za tim pretpostavljenim i još neotkrivenim činjenicama.“⁴⁸⁶ „Pretpostavke predstavljaju osnovno polazište za preduzimanje sledeće, dinamičke faze uviđaja, u okviru koje se određene pretpostavke potvrđuju ili opovrgavaju.“⁴⁸⁷

Statička faza uviđaja ima za cilj „da na licu mesta trajno fiksira zatečeno činjenično stanje nastalo izvršenjem krivičnog dela tako da se ono u slučaju potrebe može obnoviti (rekonstruisati) u svim budućim fazama krivičnog postupka.“⁴⁸⁸

Cilj dinamičke faze uviđaja je „fiksiranje, osiguranje i bezbedno pakovanje pronađenih tragova i predmeta, a u okviru nje je moguće obaviti situaciono veštačenje, rekonstrukciju ili istražni eksperiment. Predmeti pronađeni na mestu događaja se tokom dinamičke faze uviđaja pomeraju s mesta i iz položaja u kojem su zatečeni i to u dvostrukom cilju: prvo, da bi mogli detaljno da se posmatraju i opišu i drugo, da bi se utvrdilo da li na njima postoje do tada neuočeni tragovi, da se objasni odakle oni potiču, kako su nastali, ko ih je ostavio i kakvo je njihovo kriminalističko značenje.“⁴⁸⁹

U okviru dinamičke faze, na licu mesta „najčešće se pronalaze i vrši se kriminalistička obrada sledećih tragova i predmeta krivičnog dela: tragovi papilarnih linija, obuće, krvi, krvnih mrlja i drugih bioloških tragova (kosa, dlake, sperma), tragovi vozila (kočenje, zanošenje) i tragovi na vozilima (oštećenja, nanosi boje), tragovi vatrenog oružja (barutni gasovi, tragovi na čaurama i ispaljenom projektilu), tragovi nastali delovanjem raznih oruđa (tragovi odvrtčača na obijenim vratima, tragovi grebanja na provaljenoj bravi), sredstva izvršenja krivičnog dela (ili njihovi odlomljeni delovi), oružja, predmeti koje je izvršilac zaboravio na licu mesta.“⁴⁹⁰

Predmeti pronađeni na licu mesta uzimaju se i detaljno istražuju. „Na njima se traže oštećenja, promene i tragovi krivičnog dela, osvetljavaju se specijalnim svetlom, npr.

⁴⁸⁵Modli, D. (1990). Organi unutrašnjih poslova i primena čl. 154 ZKP, Zagreb, str.104

⁴⁸⁶Рагинов, А.Р. (1967). Судебная психология для следователей, Москва, стр. 247-248

⁴⁸⁷Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 64

⁴⁸⁸Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 191

⁴⁸⁹Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 66

⁴⁹⁰Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 191

ultraljubičastim zracima, kako bi se pronašli specifični tragovi. Nakon pregleda i konstatovanja relevantnih okolnosti, predmeti se pakuju.⁴⁹¹

„Mesta za koja se pretpostavlja, na osnovu misaone rekonstrukcije, da se na njima nalaze latentni tragovi (tragovi nevidljivi golim okom), posipaju se specijalnim hemikalijama ili praškovima kako bi se učinili vidljivim i zatim fiksirali. Nakon izazivanja traga, on se fotografiše zajedno sa njegovim nosiocem ili podlogom na kojoj se nalazi, vrše se merenja koja pokazuju rastojanje traga od drugih relevantnih objekata uviđaja, eventualno se mere dimenzije traga, zatim se trag ucrtava sa potrebnim merama u kroki skicu. Trag se detaljno opisuje i utvrđuje se njegov odnos sa drugim tragovima, što se kasnije unosi u zapisnik. Tada se vrši analiza traga i planiraju kriminalističke verzije.“⁴⁹² Svaki pronađeni trag se fiksira, odnosno obezbeđuje se od uništenja, te se pakuje i nosi sa lica mesta kako bi se dalje analizirao ili veštačio, odnosno čuvao kao dokaz.

Dokazna funkcija tragova može da se obezbedi samo ako se tragovi otkriju, obezbede i sačuvaju na pravilan način u skladu sa pravilima kriminalističke tehnike. „Svaki trag, uzet izolovano, objašnjava izvesnu činjenicu, a tek svi oni zajedno, što znači celokupni izgled lica mesta, daju nam potpunu sliku događaja. Izolovano ispitivanje i tumačenje samo pojedinih tragova može dovesti do krivih zaključaka. Zato je važno da se pronađu svi postojeći tragovi.“⁴⁹³

„U predistražnom postupku organ postupka koji preduzima dokazne radnje, pa i uviđaj, je policija saglasno čl.287. st. 1. ZKP, a dokazi koje je policija pribavila preduzimanjem dokaznih radnji mogu biti korišćeni u daljem toku krivičnog postupka, ako su dokazne radnje sprovedene u skladu sa ZKP-om (čl.287. st. 2. ZKP). U skladu sa navedenim odredbama ZKP-a ovlašćena službena lica organa unutrašnjih poslova imala su ovlašćenje da izvrše uviđaj svakog mesta na kome se mogu pronaći predmeti i tragovi krivičnog dela (čl. 136. st. 1. ZKP), pa tako i uviđaj na prizemnom delu oluka kuće koja se nalazi u neposrednoj blizini kuće koju koristi okrivljeni, bez ulaženja u tu kuću.

Dakle, suprotno navodima zahteva za zaštitu zakonitosti, sporni predmeti izvršenja krivičnog dela nisu pribavljeni dokaznom radnjom pretresa stana i drugih prostorija iz čl.

---

⁴⁹¹ Ibid., str. 192

⁴⁹² Ibid.

⁴⁹³ Vodinelić, V. (1996). op. cit., str. 276

155-158 ZKP, već su pribavljeni dokaznom radnjom uviđaja mesta iz čl. 136. st. 1. ZKP, a koja dokazna radnja je u svemu zakonito izvedena, što je i zapisnički konstatovano u delu zapisnika o pretresanju, pod oznakom "napomena", pri čemu je navedeni zapisnik sačinjen u skladu sa odredbom čl. 233. st. 3. ZKP, pa su samim tim i svi dokazi koji su proistekli iz navedenog zapisnika i to: zapisnik UKP Nacionalni centar za kriminalističku forezniku, potvrda o oduzetim predmetima, kriminalističko-tehnička dokumentacija, izveštaj o forezničkom pregledu lica mesta, zapisnik o veštačenju UKP NKT Centra za forezniku Odeljenje za DNK veštačenje u Beogradu, zakoniti dokazi.

Naime, Zakonik o krivičnom postupku pruža posebne garancije za pretresanje stana i drugih prostorija shodno čl. 4. Ustava o nepovredivosti stana. Zakonik ne sadrži odredbe o pretresanju objekata koji nisu stan ni prostorije, tj. ne predstavljaju nikakav građevinski pojam, kao što su dvorište, stogovi sena na livadi, složena drva u šumi, predmeti na putu, spoljni delovi pojedinih objekata kao što su oluci, saksije cveća i drugo, zbog čega ta pretresanja nisu obuhvaćena ustavnim odredbama o nepovredivosti stana i drugih prostorija, Zakonik o krivičnom postupku izjednačava sa uviđajem i podvrgava režimu uviđaja.⁴⁹⁴

3.4.1.1. Uviđaj stvari (predmeta)

Uviđaj se može preduzeti nad pokretnim i nepokretnim stvarima okrivljenog ili drugih lica. Kada se pod nepokretnim stvarima podrazumeva nepokretna imovina, odnosno zgrade, stanovi ili druge prostorije, za ulazak u iste neophodna je naredba za pretres ili se primenjuju odredbe ZKP o pretresanju bez naredbe. Iz ovog proizilazi da za preduzimanje uviđaja na nepokretnim stvarima stvarno nadležan sud mora izdati naredbu za pretresanje ili moraju biti ispunjeni zakonski uslovi za pretresanje bez naredbe. Prilikom preduzimanja ovakvog uviđaja shodno se primenjuju odredbe ZKP o pretresanju na osnovu naredbe tj. odredbe o pretresanju bez naredbe.

---

⁴⁹⁴ Presuda Vrhovnog kasacionog suda, posl. br. KZZ 59/2021 od 27.1.2021. godine

Pokretne stvari su „one koje se mogu premeštati s jednog mesta na drugo bez oštećenja njihove suštine. Uviđaj pokretne stvari se ostvaruje u zavisnosti od prirode određene stvari, njenog stanja, oblika, odnosa sa drugim stvarima itd. To mogu biti različiti dokumenti, životinje, oruđe za koje se pretpostavlja da je poslužilo kao sredstvo izvršenja krivičnog dela, odeća osumnjičenog ili žrtve i sl.“⁴⁹⁵ S tim u vezi, postavlja se pitanje da li pregled sadržaja mobilnih telefona predstavlja uviđaj nad stvari. Prema stavu Vrhovnog suda Srbije iz 2008. godine „*pregled sadržaja mobilnog telefona - uvid i čitanje sadržine SMS poruka međusobno upućenih između optuženog i svedoka, predstavlja uviđaj na pokretnoj stvari, jer se ovde ne radi o materijalu koji je pribavljen nadzorom i snimanjem telefonskih i drugih razgovora ili komunikacija drugim tehničkim sredstvima ili optičkim snimanjem lica, koji se može steći samo primenom čl 232 ZKP*⁴⁹⁶, pa se stoga ovde radi o zakonitom dokazu.“⁴⁹⁷ Imajući u vidu savremni tehnološki razvoj, ovakvo gledište ne može biti prihvatljivo, što je i stav novije sudske prakse. „*Mobilni telefon se kao takav, zbog svoje složenosti, opremljenosti i višestruke namene, u tom smislu što ima pristup internetu, mogućnost razmene majlova i drugih elektronskih podataka, a pri čemu se elektronski zapisi mogu čuvati u različitim fajlovima u samom telefonu, smatra uređajem za automatsku obradu podataka, u kom slučaju je za njegovo pretresanje potreban naredba suda.*“⁴⁹⁸ Takođe, po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda „*nižestepeni sudovi nisu mogli u dokaznom postupku koristiti predmetne fotografije SMS poruka upućenih na mobilni telefon oštećene od strane okrivljenog (a koje se nalaze u sastavu kriminalističko tehničke dokumentacije br. 3046 od 16.11.2013. godine) jer su iste sačinjenje bez naredbe suda, suprotno članu 152 stav 3 ZKP, koji izričito propisuje da se pretresanje uređaja za automatsku obradu podataka, u koji uređaj nesumnjivo, prema stavu VKS, spada i mobilni telefon - preuzima na osnovu naredbe suda, pa je stoga u konkretnom slučaju reč o nezakonitom dokazu.*“⁴⁹⁹

Imajući u vidu da je članom 152 st. 3 ZKP propisano da se pretresanje uređaja za automatsku obradu podataka i opreme na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski

⁴⁹⁵Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 404

⁴⁹⁶ Koji je važio do stupanja na snagu ZKP iz 2011.godine

⁴⁹⁷ Presuda Vrhovnog suda Srbije posl. br. KŽ 2678/07 od 18.02.2008.godine

⁴⁹⁸ Rešene Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. K 1704/18 od 28.11.2019.godine

⁴⁹⁹ Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 928/2017 od 26.10.2017. godine

zapisi preduzima na osnovu naredbe suda i uz pomoć stručnog lica ako postoji potreba za tim, za uvid u sadržaj mobilnog telefona potrebna je naredba suda za pretresanje uređaja, o čemu će biti reči kasnije u radu.

Grupa autora navodi da se „uviđaj stvari može odnositi i na leš, pod uslovom da postoji sumnja da je smrt neposredna ili posredna posledica krivičnog dela ili je u trenutku smrti lice bilo lišeno slobode ili je nepoznat identitet leša (čl. 126 st.1 ZKP). Pozitivnopravni osnov za preduzimanje uviđaja leša je, dakle, širi od slučaja za koji se u literaturi obično vezuje spoljašnji pregled leša - krivičnih dela sa smrtnom posledicom.“⁵⁰⁰

Najzad, treba istaći da je „svako dužan da organu postupka omogući pristup stvarima i pruži potrebna obaveštenja, s tim da se pokretne stvari mogu privremeno oduzeti ako su to predmeti koji se po Krivičnom zakoniku imaju oduzeti ili koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku.“⁵⁰¹

3.4.1.2. Uviđaj lica

Uviđaj lica, u stvari „predstavlja pregled okrivljenog i drugih lica, koji je do sada bio regulisan odredbama o veštačenju. Imajući u vidu različita shvatanja o pravnoj prirodi telesnog pregleda, može se reći da je to dokazna radnja kojom se utvrđuju neke osobine lica ili pronalaze tragovi krivičnog dela, za čije preduzimanje nije potrebno posebno stručno znanje već je dovoljno lično iskustvo lica koje tu radnju preduzima. Nađeni tragovi prilikom pregleda mogu kasnije poslužiti kao predmet veštačenja.“⁵⁰²

Kada je reč o uviđaju lica, razlikuju se dve vrste takvog uviđaja: „1) uviđaj okrivljenog i 2) uviđaj drugih lica. Uviđaj okrivljenog preduzima se i bez njegovog pristanka ako je potrebno da se utvrde činjenice važne za postupak. Uviđaj drugih lica može se bez njihovog pristanka preduzeti samo ako se mora utvrditi da li se na njihovom telu nalazi određeni trag ili posledica krivičnog dela. Ako su ispunjeni uslovi koji su ZKP

⁵⁰⁰Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 405

⁵⁰¹Bošković, A. (2015). op. cit., str. 114

⁵⁰²Matijašević Obradović, J. (2016). Krivično procesno pravo- opšti deo, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, str. 378

propisani za uzimanje bioloških uzoraka⁵⁰³ od lica u odnosu na koje se preduzima uviđaja, mogu se uzeti takvi uzorci radi vršenja forenzičko-genetičke analize.“⁵⁰⁴

Zakonikom o krivičnom postupku u članu 134 predviđeno je da će se „uviđaj okrivljenog preduzeti i bez njegovog pristanka ako je potrebno da se utvrde činjenice važne za postupak.“⁵⁰⁵ „O postojanju potrebe za preduzimanjem uviđaja nad okrivljenim odlučuje organ postupka, pri čemu se rukovodi značajem ove dokazne radnje za utvrđivanje činjenica važnih za postupak. Iako zakonska odredba govori samo o utvrđivanju, a ne i o razjašnjenju činjenica, uviđaj nad okrivljenim bi saglasno članu 133 stav 1 ZKP bio moguć i u slučaju potrebe za razjašnjenjem neke činjenice u postupku.“⁵⁰⁶ Primera radi, „pregledom osumnjičnog za krivično delo silovanja moguće je ustanoviti telesne povrede koje mu je žrtva nanela u pokušaju da se odbrani. To su najčešće oguljotine, ili ujedine, mada se mogu naći i druge vrste povreda. Uviđaj nad okrivljenim se može obaviti bez njegovog pristanka, čime se ne povređuje njegovo pravo da ne iznosi dokaze protiv sebe.“⁵⁰⁷

Uviđaj drugih lica, saglasno st. 2 istog člana, „moguć je samo ako se na njihovom telu nalazi određeni trag ili posledica krivičnog dela. Na primer, uviđaj bi se mogao preduzeti radi utvrđivanja da li se ispod noktiju žrtve silovanja nalaze biološki tragovi učinioca dela, ili su na telu oštećenog prisutni barutni tragovi.“⁵⁰⁸

3.4.1.3. Zapisnik o uviđaju

Obaveza sastavljanja zapisnika o uviđaju proizilazi iz opštih odredaba o zapisnicima u Zakoniku o krivičnom postupku kojim je propisano da će se „o svakoj radnji preduzetoj u postupku sastaviti zapisnik istovremeno sa preduzimanjem radnje, a ako to nije moguće, onda neposredno posle toga.“⁵⁰⁹ Dok je članom 233 ZKP propisano da će se prilikom

---

⁵⁰³Vidičl. 141 i 142 ZKP

⁵⁰⁴Škulić, M. (2015). op. cit., str. 234

⁵⁰⁵Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 134

⁵⁰⁶Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 403

⁵⁰⁷Ibid.

⁵⁰⁸Ibid.

⁵⁰⁹Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., član 232

preduzimanja uviđaja u zapisnik uneti i podaci koji su važni, kao što su „opis, mere i veličina predmeta ili tragova, stavljanje oznake na predmetima i dr, a ako su napravljene skice, crteži, planovi, fotografije, filmski ili drugi tehnički snimci, to će se navesti u zapisnik i priključiti zapisniku.“⁵¹⁰

Zapisnik o uviđaju je „procesni dokument koji verno, potpuno i detaljno registruje sve utvrđene relevantne činjenice i stanje na licu mesta. Mora da bude sastavljen tako da čovek koji ga čita, a koji nije bio na licu mesta i nije ranije imao nikakvu predstavu o njemu, može na osnovu zapisnika sebi da predstavi potpunu sliku događaja.“⁵¹¹

Aleksić i Škulić preporučuju „da se zapisnik sastavlja istovremeno sa sprovođenjem uviđaja, jer se tako u potpunosti obezbeđuje njegova autentičnost. Ovako sastavljanje zapisnika, u praksi često nije moguće, jer se uviđaj u mnogim slučajevima obavlja dugo i zahteva dosta kretanja po mestu događaja, pa je neizvodljivo da se paralelno pravi i zapisnik, a zapisničar uostalom i ne može da u hodu beleži ono što diktira rukovodilac uviđaja. Najbolje rešenje je da rukovodilac uviđaja tokom celog toka uviđaja diktira svoja zapažanja u diktafon pa da se potom na osnovu trake sastavlja i pisani zapisnik. Druga je mogućnost da se tokom uviđaja prave kratke beleške na osnovu kojih bi se kasnije u prostorijama suda ili organa unutrašnjih poslova sastavljao zapisnik, što ipak treba izbegavati jer takvo beleženje zapaženog nije dovoljno efikasno i nosi u sebi veću mogućnost za pravljenje grešaka.“⁵¹² Takođe, Modli je stava da „zapisnik treba sastaviti odmah posle obavljenog uviđaja dok još uvek postoji sveže sećanje na osnovu beleški ili tonskog zapisa. Sastavljanje zapisnika nekoliko dana po obavljenom uviđaju nije protivno samo odredbama ZKP nego i pravilima kriminalistike i eksperimentalne psihologije.“⁵¹³ Nadalje, „zapisnik o uviđaju mora da sadrži samo one činjenice koje su objektivno utvrđene na mestu događaja. Treba da bude opisano samo ono što što je u vezi sa krivičnim delom. U zapisnik se ne upisuju izjave dobijene od građana, postavljene verzije, zaključci i tumačenja.“⁵¹⁴

⁵¹⁰Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., član 233

⁵¹¹Marokvić, T. (1972). *Suvremena tehnika istraživanja krivičnih djela (Kriminalistika)*, Narodne novine, Zagreb, str. 326

⁵¹²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 67

⁵¹³Modli, D. (1990).. op. cit, str. 150

⁵¹⁴Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 194

Pojedini kriminalisti preporučuju da „uviđajni organ treba svoja mišljenja, verzije o događaju, zaključke i tumačenja učesnika uviđaja pismeno da navede u vidu beleški i da ih priloži zapisniku o uviđaju. Zaključci i mišljenja uviđajnog organa i drugih subjekata uviđaja treba da budu stručna analiza tragova, predmeta i drugih materijalnih informacija datih zasebno ili grupno koja omogućavaju donošenje nepobitnih zaključaka ili hipotetičkih sudova o događaju, njegovom toku, učiniocu i slično.“⁵¹⁵ Krivokapić napominje da se „u zapisnik ne sme ništa dodavati, menjati ili brisati. Ako postoji potreba da se nešto precrti, precrtani tekst mora da ostane i dalje čitljiv, a sva preinačenja, ispravke i dodaci unose se na kraju zapisnika a overava ih lice koje potpisuje zapisnik.“⁵¹⁶

Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima bliže je uređeno sačinjavanje zapisnika o uviđaju. Članom 68 navedenog Pravilnika propisano je da „izveštaj o forenzičkoj obradi mesta događaja, lica ili predmeta, fotodokumentacija i skica mesta događaja, čine sastavni deo zapisnika o uviđaju. Ceo tok vršenja forenzičke obrade lica mesta mora biti temeljno dokumentovan. Dokumentacija može da sadrži i ručno pisane beleške, beleške snimljene na diktafonu, digitalne informacije direktno prenete na kompjuter, skice, fotografije, video zapise i drugo. Svrha izveštaja i drugih pismena je da pruži relevantne informacije o licu mesta i tragovima, na jasan, koncizan i nedvosmislen način.“⁵¹⁷

Takođe je propisano koji je minimum informacija koje treba da budu naznačene u izveštaju i drugim dokumentima: „jedinstvene identifikacione oznake predmeta - slučaja, naziv organizacione jedinice, datum formiranja dokumenata, vrsta krivičnog dela/događaja, mesto, adresa i datum vršenja obrade lica mesta, učesnici krivičnog dela/događaja, relevantne informacije o svim pronađenim tragovima i izuzetim uzorcima - numeričke oznake i detaljan opis tragova, mesto pronalaska, zatečeno stanje, način i metode obrade i fiksiranja, dodatne napomene od značaja za naknadna ispitivanja i analize, eventualne dodatne napomene o delovima lica mesta ili tragovima koji nisu obrađeni i razlozi takvog postupanja, naznake o detaljima za tragove koji su prosleđeni u dalju nadležnost – primena

⁵¹⁵Modli, D. (1990). op. cit., str. 154

⁵¹⁶Krivokapić, V. (1997). Kriminalistička taktika III, Policijska akademija, Beograd, str. 190

⁵¹⁷Pravilnik o policijskim ovlašćenima, op., cit., čl. 68

lanca praćenja dokaza, ime i potpis forenzičara ili policijskog službenika koji su vršili obradu lica mesta.⁵¹⁸

3.4.2. Rekonstrukcija događaja

Rekonstrukcija je krivičnoprocesna (dokazna radnja) a istovremeno i kriminalistička radnja, „koja se prema odredbama ZKP vrši radi proveravanja izvedenih dokaza i utvrđivanja činjenica koje su od značaja za razjašnjenje stvari, a koja se svodi na svojevrsnu simulaciju ili imitaciju događaja, pri čemu se praktični način njenog sprovođenja odlikuje poštovanjem sledećih uslova:

- 1) prostorno ambijentalnih uslova - rekonstrukcija se vrši na mestu događaja, čiji izgled treba da bude što približniji njegovom izgledu i stanju u vreme izvršenja krivičnog dela;
- 2) vremensko meteoroloških uslova - rekonstrukcija se po mogućnosti obavlja u isto doba dana i godine, pod sličnim atmosferskim i drugim vremenskim prilikama, odnosno okolnostima koje su vladala u vreme izvršenja krivičnog dela;
- 3) u toku rekonstrukcije se upotrebljavaju ista sredstva izvršenja i drugi predmeti, koji su bili na mestu događaja, ili su korišćeni u vreme izvršenja krivičnog dela, ali naravno uz vođenje računa o razlozima etike i bezbednosti.⁵¹⁹

Kao što je već rečeno, „rekonstrukcija je radnja dokazivanja – kriminlaističko-forenzička radnja koja se sastoji u obnavljanju celog kriminalnog događaja ili pojedinih radnji, u veštački stvorenim uslovima, u cilju proveravanja postojećih dokaza i pronalaska novih dokaza relevantnih za konkretan krivični slučaj. Rekonstrukcija ne podrazumeva potpuno obnavljanje krivičnog događaja, jer bi to značilo ponovno izvršenje krivičnog dela, a na drugoj strani, svaki krivični događaj sastoji se od mnoštva objektivnih i subjektivnih

⁵¹⁸Pravilnik o policijskim ovlašćenima, op., cit., čl. 68

⁵¹⁹Škulić, M. (2015). op. cit., str. 235

elemenata tako da ih je nemoguće sve obnoviti u okviru veštačkih uslova stvorenih rekonstrukcijom.⁵²⁰

Vodinić rekonstrukciju događaja definiše kao „obnavljanje stanja na licu mesta sa svim stvarima koje su se tamo nalazile u momentu izvršenja krivičnog dela, sa *corpora delicti* i tragovima, onako kako je to sve stajalo u trenutku izvršenja krivične radnje. Rekonstrukcija se vrši na osnovu zapisnika o uviđaju, skica, fotografija i modela izrađenih u uviđaju. Ova rekonstrukcija može biti osnov za kriminalistički eksperiment. Da bi rekonstrukcija lica mesta i događaja bila što vernija taktički je zahtev da u njoj učestvuju svedoci događaja, svedoci uviđaja i okrivljeni. Rekonstrukcija je otežana zbog odsutnosti okrivljenog, naročito kada treba da se dokažu neke činjenice njemu u prilog ili da uopšte posluži proveravanju njegove odbrane. Posle obnavljanja lica mesta prelazi se na rekonstrukciju samog događaja sa eksperimentisanjem.⁵²¹

3.4.3. Pretresanje

Pretresanje predstavlja krivičnoprocesnu dokaznu radnju koja se najčešće preduzima u predistražnom postupku od strane policije, ali nije isključeno da se može preduzeti i u toku istrage. „Prema odredbama ZKP pretresanje stana, drugih prostorija i lica spada u dokaznu radnju koju policija može preduzeti u prethodnom krivičnom postupku pod ispunjenim odgovarajućim uslovima.“⁵²²

Aleksić i Škulić navode da „objekti pretresanja mogu da budu: lica i njihov prtljag, prostorije (stanovi i kuće sa svim pomoćnim prostorijama - zgrade, šupe, podrumi i slično, javne prostorije kao što su restorani, hoteli, moteli i druge prostorije u koje je dozvoljen pristup neodređenom broju lica, službeni objekti, kancelarije i prostorije državnih organa, preduzeća i drugih organizacija, radionice, privatni servisi, vikendice itd.), prevozna sredstva (automobili, kamioni, autobusi, železnički vagoni, plovni objekti, itd.) i slobodan

⁵²⁰Matijević, M., Marković, M. (2013). op. cit., str. 203

⁵²¹Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 299

⁵²²Bošković, A. (2015). op. cit., str. 124

prostor (parkovi, šume, pašnjaci, vinogradi, planine, livade, njive, i tsl.).⁵²³ Takođe, objekti pretresanja mogu biti i uređaji za automatsku obradu podataka i oprema na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi. „Specifičnost pretresanja uređaja za automatsku obradu podataka i opreme na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi jeste u tome da se može preduzeti samo na osnovu naredbe suda. Prilikom pretresanja navedenih stvari organ postupka može imati pomoć stručnog lica. Do pretresanja može da dođe nakon privremenog oduzimanja uređaja ili opreme, ali ono može i da prethodi njihovom privremenom oduzimanju.“⁵²⁴

Formalni uslov za zakonito pretresanje predstavlja naredba za pretresanje izdata od strane nadležnog suda. „Pretresanje, po pravilu naređuje sud pismeno obrazloženom naredbom, s tim što se izuzetno, pretresanje može preduzeti i bez takve naredbe suda.“⁵²⁵

Zakonikom o krivičnom postupku u članu 155 regulisano je pretresanje na osnovu naredbe: „Na obrazloženi zahtev javnog tužioca pretresanje naređuje sud. Naredba o pretresanju sadrži:

1. naziv suda koji je naredio pretresanje;
2. označenje predmeta pretresanja;
3. razlog pretresanja;
4. naziv organa koji će preduzeti pretresanje;
5. druge podatke od značaja za pretresanje.

Pretresanje će se započeti najkasnije u roku od osam dana od dana izdavanja naredbe. Ako ne započne u navedenom roku, pretresanje se ne može preduzeti i naredba će se vratiti sudu.“⁵²⁶

Značajno je istaći da „sud donosi naredbu o pretresanju na obrazložen zahtev javnog tužioca tako da više ne postoji mogućnost da se ovlašćena službena lica policije - ukoliko smatraju da je potrebo izvršiti pretresanje - direktno obrate sudiji, već se to mora učiniti preko javnog tužioca koji će sudiji uputiti obrazložen zahtev. U toku predistražnog postupka i istrage funkcionalno nadležan u sudu za donošenje naredbe o pretresanju jeste

⁵²³Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 74

⁵²⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str.433-434

⁵²⁵Bošković, A. (2015). op. cit., str. 125

⁵²⁶Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 155

sudija za prethodni postupak.⁵²⁷ Bošković dalje ukazuje da se „može dogoditi da se sudija za prethodni postupak ne saglasi sa zahtevom javnog tužioca kojom prilikom će doneti rešenje kojim je zahtev javnog tužioca odbijen. S obzirom na to da ne postoji izričita zakonska odredba o pravu žalbe javnog tužioca na ovakvo rešenje sudije za prethodni postupak, primeniće se opšta pravila koja važe kada je u pitanju žalba narešenje. To znači da javni tužilac ima pravo žalbe na rešenje u roku od tri dana od dana dostavljanja rešenja i o njoj će odlučivati vanpretresno veće istog suda.“⁵²⁸ Međutim, zakonodavac je propustio da predvidi rok u kom je vanpretresno veće obavezno da odluči o navedenoj žalbi, te bi se ovde mogao primeniti opšti zakonski rok, odnosno rok od 30 dana. „Imajući u vidu da je pretresanje stana i drugih prostorija dokazna radnja koja se najčešće preduzima u prethodnom postupku i koju često karakteriše hitnost postupanja, bilo bi neophodno propisati rok u kojem vanpretresno veće treba da odluči o žalbi tužioca i koji ne bi trebalo da bude duži od 24 časa.“⁵²⁹

U situacijama kada naredba za pretresanje ne sadrži sve propisane elemente, pretresanje, kao i dokazi proistekli iz pretresanja, će se smatrati nezakonitim, što je i stav sudske prakse: „*Prvostepeni sud na osnovu izvedenih dokaza, oglasio je okrivljenog B.G. krivim zbog izvršenja krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246. stav 1. KZ. Drugostepni sud je ukinuo prvostepenu presudu uz obrazloženje da je ista zasnovana na dokazu - zapisniku o pretresanju stana koji je sastavljen po naredbi koja ne sadrži sve što je propisano. Naime, odredboma člana 155. stav 2. ZKP izričito je propisano da u naredbi o pretresanju stana treba jasno da bude označen predmet pretresanja, iz čega proizilazi da je neophodno precizno odrediti stan, prostoriju koja se pretresa kao i lice. U konkretnom slučaju naređeno je pretresanje prostorija na adresi u Beogradu u ulici V.P. broj..., a kao korisnik označeno je lice S. M. Međutim, predmetna naredba ne sadrži precizno koji stan se pretresa i koja prostorija, a lice na koje je usmerena naredba nije okrivljeni B.G. Dakle, kako naredba nije precizna u pogledu zakonske sadržine koja je propisana kao obavezna, to se na zapisniku koji je*

⁵²⁷Bošković, A. (2015). op. cit., str.126

⁵²⁸ Ibid.

⁵²⁹ Ibid.

sastavljen po istoj ne može zasnivati odluka suda, te treba ispitati da li se radi o zakonitom dokazu. Iz navedenih razloga, prvostepena presuda je ukinuta.“⁵³⁰

„Prema stanju u spisima, činjenicu neovlašćenog držanja municije, kao obeležja krivičnog dela iz člana 348. stav 1. KZ, te neovlašćenog držanja opojnih droga iz člana 246a stav 1. KZ, zbog kojih krivičnih dela je okrivljeni oglašen krivim, prvostepeni sud je utvrdio na osnovu potvrda o oduzetim predmetima, koje su pročitane kao dokaz na glavnom pretresu. Potvrde su nastale na osnovu pretresa stana roditelja okrivljenog, odnosno stana čiji je korisnik i držalac otac okrivljenog AA, u..., u ulici... broj..., mesto..., GO..., i pored toga što se naredba Višeg suda u B. Kpp. Pov. br. 1...6/19 od 01.07.2019. godine odnosila na pretres stana i drugih prostorija u..., ulica... br..., čiji je korisnik okrivljeni AA.

Budući da nije postojao zakonski osnov za pretres stana čiji je korisnik i držalac otac okrivljenog AA, već je ovaj pretres obavljen bez naredbe suda, koja se odnosila na stan čiji je korisnik okrivljeni i koji predstavlja zasebnu celinu, odvojenu od stana u kome je pretres izvršen, to navedeni pretres nije obavljen u skladu ni sa jednom odredbom Zakonika o krivičnom postupku koja propisuje zakonito pretresanje, već je pretres izvršen suprotno odredbama člana 155. - 157. Zakonika o krivičnom postupku, što se osnovano ističe u podnetom zahtevu. Samim tim, i svi ostali dokazi, proistekli iz ovog dokaza - potvrda o privremeno oduzetim predmetima, zapisnik o fizičko-hemijskom veštačenju, izveštaj o pregledu municije i izveštaj o forenzičkom pregledu lica mesta, predstavljaju nezakonite dokaze u smislu odredbe člana 16. stav 1. ZKP, na kome se sudske odluke ne mogu zasnivati.

Kako je osuđujuća presuda zasnovana upravo na ovim dokazima, to su osnovani navodi zahteva za zaštitu zakonitosti branioca okrivljenog da je pobijanim pravnosnažnim presudama učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 438. stav 2. tačka 1) ZKP, zbog koje povrede su pobijane presude morale biti ukinute i predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.“⁵³¹

⁵³⁰Presuda Apelacionog suda u Beogradu, posl. br. Kž1 775/2018 od 13.9.2018. godine

⁵³¹Presuda Vrhovnog kasacionog suda, posl. br. Kzz 870/2021 od 3.11.2021. godine

Zakonikom o krivičnom postupku u čl. 156 predviđeno je da „posle predaje naredbe o pretresanju, držalac stana i drugih prostorija ili lice na kome će se pretresanje preduzeti poziva se da dobrovoljno preda lice, odnosno predmete koji se traže. Držalac ili lice iz stava 1. ovog člana poučiće se da ima pravo da uzme advokata, odnosno branioca koji može prisustvovati pretresanju. Ako držalac ili lice iz stava 1. ovog člana zahteva prisustvo advokata, odnosno branioca, početak pretresanja će se odložiti do njegovog dolaska, a najduže za tri časa. Pretresanju se može pristupiti i bez prethodne predaje naredbe, kao i bez prethodnog poziva za predaju lica ili predmeta i pouke o pravu na branioca, odnosno advokata, ako se pretpostavlja oružani otpor ili druga vrsta nasilja ili ako se očigledno priprema ili je otpočelo uništavanje tragova krivičnog dela ili predmeta važnih za postupak ili je držalac stana i drugih prostorija nedostupan.“⁵³²

Članom 158 ZKP predviđeno je da „javni tužilac ili ovlašćena službena lica policije mogu izuzetno bez naredbe suda ući u stan i druge prostorije i bez prisustva svedoka preduzeti pretresanje stana i drugih prostorija ili lica koja se tu zateknu:

1. uz saglasnost držaoca stana i druge prostorije;
2. ako neko zove u pomoć;
3. radi neposrednog hapšenja učinioca krivičnog dela;
4. radi izvršenja odluke suda o pritvaranju ili dovođenju okrivljenog;
5. radi otklanjanja neposredne i ozbiljne opasnosti za ljude ili imovinu.

Ako nakon ulaska u stan i druge prostorije nije preduzeto pretresanje, držaocu prostorija ili prisutnom licu odmah će se izdati potvrda u kojoj će se naznačiti razlog ulaženja i uneti primedbe držaoca ili prisutnog lica.

Ako je nakon ulaska u stan i druge prostorije preduzeto pretresanje, o ulasku u prostorije i izvršenom pretresanju bez naredbe suda i prisustva svedoka biće sačinjen zapisnik u kome će se naznačiti razlozi ulaska i pretresanja.“⁵³³

„Pobijajući presudu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz čl. 438 st. 2 tač. 1 i 2 ZKP, branilac okrivljenog ističe da je sud utvrđeno činjenično stanje zasnovao na nezakonito sprovedenom pretresanju porodične kuće okrivljenog i potvrdi koja je prilikom

⁵³²Zakonik o krivičnom postupku, op., cit., čl. 156

⁵³³Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 158

nezakonitog pretresanja izdata. Ukazuje se da je pretresanje izvršeno bez prethodno izdate naredbe nadležnog suda i bez prisustva okrivljenog, kao vlasnika i držaoca stana...Ovi žalbeni navodi nisu osnovani. Prema stanju u spisima u zapisniku o pretresanju sačinjenom na osnovu čl. 157 st. 4 i čl. 158 st. 3 ZKP, konstatovano je prisustvo punoletnog građanina A.S. kao svedoka i da se radi o stanu – ostalim prostorijama porodične kuće na dva sprata sa dva ambara i garažom, V.V. (sin okrivljenog) koji je potpisao zapisnik kao držalac stana i tada su pronađeni i privremeno oduzeti predmeti lovačka puška, lovački karabin, vazдушna puška, pištolj, redenik sa patronima i dve bombe. Na obrascu odštampanog zapisnika o pretresanju pod 1b naznačeno je da se pretresanje vrši bez naredbe suda zbog toga što postoji saglasnost držaoca stana. Zatim je potvrdu o privremeno oduzetim predmetima potpisao okrivljeni lično, a ona je sačinjena na osnovu čl. 147 ZKP i okrivljeni pred sudom nije osporio da su predmeti označeni u potvrdi od njega oduzeti. U spisima postoji i potvrda izdata na osnovu čl. 158 st. 2 ZKP o ulasku u stan i druge prostorije u ul. M. br. 10 u... (u prisustvu svedoka A.S. i V.V.) koju potvrdu je kao držalac stana i prisutno lice potpisao i V.V. sin okrivljenog. Ovlašćena službena lica PU Novi Pazar ušla su u stan i druge prostorije držaoca V.V. iz razloga pronalaženja predmeta krivičnog dela uz dobijenu saglasnost držaoca stana i drugih prostorija. Stoga nije bilo mesta izdvajanju zapisnika o pretresanju i potvrde o privremeno oduzetim predmetima kao nezakonitih dokaza i na ovim dokazima se prvostepena presuda mogla zasnovati.⁵³⁴

U cilju zaštite prava na nepovredivost stana kao i sprečavanja zloupotrebe preduzimanja pretresanja bez naredbe suda, zakonodavac je propisao obavezu organa postupka da o pretresanju bez naredbe odmah obavesti sudiju za prethodni postupak. „Kada javni tužilac ili ovlašćena službena lica policije preduzmu pretresanje stana i drugih prostorija ili lica bez naredbe o pretresanju dužna su da o tome odmah podnesu izveštaj sudiji za prethodni postupak koji ceni da li su bili ispunjeni uslovi za pretresanje.“⁵³⁵

Za obavljanje pretresanja neophodno je da bude ispunjen i materijalni uslov „koji se u pogledu pretresanja stana i ostalih prostorija okrivljenog ili drugih lica odnosi na verovatnoću da će se pretresanjem okrivljeni uhvatiti ili da će se pronaći tragovi krivičnog

⁵³⁴Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, posl. br. Kž1 724/2019 od 8.10.2019. godine

⁵³⁵Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 160

dela ili predmeti važni za krivični postupak (*corpora delicti*), a u pogledu pretresanja lica na verovatnoću da će se pretresanjem pronaći tragovi i predmeti važni za krivični postupak.⁵³⁶ Pretresanje se preduzima po odredbama ZKP, a po pravilima kriminalistike.

Predmeti koji u toku krivičnog postupka mogu poslužiti kao materijalni dokazi dele se na:

- a) „predmete koji su kao sredstvo poslužili za izvršenje krivičnog dela ili bili namenjeni tom cilju (oružja, oruđa, pribor i sprave za falsifikovanje i sl.);
- b) predmete koji su proizašli iz krivičnog dela (prepravljene isprave, falsifikovan novac, pornografski materijal i sl.);
- c) predmete koji su pribavljeni krivičnim delom (otuđene stvari prilikom krađe, ubijena divljač) i predmeti koji su dobijeni kao nagrada za izvršenje krivičnog dela (predmeti i novac dobijeni kao mito);
- d) predmete na kojima se mogu naći tragovi izvršenja krivičnog dela (okrvavljen veš, kaput pocepan u borbi, cipele na kojima ima blata sa mesta izvršenja krivičnog dela, obuća čiji su tragovi ostali na mestu izvršenja krivičnog dela i sl.);
- e) predmete koji pomažu osvetljivanju ličnosti izvršioca, njegovih veza u pripremanju i izvršenju krivičnog dela i utvrđivanju motiva dela (prepiska, beleške i dnevници, fotografije i sl.).⁵³⁷

Prema odredbama ZKP pretresanje se obavlja tokom dana. „Tako se postupa po pravilu, ali izuzetno (prema procesnom izuzetku), ako je pretresanje danju započeto, pa nije završeno, ili ako postoje razlozi predviđeni ZKP (onda kada se pretresanje može obaviti i bez naredbe), pretresanje se može vršiti i noću, mada takvo pretresanje treba izbegavati i iz kriminalističko-taktičkih razloga.“⁵³⁸ Pretresanje se, takođe, može obaviti noću, odnosno između 22 i 6 časova, kada je tako izričito određeno naredbom suda.

ZKP je predvideo i posebna pravila o pretresanju službenih prostorija i advokatske kancelarije. „Kada se pretresaju vojni objekti, prostorije državnih organa, preduzeća ili drugih pravnih lica, pozvaće se njihov rukovodilac ili lice koje on odredi, odnosno odgovorno lice, da prisustvuje pretresanju. Ako pozvano lice ne dođe u roku od tri časa od časa prijema poziva, pretresanje se može obaviti i bez njegovog prisustva. Kada se pretresa

⁵³⁶Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.73-74

⁵³⁷Vodinelić, V. (1996). op. cit., str. 97

⁵³⁸Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.74

advokatska kancelarija ili stan u kojem advokat živi, pozvaće se advokat kog odredi predsednik nadležne advokatske komore, a pretresanje će se obaviti bez njegovog prisustva ako isti ne dođe u roku od tri časa od pozivanja.⁵³⁹

Bitno je napomenuti da u slučaju pretresanja uređaja za automatsku obradu podataka i opreme na kojoj se mogu čuvati elektronski zapisi, držalac navedenih stvari kao i lica koja mogu biti prisutna pretresanju ako je držalac odsutan, dužni su da omogućе pristup i da pruže potreba obaveštenja za njihovu upotrebu. Međutim, ovu obavezu nema okrivljeni, kao ni lica koja mogu biti isključena ili oslobođena od dužnosti svedočenja, tj. lica koja bi davanjem takvih obaveštenja izložila sebe ili sebi bliska lica, teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili krivičnom gonjenju. Iako ZKP ne propisuje obavezu organa postupka da upozori držaoca stvari o ovom pravu, ne upozoravanje lica može kasnije dovesti do dokazne nevaljanosti pretresanja navedenih uređaja i opreme ukoliko obaveštenja za njihovu upotrebu organ postupka dobije od lica koja su takva obaveštenja mogla da uskrate u skladu sa odredbama ZKP.

Objekti pretresanja mogu biti i prevozna sredstva. Treba razlikovati pregled prevoznih sredstava, koji predstavlja radnju organa predistražnog postupka koja se obavlja na osnovu čl. 286 ZKP, od pretresanja koje se može preduzeti samo na osnovu naredbe suda. Naime, „automobili, autobusi, kamioni, motocikli, bicikli, hladnjače, traktori, poseduju konstrukcione šupljine, koje se mogu koristiti za skrivanje, ali se i pojedini delovi i oprema vozila mogu pretvarati u podesna skrovišta. Ovo se može ilustrovati na sledeći način: skrovišta se ugrađuju ispod sedišta, u benzinskim rezervoarima, u benzinskim kantama, u šalt tablama, u podu i krovu automobila, ispod blatobrana, u kutiji akumulatora itd. Skrovišta je moguće praviti pregrađivanjem, ugrađivanjem duplog dna, ili korišćenjem postojećih šupljina.⁵⁴⁰

Pregled lica, predmeta i saobraćajnih sredstava, koji policija kao organ predistražnog postupka preduzima na osnovu čl. 286 ZKP, bliže je uređen Zakonom o policiji u čl. 97 kojim je propisano da je „policijski službenik ovlašćen da zaustavi i izvrši pregled lica, predmeta koje lice nosi sa sobom i saobraćajnog sredstva:

⁵³⁹Matijašević-Obradović, J. (2016). op. cit., str.393

⁵⁴⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.78

- 1) kada lice treba dovesti;
- 2) kada je to neophodno radi pronalaska predmeta podobnih za napad ili samopovređivanje;
- 3) kada preduzima mere traganja za licima i predmetima;
- 4) kada preduzima druge mere i radnje u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.

Prilikom zaustavljanja, policijski službenik, pre nego što pristupi pregledu, saopštava licu da li je zaustavljeno radi vršenja pregleda zbog preventivne kontrole, zbog njegovog ili tuđeg prekršaja ili krivičnog dela ili iz drugog bezbednosnog razloga.

Pregledom lica smatra se uvid u sadržaj odeće i obuće. Pregledom saobraćajnog sredstva smatra se pregled svih otvorenih i zatvorenih prostora saobraćajnog sredstva i predmeta koji se prevoze. Pregled predmeta koje lice nosi sa sobom obuhvata pregled predmeta koji su kod lica ili u njegovoj neposrednoj blizini ili predmeta lica po čijem se nalogu u njegovoj pratnji oni prevoze. Pregled lica mora vršiti lice istog pola, izuzev kada je neophodan hitan pregled lica radi oduzimanja oružja ili predmeta podobnih za napad ili samopovređivanje. Prilikom pregleda policijski službenici ovlašćeni su da koriste tehnička sredstva i službenog psa. Pri preduzimanju mera iz stava 1. ovog člana policijski službenik ovlašćen je da prinudno otvori zatvoreno saobraćajno sredstvo ili predmet koji lice nosi sa sobom.

Ako je verovatno da lice kod sebe, u saobraćajnom sredstvu ili u predmetu koji nosi sa sobom ima predmete koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom ili prekršajnom postupku, policijski službenik ovlašćen je da zadrži lice do pribavljanja naredbe za pretresanje, a najduže šest časova.⁵⁴¹

Pretresanje lica je regulisano članom 159 ZKP kojim je propisano da „ovlašćena službena lica policije mogu bez naredbe suda za pretresanje i bez prisustva svedoka preduzeti pretresanje lica prilikom lišenja slobode ili prilikom izvršenja naredbe za dovođenje, ako postoji sumnja da to lice poseduje oružje ili oruđe za napad ili ako postoji sumnja da će odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koje treba od njega oduzeti kao dokaz u postupku.“⁵⁴² Međutim, pretresanje lica se vrši i ako je verovatno da će se pronaći tragovi

---

⁵⁴¹Zakon o policiji, op. cit., čl. 97

⁵⁴²Zakonik o krivičnom postupku op. cit., čl. 159

krivičnog dela ili predmeti važni za krivični postupak, s tim da je tada potrebna naredba suda.

Mogućnost pretresanja lica bez sudske naredba i prisustva svedoka zakonodavac vezuje za dve procesne situacije. „Prva se odnosi na lišenje slobode (policijsko hapšenje i zadržavanje osumnjičenog), a druga na izvršenje naredbe za dovođenje. Za razliku od osnova za pretresanje iz čl. 158 st. 1 t. 4 ZKP, kod pretresanja lica na osnovu čl. 159 ZKP, se ne zahteva da je naredbu za dovođenje doneo sud, što znači da dolazi u obzir i naredba koju je izdao javni tužilac.“⁵⁴³

Pravilo je da pretresanje jednog lica uvek treba da vrše dva ovlašćena službena lica. „Dok jedan osmatra držanje i ponašanje pretresanog, uvek spreman da onemogući napad ili bekstvo, drugi vrši pretresanje. Položaj pretresanog i pozicije ovlašćenih službenih lica za vreme pretresanja treba da omoguće brzo, efikasno i bezbedno pretresanje, što se može vršiti na sledeće načine: 1) nakon što je licu naređeno da dignu ruke iznad glave i da klekne, jedan ili dva ovlašćena službena lica vrše obezbeđenje, a treći obavlja pretresanje; 2) licu se naređuje da podigne ruke uvis, a jedan od dva ovlašćena službena lica vrši obezbeđenje i to sa leđa, a drugi mu prilazi takođe s leđa, pazeći da se za to vreme kao i tokom pretresanja ne nađe u liniji njihovog dejstva; 3) pretresanom se naređuje da licem pristupi zidu (ili automobilu), da stane na vrhove prstiju nogu, s tim što će se prstima ruku naslanjati na zid, tako da se nalazi u vrlo labilnoj ravnoteži. Jedan službenik vrši obezbeđenje, drugi prilazi pretresanom, te stavlja nogu pored njegove noge, da bi ga u slučaju pružanja otpora oborio nogom na zemlju, dok treći službenik vrši pretresanje.“⁵⁴⁴

3.4.4.1. Zapisnik o pretresanju

Dokazna radnja pretresanja se dokumentuje zapisnikom o pretresanju „u kojem će se tačno opisati pronađeni i privremeno oduzeti predmeti i isprave, kao i mesto na kojem su pronađeni, a posebno će se obrazložiti zašto se pretresanje vrši noću. Oduzeti predmeti i

⁵⁴³Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). op. cit., str. 450-451

⁵⁴⁴Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str.78

isprave se u opisanoj formi unose u zapisnik o pretresanju, tako što se tačno označavaju i navode njihove individualnosti po kojima se može izvršiti njihovo eventualno prepoznavanje.⁵⁴⁵ Takođe, „u zapisnik se unose primedbe prisutnih lica, a potpisuje ga držalac čiji je stan ili druga prostorija, pretresani, odnosno lice nad kojim je izvršeno pretresanje, ovlašćeno službeno lice policije koje je vršilo pretresanje, oba građanina koja su u svojstvu svedoka prisustvovala pretresanju i zapisničar.“⁵⁴⁶

Sa kriminalističkog aspekta, „u cilju veće verodostojnosti pronađenih materijalnih dokaza važna je zakonska odredba koja omogućava da se tok pretresanja tonski i optički snimi, a predmeti pronađeni tokom pretresanja posebno fotografišu i da se ovakvi snimci i fotografije prilože uz zapisnik o pretresanju. Međutim, ZKP izričito navodi i kada je tonsko i optičko snimanje pretresanja obavezno. Naime, ako se pretresanje vrši bez prisustva svedoka ili bez prisustva predstavnika advokatske komore, snimanje i fotografisanje toka pretresa su obavezni.“⁵⁴⁷

Ukoliko je pretresanje stana izvršeno bez prisustva dva svedoka, a da pri tome nisu ispunjeni zakonski uslovi iz člana 156 stav 3 ZKP, fotografije i sačinjeni snimci prilikom pretresa stana ne konvalidiraju ovu dokaznu radnju.

„Drugostepeni sud usvojio je žalbu branioca okrivljenog i ukinuo presudu prvostepenog suda i predmet vratio na ponovno suđenje. U obrazloženju drugostepene odluke Apelacioni sud u Beogradu utvrđuje da se osnovano izjavljenim žalbama branilaca ističe da se prvostepena presuda zasniva na dokazima na kojima se po odredbama ovih zakonika ne može zasnivati.

Naime, iz zapisnika o pretresanju stana i drugih prostorija naznačeno je da je pretresanje izvršeno bez prisustva svedoka zato što se očigledno priprema ili je već otpočelo uništavanje tragova krivičnog dela ili predmeta važnih za krivični postupak (odredbe člana 156 stav 7 ZKP). Međutim, nejasan je zaključak prvostepenog suda da u konkretnom slučaju nije bilo vremena da se obezbede svedoci pretresa odnosno da su postojale stvarne prepreke za obezbeđivanje svedoka jer tokom postupka nije dokazano da

⁵⁴⁵Bošković, A., Kesić T. (2015). Krivično procesno pravo, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 201

⁵⁴⁶Milošević, M., Kesić, T., Bošković, A. (2016). Policijska u krivičnom postupku, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 147

⁵⁴⁷Ibid., str.147-148

se očigledno priprema ili je otpočelo uništavanje tragova krivičnog dela ili predmeta vezanih za krivična dela, a što je obavezan uslov za pretresanje bez svedoka, te se ne može isti pravdati objektivnom nemogućnošću da se svedoci pronađu. Naime, u konkretnom slučaju, optuženi je lišen slobode, u kući nikog nije bilo i nije pretila opasnost uništenja tragova u slučaju odlaganja pretresa do pronalaska svedoka kao što se pogrešno navodi u prvostepenoj odluci. Stoga je nejasan zaključak prvostepenog suda - da su službena lica postupila u skladu sa odredbom člana 157 stav 5 ZKP, te su tok pretresa koji je izvršen bez svedoka snimali i načinili fotografije, a fotografije i načinjeni snimak dostavili uz zapisnik o pretresanju. Naime, time što je izvršeno snimanje i fotografisanje ne može da opravda nezakonito pretresanje koje nije izvršeno saglasno odredbi člana 156 stav 3 i 7 ZKP. Osim toga, nepovredivost stana i pretres u prisustvu dva punoletna svedoka je ustavna kategorija predviđena napred citiranim članom 40 Ustava Republike Srbije i samo izuzetno je dozvoljen pretres bez prisustva svedoka, koji uslov prvostepeni sud nije obrazložio.⁵⁴⁸

Ukoliko nisu ispunjene pretpostavke za zakonito pretresanje, to ni sam postupak pretresanja ne može biti zakonit.

„Rešenjem Osnovnog suda u Velikom Gradištu 3.Kv.br.89/21 od 22.11.2021. godine, potvrđena je optužnica Osnovnog javnog tužioca u Velikom Gradištu Kt.br. 189/21 od 27.10.2021. godine, podneta protiv okrivljenog D. K. iz V., zbog krivičnog dela teška krađa iz člana 204 stav 1 tačka 1 Krivičnog zakonika (KZ), krivičnog dela neovlašćeno držanje opojnih droga iz člana 246a stav 2 KZ i krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246 stav 1 KZ.

Protiv navedenog rešenja žalbu je blagovremeno izjavio branilac okrivljenog, suštinski zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, sa predlogom da Apelacioni sud u Kragujevcu ukine pobijano rešenje i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje, ili pak, da pobijano rešenje preinači tako što će obustaviti krivični postupak.

Odredbom člana 156 stav 7 ZKP između ostalog propisano je da pretresanju prisustvuju dva punoletna građanina kao svedoci koji će se pre početka pretresanja upozoriti da paze na tok pretresanja, kao i da imaju pravo da pre potpisivanja zapisnika o pretresanju stave svoje prigovore na verodostojnost sadržine zapisnika.

⁵⁴⁸Rešenje Apelacionog suda u Beogradu posl. br. Kž1 310/2018 od 5.4.2018. godine

Kako u konkretnom slučaju proizilazi da je pretres stana izvršen na osnovu napred navedene odredbe, a da nisu bili ispunjeni uslovi za eventualni pretres u prisustvu samo jednog svedoka ili bez svedoka (propisani odredbom člana 156 stav 3 ZKP - ako se pretpostavlja oružani otpor ili druga vrsta nasilja ili ako se očigledno priprema ili otpočelo uništavanje tragova krivičnog dela ili predmeta važnih za postupak ili je držalac stana i drugih prostorija nedostupan), to po oceni ovog suda prvostepeni sud nije dao dovoljne i jasne razloge da li se u konkretnom slučaju radi o zakonito pribavljenim dokazima, a što je u obavezi prilikom odlučivanja o potvrđivanju optužnice, odnosno u ovoj fazi postupka.

Polazeći od navedenih zakonskih odredbi, Apelacioni sud nalazi da, budući da iz citiranih zakonskih odredbi jasno proizilazi da su odredbama člana 156 ZKP propisane pretpostavke za zakonito pretresanje, a odredbama člana 157 ZKP propisan je postupak pretresanja, to znači da, ukoliko nisu ispunjene pretpostavke za zakonito pretresanje, to ni sam postupak pretresanja ne može biti zakonit, zbog čega je drugostepeni sud, uvažavanjem žalbe branioca okrivljenog, prvostepeno rešenje ukinuo i predmet uputio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.⁵⁴⁹

3.4.5. Privremeno oduzimanje predmeta

Privremeno oduzimanje predmeta, kao dokazna radnja, regulisano je Zakonikom o krivičnom postupku u delu u kom su taksativno navedene dokazne radnje, i to članovima od 147 do 151, međutim, privremeno oduzimanje predmeta reguliše i sam Zakon o policiji koji ovu radnju definiše kao policijsko ovlašćenje. Razlog ovakvog zakonskog rešenja je praktične prirode imajući u vidu da u najvećem broju slučajeva ovu radnju preduzimaju upravo pripadnici policije kao organ predistražnog postupka na osnovu člana 286 ZKP. Bitno je istaći da „privremeno oduzimanje predmeta predstavlja dokaznu radnju koja spada u kategoriju radnji kojima se prikupljaju dokazi. Ova radnja može se izvoditi uporedo sa pretresom stana i lica ili sa uviđajem a može se izvoditi kao nezavisna procesna radnja.⁵⁵⁰

⁵⁴⁹Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu posl. br. Kž2 771/2021 od 20.12.2021. godine

⁵⁵⁰Matijašević-Obradović, J. (2016). op. cit., str. 395

Članom 92 Zakona o policiji propisani su uslovi za privremeno oduzimanje predmeta, potvrda i vođenje podataka. Policijski službenik privremeno će oduzeti predmet:

- 1) „ako okolnosti slučaja ukazuju da je određeni predmet namenjen za izvršenje krivičnog dela ili prekršaja, potiče ili je nastao kao posledica izvršenja krivičnog dela ili prekršaja;
- 2) ako je oduzimanje predmeta neophodno za zaštitu opšte bezbednosti;
- 3) koji lice kome je oduzeta ili ograničena sloboda ima kod sebe i može da ga upotrebi za samopovređivanje, napad ili bekstvo;
- 4) ako je to određeno drugim zakonom.

O privremenom oduzimanju predmeta policijski službenik dužan je da izda potvrdu.

Potvrda iz stava 2. ovog člana mora da sadrži podatke o privremeno oduzetom predmetu, podatke na osnovu kojih je privremeno oduzeti predmet moguće razlikovati od drugih predmeta, podatke o licu od koga je predmet oduzet, kao i podatke o policijskom službeniku (ime i prezime, broj službene značke) koji je predmet privremeno oduzeo.

Podaci o privremeno oduzetim predmetima vode se u posebnoj evidenciji.⁵⁵¹

Članom 147 ZKP propisano je da će organ postupka privremeno oduzeti i obezbediti čuvanje predmeta koji se po Krivičnom zakoniku moraju oduzeti ili koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku. „Oduzeti se mogu oni predmeti koji su upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela, koji su bili namenjeni izvršenju krivičnog dela i koji su nastali izvršenjem krivičnog dela (čl. 87 st. 1 KZ). Reč je u stvari o dve vrste predmeta. Naime, činjenica da li su predmeti koji predstavljaju sredstva izvršenja bili upotrebljeni ili nisu, ne menja njihovu prirodu. Zato se može govoriti o dve grupe predmeta. To su: predmeti koji su bili upotrebljeni ili namenjeni za izvršenje krivičnog dela (*instrumenta scelaris*) i predmeti koji su nastali izvršenjem krivičnog dela (*producta scelaris*).“⁵⁵²

Škulić ukazuje da je „posebno regulisano postupanje u odnosu na: 1) sredstva koja su predmet sumnjive transakcije, u pogledu kojih odluku o njihovom oduzimanju i

⁵⁵¹Zakon o policiji, op, cit., čl. 92

⁵⁵²Stojanović, Z. (2018). Komentar Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, Beograd, str. 365-366

stavljanju na poseban račun radi čuvanja donosi sud, te 2) uređaje za automatsku obradu podataka, kao i 3) u odnosu na opremu na kojoj se čuvaju elektronski zapisi.“⁵⁵³

Uređaji za automatsku obradu podataka „jesu uređaji koji omogućavaju trajno memorisanje podataka i programa, kako bi se oni mogli kasnije koristiti (na primer, optički disk, magnetni disk, računar, mobilni telefon i sl.). Na drugoj strani, pod uređajima i opremom na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi podrazumevaju se nosioci elektronskih zapisa, odnosno zvučnih, video ili grafičkih podataka dobijenih u elektronskom (digitalnom) obliku (čl. 2 st. 1 t. 29 ZKP). Pomenuti uređaji i oprema mogu biti predmet pretresanja pod uslovima koje propisuje čl. 152 st. 3 ZKP.“⁵⁵⁴

*„Kada je reč o pribavljanju video-zapisa sa bezbednosnih kamera postavljenih na graničnim prelazima, nije potrebna naredba za pretresanje, shodno čl. 155 ZKP, jer se radi o dokaznoj radnji privremenog oduzimanja predmeta iz čl. 147 ZKP. Naime, posebna pravila o pretresanju uređaja za automatsku obradu podataka, propisana odredbom čl. 155 ZKP, ne odnose se na uvid u sadržaj spornih video-snimaka sa bezbednosnih kamera, jer su iste postavljene i programirane da beleže sve što se događa na određenom prostornom delu u skladu sa zakonom.“*⁵⁵⁵

Privremeno oduzimanje se može odnositi i na predmete koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku. „Reč je, dakle, o predmetima koji su neposredni nosioci osnova iz kojeg se izvodi zaključak o istinitosti ili neistinitosti činjenica koje se utvrđuju u postupku. U teoriji postoji mišljenje da mogu doći u obzir i predmeti koji ne služe direktno u svrhu dokazivanja (na primer, isprava na osnovu koje veštak upoređuje rukopis i daje mišljenje o autentičnosti teksta), kao i neutralni uzorci za upoređivanje.“⁵⁵⁶

Lice koje drži predmete u pogledu kojih se zahteva privremeno oduzimanje, ima nekoliko dužnosti:

- 1) „da organu postupka omogući pristup predmetima;
- 2) pruži obaveštenja potrebna za njihovu upotrebu, i
- 3) predmete na zahtev organa preda.

⁵⁵³Škulić, M. (2015). op. cit., str. 240

⁵⁵⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). Komentar zakonika o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd, str. 487

⁵⁵⁵Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, posl. br. Kž1 1497/2019 pd 30.10.2019. godine

⁵⁵⁶Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 486

Ako lice koje drži predmete čije se privremeno oduzimanje zahteva odbije da omogući pristup predmetima, da pruži obaveštenja potreban za njihovu upotrebu ili da ih preda, javni tužilac ili sud može držaoca predmeta kazniti novčano do 150.000,00 dinara, a ako i posle toga odbije da ispuni svoju dužnost, može da još jednom kazniti istom kaznom, a na isti način se postupa i prema odgovornom licu u državnom organu, vojnom objektu, preduzeću ili drugom pravnom licu.⁵⁵⁷

Zakonik o krivičnom postupku u čl. 149 sadrži i odredbe o tome ko je oslobođen od dužnosti predaje predmeta. „Naime, postoje lica koja su oslobođena dužnosti izdavanja predmeta. Zbog prava na nesamooptuživanje, te dužnosti je najpre oslobođen okrivljeni. Time je pravo na nesamooptuživanje pored davanja iskaza prošireno i na neizdavanje predmeta koji mogu sadržati podatke koji terete okrivljenog. I lica koja bi svojim iskazom odala tajne podatke ili profesionalnu tajnu oslobođena su dužnosti izdavanja predmeta. Međutim, kad je u pitanju ova druga kategorija lica, sud može na predlog okrivljenog ili branioca doneti odluku da predaju predmete koji se mogu privremeno oduzeti.“⁵⁵⁸

Sam postupak oduzimanja predmeta, kako to ukazuje Matijašević-Obradović, „započinje preduzimanjem neke druge dokazne radnje u toku čijeg se izvršenja mogu oduzeti predmeti, kao što su pretresanje ili uviđaj, ili preduzimanje privremenog oduzimanja predmeta kao samostalne dokazne radnje,⁵⁵⁹ kojoj je prethodila primena nekog od policijskih ovlašćenja, kao što su dovođenje, zadržavanje lica, pregled lica i saobraćajnih sredstava. O preduzetoj radnji sačinjava se zapisnik o toku njenog preduzimanja ili službena beleška, u zavisnosti od toga da li je preduzeta dokazna radnja ili policijsko ovlašćenje. U zapisnik ili službenu belešku se unose bitni podaci o sadržini i toku preduzete radnje, a posebno podaci o karakteristikama pronađenih predmeta, u cilju utvrđivanja njihove istovetnosti. „Nakon toga se predmeti oduzimaju, a licu od kog su oduzeti izdaje se potvrda. Sledi da se, prema zakonskim propisima, u zapisnik o preduzetoj dokaznoj radnji i u potvrdu o privremeno oduzetim predmetima unose istovetni podaci.“⁵⁶⁰

⁵⁵⁷Škulić, M. (2015). op. cit., str. 240

⁵⁵⁸Matijašević-Obradović, J. (2016). op. cit., str. 396

⁵⁵⁹Ibid.

⁵⁶⁰Ibid.

U pogledu zakonitosti privremenog oduzimanja predmeta bitno je ukazati na sudsku praksu kada primeni ove dokazne radnje prethodi primena mera i radnji policije kao organa predistražnog postupku u smislu čl. 286 st. 1 i 2 ZKP:

„Iz spisa predmeta Osnovnog suda u Sremskoj Mitrovici 2K-290/21 i Osnovnog javnog tužioca u Sremskoj Mitrovici Kt-366/21 proizilazi da su dana 08.04.2021. godine policijski službenici OKP Sremska Mitrovica izvršili pregled okrivljenog AA i njegovog putničkog motornog vozila, te da su prilikom pregleda putničkog motornog vozila na mestu suvozača u torbici, koja prema navodima prijave pripada okrivljenom pronađene tablete leka „Rivotril 2 mg“, a koji predmeti su okrivljenom u prostorijama OKP-a oduzeti uz potvrdu o privremeno oduzetim predmetima. Na osnovu naredbe OJT u Sremskoj Mitrovici broj Ktr 301/21-1 od 13.04.2021. godine obavljeno je veštačenje u NKCF MUP-a RS – Odsek – RCKF u Novom Sadu broj 234-2-1346/21 dana 06.05.2021. godine. U konkretnom slučaju, nakon izvršenog pregleda lica - okrivljenog AA, pregleda vozila i oduzimanja predmeta, ovlašćena službena lica nisu sastavila zapisnik, niti službenu belešku, u smislu člana 286. stav 2. ZKP, niti postoji dokaz da je o preduzimanju mera iz člana 286. stav 2. i 3. ZKP, policija obavestila javnog tužioca (član 286. stav 4. ZKP), što čitavu radnju oduzimanja predmeta - spornih tableta, po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda čini nezakonitom. Iako je sačinjena potvrda o oduzetim predmetima, sačinjavanje potvrde nije proisteklo iz zakonite radnje policije, zbog čega potvrda o oduzetim predmetima, ali i obavljeno biološko fizičko-hemijsko veštačenje supstanci koje su policijski službenici OKP Sremska Mitrovica dana 08.04.2021. godine oduzeli od AA, koje proističe iz nezakonito oduzetih predmeta, predstavljaju nezakonit dokaz, u smislu člana 16. ZKP. Zasnivajući pravnosnažne presude na navedenim nezakonitim dokazima, po oceni Vrhovnog kasacionog suda nižestepeni sudovi su učinili bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 438. stav 2. tačka 1) ZKP, na šta se osnovano zahtevom za zaštitu zakonitosti branioca okrivljenog ukazuje.“⁵⁶¹

Postupak privremenog oduzimanja predmeta propisan je članom 150 ZKP. „Licu od koga su predmeti oduzeti izdaje se potvrda u kojoj se: 1) privremeno oduzeti predmeti opisuju, 2) navodi se gde su predmeti pronađeni, 3) navode podaci o licu od kog se

⁵⁶¹Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 350/22 od 24.05.2022. godine

predmeti oduzimaju, kao i 4) svojstvo i potpis lica koje radnju sprovodi.“⁵⁶² „Spisi koji mogu da posluže kao dokaz će se popisati, a ako to nije moguće, spisi će se staviti u omot i zapečatiti. Vlasnik spisa može na omot staviti i svoj pečat. Lice od kog su spisi oduzeti poziva se da prisustvuje otvaranju omota, a ako se pozvano lice ne odazove pozivu ili je odsutno, organ postupka će omot otvoriti, te pregledati i popisati spise. Pri pregledanju spisa mora se voditi računa o tome da njihov sadržaj ne saznaju neovlašćena lica.“⁵⁶³

Sudbina privremeno oduzetih predmeta tj. „postojanje razloga zbog kojih su predmeti privremeno oduzeti zavisi u krajnjoj liniji od ishoda krivičnog postupka. U slučaju okončanja krivičnog postupka osuđujućom presudom ili rešenjem o izricanju mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja, može doći, saglasno članu 87 Krivičnog zakonika, do oduzimanja predmeta krivičnog dela. Ređe su situacije u kojima je, prilikom donošenja neke od navedenih odluka, sud zakonom obavezan da oduzme predmete krivičnog dela, kao što je slučaj sa lažnim novcem, lažnim hartijama od vrednosti ili lažnim platnim karticama. Ako krivični postupak bude okončan oslobađajućom ili odbijajućom presudom, odnosno rešenjem o obustavi postupka ili odbijanju optužbe, odluka o oduzimanju predmeta se donosi samo ako su ispunjeni uslovi za njihovo trajno oduzimanje predviđeni u članu 535 ZKP. Reč je o predmetima čije je oduzimanje po krivičnom zakonu neophodno radi zaštite interesa opšte bezbednosti ili razloga morala.“⁵⁶⁴

Članom 93 Zakona o policiji regulisano je čuvanje i vraćanje privremeno oduzetih predmeta. „Kad zbog svojstva privremeno oduzetih predmeta čuvanje u prostorijama Policije nije moguće ili je povezano sa značajnim teškoćama, privremeno oduzeti predmeti mogu se smestiti ili obezbediti na odgovarajući način, do donošenja odluke nadležnog organa. Pod ovim uslovima, ako su privremeno oduzeti predmeti povereni ili se nalaze na čuvanju u Policiji, troškove čuvanja snosi lice od koga je predmet privremeno oduzet. Kad prestanu razlozi zbog kojih je predmet privremeno oduzet, ako drugim zakonom ili odlukom nadležnog organa nije drukčije određeno, privremeno oduzeti predmet će se vratiti licu od kojeg je oduzet. Lice se poziva da predmet preuzme u roku koji ne može biti kraći od mesec dana. Privremeno oduzeta neeksplozivna ubojna sredstva, minsko eksplozivna

⁵⁶²Škulić, M. (2015). op. cit., str. 240

⁵⁶³Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., član 150

⁵⁶⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 491

sredstva, improvizovane eksplozivne naprave, kao i druga sredstva opasna po život i zdravlje ljudi, nakon kriminalističko forenzičke obrade i veštačenja, bez odlaganja se, uz pomoć nadležnih organa, na za to predviđenim mestima uništavaju. Pre uništavanja ovih predmeta, pribavlja se saglasnost nadležnog javnog tužioca ili drugog nadležnog organa, a nakon uništavanja sačinjava se zapisnik.⁵⁶⁵

Grupa autora ukazuje da „odredba stava 3 člana 151 ZKP obavezuje javnog tužioca i sud da *ex officio* vode računa o postojanju razloga za privremeno oduzimanje predmeta. Usled toga u toku postupka može doći do vraćanja privremeno oduzetih predmeta držaocu, kada organ postupka zaključi da ne postoje razlozi za njihovo privremeno oduzimanje (na primer, nemaju veze sa postupkom ili su prestali da budu potrebni za postupak).“⁵⁶⁶

3.4.6. Kriminalističko forenzička registracija, uzimanje drugih uzoraka i kriminalističko forenzička veštačenja i analize

Kriminalističko forenzička registracija, uzimanje drugih uzoraka i kriminalističko forenzička veštačenja i analize spadaju u policijske mere i radnje iz čl. 47 Zakona o policiji. Međutim, Zakonom o policiji ove mere i radnje nisu bliže uređene. Članom 62 navedenog zakona propisano je da su „policijski službenici nadležne organizacione jedinice Direkcije policije u obavljanju policijskih poslova ovlašćeni da vrše kriminalističko forenzičku registraciju, uzimanje drugih uzoraka, kriminalističko forenzička veštačenja i analize i druge dokazne radnje u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku i drugim zakonima i propisima.“⁵⁶⁷ Sam Zakonik o krivičnom postupku sadrži odredbe o uzimanju uzoraka i o veštačenju, kao dokaznim radnjama, ali, imajući u vidu da je bilo potrebno bliže urediti sam postupak primene ovih policijskih mera i radnji, godine 2017. donet je Pravilnik o

---

⁵⁶⁵ Zakon o policiji, op. cit., čl. 93

⁵⁶⁶ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 493

⁵⁶⁷ Zakon o policiji, op. cit., čl. 62

kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama (u daljem tekstu: Pravilnik).⁵⁶⁸

3.4.6.1. Kriminalističko-forenzička registracija

Članom 140 Zakonika o krivičnom postupku je propisano uzimanje biometrijskih uzoraka odnosno, „da se u cilju utvrđivanja činjenica u postupku od osumnjičenog mogu i bez pristanka uzeti otisci papilarnih linija i delova tela, bukalni bris i lični podaci, sastaviti lični opis i napraviti fotografija (forenzička registracija osumnjičenog). Radi otklanjanja sumnje o povezanosti sa krivičnim delom, od oštećenog ili drugog lica zatečenog na mestu krivičnog dela mogu se i bez pristanka uzeti otisci papilarnih linija i delova tela i bukalni bris.“⁵⁶⁹ Ovu radnju preduzima stručno lice po naredbi javnog tužioca ili suda. „Iako je čl. 140 naslovljen kao uzimanje biometrijskih uzoraka, njegov domašaj je nešto širi, jer obuhvata i uzorke koji se ne koriste samo prilikom biometrijske identifikacije lica. Zajednički naziv za sve aktivnosti koje se primenjuju u odnosu na osumnjičenog na osnovu čl. 140 Zakonika o krivičnom postupku, jeste forenzička registracija osumnjičenog, a pretežan deo njih se odnosi upravo na različita individualna telesna obeležja koja se analiziraju primenom biometrijskih metoda. Reč je o metodama koje se koriste za identifikaciju i verifikaciju lica na osnovu pojedinih individualnih karakterisitka koje poseduje ljudsko telo (otisak prsta, geometrija šake, individualna obeležja oka, crte lica, osobenost glasa i sl.)“⁵⁷⁰

Po Škuliću „biometrijski uzorci u stvari ne predstavljaju tipične uzorke kao što je to, na primer, slučaj sa biološkim uzorcima, poput uzorka krvi, pljuvačke i sl., već se kod biometrijskih uzoraka po pravilu, radi o fiksiranju određenih podataka koji se odnose na neke nepromenljive, ili u dužem periodu vrlo malo promenljive, odnosno konstantne fizičke osobine konkretnog lica, kao što su neke dimenzije i koordinate na telu čoveka,

⁵⁶⁸Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama ("Sl. glasnik RS", br. 54/2017)

⁵⁶⁹ Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 140

⁵⁷⁰Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 472

njegovom licu i sl. Tu se uglavnom radi o tzv. biometrijskoj identifikaciji, kad se ona vrši putem definisanja biometrijske mape lica, koja uključuje dimenzije zenica, karakterističnih kostiju lica i sl., ali i dužine ekstremiteta i tsl. Kod biometrijske identifikacije se stoga, po pravilu, i ne radi o uzimanju uzoraka već je u pitanju odgovarajuće fiksiranje i registrovanje biometrijski značajnih podataka ili se koriste neki načini identifikacije i dobijanja identifikacionih dokaza koji se mogu po određenim uslovima i biometrijski obrađivati, kao što je to slučaj sa fotografijom, a naročito tzv. sinjaletičkom fotografijom kao uobičajenim aspektom kriminalističko-identifikacione obrade osumnjičenog.⁵⁷¹

Pravilnikom je uređen način vršenja forenzičke registracije. „Forenzička registracija je radnja koja se vrši na osnovu naredbe javnog tužioca ili suda, od strane stručnih lica forenzičke struke u područnim policijskim upravama i policijskim stanicama, unosom u odgovarajući sistem za automatsku obradu podataka.

Ukoliko ne postoje tehničke mogućnosti, forenzička registracija se obavlja na tehnički utvrđenim obrascima i materijalima za registraciju, primenom klasičnih metoda daktiloskopiranja putem boje i hitnim slanjem kompleta nadležnoj organizacionoj jedinici za forenziku u sedištu nadležne službe radi unosa u sistem za automatsku obradu podataka. Nadležna služba obaveštava organizacionu jedinicu za forenziku u područnoj policijskoj upravi, odnosno policijskoj stanici o unosu u sistem i dodatnim informacijama u vezi sa registracijom.⁵⁷²

Forenzička registracija osumnjičenog podrazumeva „uzimanje otisaka papilarnih linija, kao i otisaka drugih delova tela (npr. ušne školjke), bukalnog brisa, ličnih podataka, sastavljanje ličnog opisa i fotografisanje osumnjičenog. *Ratio legis* forenzičke registracije osumnjičenog je potreba da se utvrde činjenice u postupku, pod kojima bi trebalo razumeti činjenice koje predstavljaju predmet dokazivanja shodno čl. 83 ZKP.⁵⁷³

Način vođenja određenih evidencija predviđen je Zakonom o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova⁵⁷⁴ kojim se uređuje „obrada podataka o ličnosti u oblasti unutrašnjih poslova, svrha obrade, prava i zaštita prava lica čiji se podaci obrađuju,

⁵⁷¹Škulić, M. (2015). op. cit., str. 236-237

⁵⁷²Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 2-3

⁵⁷³Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 472

⁵⁷⁴Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

vrste i sadržina evidencija, rokovi u kojima se podaci obrađuju, razmena podataka, čuvanje, zaštita i kontrola zaštite podataka, kao i druga pitanja od značaja za obradu podataka u oblasti unutrašnjih poslova.

Obrada podataka u Ministarstvu unutrašnjih poslova vrši se u elektronskoj formi u okviru informaciono-komunikacionih sistema, u formi audio-video zapisa i fotografija i u papirnoj formi u obliku registara, kartoteka, dnevnika i drugom obliku.⁵⁷⁵

Bitno je napomenuti da „kompjuterizovano vođenje zbirke određenih tragova omogućava brzu identifikaciju nepoznatih učinilaca, ili stvaranje „kruga“ osumnjičenih, odnosno brzu obradu svih raspoloživih podataka, povezivanje novih krivičnih dela sa već evidentiranim deliktima, registraciju i klasifikaciju (novo)prikupljenih i otkivenih tragova, te njihovu promptnu komparaciju sa tragovima koji su pohranjeni u elektronskim zbirkama odnosno evidencijama.“⁵⁷⁶ U pogledu evidencija kao najbitnije mogu se izdvojiti tri zbirke:

- 1) MOS – Evidencija o načinu izvršenja – *modus operandi* sistem;
- 2) AFIS – *Automated Fingerprint Identification System* – elektronska zbirka otisaka prstiju, pre svega, poznatih i nepoznatih učinilaca krivičnih dela, ali i žrtava delikta, nestalih osoba i drugih kriminalistički interesantnih lica;
- 3) WAFIS – *Waffenidentifizierungssystem* – elektronska zbirka tragova karakteristična za vatreno oružje.

3.4.6.2. Uzimanje drugih uzoraka

Članom 4 Pravilnika uređeno je uzimanje drugih uzoraka u cilju otklanjanja sumnje o povezanosti sa krivičnim delom (tzv. eliminacije), od oštećenog ili drugog zatečenog na mestu krivičnog dela. Uzorci koji se mogu uzeti i bez pristanka lica su otisci papilarnih linija i delova tela i bukalni bris, ali samo uz odgovarajuću naredbu nadležnog tužilaštva ili

---

⁵⁷⁵ Ibid. čl. 1

⁵⁷⁶ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 195

suda. Naredbu pribavlja rukovodilac uviđajne ekipe, a sprovodi je stručno lice forenzičke struke.⁵⁷⁷

3.4.6.3. Uzimanje uzoraka biološkog porekla

Uzimanje uzoraka biološkog porekla regulisano je čl. 141 Zakonika o krivičnom postupku koji propisuje: „uzimanju uzoraka biološkog porekla i preduzimanju drugih medicinskih radnji koje su po pravilu medicinske nauke neophodne radi analize i utvrđivanja činjenica u postupku, može se pristupiti i bez pristanka okrivljenog, izuzev ako bi zbog toga nastupila kakva šteta po njegovo zdravlje. Ako je potrebno utvrditi postojanje traga ili posledice krivičnog dela na drugom licu, uzimanju uzoraka biološkog porekla i preduzimanju drugih medicinskih radnji u skladu sa stavom 1. ovog člana može se pristupiti i bez pristanka lica, izuzev ako bi nastupila kakva šteta po njegovo zdravlje. Od okrivljenog, oštećenog, svedoka ili drugog lica može se radi utvrđivanja činjenica u postupku uzeti uzorak glasa ili rukopisa radi upoređivanja. Ove radnje po naredbi javnog tužioca ili suda preduzima zdravstveni radnik.“⁵⁷⁸ Međutim „od strane stručnog lica forenzičke struke ili policijskog službenika koji obrađuje krivični predmet, uz pomoć tehničkih uređaja, može se i bez pisane naredbe nadležnog organa, od okrivljenog, oštećenog, svedoka ili drugog lica, a radi utvrđivanja činjenica u postupku, uzeti uzorak glasa ili rukopisa radi upoređivanja. Nakon izvršenih mera i radnji, dalje se postupa u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.“⁵⁷⁹

Grupa autora ukazuje da se „pod biološkim tragovima podrazumevaju tragovi ljudskog porekla (krv, delovi ljudskih tkiva, izlučevine, dlake sa različitih delova tela), kao i tragovi životinjskog i biljnog porekla. Klasičnim biološkim metodama veštačenja bioloških tragova može se ustanoviti, po pravilu, jedino grupna pripadnost, tj. vrsta

---

⁵⁷⁷Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 4

⁵⁷⁸ Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 141

⁵⁷⁹Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 5

ostavioca traga, dok se primenom forenzičko-genetičke analize (DNK veštačenja) može utvrditi identitet ostavioca traga.“⁵⁸⁰

3.4.6.4. Uzimanje uzoraka za forenzičko-genetičku analizu

Pod forenzičko-genetičkom analizom zakonodavac podrazumeva DNK analizu, tj. „analizu dezoksiribonukleinske kiseline, što se svodi na utvrđivanje specifične genetske šifre ili koda karakterističnog za sva živa bića.“⁵⁸¹ Grupa autora navodi da se „forenzičko-genetičkom analizom se istražuje sporni biološki materijal, tako što se iz ćelije ekstrahuje dezoksiribonukleinska kiselina kako bi se posebnim metodama ispitali određeni delovi njenog lanca s ciljem identifikovanja genetskog materijala pojedinca, koji je individualan i neponovljiv. Ova vrsta analize se najčešće naziva metod utvrđivanja DNK otiska, a u poslednje vreme se među forenzičkim genetičarima sve više sreće naziv DNK profilisanje.“⁵⁸²

Na osnovu čl. 142 Zakonika o krivičnom postupku moguće je razlikovati dve procesne situacije u kojima dolazi u obzir uzimanje uzoraka za forenzičko-genetičku analizu:

1. „Ako je potrebno radi otkrivanja učinioca krivičnog dela ili utvrđivanja drugih činjenica u postupku, javni tužilac ili sud može narediti uzimanje uzorka za forenzičko-genetičku analizu:
  - sa mesta krivičnog dela i drugog mesta na kome se nalaze tragovi krivičnog dela;
  - od okrivljenog i oštećenog, a pod uslovima predviđenim u članu 141. stav 2. ovog zakonika;
  - od drugih lica ako postoji jedna ili više karakteristika koja ih dovodi u vezu sa krivičnim delom.

⁵⁸⁰Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 474

⁵⁸¹Škulić, M. (2015). op. cit., str. 238

⁵⁸²Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 476

2. U odluci o izricanju krivične sankcije koja se sastoji u lišenju slobode, prvostepeni sud može po službenoj dužnosti odrediti da se uzorak za forenzičko-genetičku analizu uzme od:

- okrivljenog kome je za krivično delo učinjeno sa umišljajem izrečena kazna zatvora preko jedne godine;
- okrivljenog koji je oglašen krivim za umišljajno krivično delo protiv polne slobode;
- lica kome je izrečena mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja.⁵⁸³

Kada je reč o prvoj procesnoj situaciji, „materijalni uslov za primenu ove dokazne radnje je potreba da se otkrije učinilac ili utvrde druge činjenice u postupku (reč je o činjenicama koje čine predmet dokazivanja) dok formalni uslov predstavlja naredba javnog tužioca ili suda. S obzirom na to da zakonodavac govori o mogućnosti uzimanja uzoraka, može se zaključiti da je reč o *quaestio factio* o kojem odlučuje javni tužilac ili sud, rukovodeći se postojanjem nekog od taksativno navedenih razloga, čija priroda ukazuje na to da uzimanju uzoraka za forenzičko-genetičku analizu ima mesta po pravilu u predistražnom postupku i u istrazi.“⁵⁸⁴

Uzorke za forenzičko-genetičku analizu moguće je uzeti i od lica kojem je izrečena krivična sankcija koja se sastoji u lišenju slobode. Reč je o kazni zatvora, meri obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u psihijatrijskoj ustanovi, kao i zavodske vaspitne mere i kazna maloletničkog zatvora. O potrebi uzimanja uzoraka donosi odluku *ex offio* prvostepeni sud koji je izrekao krivičnu sankciju, u okviru prvostepene presude.⁵⁸⁵

„Uzimanje uzoraka za forenzičko-genetičku analizu lica preduzima stručno lice forenzičke struke radi otkrivanja učinioaca krivičnog dela ili utvrđivanja drugih činjenica u postupku, uz odgovarajuću naredbu nadležnog tužilaštva ili suda, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.“⁵⁸⁶

⁵⁸³Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 142

⁵⁸⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 477

⁵⁸⁵Ibid., str. 478

⁵⁸⁶Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 6

Vlada je, na osnovu čl. 10 st. 3 Zakona o nacionalnom DNK registru, 2021. godine donela Uredbu o načinu vođenja nacionalnog DNK registra i bližim uslovima za razmenu i prenošenje podataka kojom se uređuje način vođenja nacionalnog DNK registra. Članom 6 Uredbe predviđeno je da se „u bazu DNK profila, utvrđenih u krivičnim postupcima, dostavljenih iz drugih DNK laboratorija iz Republike Srbije, odnosno u zbirke koje je čine, unose: jedinstveni potpuni DNK profil iz nespornih i spornih bioloških uzoraka i jedinstveni nepotpuni (parcijalni) DNK profili iz nespornih i spornih bioloških uzoraka.“⁵⁸⁷

„Laboratorija koja je, po naredbi organa koji vodi postupak, izvršila analizu DNK, dužna je da, istovremeno sa dostavljanjem zapisnika o veštačenju organu postupka, dostavi Ministarstvu unutrašnjih poslova utvrđene DNK profile, kao i raspoložive identifikacione podatke, radi unosa u Registar. Ako je laboratorija izvršila analizu DNK spornih bioloških tragova, dužna je da, istovremeno sa dostavljanjem zapisnika o veštačenju organu postupka, dostavi Ministarstvu utvrđene jedinstvene DNK profile ili jedinstvene DNK profile koji se mogu izdvojiti iz mešanih DNK profila, radi unosa u Registar. Pored DNK profila laboratorija dostavlja i druge raspoložive podatke, od uticaja za vođenje Registra, a naročito jedinstvenu oznaku DNK profila, vrstu biološkog traga iz koga su DNK profili dobijeni, podatak sa kojih predmeta su izuzeti tragovi iz kojih su dobijeni dostavljeni DNK profili, kao i elektroferograme, kako bi se, po zahtevu forenzičke službe, potvrdila tačnost podataka. Ako prilikom pretrage Registra dođe do podudaranja sa nekim DNK profilom, forenzička služba može zahtevati i druge raspoložive podatke od laboratorije koja je utvrdila i dostavila DNK profil. Elektroferogrami u elektronskom obliku nisu predmet razmene i transfera podataka, već isključivo u štampanom obliku. Njihovi elektronski originali čuvaju se u lokalnim memorijama elektronske opreme pojedinih laboratorija.“⁵⁸⁸

---

⁵⁸⁷Uredba o načinu vođenja nacionalnog dnk registra i bližim uslovima za razmenu i prenošenje podataka ("Sl. glasnikrs", br. 104/2021)

⁵⁸⁸Uredba o načinu vođenja nacionalno gnk registra i bližim uslovima za razmenu i prenošenje podataka, op. cit., čl. 7

3.4.6.5. Kriminalističko-forenzička veštačenja i analize

Pravilnikom je u čl. 7 propisano da „policijski službenici prilikom kriminalističko-forenzičkog veštačenja i analize postupaju u cilju utvrđivanja objektivnog činjeničnog stanja i obezbeđivanja materijalnih dokaza za potrebe sudskog postupka. Kriminalističko-forenzička veštačenja pismenom naredbom nalaže organ postupka, u skladu sa zakonom. Nakon završenog kriminalističko-forenzičkog veštačenja, policijski službenik sačinjava zapisnik o veštačenju. Rezultat kriminalističko-forenzičke analize se prilaže u formi izveštaja, ukoliko je vršena samostalno, odnosno u formi nalaza, ukoliko predstavlja deo veštačenja. Kod složenijih kriminalističko-forenzičkih veštačenja, koje obavlja isključivo nadležna organizaciona jedinica za forenziku u sedištu Direkcije policije, rukovodilac ove jedinice ili lice koje on ovlasti, formiraće komisiju sastavljenu od najmanje dva člana, koji će ovo veštačenje izvršiti i gde jedan od članova komisije može biti i policijski službenik određene područne policijske uprave, u skladu sa svojim kompetencijama.“⁵⁸⁹

U ovaj vid veštačenja po pravilu ne spadaju posebni slučajevi veštačenja taksativno navedeni u Zakoniku o krivičnom postupku (veštačenje telesnih povreda, veštačenje leša i psihijatrijsko veštačenje) već se radi o kriminalističkim ekspertizama usko vezanim za kriminalističku tehniku u smislu trasologije, daktiloskopije, balistike, identifikacije prema spoljnim obeležjima i sl. Veštaci iz ovih oblasti su najčešće zaposleni u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Po Aleksiću i Škuliću „kriminalistička veštačenja su kreativna, jer ne čekaju uvek zahteve pravosudnih organa nego i samoinicijativno iskorišćavaju i razvijaju naučna dostignuća u raznim oblastima nauke i tehnike sa ciljem da ih prilagode i koriste za otkrivanje krivičnih dela i njihovih učinilaca. Na taj način ova veštačenja imaju sve širu primenu i veći značaj u krivičnom postupku, a posebno pre pokretanja krivičnog postupka (operativni karakter). Pored ovoga, kriminalistička veštačenja se vrše i u vezi sa zahtevima

---

⁵⁸⁹Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 7

koje sudovi upućuju odgovarajućim ustanovama radi utvrđivanja činjenica vezanih bilo za prethodni postupak, bilo za donošenje presude.⁵⁹⁰

Gotovo sve naučne oblasti daju doprinos borbi protiv kriminaliteta. „Matematičke nauke čine osnov antropometrijskih i daktiloskopskih veštačenja, kao i kod veštačenja vatrenog oružja. Geometrija je osnov svake metričke fotografije. Fotogrametrija i stereofotogrametrija kamere imaju široku primenu kod snimanja lica mesta, posebno kada su u pitanju saobraćajne nezgode, jer omogućavaju ne samo tačno fiksiranje lica mesta već i mehaničku izradu preciznih skica. Opšta geometrija i trigonometrija predstavljaju osnov za upoređivanje identiteta stopala, teksta pisanog pisaćom mašinom, pečata i dr. Kriptografija (šifrovan tajni tekst) se bazira na matematičkim metodama. Metode fizike primenjuju se kod gotovo svih veštačenja mehaničkih tragova (mikrotragova na zrnu i čaurama vatrenog oružja, tragovi raznih alata i oruđa). Primena optike posebno se zapaža pri veštačenju krivnih mrlja i drugih sekreta, zatim dokumenata, rukopisa i tekstova. Razvitak fizike obogatio je i metode kriminalističkih veštačenja tako da spektrografska metoda (infracrvena, fluorescentna i pomoću X zraka), i spektrofotometrijska metoda pružaju značajnu pomoć pri ispitivanju metalnih predmeta, boja i dokumenata. Hemijske metode dolaze do izražaja u primeni mikrohemije i fizikalno-hemijskih metoda u kriminalističkim veštačenjima (hromatografija i elektroforeza). Ove metode se primenjuju prilikom ispitivanja zemlje, stakla, baruta i tragova baruta, pepela, mastila, ispitivanja ruža za usne, zatim otrova (toksikologija). Biološke metode primenjuju se pri veštačenju krvnih mrlja, sperme, sline, kose i dlaka. Iako su daktiloskopska veštačenja izdvojena, ona takođe spadaju ovde jer veštačenje papilarnih linija, nokata i zuba baziraju na opštim biološkim saznanjima.⁵⁹¹

Treba spomenuti da stručna lica forenzičke struke mogu da preduzimaju i druge mere i radnje zasnovane na zakonu, u cilju otkrivanja i obezbeđenja tragova krivičnog dela i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u postupku, i to:

- 1) „postavljanje kriminalističko-tehničkih (forenzičkih) klopki;

⁵⁹⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 132

⁵⁹¹Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 132-133

- 2) uzimanje uzoraka NN leševa i lica koja ne mogu ili neće da daju podatke o sebi, radi njihove identifikacije;
- 3) uočavanje drugih materijalnih dokaza na ispitivanim uzorcima ili mestu izvršenja krivičnog dela i nastanka posledice krivičnog dela za potrebe drugih vrsta veštačenja;
- 4) izazivanje latentnih tragova svih vrsta na predmetima, objektima i sredstvima izvršenja krivičnih dela;
- 5) fotografisanje materijalnih dokaza, koji se, osim obrade - uviđaja na mestu događaja, uviđaja nad licem ili nad predmetom, koristi i kod antropometrijske identifikacije preko fotografije i upoređivanja otisaka delova tela, kao i preduzimanja drugih mera i radnji iz tač. 1)-4) ovog stava.

O svim preduzetim merama i radnjama iz stava 1. ovog člana sačinice se zapisnik ili službena beleška i obavestiti nadležni organ postupka, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.⁵⁹²

Na kraju, bitno je napomenuti da je Zakonom o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova uređen način obrade podataka koji se prikupljaju prilikom kriminalističko forenzičke registracije, uzimanja drugih uzoraka i kriminalističko forenzičkih veštačenja i analiza.

Članom 45 navedenog Zakona propisano je:

„Ministarstvo, u svrhu evidentiranja lica prema kojima je primenjeno ovlašćenje forenzičkog utvrđivanja identiteta ili mera i radnji forenzičke registracije, uzimanja drugih biometrijskih uzoraka, uzimanja uzoraka biološkog porekla, uzimanja uzoraka za forenzičko-genetičku analizu za potrebe krivičnog postupka, kao i radi vođenja Nacionalnog DNK registra, obrađuje sledeće podatke:

- 1) ime i prezime i JMBG lica za koje se vrši utvrđivanje identiteta ili forenzička registracija;
- 2) ime, rođeno prezime, prethodno lično ime ako je lice menjalo lično ime, pol, datum, mesto, opštinu i državu rođenja, JMBG, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i

---

⁵⁹²Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama, op. cit., čl. 8

adresu stana, odnosno boravište i adresu stana, poznavanje jezika, broj i vrstu lične ili putne isprave (za strance) - koje je lice dalo o sebi pre sprovođenja postupka utvrđivanja identiteta;

- 3) lično ime, rođeno prezime, prethodno lično ime ako je lice menjalo lično ime, datum, mesto, opštinu i državu rođenja, JMBG, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i adresu stana, odnosno boravište i adresu stana, broj i vrstu identifikacione isprave, broj lične ili putne isprave (za strance), roditelja lica - koji su utvrđeni nakon sprovedenog postupka utvrđivanja identiteta;
- 4) podatke o kriminalističkoj metodi i sredstvu kriminalističke forenzike i taktike, primeni medicinskih i drugih odgovarajućih postupaka koji su korišćeni u postupku utvrđivanja identiteta;
- 5) fotografije lica i delova tela;
- 6) lični opis;
- 7) otiske prstiju, dlanova i drugih delova tela;
- 8) JMBG, DNK profil i preostali deo biološkog uzorka;
- 9) biometrijske podatke o dužici oka;
- 10) uzorak glasa;
- 11) uzorak rukopisa.

Ministarstvo, u svrhu prikupljanja dokaza, obrađuje i druge forenzičke podatke koji se vode ručno ili automatski, a koji usled potrebnih informacija mogu ukazivati na određenu ličnost sa određenim podacima iz stava 1. ovog člana.

Podaci iz stava 1. ovog člana koji se odnose na lica prema kojima je primenjeno forenzičko utvrđivanje identiteta čuvaju se tri godine, osim kada je vršeno za potrebe forenzičke registracije.

Podaci iz stava 1. ovog člana koji se odnose na forenzičku registraciju za potrebe krivičnog postupka čuvaju se 60 godina.

Podaci iz stava 1. ovog člana koji se odnose na lica osuđena za seksualne delikte iz oblasti seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja dece čuvaju se trajno.

Podaci iz stava 1. ovog člana koji se odnose na uzimanje uzoraka biološkog porekla i uzoraka za forenzičko-genetičku analizu čuvaju se do apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja za krivično delo za koje je bilo potrebno njihovo uzimanje.

Za krivična dela koja usled svoje specifičnosti nemaju zastarelost ili na to upućuju međunarodni ugovori ili konvencije podaci se čuvaju trajno.⁵⁹³

3.4.7. Prepoznavanje

Prepoznavanje je dokazna radnja kojom se na zakonom predviđen način utvrđuje istovetnost lica ili predmeta. Razlikuje se prepoznavanje lica ili predmeta od strane okrivljenog, koje je regulisano čl. 90 Zakonika o krivičnom postupku, i prepoznavanje lica ili predmeta od strane svedoka koje je propisano čl. 100 ZKP koji upućuje da se u tom slučaju primenjuju odredbe čl. 90 ZKP, s tim da je kod prepoznavanja od strane svedoka neophodno da se isto vrši u prisustvu javnog tužioca. „Naš Zakonik o krivičnom postupku, za razliku od drugih, jedini ima i opis postupka prepoznavanja po kome se od okrivljenog, odnosno svedoka, prvo traži da opiše ili da navede znakove po kojima se razlikuju pa se tek posle pokazuju radi prepoznavanja lica ili predmeta i to zajedno sa drugim, njemu nepoznatim licima odnosno predmetima iste vrste.“⁵⁹⁴ Iako to nije izričito predviđeno, „okrivljeni bi pre prepoznavanja trebalo da bude poučen o pravima iz čl. 85 st. 2 Zakonika o krivičnom postupku, a naročito o pravu da ništa ne izjavi, i da uskrati odgovor na pojedina pitanja (čl. 68 st. 1 t. 2 ZKP).“⁵⁹⁵

Način prepoznavanja lica ili predmeta regulisan Zakonikom o krivičnom postupku je „praktično identičan u odnosu na obe vrste prepoznavanja, i on se svodi na izbornu prepoznavanje, čija je suština u tome da lice koje vrši prepoznavanje treba da napravi određeni izbor između više sličnih, odnosno istovrsnih objekata prepoznavanja.“⁵⁹⁶

⁵⁹³Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova, op. cit., čl. 45

⁵⁹⁴Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 205

⁵⁹⁵Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 367

⁵⁹⁶Škulić, M. (2015). op. cit., str. 208

Kada je reč o prepoznavanju lica, najčešće se radi o prepoznavanju osumnjičenog (okrivljenog). „Pre prepoznavanja potrebno je utvrditi sposobnost percepcije svedoka ili lica koje vrši prepoznavanje, a to znači voditi računa o individualnim razlikama vezanim za pol, uzrast, kulturu, profesiju i određeni tip zapažanja. Sposobnost percepcije moguće je proveriti jednostavnim eksperimentom u toku samog prethodnog razgovora. Dalje je potrebno utvrditi u kojim uslovima je zapazio okrivljenog, a zatim uzeti detaljan opis lica.“⁵⁹⁷ Nakon toga se prelazi na postupak prepoznavanja. „On se odvija tako što se svedoku ili okrivljenom, pokazuje lice zajedno sa drugim, njemu nepoznatim licima. Pri tome je od naročite važnosti da lica imaju slične osobine onima koje je svedok (okrivljeni) prethodno opisao.“⁵⁹⁸ Članom 90 st. 2 je propisano da će se „nakon toga od okrivljenog zatražiti da izjavi da li lice ili predmet može da prepozna sa sigurnošću ili sa određenim stepenom verovatnoće, i da, u slučaju potvrdnog odgovora, na prepoznato lice ili predmet ukaže.“⁵⁹⁹ U slučaju da lice ili predmet, u odnosu na koje treba da se vrši prepoznavanje, nisu dostupni, okrivljenom se može pokazati fotografija tog lica ili predmeta zajedno sa drugim fotografijama njemu nepoznatih lica ili predmeta čije su osnovne osobine slične onim koje je prethodno opisao.⁶⁰⁰

Prepoznavanje lica ili predmeta sa fotografija treba vršiti posebno oprezno, „jer se većinom radi ili o amaterskim fotografijama ili o fotografijama profesionalnih fotografa koje su retuširane. Prepoznavanje na sinjaletičkim fotografijama⁶⁰¹ je daleko uspešnije. Pogreške pri prepoznavanju na fotografijama potiču većinom zbog različitog osvetljenja, kao i zbog odsustva boja kod crnobelih fotografija odnosno kod favorizovanja jedne boje

---

⁵⁹⁷Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 205

⁵⁹⁸Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 368

⁵⁹⁹Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 90

⁶⁰⁰Ibid.

⁶⁰¹Karakteristike ove fotografije su da se snimanje vrši uvek pod jednakim uslovima (zatvoren prostor, veštačko svetlo i nepostojanje senki). Ovi snimci se ne smeju retuširati, a snimanje se vrši u razmeri obično 1:10. Ova razmera omogućuje, kad za to postoji potreba, da se utvrdi stvarna veličina svakog dela lica pri identifikaciji. Lice koje se snima postavlja se na posebnu konstruisanu stolicu udaljenu dva metra od objektiva. Ovako, lice se snima u tri poze: desni profil, lice sprema i levi poluprofil. Lica koja se snimaju moraju biti gologlava, a na trećem snimku (levi poluprofil) stavljaju šešir ili kapu, maramu i sl., ukoliko ih u svakodnevnom životu nose. Pvi snimci daju sve potrebne detalje i karakteristike profila lica, nosa, oblika uva i druge karakteristike koje su od značaja za identifikaciju.

kod kolor fotografija. Pri prepoznavanju pomoću fotografija potrebno je pokazati što više fotografija i čuvati se svake sugestije pri ovom prepoznavanju.⁶⁰²

Za razliku od okrivljenog, „svedok je dužan da učestvuje u prepoznavanju lica ili predmeta, a postupak utvrđivanja da li svedok prepoznaje određeno lice ili predmet, odnosno njihove osobine koje je opisao obavlja se u skladu sa čl. 90 ZKP. To, između ostalog, znači da se oštećenom kao svedoku prilikom prepoznavanja pokazuje okrivljeni sa još nekoliko lica čije su osnovne osobine slične onima kakve je opisao (visina, težina, izgled okrivljenog i drugo).“⁶⁰³ „Broj lica koja se predočavaju svedoku ne bi trebalo da bude manji od pet i veći od osam. Osobe koje se predočavaju moraju da budu međusobno relativno slične i to tako da njihova visina ne bi trebalo da se razlikuje više od 5 cm, težina za više od 10 kg, a životna dob za više od 5-8 godina. Među tim licima samo je jedna osoba osumnjičeni i on se ne sme naći na mestu koje bi ga po bilo čemu izdvajalo od ostalih lica koja se predočavaju.“⁶⁰⁴ Stav sudske prakse je da „kada se u grupi od pet lica za prepoznavanje nalaze tri lica (a ne samo jedno) koja su osumnjičena za delo, tada je takvo prepoznavanje suprotno odredbi čl. 100 st. 1 u vezi sa čl. 90 st. 1 ZKP.“⁶⁰⁵

Po Škuliću „izborno predočavanje koje je predviđeno u našem Zakoniku o krivičnom postupku, omogućava načelno viši stepen dokaznog kredibiliteta, nego tzv. pojedinačno prepoznavanje – kada se svedoku pokazuje samo jedno lice, ili samo jedan predmet u cilju da ga on prepozna, tj. da se izjasni da li je reč o okrivljenom (osumnjičenom), odnosno da li je u pitanju određeni predmet koji je njemu prethodno poznat.“⁶⁰⁶

Prepoznavanje lica od strane svedoka nosi u sebi dvostruki rizik. „Jedan se sastoji u opasnosti po samog svedoka koja može da proizađe od strane prepoznatog lica, dok se drugi ogleda u mogućnosti uticaja na svedoka da prepozna određeno lice. Da bi se otklonile ove opasnosti predviđeno je da se u predistražnom postupku i istrazi prepoznavanje obavlja tako da lice koje je predmet prepoznavanja ne može da vidi svedoka, niti svedok može da

⁶⁰²Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 207

⁶⁰³Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 389

⁶⁰⁴Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 206

⁶⁰⁵Presuda Vrhovnog kasacionog suda, posl. br. KZZ 294/19 od 28.03.2019. godine

⁶⁰⁶Škulić, M. (2015). op. cit., str. 208

vidi to lice pre nego što pristupi prepoznavanju.⁶⁰⁷ Usled toga, stav sudske prakse je da „prepoznavanje nije izvršeno na zakonit način kada je pre prepoznavanja svedoku pokazan okrivljeni na fotografijama, a zatim ga je svedok video u prostorijama policije, u prisustvu radnika policije, nakon čega je izvršeno prepoznavanje.“⁶⁰⁸ Takođe, sud je stava „da je reč o nezakonitom prepoznavanju i kada je svedok oštećena stajala u holu gde je inspektor sišao sa okrivljenim i malo se prošetao da bi mogla da ga vidi sa svih strana. Pri tome, svedok oštećena prilikom prepoznavanja nije bila sto odsto sigurna da je okrivljeni lice koje je izvršilo predmetno krivično delo.“⁶⁰⁹

Prepoznavanje stvari je dvojako. „Razlikuju se predmeti koji mogu služiti kao dokaz i predmeti koji su u vezi sa krivičnom delom. I ovo prepoznavanje ima više faza: opširni opis stvari sa naznačavanjem karakteristika, samo prepoznavanje stvari između drugih istovrsnih stvari koje sa konkretnim slučajem nemaju veze, utvrđivanje razlika po kojima je stvar prepoznata, fiksiranje toka prepoznavanja i zapisnik. Pri prepoznavanju vozila potrebno je voditi računa o tome da je prepoznavanje stvari viđenih u pokretu teže, kao i da je prepoznavanje brojeva skopčano sa ispuštanjem dva ista broja ili zamenom sličnih brojeva kao što su 0, 6 i 9, i tako dalje.“⁶¹⁰

Prepoznati neku stvar znači na nesumnjiv način utvrditi ona obeležja po kojima se ta stvar razlikuje od drugih stvari iste vrste. „Prirodno je što se predočavanje stvari vrši najčešće u otkrivanju, istraživanju i razjašnjavanju imovinskih krivičnih dela. Kada ih svedoci (vlasnici-oštećeni) prepoznaju, dobijaju se indicije materijalnih posledica krivičnog dela, prisutnosti na licu mesta, učestvovanja u delu, poseda stvari prisvojenih krivičnim delom ili sredstva izvršenja, sve prema određenoj situaciji. Obično se do objekta prepoznavanja dolazi potragom, pretresanjem i uviđajem. U praksi se nailazi na sve moguće stvari, od dugmeta otrgnutog sa košulje, parčeta štofa do ambalaže i radio aparata.“⁶¹¹

Prilikom pronalaženja stvari kod osumnjičenog, postupajući organ, najčešće ovlašćeno službeno lice policije, će pregledati spornu stvar i u posebnom zapisniku

⁶⁰⁷Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 389

⁶⁰⁸Presuda Okružnog suda u Beogradu posl. br. KŽ 3503/06 od 27.12.2006. godine

⁶⁰⁹Presuda Apelacionog suda u Beogradu posl. br. KŽ1 992/17 od 16.11.2017. godine

⁶¹⁰Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 206

⁶¹¹Vodinelić, V. (1996). op. cit., str. 234-235

(zapisnik o uviđaju stvari ili potvrda o privremeno oduzetim predmetima) opisaće njene karakteristike i individualnosti koje je utvrdio. Najčešće je pronalaženju stvari prethodilo ispitivanje oštećenog. „Tada, u momentu uviđaja, već raspolaže prvim iskazom svedoka, zbog čega će uporediti sadržaj iskaza sa karakteristikama stvari koju proučava. Ne treba posebno spominjati da se prilikom prvog saslušanja insistira na što detaljnijem opisu nestale ili sporne stvari, da se postavljaju opšta, kratka i jasna pitanja (devet glavnih pitanja kriminalistike), da zapisnik mora verno da sačuva baš one izraze kojim se poslužio svedok jer samo takav zapisnik može da posluži kao osnov za proveru prepoznavanja.“⁶¹² Posle toga se prelazi na samu radnju prepoznavanja. „Korisno je da se od svedoka zatraži da još jednom neposredno pre prepoznavanja opiše stvar da bi se proverila vernost i sigurnost njegovog sećanja. Osobenost je ove vrste prepoznavanja u tome da je neki put potrebno proveriti akt identifikacije pomoću drugih dokaza, a naročito veštačenjem. U ovu svrhu služe razne kriminalističko – tehničke ekspertize.“⁶¹³

Neophodno je napomenuti da „u slučaju da je prepoznavanje izvršeno, potrebno je detaljno utvrditi na osnovu čega je ono izvršeno. Rezultat prepoznavanja neophodno je fiksirati u zapisniku kao i sve okolnosti pod kojima je ova radnja izvršena.“⁶¹⁴

3.4.8. Saslušanje osumnjičenog (okrivljenog)

Pravo policije, kao organa predistražnog postupka, da sasluša osumnjičenog predviđeno je članom 289 Zakonika o krivičnom postupku. Naime, „kada policija prikuplja obaveštenja od lica za koje postoje osnovi sumnje da je učinilac krivičnog dela ili prema tom licu preduzima radnje u predistažnom postupku predviđene Zakonikom o krivičnom postupku, može ga pozivati samo u svojstvu osumnjičenog.“⁶¹⁵ „To znači da isto lice ne može u isto vreme da bude i „građanin“, kada bi se od njega prikupljala obaveštenja, i osumnjičeni, ukoliko se u pogledu njega, odnosno krivičnog dela za koje se oceni da

---

⁶¹² Ibid, str. 235

⁶¹³ Ibid.

⁶¹⁴ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). op. cit., str. 206

⁶¹⁵ Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 289

postoje osnovi sumnje da ga je učinilo, vrše određene radnje u predistražnom postupku.⁶¹⁶ Pod osnovima sumnje podrazumeva se postojanje skupa činjenica koje posredno ukazuju na to da je učinjeno krivično delo ili da je određeno lice učinilac krivičnog dela (čl. 2 st. 1 t. 17 ZKP). „U tom smislu, kada prikuplja obaveštenja od lica za koje postoje činjenice koje posredno ukazuju na to da je reč o učiniocu krivičnog dela, policija je dužna da ga pozove u svojsvu osumnjičenog. Na isti način policija mora postupati i kad je reč o licu prema kom preuzima radnje u predistražnom postupku predviđene ZKP.“⁶¹⁷ Dakle, „ako je konkretno lice već postalo osumnjičeni zbog postojanja osnova sumnje da je učinilo krivično delo, on se od strane policije mora u svakoj situaciji i tretirati kao osumnjičeni, što znači da je u pogledu tog lica jedini način verbalne komunikacije sa njim u predistražnom postupku sveden na njegovo saslušanje, a nema mogućnosti da se sa njim vodi informativni razgovor.“⁶¹⁸

Grupa autora ukazuje da „policija ne bi smela da kalkuliše i poziva lice u odnosu na koje postoje osnovi sumnje da je izvršilo krivično delo u svojstvu građanina. U takvoj situaciji, licu se mora predočiti njegov status i time mu se na vreme predočiti njegov dalji procesni položaj. Ovim se osumnjičenom licu omogućava da na vreme uzme branioca i isplanira kako svoju odbranu, tako i dalje procesne korake. Na pravo da uzme branioca, osumnjičeno lice će se upozoriti već u samom pozivu.“⁶¹⁹

Treba razlikovati saslušanje osumnjičenog iz čl. 289 ZKP, koje preuzima policija, od dokazne radnje saslušanja okrivljenog iz čl. 85 ZKP. Naime, „policija prikuplja obaveštenja o određenom događaju čim postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, da bi se ispitalo da li ima dovoljno osnovane sumnje da bi se javni tužilac mogao opredeliti za pokretanje postupka za određeno krivično delo, protiv određenog okrivljenog, ili da bi došao do zaključka da pokretanju postupka nema mesta.“⁶²⁰ Da bi zapisnik o saslušanju osumnjičenog imao dokaznu snagu u krivičnom postupku neophodno je se saslušanje vodi u skladu sa zakonom. „O saslušanju osumnjičenog policija će bez odlaganja obavestiti javnog tužioca, koji može sam obaviti

⁶¹⁶Škulić, M. (2015). op. cit., str. 311

⁶¹⁷Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 820

⁶¹⁸Škulić, M. (2015). op. cit., str. 311

⁶¹⁹Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 820

⁶²⁰Vasiljević, T., Grubač, M. (2005). Komentar Zakonika o krivičnom postupku, Justinijan, Beograd, str. 401

saslušanje, prisustvovati saslušanju ili saslušanje poveriti policiji. Ako osumnjičeni pristane da da iskaz, organ koji obavlja saslušanje će postupati u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku o saslušanju okrivljenog, pod uslovom da su pristanak osumnjičenog da bude saslušan i njegov iskaz tokom saslušanja dati u prisustvu branioca.⁶²¹ „Iskaz osumnjičenog koji je dat u skladu sa čl. 289 st. 4 ZKP predstavlja zakonit dokaz na kojem se može zasnivati sudska odluka. Posebno je pitanje dokazne vrednosti ovog dokaza i istu će sud ocenjivati u svakom konkretnom slučaju imajući u vidu i sve druge dokaze.“⁶²²

Neophodno je imati u vidu da „neka pravila za saslušanje okrivljenog, poput prava da se izričito odrekne branioca, kod ovakve vrste saslušanja, po prirodi stvari neće biti primenjiva. Reč je u suštini o obimu prava na delotvornu pravnu pomoć koja mora biti obezbeđena prilikom policijskog saslušanja osumnjičenog.“⁶²³ Zapisnik o saslušanju osumnjičenog u policiji bez prisustva branioca nezakonit je dokaz bez obzira o kom se krivičnom delu radi i bez obzira da li je za predmetno delo propisana obavezna odbrana.

„Pobijanim rešenjem Osnovnog suda u Kruševcu, iz spisa predmeta 3K-289/17, izdvojeni su zapisnici o saslušanju osumnjičenih V.M. i M.Đ. sačinjenih u Policijskoj stanici u Varvarinu, broj KU...Protiv ovog rešenja žalbu je izjavio Osnovni javni tužilac u Kruševcu...Žalba nije osnovana.

Osnovni javni tužilac, mada u uvodnom delu žalbe navodi da prvostepeno rešenje pobija zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, iz sadržine žalbe proizilazi da rešenje pobija zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a s tim u vezi i zbog povrede krivičnog zakona, te ukazuje, pored ostalog, da prilikom saslušanja osumnjičenih u Policijskoj stanici u Varvarinu, a naročito prema osumnjičenom V.M. nije povređena ni jedna od izričito propisanih "zabrana", pri čemu je saslušanje ovog osumnjičenog obavljeno nakon što su mu predočena prava iz odredaba čl. 68 ZKP, pored ostalog, i da njegovom saslušanju može prisustvovati branilac, uz ukazivanje i da se osumnjičeni "ne pozivaju niti na bilo koji način nagoveštavaju prisutnima, javnom tužiocu ili ovlašćenim službenim licima da svoju odbranu neće izneti bez prisustva branioca".

⁶²¹Zakonik o krivičnom postupku, op, cit., čl. 289

⁶²²Odgovor dat na sednici predstavnika krivičnih odeljenja apelacionih sudova i VKS, 28. 09. 2018. godine

⁶²³Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str 822

Po oceni ovog suda, a suprotno žalbenim navodima javnog tužioca, pravilno je prvostepeni sud, u smislu odredbe čl. 358 st. 1 ZKP, a u vezi sa čl. 237 st. 1 i 3 ZKP, izdvojio zapisnike o saslušanju osumnjičenih V.M. i M.Đ. sačinjenih u Policijskoj stanici u Varvarinu (Policijska uprava u Kruševcu), oba sa poslovnom oznakom Ku...

Naime, odredbom čl. 289 st. 4 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), propisano je da, ako osumnjičeni pristane da da iskaz, organ koji obavlja saslušanje će postupiti u skladu sa odredbama ovog zakonika o saslušanju okrivljenog pod uslovom da su pristanak osumnjičenog da bude saslušan i njegov iskaz tokom saslušanja dati u prisustvu branioca, u kom slučaju se zapisnik o saslušanju neće izdvojiti iz spisa i može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.

U konkretnom slučaju, zapisnici o saslušanju osumnjičenih... sačinjeni su suprotno napred navedenoj zakonskoj odredbi, budući da je, uvidom u navedene zapisnike, nesporno utvrđeno da su osumnjičeni V.M. i M.Đ. u Policijskoj stanici u Varvarinu, dana 03.02.2019. godine, saslušani bez prisustva branioca, pa je shodno tome, pravilno prvostepeni sud izdvojio iz spisa, u predmetu 3K-289/17, zapisnike o njihovom saslušanju od napred navedenog datuma, oba sa poslovnom oznakom KU... pravilno pri tome nalazeći da su ovi dokazi pribavljeni u suprotnosti sa Zakonikom o krivičnom postupku, te se shodno tome sudska odluka ne može na njima zasnivati, u smislu odredbe čl. 16 st. 1 ZKP.

Imajući u vidu napred navedeno, neosnovani su žalbeni navodi javnog tužioca kojima se osporava zaključak prvostepenog suda ukazivanjem da u konkretnom slučaju nisu bili ispunjeni zakonski uslovi da se navedeni zapisnici o saslušanju osumnjičenih izdvoje iz spisa, odnosno da se radi o zakonitim dokazima.⁶²⁴

Na značaj ovog prava ukazuje Evropski sud za ljudska prava: „Korišćenje na suđenju samoinkriminišućih iskaza datih u policijskom pritvoru bez prisustva branioca obavezuje domaći sud da, uprkos potvrdi spornih iskaza na suđenju, preduzme mere radi popravljanja štete prouzrokovane ukupnoj pravičnosti postupka, a propust da se to učini ima za posledicu povredu čl. 6 st. 1 i čl. 6 st. 3 t. c Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.“⁶²⁵

⁶²⁴Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu posl. br. Kž2 688/2019 od 23.10.2019. godine

⁶²⁵ESLJP, *Mehmet Zeki Celebi protiv Turske*, 27582/07, 28.01.2020.god.

Članom 86 ZKP predviđena su pravila o saslušanju okrivljenog, koja se primenjuju i prilikom saslušanja osumnjičenog na osnovu čl. 289 ZKP. Naime, „okrivljeni se saslušava usmeno, sa pristojnošću i uz puno poštovanje njegove ličnosti. Okrivljeni ima pravo da se pri saslušanju koristi svojim beleškama. Prilikom saslušanja okrivljenom će se omogućiti da se u neometanom izlaganju izjasni o svim okolnostima koje ga terete i da iznese sve činjenice koje mu služe za odbranu. Kad okrivljeni završi svoj iskaz, a potrebno je da se iskaz upotpuni ili razjasni, postaviće mu se pitanja koja moraju biti jasna, određena i razumljiva, ne smeju sadržati obmanu, niti se zasnivati na pretpostavci da je priznao nešto što nije priznao i ne smeju predstavljati navođenje na odgovor.“⁶²⁶

U zapisnik o saslušanju se beleži bitna sadržina izjave osumnjičenog, a pod određenim uslovima moguće je doslovno uneti postavljeno pitanje i dat odgovor. „Do postavljanja pitanja može doći ako je potrebno da se iskaz okrivljenog upotpuni ili razjasni. Upotpunjavanje iskaza okrivljenog vrši se pomoću dopunskih i podsećajućih pitanja, a razjašnjenje određenih protivrečnosti ili nejasnoća u iskazu obavlja se pomoću precizirajućih i dopunskih pitanja. Pitanja koja se postavljaju okrivljenom moraju da budu jasna, određena i razumljiva, što znači da bi ih trebalo prilagoditi njegovim saznavnim mogućnostima.“⁶²⁷

Iz navedenog se može zaključiti da je prilikom saslušanja osumnjičenog zabranjeno postavljanje sugestivnih i kaptioznih pitanja, kao i korišćenje varki i obmana. „Sugestija u praktičnom smislu znači psihički uticaj na opažanje i volju drugog lica, usled čega očevidac može da promeni svoj iskaz u smislu onoga što je video na mestu izvršenja krivičnog dela. Reč je o sasvim drugačijem opažanju realnih događaja od strane osumnjičenog (okrivljenog) pod uticajem sugestije, čime je ostvaren uticaj na psihičke procese pomenutog lica.“⁶²⁸

Vodinelić ukazuje da je „zajedničko svim sugestivnim pitanjima da se ona odnose na činjenicu koju tek treba da razjasniti, ali je formulacija i naglasak (ton) prikazuje kao nespornu. Opasnost sugestije je u tome da ispitanik krivotvori svoje sećanje, preuzimajući

⁶²⁶Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 86

⁶²⁷Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 360

⁶²⁸Sokolović, R. (2006). Policija i krivični postupak: suprotstavljanje organizovanom kriminalu, Zavod za udžbenike, Beograd, str. 245-246

kao prividno svoje, tuđe stanovište.”⁶²⁹ Nadalje, Sokolović navodi da „sadržinski, mehanizam sugestije nije razložen, iako je izvesno da njome iskaz lica - određenom vrstom pitanja, može biti usmeravan u željenom pravcu. Sugestija može biti sadržana u formulaciji pitanja, načinu postavljanja istih, a nekada i u ličnosti samog ispitivača, intonaciji njegovog glasa, mimici i drugim okolnostima koje prate ispitivanje. U toku ispitivanja postoje i tzv. nadovezujuća pitanja koja se postavljaju u situaciji kada je osumnjičeni već jednom popustio pod sugestijom i pogrešno odgovorio, pa se nadovezujućim pitanjima navodi na produbljanje iskrivljene slike svoga sećanja. Opasnost od zloupotrebe ove vrste leži u tome što nevin čovek može biti proglašen Okrivim – u značajnoj meri i pod uticajem sugestivnih i kaptioznih pitanja, što je suprotno suštinskom principu prezumpcije nevinosti.”⁶³⁰

Vodinić je stava da „saslušanje treba tako da se razvija kako bi lice dalo iskaz samo o stvarnom doživljaju, a ne da mu se pruži prilika da proizvoljno popunjava praznine u sećanju. Do toga naročito ne sme da dovede sam način postavljanja pitanja. Nepravilno je kada ispitivač izlaže bilo kakvu okolnost, dugo i podrobno formulišući svoje shvatanje slučaja, a zatim pita lice da li je tako bilo ili nije. Kada u pitanjima ima sve više detalja, ograničava se područje o kome se daje iskaz. Sa svakim pitanjem pobuđuju se, sugeriraju u licu predstave i sećanja, te je odgovor reakcija na ovu pobudu (sugestiju). Svako pitanje je sugestivno u izvesnom smislu. Sugestivna pitanja mogu usmeriti iskaz u pogrešnom pravcu. Iz sugestivnog pitanja jasno proizilazi stav onog koji ispituje, vidi se kakav on odgovor želi. To su podstrekavajuće pitanja, koja teže saglasnom odgovoru.”⁶³¹

U odnosu na drugu vrstu zabranjenih pitanja, kaptioznih (kaptativnih) pitanja, uslovno rečeno lukavih, klopka-pitanja, „polazi se od toga da je okrivljeni već nešto priznao, tako da polazeći od te pretpostavke izostavljeno je jedno pitanje i biva mu postavljeno naredno pitanje. Primer ovakvog pitanja je: „*Gde si ostavio novac koji ste oteli iz poštanskog kombija vas dvojica?*” - uprkos tome što osumnjičeni prethodno nije ni izjavio da je sa saučesnikom opljačkao predmetni novac. Kaptiozna, lukava, prevarna pitanja spadaju u nejasna, konfuzna pitanja, sračunato postavljena da osumnjičenog navedu

⁶²⁹Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 215

⁶³⁰Sokolović, R. (2006). op. cit., str. 246

⁶³¹Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 212

na davanje odgovora kojim potvrđuje postojanje njegove uloge u konstelaciji određenih činjenica. Polazi se od toga da je jedna činjenica već priznata – uprkos poricanju, pa se osumnjičeni pita o nečemu što bi trebalo potvrdi ili ne potvrdi.“⁶³²

Takođe, bitno je napomenuti da „kada osumnjičeni poriče izvršenje dela postavlja mu se pitanje o posledicama i propratnim okolnostima krivične radnje, o čemu, prirodno, može dati podatak samo ako je izvršilac. To su lukava pitanja, na oko bezazlena, naivna, dok se stvarno u njima krije zamka. Ako se osumnjičeni zaleti, izbrblja, odgovoriće istinu, jer ima konkretno sećanje. Ovo je pre rata kod nas bio omiljeni način ispitivanja u žandarmeriji i policiji.“⁶³³

Članom 9 Zakonika o krivičnom postupku predviđeno je da je „zabranjena i kažnjiva svaka primena mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, sile, pretnje, prinude, obmane, medicinskih zahvata i drugih sredstava kojima se utiče na slobodu volje ili iznuđuje priznanje ili kakva druga izjava ili radnja od okrivljenog ili drugog učesnika u postupku.“⁶³⁴ Grupa autora ističe da „iako je navedenim članom predviđena načelna zabrana korišćenja obmane s ciljem dobijanja priznanja ili druge izjave okrivljenog, zakonodavac je posebno naglasio da pitanja koja se postavljaju okrivljenom ne smeju sadržati obmanu.“⁶³⁵

Sokolović ističe da je „korišćenje varki ili obmana neizbežan pratilac svih faza krivičnog postupka, naročito u pogledu dolaženja do priznanja osumnjičenog lica. To može biti učinjeno predočavanjem neke činjenice osumnjičenom, čime njegova dalja odbrana može biti učinjena necelishodnom i bespredmetnom. Obmana može biti zloupotrebljena i u cilju dobijanja priznanja, dovođenjem lica u stanje emocionalne rastrojenosti, kada ono u pokoravanju tuđoj volji vidi spas za svoju procesnu beznadežnost.“⁶³⁶

Stav sudske prakse je da „*zapisnik o saslušanju osumnjičenog predstavlja dokaz koji je pribavljen protivno čl. 16 stav 1 ZKP, jer je priznanje dato usled obmane. Osumnjičeni je priznao izvršenje krivičnog dela, jer su mu u policiji predočeni dokazi koji ga navodno povezuju sa izvršenjem. Ovo postupanje je potvrđeno iskazom inspektora AA*

⁶³²Sokolović, R. (2006). op. cit., str. 246

⁶³³Vodinić, V. (1996). op. cit., str. 214

⁶³⁴Zakonik o krivičnom postupku, op. cit., čl. 9

⁶³⁵Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 360

⁶³⁶Sokolović, R. (2006). op. cit., str. 247

*koji je, saslušan kao svedok, objasnio da je predočavanje dokaza osumnjičenima, kojima policija ne raspolaže, legitimno i dozvoljeno, te da ne isključuje mogućnost da je tako postupio i prilikom saslušanja osumnjičenog.*⁶³⁷

U pogledu varki i obmana bitno je napomenuti da ne postoje dozvoljene i nedozvoljene jer su one skupno i pojedinačno, uvek i svuda nedopuštene, imajući u vidu da direktno izigravaju poverenje i slobodu prevarenog. Gledišta da kršenje navednih zabrana ne umanjuje dokaznu vrednost odgovora, pod uslovom da je istinit, se ne mogu ceniti kao prihvatljiva, posebno kada se radi o odgovoru koji je dobijen obmanom, što je logična posledica čl. 9 i čl. 85 st. 5 ZKP. „Ista procesna posledica bi morala da se odnosi i na odgovore do kojih se došlo pomoću sugestivnih i kaptopoznih pitanja, budući da se njima utiče na slobodu volje okrivljenog, zbunjivanjem. Jednostavno rečeno, odgovori koji su dobijeni upotrebom nekog od nedopuštenih načina morali bi da budu izdvojeni iz iskaza okrivljenog kao nezakoniti.”⁶³⁸

Takođe, obećanje osumnjičenom da će biti blaže kažnjen, ili da neće ići u pritvor, u slučaju davanja priznanja ili poželjnog iskaza, predstavlja zloupotrebu poverenja. „Ovlašćeno službeno lice – policajac, koji se služi tim sredstvima, nije dostojno da bude pripadnik MUP Republike Srbije ili BIA i izlaže sebe disciplinskom ili krivičnom progonu, shodno inkriminaciji iz čl. 136 i 137 KZ.”⁶³⁹

Na kraju, bitno je istaći da je „objektivna istina princip krivičnog postupka, ali ne vlada neograničeno i suvereno nego stupa u kompromis sa ostalim principima, doživljavajući iznimke i odstupanja. Saslušanje okrivljenog (osumnjičenog) treba u prvom redu da služi njegovoj odbrani, a ne razotkrivanju krivca, kako se to u praksi često mislilo. Iako je iskaz okrivljenog dokazno sredstvo i kao takvo može dovesti do razotkrivanja krivca, ZKP ne dopušta da se okrivljenom lukavstvom izmami odgovor, koji on ne bi dobrovoljno dao. Kaptopozna pitanja mogu dovesti do utvrđivanja istine, ali nisu dopuštena, jer takva sredstva nisu dostojna pravosuđa.”⁶⁴⁰

⁶³⁷Rešenje Apelacionog suda u Nišu posl. br. KŽ2 279/17 od 24.05.2017. godine

⁶³⁸Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). op. cit., str. 360

⁶³⁹Sokolović, R. (2006). op. cit., str. 248

⁶⁴⁰Vodinelić, V. (1996). op. cit., str. 215

4. POLICIJSKA OVLAŠĆENJA U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU

U okviru ovog poglavlja učiniće se uporednopravna analiza policijskih ovlašćenja u zakonika Republike Srbije, Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Cilj je učiniti kraću opservaciju zakonskog tretmana tri države u regionu Zapadnog Balkana povodom nekih značajnih pitanja u ovoj oblasti, kao što su vrste policijskih ovlašćenja, uslovi i načini primene pojedinih policijskih ovlašćenja i dr.

4.1. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Srbije

Policijska ovlašćenja u Republici Srbiji uređena su u sedmom poglavlju Zakona o policiji.

Članom 64 uređeno je da „u obavljanju policijskih poslova policijski službenici u statusu ovlašćenih službenih lica primenjuju policijska ovlašćenja utvrđena ovim i drugim zakonom. Policijska ovlašćenja jesu:

- 1) upozorenje i naređenje;
- 2) provera i utvrđivanje identiteta lica i identifikacija predmeta;
- 3) pozivanje;
- 4) dovođenje;
- 5) zadržavanje lica i privremeno ograničenje slobode kretanja;
- 6) prikupljanje obaveštenja;
- 7) privremeno oduzimanje predmeta;
- 8) pregled prostora, objekata, dokumentacije i kontraiverzioni pregled;
- 9) zaustavljanje i pregledanje lica, predmeta i saobraćajnih sredstava;
- 10) obezbeđenje i pregled mesta događaja;
- 11) upotreba tuđeg saobraćajnog sredstva i sredstva veze;
- 12) utvrđivanje prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci;

- 13) vršenje bezbednosnih provera;
- 14) prijem nađenih stvari;
- 15) upotreba sredstava prinude;
- 16) druga ovlašćenja predviđena zakonom.“

Članom 65 je uređeno da je „pre primene policijskog ovlašćenja policijski službenik dužan da se uveri da su ispunjeni svi zakonski uslovi za primenu ovlašćenja i odgovoran je za tu procenu. Policijski službenik primenjuje policijska ovlašćenja po sopstvenoj inicijativi, po naređenju nadređenog službenika, po nalogu javnog tužioca ili drugog nadležnog organa izdatom u skladu sa drugim posebnim zakonom“.

Policijski službenik „u primeni policijskih ovlašćenja postupa nepristrasno, pružajući svakome jednaku zakonsku zaštitu i postupajući bez diskriminacije lica po bilo kojem osnovu. U primeni policijskih ovlašćenja policijski službenik postupa humano i poštuje dostojanstvo, ugled i čast svakog lica i druga ljudska i manjinska prava i slobode građana dajući prednost pravima ugroženog u odnosu na ista prava lica koje ta prava ugrožava i vodeći računa o pravima trećih lica“ (član 67).

Primena policijskog ovlašćenja „mora biti srazmerna potrebi zbog koje se preduzima“ (član 68).

U narednom delu, analiziraće se uslovi i način primene pojedinih policijskih ovlašćenja.

Uslovi za primenu upozorenja i naređenja uređeni su članovima 72 i 73 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik upozoriće lice koje svojim ponašanjem, delovanjem ili propuštanjem određene radnje može da dovede u opasnost svoju bezbednost ili bezbednost drugog lica ili bezbednost imovine, da naruši javni red ili da ugrozi bezbednost saobraćaja na putevima ili kad se osnovano očekuje da bi to lice moglo da učini ili da izazove drugo lice da učini krivično delo ili prekršaj“. Takođe, „naređenje se može primeniti samo u odnosu na ponašanja, odnosno delatnosti i činjenja od kojih neposredno zavisi uspešno izvršavanje policijskih zadataka. Naređenja se primenjuju radi: 1) otklanjanja opasnosti za život i ličnu bezbednost ljudi; 2) otklanjanja opasnosti za imovinu; 3) sprečavanja izvršavanja krivičnih dela i prekršaja, hvatanja njihovih učinilaca i pronalaženja i obezbeđenja tragova tih dela koji mogu poslužiti kao dokaz; 4) održavanja

javnog reda ili uspostavljanja narušenog javnog reda; 5) bezbednosti saobraćaja na putevima; 6) zaprečavanja pristupa ili zadržavanja na prostoru ili objektu gde to nije dozvoljeno; 7) sprečavanja i otklanjanja posledica u slučaju opšte opasnosti prouzrokovane elementarnim nepogodama, epidemijama ili drugih oblika ugrožavanja opšte bezbednosti; 8) sprečavanja ugrožavanja bezbednosti ljudi i imovine u drugim slučajevima utvrđenim zakonom.

Upozorenja i naređenja „daju se usmeno, pisano ili na drugi pogodan način, svetlosnim i zvučnim signalima, rukom i slično, s tim da njihovo značenje bude jasno izraženo“ (član 74).

Uslovi za proveru identiteta lica i identifikaciju predmeta uređeni su članovima 75 – 78 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „provera identiteta lica primeniće se prema licu: 1) koje treba uhapsiti, dovesti, zadržati ili uputiti nadležnom državnom organu; 2) od kojeg preti opasnost koja zahteva policijsko postupanje; 3) nad kojim se obavlja pregled ili pretresanje ili se preduzimaju druge zakonom propisane mere i radnje; 4) koje se zatekne u tuđem stanu, objektu i drugim prostorijama ili u prevoznom sredstvu koje se pregleda i pretresa, ako je provera identiteta potrebna; 5) koje neovlašćeno prikuplja podatke o licu, objektu ili prostoru koje se bezbednosno štiti; 6) koje se zatekne na prostoru ili u objektu u kojem je privremeno ograničena sloboda kretanja, ako je provera identiteta potrebna; 7) koje prijavljuje izvršenje krivičnog dela ili prekršaja ili učinioce tih dela, odnosno pruža obaveštenja od interesa za rad policije; 8) koje svojim ponašanjem izaziva sumnju da je učinilac krivičnog dela ili prekršaja ili da ga namerava učiniti ili po svom fizičkom izgledu liči na lice za kojim se traga; 9) koje se zatekne na mestu izvršenja krivičnog dela ili prekršaja; 10) koje se nalazi na mestu na kojem je iz bezbednosnih razloga neophodno utvrditi identitet svih lica ili pretežnog broja lica; 11) za koje postoji opravdani zahtev službenih lica organa državne uprave, pravnih ili fizičkih lica. Opravdanim zahtevom smatra se zahtev iz kojeg je vidljivo da su službenim licima takvi podaci neophodni za zakonito postupanje ili da je fizičkim licima povređeno neko pravo. Policijski službenik dužan je da upozna lice sa razlogom provere njegovog identiteta“.

Provera identiteta lica „vrši se uvidom u ličnu kartu ili drugu javnu ispravu sa fotografijom ili elektronski, kada je lična karta nosilac i stvarnog i elektronskog identiteta.

Izuzetno od ovog, provera identiteta može biti izvršena na osnovu izjave lica čiji je identitet proveren. Provera identiteta može se izvršiti i bez znanja lica, ako postoje osnovi sumnje da je to lice učinilac krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti“.

Utvrđivanje identiteta lica „vrši se prema licu koje kod sebe nema propisanu ispravu ili se sumnja u verodostojnost takve isprave, ako se na drugi način ne može proveriti njegov identitet, ili na osnovu posebnog zahteva nadležnog organa. Identitet se utvrđuje korišćenjem podataka iz forenzičkih evidencija, primenom metoda i upotrebom sredstava kriminalističke taktike i forenzike, medicinskim ili drugim odgovarajućim veštačenjima. U cilju utvrđivanja identiteta lica policija je ovlašćena da javno objavi fotorobot, crtež, snimak ili opis lica. Kad identitet nije moguće utvrditi na drugi način, policija je ovlašćena da objavi fotografiju lica koje o sebi ne može dati podatke, odnosno fotografiju nepoznatog leša“.

Identifikacija predmeta „primenjuje se kada je u postupku potrebno da se utvrde i provere obeležja i svojstva predmeta, kao i odnos između lica ili događaja i predmeta“.

Uslovi i način pozivanja na razgovor uređeni su članovima 79-81 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „lice za koje se osnovano pretpostavlja da raspolaže obaveštenjima neophodnim za obavljanje policijskih poslova može biti pozvano na razgovor. U pozivu se mora navesti naziv, mesto i adresa organizacione jedinice Direkcije policije, razlog pozivanja, mesto i vreme razgovora, kao i upozorenje da lice može biti dovedeno ako se ne odazove pozivu, a ukoliko se radi o osumnjičenom i da ima pravo na branioca. O izvršenom dostavljanju sastavlja se potvrda – dostavnica“.

Lice koje se nalazi u stanu „može se pozivati u vremenu od 6 do 22 časa. Izuzetno, ako je to u interesu za postupak ili po nalogu nadležnog organa, policijski službenik može da pozove lice od kojeg se traži obaveštenje i van ovog vremena“.

Policijski službenik ovlašćen je, izuzetno, „da lice pozove usmeno ili odgovarajućim telekomunikacionim sredstvom, pri čemu je dužan da saopšti razlog pozivanja, a uz saglasnost lica može i da preveze lice do službenih prostorija“.

Dovođenje je uređeno članovima 82-85 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „lice može biti dovedeno na osnovu pisane naredbe nadležnog pravosudnog organa, odnosno naloga po zaključku o privođenju donetog u upravnom postupku. Lice može biti

dovedeno u vreme od 6 do 22 časa. Izuzetno, kad je dovođenje neophodno radi preduzimanja policijskih poslova koji ne trpe odlaganje, ako je to u interesu za postupak ili po nalogu nadležnog organa, lice se može dovesti i van ovog vremena. Dovođenje može biti preduzeto najranije šest časova pre određenog roka za dovođenje, ako se mora izvršiti na području policijske uprave na kojem je lice zatečeno. Kad se dovođenje mora izvršiti van područja policijske uprave na kojem je lice zatečeno, dovođenje može trajati najduže 24 časa.

Bez pisanog naloga „policijski službenik može dovesti lice: 1) čiji identitet treba utvrditi; 2) za kojim se traga; 3) koje treba zadržati u skladu sa zakonom; 4) koje se nije odazvalo pozivu samo ako je u pozivu upozoreno da će biti dovedeno; 5) koje je zatečeno u izvršenju krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, a radi saslušanja u svojstvu osumnjičenog u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku; 6) ako je drugim zakonom propisano dovođenje ili privođenje“.

Policijski službenik dužan je da, „pre dovođenja na jeziku koji razume, upozna lice koje dovodi o razlozima dovođenja, pravu na obaveštavanje porodice ili drugih lica, kao i o pravu na branioca“.

Zadržavanje lica i privremeno ograničenje slobode kretanja uređeno je članovima 86 – 90 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik će zadržati lice u slučaju kada je to drugim zakonom propisano. Donošenje rešenja o zadržavanju i postupanje po žalbi na doneto rešenje vrši se u skladu sa zakonom na osnovu kojeg je zadržavanje određeno. Zadržavanje se prekida kad prestanu razlozi zbog kojih je određeno, odnosno odlukom nadležnog suda“.

O zadržavanju, „lice mora biti na svom maternjem jeziku ili jeziku koji razume obavešteno da je zadržano i o razlozima za zadržavanje i poučeno da nije obavezno ništa da izjavi, da ima pravo na odgovarajuću pravnu pomoć branioca koga slobodno izabere i da će se na njegov zahtev o zadržavanju obavestiti njegovi najbliži“.

Policijski službenik može, u skladu sa zakonom, „privremeno, a najduže do osam časova od donošenja odluke, ograničiti slobodu kretanja licu na određenom prostoru ili u objektu, a radi: 1) sprečavanja izvršenja krivičnih dela ili prekršaja; 2) pronalaženja i hapšenja učinilaca krivičnih dela ili prekršaja; 3) pronalaženja i hapšenja lica za kojima se

traga; 4) pronalaženja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom i prekršajnom postupku. Privremeno ograničenje slobode kretanja ne može trajati duže od ostvarenja cilja radi kojeg je ovlašćenje primenjeno. Za ograničenje slobode kretanja duže od osam časova potrebno je odobrenje nadležnog suda“.

Prikupljanje obaveštenja uređeno je članom 91 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik može prikupljati obaveštenja, podatke i informacije od lica, u cilju sprečavanja, otkrivanja i rasvetljavanja krivičnih dela ili prekršaja i njihovih učinilaca ili za obavljanje drugih policijskih poslova u skladu sa zakonom“.

Privremeno oduzimanje predmeta uređeno je članovima 92 – 94 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik privremeno će oduzeti predmet: 1) ako okolnosti slučaja ukazuju da je određeni predmet namenjen za izvršenje krivičnog dela ili prekršaja, potiče ili je nastao kao posledica izvršenja krivičnog dela ili prekršaja; 2) ako je oduzimanje predmeta neophodno za zaštitu opšte bezbednosti; 3) koji lice kome je oduzeta ili ograničena sloboda ima kod sebe i može da ga upotrebi za samopovređivanje, napad ili bekstvo; 4) ako je to određeno drugim zakonom. O privremenom oduzimanju predmeta policijski službenik dužan je da izda potvrdu“.

Kad zbog „svojstva privremeno oduzetih predmeta čuvanje u prostorijama Policije nije moguće ili je povezano sa značajnim teškoćama, privremeno oduzeti predmeti mogu se smestiti ili obezbediti na odgovarajući način, do donošenja odluke nadležnog organa“.

Privremeno oduzeta „neeksplozirana ubojna sredstva, minsko eksplozivna sredstva, improvizovane eksplozivne naprave, kao i druga sredstva opasna po život i zdravlje ljudi, nakon kriminalističko forenzičke obrade i veštačenja, bez odlaganja se, uz pomoć nadležnih organa, na za to predviđenim mestima uništavaju“.

Privremeno oduzeti predmeti „mogu se prodati ako za dalje postupanje nije nadležan sud ili drugi organ uprave kad: 1) predmetima preti opasnost od propadanja ili značajan gubitak vrednosti; 2) je čuvanje i održavanje predmeta povezano sa nesrazmerno visokim troškovima ili teškoćama“.

Pregled objekata, sredstava, prostora i dokumentacije i kontradiverzioni pregled uređen je članovima 95 i 96 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik ovlašćen je da uđe i izvrši pregled objekata, sredstava, prostora i dokumentacije

radi: 1) sprečavanja izvršenja krivičnog dela; 2) hapšenja učinioca krivičnog dela; 3) postupanja po dojavu o prisutnosti eksplozivne naprave ili otklanjanja druge neposredne i ozbiljne opasnosti za ljude ili imovinu“.

Ako je potrebno „obezbediti zaštitu bezbednosti ljudi i imovine, posebno obučeni policijski službenik može vršiti redovni ili vanredni kontradiverzioni pregled prostorija, objekata, sredstava, naprava i drugih predmeta. Kontradiverzioni pregled obuhvata pregled ili otkrivanje eksplozivnih sredstava ili naprava, kao i hemijsko-biološko-radiološko-nuklearni i drugi pregled. Posebno obučeni policijski službenici ovlašćeni su da izvrše i preventivni kontradiverzioni pregled“.

Zaustavljanje i pregledanje lica, predmeta i saobraćajnih sredstava uređeno je u članu 97 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik ovlašćen je da zaustavi i izvrši pregled lica, predmeta koje lice nosi sa sobom i saobraćajnog sredstva:

1) kada lice treba dovesti; 2) kada je to neophodno radi pronalaska predmeta podobnih za napad ili samopovređivanje; 3) kada preduzima mere traganja za licima i predmetima; 4) kada preduzima druge mere i radnje u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku. Pregledom lica smatra se uvid u sadržaj odeće i obuće. Pregledom saobraćajnog sredstva smatra se pregled svih otvorenih i zatvorenih prostora saobraćajnog sredstva i predmeta koji se prevoze. Pregled predmeta koje lice nosi sa sobom obuhvata pregled predmeta koji su kod lica ili u njegovoj neposrednoj blizini ili predmeta lica po čijem se nalogu u njegovoj pratnji oni prevoze“.

Provera zastave, gonjenje, zaustavljanje, zadržavanje i sprovođenje plovila uređena je članom 98 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „u obavljanju policijskih poslova na rekama i unutrašnjim vodama policijski službenik može, u skladu sa posebnim propisima, da: 1) proveri zastavu plovila; 2) zaustavi plovilo; 3) pregleda isprave plovila i lica na plovilu; 4) pregleda plovilo; 5) goni plovilo; 6) zadrži plovilo; 7) sprovede plovilo nadležnom organu“.

Obezbeđenje i pregled mesta događaja uređeno je članom 99 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „kad policijski službenik sazna za izvršenje krivičnog dela, prekršaja ili drugog događaja povodom kojeg je potrebno neposrednim opažanjem utvrditi ili razjasniti činjenice, ovlašćen je da obezbedi mesto događaja do dolaska službenog lica

odgovarajućeg organa, izvrši uviđaj ili rekonstrukciju događaja, primenom kriminalističko taktičkih i forenzičkih metoda i sredstava. Izuzetno, policijski službenik može da izvrši pregled mesta događaja radi zaštite od uništenja predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, zadržavanja lica i otkrivanja učinioca, pomoći oštećenom, kao i prikupljanju obaveštenja u vezi sa krivičnim delom, prekršajem ili događajem, vodeći računa da ne naruši mesto događaja. Policijski službenik ovlašćen je do okončanja pregleda, a najduže šest časova, da zadrži lice za koje proceni da može da pruži obaveštenja važna za razjašnjavanje događaja ili za preduzimanje spasilačkih aktivnosti, ako je verovatno da se obaveštenja ne bi mogla kasnije prikupiti ili se ne bi moglo obezbediti prisustvo lica koje može preduzeti spasilačke aktivnosti“.

Upotreba tuđeg saobraćajnog sredstva i sredstva veze uređeno je članom 100 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik može da se posluži saobraćajnim sredstvom i sredstvom veze pravnog ili fizičkog lica, ako na drugi način ne može da izvrši prevoz, odnosno uspostavi vezu neophodnu radi hvatanja učinioca krivičnog dela koji se neposredno goni ili radi prevoženja u najbližu zdravstvenu ustanovu povređenog lica koje je žrtva krivičnog dela, saobraćajne nezgode, elementarne nepogode ili drugog nesrećnog slučaja“.

Utvrđivanje prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci uređeno je članom 101 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „radi utvrđivanja prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci u organizmu, policijski službenik može lice za koje sumnja da je učinilac krivičnog dela, prekršaja ili učesnik nekog događaja (u daljem tekstu: učinilac dela) da podvrgne ispitivanju pomoću odgovarajućih sredstava (alkometar, droga test i dr.). Učinilac dela koji nakon izvršenog ispitivanja pomoću odgovarajućih sredstava (alkometar, droga test i dr.) osporava dobijene rezultate, može zahtevati da se izvrši analiza krvi, odnosno krvi i urina ili drugih telesnih materija, u odgovarajućoj ustanovi, o sopstvenom trošku“.

Vršenje bezbednosnih provera uređeno je članom 102 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „bezbednosna provera predstavlja skup mera i radnji kojima se utvrđuje postojanje ili nepostojanje bezbednosne smetnje. Bezbednosna smetnja je činjenica koja onemogućava prijem u radni odnos i rad u Ministarstvu, prijem na stručno obrazovanje,

osposobljavanje i usavršavanje za potrebe Policije, odnosno drugo pravo kada je propisano posebnim zakonom. Ako drugim propisom nije drugačije određeno, policijski službenik ima pravo da vrši bezbednosne provere: 1) kandidata za prijem u radni odnos u Ministarstvo; 2) kandidata za osnovnu policijsku obuku i obuku vatrogasno-spasilačkih jedinica; 3) kandidata za upis studenata na visokoškolsku ustanovu za potrebe policijskog obrazovanja; 4) za zaposlene u Ministarstvu; 5) za prijem u radni odnos u drugim državnim organima, u skladu sa propisima koji uređuju tu oblast, i na zahtev tog organa; 6) kandidata za obavljanje poslova detektivske delatnosti ili službenika obezbeđenja; 7) kandidata za držanje i nošenje oružja; 8) lica kojima se odobrava pristup određenim objektima, odnosno mestima pod posebnom bezbednosnom zaštitom; 8a) lica koja stanuju, rade ili borave po drugom osnovu u neposrednom okruženju lica koja se bezbednosno štite; 9) u drugim slučajevima utvrđenim posebnim zakonom“.

Prijem nađenih stvari uređen je članom 103 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „policijski službenik dužan je da od nalazača primi nađenu stvar koja može ugroziti bezbednost građana, novac i dragocenosti odnosno opasnu stvar i o tome sačini zapisnik, a nalazaču izda potvrdu o prijemu stvari. Policija je dužna da preduzme sve potrebne mere za očuvanje stvari i pronalaženje lica koje je stvar izgubilo. Na postupak sa stvarima primenjuju se odredbe ovog zakona o privremeno oduzetim predmetima, a bliži način postupanja pri prijemu nađenih stvari propisuje ministar“.

Ovlašćenje Policije da odredi boravak u Prihvatištu za strance uređeno je članom 104 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „strancu kome nije dozvoljen ulaz u zemlju ili kome je izrečena mera bezbednosti proterivanja, zaštitna mera udaljenja iz zemlje ili mera otkaza boravka i zabrana povratka u zemlju, a kojeg nije moguće odmah udaljiti, može se, u skladu sa zakonom kojim se uređuju poslovi u vezi sa strancima, odrediti boravak pod nadzorom Policije, u objektu određenom za te namene za vreme koje je neophodno za njegovo udaljenje iz zemlje. Za vreme trajanja boravka policijski službenici dužni su da prema strancu postupaju uz strogo pridržavanje etičkih principa u vršenju policijskih poslova“.

Sredstva prinude i njihova upotreba uređeni su članom 105 Zakona o policiji. Prema ovim odredbama, „sredstva prinude u smislu ovog zakona jesu: 1) fizička snaga; 2)

raspršivač sa nadražujućim sredstvom; 3) elektromagnetna sredstva; 4) službena palica; 5) sredstva za vezivanje; 6) specijalna vozila; 7) službeni psi; 8) službeni konji; 9) sredstva za zaprečavanje; 10) uređaji za izbacivanje mlazeva vode; 11) hemijska sredstva; 12) posebne vrste oružja i sredstava; 13) vatreno oružje. Policijski službenik sredstva prinude upotrebiće samo ako se na drugi način ne može izvršiti zadatak i to suzdržano i srazmerno opasnosti koja pretil zakonom zaštićenom dobru i vrednosti, odnosno težini dela koje se sprečava ili suzbija. Policijski službenik uvek će upotrebiti najblaže sredstvo prinude kojim se može postići zakoniti cilj, srazmerno razlogu upotrebe i na način kojim se službeni zadatak izvršava bez nepotrebnih štetnih posledica“.

4.2. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Hrvatske

Policijska ovlašćenja u Republici Hrvatskoj uređena su zakonskim tekstom *lex specialis* karaktera, pod nazivom - Zakon o policijskim poslovima i ovlastima⁶⁴¹.

Članom 13 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima uređeno je da u policijska ovlašćenja spada: „1. prikupljanje, procjena, pohrana, obrada i korištenje podataka, 2. provjera i utvrđivanje identiteta osoba i predmeta, 3. prikupljanje obavijesti od građana, 4. pozivanje, 5. dovođenje i privođenje, 6. traganje za osobama i predmetima, 7. privremeno ograničenje slobode kretanja, 8. davanje upozorenja i naredbi građanima, 9. uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i telekomunikacijskog uređaja, 10. privremeno oduzimanje, čuvanje i prodaja predmeta, 11. zaprimanje prijava, podnošenje kaznenih prijava i izvješća, 12. osiguranje mjesta događaja, 13. provjera uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta, 14. poligrafsko ispitivanje, 15. pregled dokumentacije, 16. ulazak i pregled objekata i prostora, 17. ulazak u tuđi dom, 18. pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava, 19. javno raspisivanje nagrade, 20. snimanje na javnim mjestima, 21. prikrivene policijske radnje, 22. uporaba sredstava prisile, 23. zaštita žrtava kaznenih djela i drugih osoba, 24. provjera zastave, progon, zaustavljanje, uzapćenje i sprovođenje plovnog objekta“.

Istim članom je uređeno da „policijsku ovlast primjenjuje policijski službenik“.

⁶⁴¹Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN, br. 76/09, 92/14, 70/19)

Članom 14 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima uređeno je da „policijski službenik primjenjuje policijsku ovlast u skladu s Ustavom i zakonom. Policijski službenik je dužan poštivati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. Posebno obzirno policijski službenik postupa prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom i prema žrtvi kaznenog djela i prekršaja“.

Slično Zakonu o policiji Republike Srbije, i Zakon o policijskim poslovima i ovlastima Republike Hrvatske uređuje pojedinačna policijska ovlašćenja. U narednom tekstu biće učinjen kraći osvrt na najznačajnije odredbe u ovoj oblasti.

Prikupljanje, procena, čuvanje, obrada i korišćenje podataka uređeno je članovima 23–30 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policija prikuplja podatke pod uvjetima i na način propisan zakonom o: 1. osobi od koje prijeti opasnost, 2. osobi kojoj prijeti opasnost, 3. nestaloj osobi, 4. osobi za koju postoje osnove sumnje da priprema ili je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, 5. nezakonito pribavljenoj imovinskoj koristi, 6. objektu, postrojenju ili pojavi od koje ili kojoj prijeti opasnost. U prikupljanju, obradi, pohrani i korištenju podataka policija posebno vodi računa o zaštiti osobnih i drugih podataka, o njihovoj tajnosti i povjerljivosti“.

Provera i utvrđivanje identiteta osoba i predmeta uređeno je članovima 30 - 35 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik provjerava identitet osobe: 1. koju treba uhititi, dovesti, zadržati ili uputiti nadležnim tijelima državne vlasti, 2. od koje prijeti opasnost za druge osobe ili imovinu, 3. nad kojom se obavlja pregled, očevid ili pretraga ili se poduzimaju druge zakonom propisane radnje, 4. koja se zatekne u tuđem domu, objektu i drugim prostorima ili u prijevoznom sredstvu u kojem se obavlja pregled, očevid ili pretraga, ako je provjera identiteta potrebna, 5. koja se zatekne u prostoru ili u objektu na kojem je privremeno ograničena sloboda kretanja, ako je provjera identiteta potrebna, 6. koja prijavljuje počinjenje kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja ili počinitelje tih djela, odnosno daje obavijesti o tim djelima, 7. za koju postoje osnove sumnje da je počinitelj kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja ili da je osoba za kojom se traga, 8. koja se

zatekne na mjestu počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, 9. za koju je iz sigurnosnih razloga nužno utvrditi identitet, 10. koja bez opravdanog razloga prikuplja podatke o šticienoj osobi, objektu ili prostoru u kojem se šticiena osoba nalazi, 11. na zahtjev službenih osoba tijela državne uprave te pravne ili fizičke osobe“.

Utvrđivanje identiteta preduzima se prema osobi: „1. koja ne posjeduje ličnu ispravu ili se sumnja u vjerodostojnost te isprave, 2. koja je sumnjiva da je sudjelovala u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti“.

Prikupljanje obavještenja od građana uređeno je članovima 36 - 39 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, policijski službenik može prikupljati obavijesti od osobe za koju je vjerojatno da ima saznanja o okolnostima u svezi s tim kaznenim djelom ili prekršajem. Policijski službenik može prikupljati obavijesti od građana u službenim prostorima, na radnom mjestu građanina, drugom pogodnom mjestu, a uz prethodni pristanak osobe i u njezinu domu“.

Pozivanje je uređeno članovima 40 - 42 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, na razgovor radi prikupljanja obavijesti može se pozvati osobu za koju je vjerojatno da raspolaže s obavijestima korisnim za obavljanje policijskog posla. U pozivu se mora naznačiti naziv, mjesto i adresa ustrojstvene jedinice Ministarstva, razlog, mjesto i vrijeme pozivanja“.

Dovođenje i privođenje uređeno je članovima 43 - 47 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik dovodi osobu na temelju pisane zapovijedi nadređenog ili naloga nadležnog tijela izdanog na osnovu zakona. Osoba se dovodi u vremenu od 06.00 do 22.00 sata. Kad je dovođenje nužno radi poduzimanja policijskih poslova koji ne trpe odgodu, osoba se može dovesti i izvan ovog vremena“.

Policijski službenik „bez pisane zapovijedi ili naloga privodi: 1. uhićenika, 2. osobu za koju treba utvrditi identitet, 3. osobu za kojom je raspisana potraga, 4. osobu iz članka 40. stavka 3. ovog Zakona, 5. u drugim slučajevima predviđenim zakonom“.

Traganje za osobama i predmetima uređeno je članovima 48 - 50 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policija sprovodi traganje za osobama i predmetima. Traganje se provodi raspisivanjem potrage i objave“.

Privremeno ograničenje slobode kretanja uređeno je članovima 51 i 52 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „u zakonom propisanom slučaju može se privremeno ograničiti pristup ili kretanje u određenom prostoru ili objektu ili zadržati osobe radi: 1. sprječavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, 2. pronalaženja i hvatanja počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja za koji je propisana kazna zatvora, 3. pronalaženja i hvatanja osoba za kojima se traga, 4. pronalaženja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj za koji je propisana kazna zatvora, 5. osiguranja šticećenih osoba, objekata ili prostora“.

Davanje upozorenja i naredbi građanima uređeno je članovima 53 - 55 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik upozorava osobu za koju je vjerojatno da bi: 1. svojim ponašanjem mogla dovesti u opasnost osobu ili imovinu, ugroziti sigurnost prometa, narušiti javni red i mir ili ometati nadzor državne granice, 2. mogla počinuti, potaknuti ili izazvati drugu osobu da počinu kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj“.

Policijski službenik „izdaje naredbu građaninu radi: 1. otklanjanja opasnosti za život, 2. otklanjanja opasnosti za imovinu, 3. sprječavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja, hvatanja počinitelja tog kaznenog djela i prekršaja, te pronalaženja i osiguranja tragova koji mogu poslužiti kao dokaz, 4. održavanja ili uspostavljanja narušenog javnog reda i mira, 5. sigurnosti cestovnog prometa, 6. neometanog nadzora državne granice, 7. sprječavanja pristupa šticećenj osobi, šticećenom objektu ili šticećenom prostoru, te pristupa i zadržavanja na prostoru ili objektu gdje to nije dopušteno, 8. sprječavanja nastupanja i otklanjanja posljedica opće opasnosti, 9. u drugim slučajevima propisanim zakonom“.

Uporaba tuđeg prevoznog sredstva i telekomunikacijskog uređaja uređena je članovima 56 i 57 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama,

„policijski službenik može i bez pristanka osobe, uporabiti prijevozno sredstvo kojim se osoba služi, radi: 1. prijevoza osobe kojoj je ugrožen život, 2. sprječavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili progona počinitelja takvog kaznenog djela, kada drukčije ne može provesti tu radnju“.

Policijski službenik „može i bez pristanka osobe, uporabiti telekomunikacijski uređaj kojim se osoba služi, radi: 1. obavještavanja o opasnosti za život i imovinu, 2. tijekom progona počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, 3. obavještavanja o vjerojatnosti počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti“.

Privremeno oduzimanje, čuvanje i prodaja predmeta uređena je članovima 58 - 61 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik izdaje potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta. Policijski službenik privremeno oduzima predmet i kad je: 1. vjerojatno da je predmet namijenjen počinjenju kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, 2. to potrebno radi zaštite opće sigurnosti, 3. predmet moguće uporabiti za samoozljeđivanje, napad, bijeg, te skrivanje ili uništenje tragova kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, 4. to određeno posebnim propisom“.

Kad čuvanje privremeno oduzetih predmeta u prostorijama policije „nije moguće ili je povezano sa značajnim poteškoćama, takvi predmeti mogu se čuvati u drugom prostoru, do odluke nadležnog tijela, osim ako drukčije nije određeno drugim zakonom. Policija će prodati privremeno oduzete predmete ako je to određeno zakonom. Prije toga će se, ako se predmet ima uporabiti kao dokaz, provjeriti jesu li poduzete nužne dokazne radnje“.

Zaprimanje prijava, podnošenje krivičnih prijava i izvještaja uređeno je članovima 62 - 65 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik je dužan zaprimiti prijavu o kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti. Kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, policija prikuplja podatke o tom kaznenom djelu i prekršaju, počinitelju, sudionicima, tragovima, dokazima i drugim okolnostima korisnim za otkrivanje i razjašnjenje tog kaznenog djela ili prekršaja. Ako drukčije nije propisano zakonom, kad policija prikupi obavijesti i podatke o kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj

dužnosti, sastavlja kaznenu prijavu i dostavlja ju bez odgađanja nadležnom državnom odvjetniku“.

Policija sastavlja izvještaje „kad je to propisano zakonom i čim sazna za nove okolnosti važne za postupanje. Policija bez odgađanja dostavlja izvješće državnom odvjetniku ili drugom nadležnom tijelu“.

Osiguranje mesta događaja uređeno je članovima 66 i 67 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „kad policijski službenik sazna za počinjenje kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, prekršaja ili drugog događaja povodom kojega je potrebno pregledati mjesto događaja ili obaviti očevid, osigurat će mjesto događaja“.

Provera uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta uređeno je članom 68 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „radi sprječavanja opasnosti, nasilja, sprječavanja i otkrivanja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, policijski službenik može od davatelja telekomunikacijskih usluga zatražiti provjeru istovjetnosti, trajanja i učestalosti kontakta određenih telekomunikacijskih adresa“.

Poligrafsko ispitivanje uređeno je članovima 69 i 70 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik je ovlašten provesti poligrafsko ispitivanje nakon što osobu upozna: 1. s radom poligrafa, 2. s pravom da se ne podvrgne ispitivanju, 3. da rezultat ispitivanja ne može biti uporabljen kao dokaz u postupku“. Poligrafsko ispitivanje „može se provesti samo nakon što osoba daje pisanu suglasnost“.

Poligrafskom ispitivanju „ne smije se podvrgnuti: 1. osoba koja je pod utjecajem alkohola, opojnih droga ili drugih psihoaktivnih tvari, 2. osoba koja ima ozbiljna srčana oboljenja, 3. osoba u stresnom stanju, 4. osoba koja uzima lijekove za smirenje, 5. osoba koja pokazuje vidljive znakove duševne bolesti ili poremećenosti, 6. osoba koja osjeća intenzivnu fizičku bol, 7. trudnica i roditelja, 8. dijete“.

Pregled dokumentacije je uređeno članovima 70 i 71 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „kad provodi kriminalističko istraživanje policijski službenik može pregledati poslovnu dokumentaciju fizičkih i pravnih lica“.

Ulazak i pregled objekata i prostora uređeno je članom 73 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik je ovlašten ući i pregledati objekte i prostore državnih tijela i pravnih osoba, te druge poslovne prostore radi: 1. pružanja pomoći, 2. otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega, 3. pronalaženja počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, kojeg neposredno progoni, 4. postupanja po dojavi o prisutnosti eksplozivne naprave ili druge opasnosti ili vjerojatnosti počinjenja teškog kaznenog djela, 5. osiguranja šticećenih osoba, objekata i prostora“.

Ulazak u tuđi dom uređeno je članom 74 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik može ući i obaviti dokazne radnje u tuđem domu pod uvjetima i na način propisan posebnim zakonom. Policijski službenik može bez pisanog naloga ući i obaviti pregled tuđeg doma i s njim povezanih prostora ako: 1. to držatelj stana ili stanar traži, 2. je to prijeko potrebno zbog poziva u pomoć, 3. je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega, 4. radi izvršenja naloga o dovođenju“.

Pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava uređeno je članovima 75 - 77 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik može obaviti pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava kad: 1. treba spriječiti bijeg počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, 2. je potrebno otkriti tragove kaznenog djela ili druge dokaze, 3. je to potrebno radi zaštite opće sigurnosti“.

Javno raspisivanje nagrade uređeno je članom 78 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policija je ovlaštena javno raspisati nagradu za danu obavijest radi: 1. otkrivanja i uhićenja osobe koja je počinila teško kazneno djelo ili kazneno djelo koje je posebno uznemirilo javnost, 2. pronalaženja nestale osobe, 3. drugih opravdanih slučajeva“.

Snimanje na javnim mestima uređeno je članom 79 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „radi sprječavanja kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja, policija može snimati javna mjesta audio – video uređajima“.

Prikrivene policijske radnje uređene su članom 80 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik može tijekom kriminalističkog istraživanja uporabiti prikrivene policijske radnje, ako je očigledno da se drugim radnjama neće postići cilj policijskog posla. Prikrivene policijske radnje su: 1. motrenje, 2. pratnja, 3. klopka. Zapovijed za poduzimanje, sadržaj i trajanje prikrivene policijske radnje, izdaje glavni tužilac ili osoba koju on ovlasti“.

Upotreba sredstava prisile uređeno je članovima 81-98 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „sredstva prisile u smislu ovog Zakona su: 1. tjelesna snaga, 2. raspršivač s nadražujućom tvari, 3. palica, 4. sredstva za vezivanje, 5. uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila, 6. službeni pas, 7. službeni konj, 8. posebna motorna vozila, 9. kemijska sredstva, 10. vatreno oružje, 11. uređaj za izbacivanje vode, 12. eksplozivna sredstva, 13. posebna oružja“.

Zaštita žrtava krivičnih dela i drugih osoba uređena je članom 99 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, dok za to postoje opravdani razlozi policija će na prikladan način zaštititi žrtvu i drugu osobu koja je dala ili može dati podatke važne za kazneni postupak ili njima blisku osobu, ako njima ili njihovim bliskim osobama, prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u svezi s kaznenim postupkom“.

Provera zastave, progon, zaustavljanje, oduzimanje i sprovođenje plovnog objekta uređeno je članovima 100 i 101 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „u obavljanju policijskih poslova na moru i unutarnjim plovnim putovima policijski službenik je ovlašten: 1. provjeriti zastavu plovnog objekta, 2. zaustaviti plovni objekt, 3. obaviti pregled isprava plovnog objekta i osoba na njemu, 4. izvršiti pregled plovnog objekta, 5. progoniti plovni objekt, 6. oduzeti plovni objekt, 7. sprovesti plovni objekt nadležnom tijelu“.

Radnje preduzete iz sigurnosnih razloga uređene su članom 102 Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Prema ovim odredbama, „kad je to neophodno iz sigurnosnih razloga (zaštita osoba, okupljanja i dr.), policija poduzima odgovarajuće radnje primjenom policijskih ovlasti iz ovog Zakona“.

4.3. Policijska ovlašćenja u zakonodavstvu Republike Crne Gore

Policijska ovlašćenja u Republici Crnoj Gori uređena su u četvrtom poglavlju Zakona o unutrašnjim poslovima.⁶⁴²

Prema članu 41 „policijska ovlašćenja, mere i radnje su: 1) obrada podataka o ličnosti i drugih podataka; 2) utvrđivanje identiteta lica i istovetnosti predmeta; 3) pozivanje; 4) dovođenje; 5) privremeno ograničenje slobode kretanja; 6) davanje upozorenja; 7) izdavanje naređenja; 8) upotreba tuđeg saobraćajnog sredstva ili sredstva veze; 9) utvrđivanje prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci u organizmu; 10) privremeno oduzimanje, čuvanje i uništenje predmeta; 11) traganje za licima i predmetima; 12) zaustavljanje i pregled lica, predmeta i prevoznih sredstava; 13) javno obećanje nagrade; 14) snimanje na javnom mestu; 15) upotreba sredstava prinude; 16) sprovođenje posebnih policijskih radnji; 17) sprovođenje pripremnih radnji za primenu mera tajnog nadzora; 18) poligrafsko testiranje; 19) protivdiverzioni pregled; 20) obezbeđenje i pregled mesta događaja; 21) preduzimanje mera za otklanjanje neposredne opasnosti; 22) druga ovlašćenja propisana zakonom“.

Članom 42 uređeno je da „policijska ovlašćenja u vršenju policijskih poslova primenjuju policijski službenici“.

Policijska ovlašćenja „mogu se primeniti samo ako su ispunjeni zakonom propisani uslovi za njihovu primjenu. Policijski službenik primenjuje policijska ovlašćenja po: 1) sopstvenoj proceni ispunjenosti zakonom propisanih uslova za primenu; 2) naređenju neposrednog rukovodioca, odnosno nadređenog policijskog službenika, u skladu sa zakonom; ili 3) naredbi suda ili državnog tužioca, u skladu sa posebnim zakonom“ (član 43).

Slično Zakonu o policiji Republike Srbije, i Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Crne Gore uređuje pojedinačna policijska ovlašćenja. U narednom tekstu biće učinjen kraći osvrt na najznačajnije odredbe u ovoj oblasti.

---

⁶⁴²Zakon o unutrašnjim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 070/21 i 123/21)

Obrada ličnih i drugih podataka uređena je članovima 60 - 69 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „u vršenju poslova iz svoje nadležnosti Policija može da obrađuje lične i druge podatke, u mjeri koja je neophodna za vršenje policijskih poslova i primjenu policijskih ovlašćenja. Obrada ličnih podataka predstavlja obradu u smislu zakona kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti. Policija, u skladu sa zakonom, obrađuje podatke o: 1) licu od koga prijeti opasnost; 2) licu kome prijeti opasnost; 3) nestalom licu; 4) licu za koje postoje osnovi sumnje da priprema ili je učinilo krivično djelo ili prekršaj; 5) licu za kojim se traga, kao i licu koje je sa njim povezano; 6) licu koje drži predmete pribavljene ili nastale u vezi sa izvršenjem krivičnog djela ili nezakonito pribavljenu imovinsku korist, kao i o nezakonito pribavljenoj imovinskoj koristi i licima na koje je imovinska korist prenijeta; 7) objektu od kojeg ili kojem prijeti opasnost, kao i o licima, predmetima i objektima koji se nalaze ili će se nalaziti u neposrednoj blizini određenih ličnosti, objekata i prostora iz člana 18 stav 1 tačka 9 ovog zakona; i 8) druge podatke propisane zakonom“.

Provera i utvrđivanje identiteta lica i utvrđivanje istovetnosti predmeta uređena je članovima 70 - 73 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik provjerava identitet lica: 1) koje ulazi u objekat ili prostor koji se obezbjeđuje; 2) koje treba lišiti slobode, za koje će se izvršiti dovođenje iz člana 77 ovog zakona, zadržati ili uputiti nadležnim organima; 3) od koga prijeti opasnost za druga lica ili imovinu; 4) koje prijavljuje krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti ili prekršaj, izvršioce tih djela, odnosno daje obavještenje o tim krivičnim djelima i prekršajima; 5) nad kojim se vrši pregled, pretres po naredbi suda ili se u odnosu na to lice preduzima neka druga zakonom propisana radnja; 6) koje se zatekne u tuđem stanu ili drugim prostorijama ili u prevoznom sredstvu u kojem se vrši pregled ili pretres, ako je provjera identiteta potrebna; 7) koje se zatekne u prostoru ili u objektu na kojem je privremeno ograničena sloboda kretanja, ako je provjera identiteta potrebna; 8) za koje je iz bezbjednosnih razloga neophodno provjeriti identitet; 9) koje bez opravdanog razloga prikuplja podatke o licu, objektu ili prostoru u kojem se nalazi ličnost koju Policija obezbjeđuje; 10) koje može da pruži podatke korisne za vršenje policijskih poslova; 11) koje svojim ponašanjem, radnjama i zadržavanjem na određenom mjestu ili u određenom trenutku daje razlog za sumnju da je

maloljetni bjegunac od kuće ili obrazovne ustanove ili je izgubljeno; 12) koje je očigledno bespomoćno, a provjera njegovog identiteta je neophodna u cilju pružanja pomoći; 13) na opravdan zahtjev službenog lica u smislu Krivičnog zakonika Crne Gore; 14) koje svojim ponašanjem, radnjama i zadržavanjem na određenom mjestu daje razlog za sumnju da predstavlja opasnost za bezbjednost i javni red i mir“.

Policijski službenik „dužan je da preduzme potrebne mjere i radnje u cilju utvrđivanja istovjetnosti predmeta, kad postoje osnovi sumnje da je predmet pribavljen ili nastao u vezi sa izvršenjem krivičnog djela ili prekršaja ili je njime izvršeno krivično djelo ili prekršaj“.

Utvrđivanje istovjetnosti predmeta „policijski službenik sprovodi utvrđivanjem i provjerom obilježja i svojstava predmeta, kao i utvrđivanjem i provjerom odnosa između lica ili događaja i predmeta. Policija može javno da objavi fotografiju, crtež, snimak ili opis predmeta, ako je to od značaja za uspješno utvrđivanje istovjetnosti predmeta“.

Pozivanje je uređeno članovima 74 - 76 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policija može uputiti poziv na razgovor licu za koje postoji vjerovatnoća da raspolaže podacima koji su neophodni za vršenje policijskih poslova“.

Dovođenje i privremeno ograničenje slobode kretanja uređeno je članovima 77 - 81 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik ovlašćen je da dovede lice: 1) za koje je potrebno provjeriti identitet; 2) radi prikupljanja obavještenja u vezi rasvjetljavanja krivičnih djela ili prekršaja, ako bi pozivanje dovelo do odlaganja koje bi ugrozilo vršenje policijskih poslova; 3) iz člana 74 stav 5 ovog zakona (lice koje se nije odazvalo pozivu može se prinudno dovesti, samo ako je u pozivu bilo na to upozoreno); 4) za kojim se traga; 5) kod koga se pronađu predmeti čije posjedovanje nije dozvoljeno i predmeti pogodni za vršenje prekršaja i krivičnih djela; 6) koje se zatekne na mjestu izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, kad je to neophodno radi vršenja neodložnih policijskih poslova; ili 7) po naredbi suda, odnosno državnog tužioca“.

Prema istim odredbama, „lice se dovodi u prostorije Policije, u vremenu od 6 do 22 časa, a izuzetno, kad je dovođenje neophodno radi vršenja policijskih poslova koji ne trpe odlaganje, lice se može dovesti i van ovog vremena“.

Policijski službenik „može privremeno ograničiti pristup ili kretanje u određenom prostoru ili objektu: 1) ako postoji opasnost za život i zdravlje ljudi ili imovinu; 2) radi sprječavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja; 3) radi pronalaženja i hvatanja učinilaca krivičnog djela ili prekršaja; 4) radi pronalaženja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz da je učinjeno krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti ili prekršaj za koji je propisana kazna zatvora; 5) ako je potrebno provjeriti identitet lica; ili 6) radi obezbjeđivanja šticećenih ličnosti, objekata ili prostora“.

Davanje upozorenja i izdavanje naređenja uređeno je članovima 82 - 84 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik daje upozorenje licu za koje postoji vjerovatnoća da: 1) svojim ponašanjem, djelovanjem ili propuštanjem određene radnje može dovesti u opasnost svoju ili bezbjednost drugog lica ili imovinu, ugroziti bezbjednost saobraćaja, narušiti javni red i mir, ometati graničnu kontrolu ili ugroziti i narušiti bezbjednost ličnosti, objekata i prostora, odnosno ometati policijske službenike koji vrše poslove neposrednog obezbjeđenja tih ličnosti, objekata i prostora; ili 2) može izvršiti, podstaći ili izazvati drugo lice da učini krivično djelo ili prekršaj“.

Naređenje se može izdati „samo u odnosu na ponašanja, odnosno djelatnosti, činjenja ili nečinjenja od kojih neposredno zavisi uspješno izvršavanje policijskih poslova i zadataka, odnosno primjena policijskih ovlašćenja, mjera i radnji, i to radi: 1) otklanjanja opasnosti za život, zdravlje i slobodu ljudi, kao i imovinu; 2) sprječavanja izvršenja krivičnog djela, odnosno prekršaja, hvatanja učinioaca tog krivičnog djela, odnosno prekršaja, kao i pronalaženja i obezbjeđenja tragova krivičnog djela, odnosno prekršaja koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom, odnosno prekršajnom postupku; 3) održavanja ili uspostavljanja narušenog javnog reda i mira; 4) bezbjednosti saobraćaja na putevima; 5) neometanog vršenja granične kontrole; 6) sprječavanja pristupa ličnosti, objektu i prostoru; 7) sprječavanja pristupa i zadržavanja u objektu ili na prostoru gdje to u skladu sa zakonom nije dozvoljeno; 8) sprječavanja pristupa i zadržavanja gdje to, iz bezbjednosnih razloga i na osnovu procjene policijskog službenika, nije dozvoljeno; 9) sprječavanja nastupanja i otklanjanja posljedica opšte opasnosti; i 10) u drugim slučajevima propisanim zakonom“.

Upotreba tuđeg saobraćajnog sredstva ili sredstva veze i utvrđivanje prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci u organizmu uređeno je članovima 85 i 86 Zakona o

unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „tuđe saobraćajno sredstvo, odnosno sredstvo veze, može se upotrijebiti, ako se na drugi način ne može izvršiti prevoz, odnosno uspostaviti veza, radi: 1) sprječavanja izvršenja krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti ili hvatanja učinioca krivičnog djela koji se neposredno goni, kad se na drugi način ne mogu preduzeti te radnje; i 2) prevoženja u najbližu zdravstvenu ustanovu povrijeđenog lica koje je žrtva krivičnog djela, saobraćajne nezgode, elementarne nepogode ili drugog nesrećnog slučaja“.

Radi utvrđivanja prisustva alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci u organizmu, „policijski službenik može da podvrgne lice ispitivanju, uz korišćenje odgovarajućih sredstava, ako je to potrebno radi vršenja policijskih poslova“.

Privremeno oduzimanje, čuvanje i uništenje predmeta, traganje za licima i predmetima, zaustavljanje i pregled lica i predmeta, javno obećanje nagrade i snimanje na javnom mestu uređeno je članovima 87 - 93 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policijski službenik, u cilju sprječavanja izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, privremeno oduzima predmet ako: 1) okolnosti slučaja, priroda i svojstva predmeta ukazuju da je predmet nastao izvršenjem krivičnog djela ili prekršaja ili je namijenjen za izvršenje krivičnog djela ili prekršaja; 2) je to neophodno radi zaštite bezbjednosti ljudi i imovine; 3) je predmet moguće upotrijebiti za samopovređivanje, napad, bjekstvo, skrivanje ili uništavanje dokaza o učinjenom prekršaju; ili 4) je predmet, zbog određenih okolnosti, oblika, svojstva i vrste materijala od kojeg je napravljen, podoban i može biti na bilo koji način upotrijebljen za narušavanje javnog reda i mira, da bi se neko vrijeđao ili ometao ili da bi njegovom upotrebom i korišćenjem bila ugrožena bezbjednost u objektu ili prostoru koji se obezbjeđuje“.

Kad čuvanje privremeno oduzetih predmeta „u prostorijama Policije nije moguće ili je povezano sa znatnim poteškoćama, takvi predmeti mogu se čuvati u drugom prostoru, odnosno mogu se smjestiti ili obezbijediti na drugi odgovarajući način, do odluke nadležnog organa, ako zakonom nije drukčije propisano. Privremeno oduzeti predmet će se vratiti licu od koga je oduzet ili licu koji je zakoniti vlasnik, kad prestanu razlozi za oduzimanje, ako zakonom nije drukčije propisano“.

Privremeno oduzeta „neeksplozirana ubojna sredstva, minsko-eksplozivna sredstva, improvizovane eksplozivne naprave, kao i drugi predmeti i sredstva opasna po život i zdravlje ljudi, shodno Krivičnom zakoniku Crne Gore, nakon kriminalističko forenzičke obrade i vještačenja, bez odlaganja se, u saradnji sa nadležnim organima, uništavaju na propisan način“.

Prema odredbama ovog ovlašćenja, „policija, odmah po saznanju za učinjeno krivično djelo, prekršaj ili nestanak lica, sprovodi mjere traganja za licima i predmetima. Traganje za licima, odnosno predmetima se raspisuje potjernicom, raspisom o traganju i objavom“.

Ovo ovlašćenje obuhvata i mogućnost da „policijski službenik zaustavi i izvrši pregled lica, predmeta koje lice nosi sa sobom i prevoznih sredstava kad je to neophodno radi: 1) zaštite bezbjednosti ljudi i imovine; 2) sprječavanja vršenja i otkrivanja krivičnih djela i prekršaja; 3) sprječavanja bjekstva učinioca krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti ili prekršaja; 4) pronalaženja predmeta podobnih za napad ili samopovređivanje; 5) pronalaska lica i predmeta za kojima se traga; 6) dovođenja lica; 7) obezbjeđivanja ličnosti, objekata i prostora“.

Takođe u ovu grupu ovašćenja spada i to da je „Ministarstvo, na predlog Policije, ovlašćeno da javno obeća nagradu za dato obavještenje, kad je obavještenje građana potrebno u vršenju policijskih poslova. Javno obećanje nagrade može se objaviti preko medija, sredstava javnog informisanja i komunikacije ili na drugi pogodan način“. Takođe, „Ministarstvo vrši poslove koji se odnose na projektovanje, uspostavljanje, upravljanje, razvoj i održavanje sistema video nadzora javnih površina. Radi vršenja policijskih poslova Policija vrši nadzor i snimanje javnog mjesta korišćenjem opreme za video-akustično snimanje i fotografisanje“.

Upotreba sredstava prinude uređena je članovima 94 - 114 Zakona o unutrašnjim poslovima. Ovim odredbama uređena su pitanja koja sredstva prinude postoje, te koji su uslovi primene pojedinačnih sredstava prinude. Shodno ovome, prema pomenutom zakonu, „sredstva prinude su: 1) fizička snaga; 2) ručni sprej sa nadražujućim dejstvom; 3) električni paralizator; 4) službena palica; 5) sredstva za vezivanje; 6) specijalna vozila; 7) službeni psi; 8) službeni konji; 9) posebna motorna vozila; 10) sredstva za zaprječavanje;

11) uređaji za izbacivanje mlazeva vode; 12) hemijska sredstva; 13) sredstva posebne namjene; i 14) vatreno oružje“.

Sprovođenje posebnih policijskih radnji uređeno je članom 115 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „policijski službenici mogu u vršenju policijskog posla sprovoditi određene policijske radnje, ako je očigledno da se drugim radnjama neće postići cilj policijskog posla. U policijske radnje spadaju: 1) osmatranje; 2) praćenje; i 3) klopka“. Shodno pomenutim odredbama, „podaci prikupljeni primenom ovih radnji, mogu se koristiti za potrebe izviđaja i istrage, radi zaštite bezbjednosti građana i imovine, sprječavanja vršenja i otkrivanja krivičnih djela i prekršaja, traganja za licima za kojima se traga, održavanja javnog reda i mira, kao i obezbjeđivanja javnih okupljanja, zaštite bezbjednosti ličnosti, objekata i prostora“.

Pripreme radnje za primenu mera tajnog nadzora i poligrafsko testiranje uređeno je članovima 116 - 120 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „pripreme radnje za primenu mera tajnog nadzora su: 1) izmjena identiteta; 2) oblikovanje odnosno formiranje izmijenjenog identiteta; i 3) izmjena vlasništva nad stvarima. Izmjena identiteta predstavlja izmjenu podataka o licu, izmjenu podataka o licu u evidencijama, odnosno registrima i izradu izmijenjenih isprava. Oblikovanje, odnosno formiranje izmijenjenog identiteta predstavlja savladavanje potrebnih vještina u određenim okolnostima i osposobljavanje lica za korišćenje izmijenjenog identiteta i stvari nad kojima je izmijenjeno vlasništvo. Izmjena vlasništva nad stvarima predstavlja izmjenu podataka o vlasništvu, odnosno drugim imovinskim pravima nad stvarima u državnoj svojini nad kojima Ministarstvo ima svojinska ovlašćenja i izradu izmijenjenih isprava i oznaka“.

Prema odredbama ove grupe ovlašćenja policije, „policijski službenik može uz dobrovoljan pristanak lica od kojeg traži obavještenja, da primijeni nad njim poligrafsko testiranje pošto ga upozna sa radom uređaja i lica za to da pisanu saglasnost“.

Protivdiverzioni pregled, obezbeđenje i pregled mesta događaja i preduzimanje mera za otklanjanje neposredne opasnosti, uređeno je članovima 121 - 123 Zakona o unutrašnjim poslovima. Prema ovim odredbama, „ako je potrebno obezbijediti zaštitu bezbjednosti ljudi i imovine, posebno obučeni policijski službenik može vršiti redovni ili vanredni protivdiverzioni pregled lica, prostorija, objekata, sredstava, naprava i drugih

predmeta. Protivdiverzioni pregled obuhvata pregled ili otkrivanje eksplozivnih sredstava ili naprava, kao i hemijsko-biološki, radiološko-nuklearni i drugi pregled“.

U skladu sa odredbama ove grupe policijskih ovlašćenja, „po dolasku na mjesto izvršenja krivičnog djela, prekršaja ili drugog događaja policijski službenik dužan je da preduzme mjere i radnje radi otklanjanja opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu i pruži pomoć povrijeđenim licima ako ih ima, kao i da pregleda mjesto događaja radi preduzimanja svih potrebnih mjera da se očuva neizmijenjeno mjesto izvršenja krivičnog djela ili prekršaja, a naročito tragove i predmete koji mogu poslužiti kao dokazi“. Takođe, „policijski službenici preduzimaju hitne mjere koje su neophodne za otklanjanje neposredne opasnosti za ljude i imovinu, kad te mjere ne mogu pravovremeno da preduzmu drugi nadležni organi, o čemu odmah obavještavaju te organe“.

4.4. Načelne karakteristike policijskih ovlašćenja u uporednom zakonodavstvu

Nakon uporednopravne analize policijskih ovlašćenja u zakonima Republike Srbije, Republike Hrvatske i Republike Crne Gore, mogu se izvesti načelni zaključci o karakteristikama policijskih ovlašćenja. Kao osnovne karakteristike policijskih ovlašćenja izdvajaju se sledeće:

- a) „policijska ovlašćenja se bez izuzetaka utvrđuju zakonom;
- b) po svojoj prirodi i karakteru razlikuju se od drugih ovlašćenja policije, koja nisu izrazito policijska, već su administrativnog i sličnog karaktera;
- v) policijska ovlašćenja vezuju se za ovlašćena službena lica Ministarstva unutrašnjih poslova;
- g) policijska ovlašćenja podrazumevaju i dužnost primene, tj. kada su se stekli zakonom i drugim propisom predviđeni uslovi, policijski službenik dužan je da ih preduzme;

d) neka policijska ovlašćenja uslovljena su dužnošću, tj. pre njihove primene policijski službenik je dužan da preduzme određenu radnju da bi ovlašćenje preduzeo u skladu sa zakonom i drugim propisom, i dr“.⁶⁴³

Poredeći zakonska rešenja u delu policijskih ovlašćenja uočava se da su detaljno određene vrste i uslovi primene svakog pojedinačnog policijskog ovlašćenja. Zatim, jasne su zakonske odredbe o tome da lice prema kome se primenjuje policijsko ovlašćenje ima pravo da bude upoznato sa razlozima primene konkretnog ovlašćenja, da bude upoznato sa identitetom ovlašćenog službenog lica koje se legitimiše i da traži prisustvo lica koje uživa njegovo poverenje.

Takođe, prilikom primene policijskih ovlašćenja ovlašćena službena lica dužna su da poštuju zakonom predviđene i regulisane opšte principe, kako bi omogućili jednaku zaštitu bezbednosti svih građana i zaštitu njihovih prava i sloboda. Shodno ovome, prilikom primene policijskih ovlašćenja, mora se voditi računa o nepristrasnosti ovlašćenih službenih lica, nediskriminaciji, humanom pristupu, a naročito principu srazmernosti, koje je i zakonom određeno načelo postupanja.

---

⁶⁴³Miletić, S., Jugović S. (2009).Pravo unutrašnjih poslova, KPA, Beograd, str. 141.

5. POLICIJA U PREDISTRAŽNOM POSTUPKU I ISTRAZI

Tužilačka istraga donela je sa sobom brojne novine. Imajući u vidu temu disertacije, interesantno je učiniti kraći osvrt na suštinu predistražnog postupka i istrage, pravni položaj policije u predistražnom postupku i istrazi, kao i odnos javnog tužioca i policije u predistražnom postupku i istrazi.

Ono što se svakako u značajnoj meri promenilo u odnosu na sudsku istragu jeste jačanje odnosa između javnog tužioca i policije, ali i značajnija uloga policije u prvim fazama krivičnog postupka.

5.1. Zakonski koncept predistražnog postupka

Predistražni postupak je regulisan u Glavi XV Zakonika o krivičnom postupku, gde su predviđene odredbe koje se tiču predistražnog (ranije pretkrivičnog) postupka, koji, kao što sad naslov navedene glave sugeriše, „prethodi fazi istrage i koji se, i prema novom rešenju, ne smatra delom krivičnog postupka. Drugačiji odnos predistražnog i istražnog postupka koncipiran je kao posledica uverenja prema kojem se jedan od osnovnih nedostataka do sada važećeg krivičnog procesnog sistema, ogledao u činjenici da je neretko najveći broj dokaza prikupljen u pretkrivičnoj fazi postupka. Osnovna manjkavost ovakvog rešenja ogledala se u činjenici da je po pravilu najveći broj i to najznačajnijih dokaza, prikupljan u fazi postupka koji karakteriše odsustvo velikog broja formalnih zahteva koji osiguravaju zakonitost njihovog prikupljanja.“⁶⁴⁴

Predistražni postupak se „pokreće kada postoji osnov sumnje da je krivično delo učinjeno. Državni i drugi organi, pravna i fizička lica prijavljuju krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti, o kojima su obaveštena ili za njih saznaju na drugi način, pod uslovima predviđenim zakonom ili drugim propisom“ (član 280 stav 1 Zakonika o

---

⁶⁴⁴Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). Komentar zakonika o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd, str. 789

krivičnom postupku). Državni organi nadležni u ovoj fazi postupka su javni tužilac i policija.

Zakonikom o krivičnom postupku je u čl. 2 st. 1 t. 14 propisano da postupak predstavlja predistražni postupak i krivični postupak. Samim tim, može se zaključiti da predistražni postupak ne predstavlja fazu krivičnog postupka već zasebni postupak, tzv. pretkrivični postupak u kom je potrebno utvrditi da li ima dovoljno dokaza da se stepen sumnje podigne do stepena osnovane sumnje da je određeno lice učinilac krivičnog dela, što predstavlja uslov za pokretanje krivičnog postupka protiv određenog lica u skladu sa čl. 7 ZKP, odnosno za donošenje naredbe o sprovođenju istrage, donošenje rešenja o određivanju pritvora pre podnošenja optužnog predloga u skraćenom postupku, određivanje glavnog pretresa ili ročišta za izricanje krivične sankcije u skraćenom postupku i sl. „Nužna pretpostavka za pokretanje i vođenje krivičnog postupka jeste postojanje određenog stepena sumnje da je izvršeno određeno krivično delo i da je određeno lice izvršilac krivičnog dela. Bez postojanja takvog stepena sumnje nema zakonskog osnova ni za pokretanje ni za vođenje krivičnog postupka.“⁶⁴⁵ Sumnja mora biti određenog kvaliteta i mora se zasnivati na konkretnim dokazima kojim bi se opravdalo vođenje krivičnog postupka.

Imajući u vidu navedeno, „u svim slučajevima kada su saznanja o krivičnom delu ili njegovom izvršiocu, ili i o jednom, i o drugom nepotpuna, kada ne potkrepljuju traženi stepen sumnje, neophodno je, pre donošenja odluke o pokretanju ili nepokretanju krivičnog postupka, preduzeti određene radnje koje će konkretan krivični događaj rasvetliti do takvog stepena sumnje koji omogućava donošenje ispravne odluke o konkretnom slučaju, a to je osnovana sumnja.“⁶⁴⁶ Da bi se utvrdilo postojanje osnovane sumnje neophodno je prikupljanje određenih dokaza i podataka pre pokretanja krivičnog postupka, odnosno u fazi predistražnog postupka. Shodno ovome, a polazeći od subjekata koji te radnje preduzimaju, može se reći da „predistražni postupak predstavlja zakonom predviđenu i naučno prihvatljivu delatnost određenih subjekata koja se preduzima u cilju rasvetljenja krivičnog događaja do stepena osnovane sumnje i na taj način omogućava donošenje

---

⁶⁴⁵Bejatović, S. (2008). Policija i javno tužilaštvo kao subjekti pretkrivičnog postupka, u: Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, str. 223

⁶⁴⁶ Ibid.

adekvatne odluke o pokretanju i vođenju krivičnog postupka.⁶⁴⁷ Zakonik o krivičnom postupku predviđa da se krivična prijava podnosi nadležnom javnom tužiocu. „Pored pozivanja na prijavljivanje krivičnih dela, zakonodavac poziva podnosioca da prilikom podnošenja krivične prijave navede i dokaze koji su mu poznati. Posebno se naglašava potreba da se sačuvaju tragovi krivičnog dela, predmeti na kojima ili pomoću kojih je krivično delo izvršeno i drugi dokazi.“⁶⁴⁸

„Sadržina krivične prijave, bez obzira na to od koga je ta krivična prijava podneta, predstavlja samo obaveštenje nadležnom organu - javnom tužiocu o izvršenom krivičnom delu i eventualno o njegovom izvršiocu. Ona može biti samo povod i osnov za pokretanje krivičnog postupka, ali sama po sebi ne služi kao dokaz činjenica koje bi bile relevantne za krivični postupak. Pošto krivična prijava nema značaj dokaza ona se ne može ni čitati na glavnom pretresu.“⁶⁴⁹

Ako javni tužilac „iz same krivične prijave ne može oceniti da li su verovatni navodi prijave ili ako podaci u prijavi ne pružaju dovoljno osnova da može odlučiti da li će sprovesti istragu ili ako je na drugi način saznao da je izvršeno krivično delo, javni tužilac može: 1) sam prikupiti potrebne podatke; 2) pozivati građane, 3) podneti zahtev državnim i drugim organima i pravnim licima da mu pruže potrebna obaveštenja“ (član 282 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku).

S obzirom na navedeno, osobine predistražnog postupka se ogledaju u sledećem:

- 1) „posmatrano sa aspekta svoje prirode, predistražni postupak nema, po pravilu krivičnoprocesni karakter. On nije sudski, već upravno-kriminalistički postupak, i kao takav ne predstavlja fazu krivičnog postupka. Radnje subjekata u predistražnom postupku, po pravilu, manifestuju se kroz tzv. potražne, tj. neformalne radnje. Izuzetak od ovoga su samo pojedine istražne radnje koje se izuzetno mogu preduzeti i u predistražnom postupku;
- 2) predistražni postupak je najtešnje povezan sa prijavljivanjem krivičnog dela i njegovog izvršioca. Posmatrano sa aspekta ove njegove osobine, on može

---

⁶⁴⁷ Ibid.

⁶⁴⁸ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). Komentar zakonika o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd, str. 791

⁶⁴⁹ Presuda Vrhovnog suda Srbije posl. br. Kž1 2122/07 od 27.11.2007. godine

da prethodi prijavljivanju krivičnog dela (podnošenju krivične prijave) i u tom slučaju omogućava njeno pripremanje. S druge strane, pretkrivični postupak može uslediti i nakon prijavljivanja krivičnog dela i u takvom slučaju ima zadatak da potkrepi osnove sumnje da je u pitanju određeno krivično delo i njegov izvršilac, i na taj način da omogući samo pokretanje krivičnog postupka, u takvim slučajevima on služi kao dopuna krivične prijave;

- 3) ovaj postupak je osoben i po svojim subjektima, budući da se u mogu pojaviti različiti subjekti. Njihov položaj je različit i kao takav zavisi od prava i dužnosti koji su im dati Zakonikom o krivičnom postupku. Međutim, posmatrano sa aspekta aktivnosti pojedinih subjekata, u ovom postupku rukovodeću ulogu ima javni tužilac, a pored njega poseban značaj ima policija. Uz njih, subjekat postupka je i osumnjičeni protiv koga se i vodi ovaj postupak;
- 4) osobenost predistražnog postupka su i njegove radnje. To su uglavnom potražne, kriminalističke, neformalne radnje, koje zbog svoje prirode i ograničenog dometa ne mogu biti podloga za donošenje sudskih odluka. Samo izuzetno dolazi do preduzimanja istražnih radnji, i one se, budući da se preduzimaju po pravilima iz istrage, mogu koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, tj. mogu poslužiti i kao osnov za donošenje sudske odluke;
- 5) predistažni postupak se sprovodi samo kada se radi o krivičnim delima za koja se goni po službenoj dužnosti, dok izostaje kod krivičnih dela za koja se goni po privatnoj tužbi;
- 6) i za predistražni postupak, bez obzira što nije deo krivičnog postupka, važi načelo zakonitosti rada svih državnih organa u predistražnom postupku, pa makar oni preduzimali i potražne (neformalne) radnje, što je od posebnog značaja kod radnji koje predstavljaju ograničenje sloboda i prava čoveka, a njih može da bude nemali broj i u ovom postupku;

- 7) neophodna pretpostavka za pokretanje predistražnog postupka, a na taj način i za preduzimanje radnji u istom, jeste i potreban stepen sumnje o krivičnom delu. Istina, radi se o najnižem stepenu izvesnosti o krivičnom delu, tj. o osnovama sumnje. Bez postojanja ovog stepena sumnje nema ni mogućnosti preduzimanja radnji u predistražnom postupku od strane njegovih subjekata, a pre svega od strane policije.⁶⁵⁰ Ovo, pre svega, proističe iz člana 286 st. 1 ZKP kojim je propisano da „ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da preduzme potrebne mere da se pronade učinilac krivičnog dela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka.“⁶⁵¹

Javni tužilac će „rešenjem odbaciti krivičnu prijavu ako iz same prijave proističe da: 1) prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti; 2) je nastupila zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje; 3) ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti“ (član 284 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku).

O „odbacivanju prijave, kao i o razlozima za to, javni tužilac će obavestiti oštećenog u roku od osam dana i poučiti ga o njegovim pravima“ (član 51 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku), a „ako je krivičnu prijavu podneo organ policije, obavestiće i taj organ“ (član 284 stav 2 Zakonika o krivičnom postupku).

Za razliku od prethodnih zakonskih rešenja, odredbe Zakonika o krivičnom postupku iz 2011. godine predviđaju da se u predistražnom postupku mogu preduzeti i dokazne radnje i bez ikakvih smetnji se rezultati tako preduzetih dokaznih radnji mogu koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Međutim, imajući u vidu da se tokom predistražnog postupka u najvećem broju slučajeva preduzimaju potražne, odnosno kriminalističke radnje, opravdano je mišljenje da „odredbama koje regulišu ovaj postupak i

⁶⁵⁰Bejatović, S. (2008). op., cit., str. 224

⁶⁵¹Zakonik o krivičnom postupku, op., cit.

nije pravo mesto u Zakoniku o krivičnom postupku, nego u nekim drugim zakonima, pre svega u Zakonu o policiji i Zakonu o javnom tužilaštvu.⁶⁵² Takođe, imajući u vidu da u predistražnom postupku može da dođe do preduzimanja brojnih i raznovrsnih radnji, „svim tim radnjama, bez obzira na vrstu i bez obzira na to ko ih preduzima, zajedničko je da služe prikupljanju podataka, predmeta i dokaza o krivičnom delu, odnosno otkrivanju, hvatanju i zadržavanju učinioca krivičnog dela.“⁶⁵³ S tim u vezi, bitno je istaći da potražne radnje nemaju krivičnoprocesni karakter i ne izvode se po odredbama krivičnog postupka, već uz poštovanje kriminalističke taktike i tehnike. Za razliku od njih, „istražne radnje koje se preduzimaju u predistražnom postupku istovetne su istražnim radnjama u krivičnom postupku, i to bez obzira da li ih preduzima policija ili javni tužilac, i kao takve mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku za donošenje sudske odluke.“⁶⁵⁴

5.2. Zakonski koncept istrage

Novim zakonskim rešenjima granice istražnog postupka su proširene nauštrb granica predistražnog postupka. Naime, „liniju razgraničenja dve faze sada predstavlja preduzimanje prve dokazne radnje od strane javnog tužioca ili policije. Naredbu o sprovođenju istrage, kojom započinje istražna faza postupka, javni tužilac mora doneti pre ili neposredno posle preduzimanja prve dokazne radnje, a najkasnije 30 dana od kada je obavešten o njenom preduzimanju od strane policije. Na ovaj način težište prikupljanja dokaza vraća se u fazu istrage, koja je za ovu aktivnost i predviđena.“⁶⁵⁵

Prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku, „istraga se pokreće: 1) protiv određenog lica za koje postoje osnovi sumnje da je učinilo krivično delo; 2) protiv nepoznatog učinioca kada postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo“ (član 295 stav 1). Istraga se sprovodi „samo u pogledu osumnjičenog i krivičnog dela na koje se odnosi naredba o sprovođenju istrage“ (član 306 stav 1).

---

⁶⁵² Ibid.

⁶⁵³ Bejatović, S. (2008). op., cit., str. 227

⁶⁵⁴ Ibid.

⁶⁵⁵ Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). Komentar zakonika o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd, str. 790

Prema zakonskom određenju, osumnjičeni je lice prema kome je zbog postojanja osnova sumnje da je učinilo krivično delo nadležni državni organ u predistražnom postupku preduzeo radnju propisanu Zakonikom o krivičnom postupku, kao i lice protiv koga se vodi istraga. To znači da određeno lice ima status osumnjičenog, kada su kumulativno ispunjena dva uslova: postojanje relevantnog stepena sumnje, a to su osnovi sumnje, te odgovarajuća usmerenost nadležnih organa postupka u odnosu na konkretno lice, što se ogleda bilo u preduzimanju neke radnje propisane ZKP prema tom licu, bio u vođenju istrage protiv njega, kada se to u formalnom smislu manifestuje donošenjem naredbe o sprovođenju istrage protiv konkretnog lica.

Nadležni javni tužilac „naredbu o sprovođenju istrage donosi pre ili neposredno posle prve dokazne radnje koju su preduzeli on ili policija u predistražnom postupku, a najkasnije u roku od 30 dana od dana kada je obavešten o prvoj dokaznoj radnji koju je policija preduzela“ (član 296 stav 2).

U istrazi se „prikupljaju dokazi i podaci koji su potrebni da bi se moglo odlučiti da li će se podići optužnica ili obustaviti postupak, dokazi koji su potrebni da se utvrdi identitet učinioca, dokazi za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo otežano, kao i drugi dokazi koji mogu biti od koristi za postupak, a čije se izvođenje, s obzirom na okolnosti slučaja, pokazuje celishodnim (član 295 stav 2 ZKP). Ako je javnom tužiocu potrebna pomoć policije (forenzička, analitička i dr.) ili drugih državnih organa u vezi sa sprovođenjem istrage, oni su dužni da mu na njegov zahtev tu pomoć pruže. Na zahtev javnog tužioca, pravno lice je dužno da pruži pomoć za preduzimanje dokazne radnje koja ne trpi odlaganje“ (član 298 stav 4).

U toku istrage može doći do njenog prekida ili obustave. Istraga će se „prekinuti ako: 1) kod osumnjičenog posle učinjenog krivičnog dela nastupi duševno oboljenje ili duševna poremećenost ili kakva druga teška bolest zbog koje ne može učestvovati u postupku; 2) nema predloga oštećenog ili odobrenja nadležnog državnog organa za gonjenje, ili se pojave druge okolnosti koje privremeno sprečavaju gonjenje“ (član 307 stav 1). Istraga se može „prekinuti ako: 1) se ne zna boravište osumnjičenog; 2) je osumnjičeni u bekstvu ili inače nije dostižan državnim organima“ (član 307 stav 2). Kad prestanu smetnje „koje su prouzrokovale prekid, javni tužilac će nastaviti istragu“ (član 307 stav 4).

Javni tužilac „može u toku istrage da odustane od gonjenja osumnjičenog i obustavi istragu ako: 1) delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; 2) je krivično gonjenje zastarelo ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje; 3) nema dovoljno dokaza za optuženje“ (član 308 stav 1).

Istraga se završava donošenjem naredbe o završetku istrage. Kada nađe „da je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno javni tužilac će doneti naredbu o završetku istrage koju će dostaviti osumnjičenom i njegovom braniocu, ako ga ima, i obavestiće oštećenog o završetku istrage“ (član 310 stav 1). Ako javni tužilac „ne završi istragu protiv osumnjičenog u roku od šest meseci, a kada je reč o krivičnom delu za koje je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti u roku od jedne godine, dužan je da obavesti neposredno višeg javnog tužioca o razlozima zbog kojih istraga nije okončana“ (član 310 stav 2). Neposredno viši javni tužilac „dužan je da preduzme mere da se istraga okonča“ (član 310 stav 3).

Nakon završetka istrage, „može doći do njene dopune, pod zakonom predviđenim uslovima. Naime, javni tužilac doneće naredbu o dopuni istrage kada nakon završetka istrage utvrdi da je potrebno preduzeti nove dokazne radnje“ (član 311 stav 1).

5.3. Pravni položaj policije u predistražnom postupku i istrazi

Uloga policije u predistražnom postupku jasno je zakonski opredeljena. Naime, prema odredbama člana 286 Zakonika o krivičnom postupku, „ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da preduzme potrebne mere da se pronade učinilac krivičnog dela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka“.

U cilju ispunjenja ovih dužnosti, policija može da preduzima sledeće potražne radnje: „da traži potrebna obaveštenja od građana; da izvrši potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga; da za neophodno potrebno vreme, a najduže do osam časova

ograniči kretanje na određenom prostoru; da preduzme potrebne mere u vezi sa utvrđivanjem istovetnosti lica i predmeta; da raspiše potragu za licem i predmetima za kojima se traga; da u prisustvu odgovornog lica pregleda određene objekte i prostorije državnih organa, preduzeća, radnji i drugih pravnih lica, ostvari uvid u njihovu dokumentaciju i da je po potrebi oduzme; da preduzme druge potrebne mere i radnje. O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene prilikom preduzimanja pojedinih radnji, a mogu biti od interesa za krivični postupak, kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, sastaviće se zapisnik ili službena beleška“.

Po nalogu sudije za prethodni postupak, a na predlog javnog tužioca, „policija može u cilju ispunjenja prethodno navedenih dužnosti pribaviti evidenciju ostvarene telefonske komunikacije, korišćenih baznih stanica ili izvršiti lociranje mesta sa kojeg se obavlja komunikacija, o čemu odmah, a najkasnije u roku od 24 časa nakon preduzimanja, obaveštava javnog tužioca“.

Pored pomenutih potražnih radnji, zakonom je omogućeno da policija preduzima i dokazne radnje. „Posmatrano sa aspekta vrsti radnji koje preduzima policija u postupku otkrivanja krivičnih dela i njihovih učinilaca, jasno je da prioritet imaju potražne radnje, što je u skladu sa njenom osnovnom funkcijom i osnovnim zadatkom, a to je otkrivanje krivičnih dela i učinilaca. Međutim, pored ovih radnji policija, pod zakonom propisanim uslovima, može izuzetno preduzeti i pojedine istražne (dokazne) radnje, još u predistražnom postupku.“⁶⁵⁶ Imajući u vidu da su pojedine dokazne radnje zajedno sa sprovođenjem istrage u isključivoj nadležnosti javnog tužioca, može se reći da je preduzimanje dokaznih radnji od strane policije izuzetak od opšteg pravila domaćeg krivičnog procesnog zakonodavstva. S obzirom na to da policija u takvim situacijama preduzima dokazne radnje po pravilima istražnih radnji u istrazi jasno je da tako preduzete dokazne radnje imaju i dokaznu vrednost u krivičnom postuku.

Članom 287 ZKP određeno je da „ako policija u predistražnom postupku preduzme dokaznu radnju o tome će bez odlaganja obavestiti javnog tužioca. Dokazi koje je policija pribavila preduzimanjem dokaznih radnji mogu biti korišćeni u daljem toku krivičnog postupka, ako su dokazne radnje sprovedene u skladu sa ovim zakonikom“.

---

⁶⁵⁶Bejatović, S. (2008). op., cit., str. 244

Policija može „pozivati građane radi prikupljanja obaveštenja. U pozivu se mora naznačiti razlog pozivanja i svojstvo u kome se građanin poziva. Prinudno se može dovesti lice koje se nije odazvalo pozivu samo ako je u pozivu bilo na to upozoreno. Prikupljanje obaveštenja od istog lica može trajati onoliko koliko je neophodno da se dobije potrebno obaveštenje, a najduže četiri časa, a po pristanku lica koje daje obaveštenja i duže. Obaveštenja od građana se ne smeju prikupljati prinudno. Po odobrenju sudije za prethodni postupak, predsednika veća ili sudije pojedinca, policija može prikupljati obaveštenja i od pritvorenika, ako je to potrebno radi otkrivanja drugih krivičnih dela ili drugih učinilaca. Ova će se obaveštenja prikupljati u zavodu u kojem je okrivljeni pritvoren, u vreme koje odredi sud, i u prisustvu branioca. Na osnovu prikupljenih obaveštenja, policija sastavlja krivičnu prijavu u kojoj navodi dokaze za koje je saznala prilikom prikupljanja obaveštenja. Uz krivičnu prijavu dostavljaju se i predmeti, skice, fotografije, pribavljeni izveštaji, spisi o preduzetim merama i radnjama, službene beleške, izjave i drugi materijali koji mogu biti korisni za uspešno vođenje postupka“ (član 288).

Kad policija „prikuplja obaveštenja od lica za koje postoje osnovi sumnje da je učinilac krivičnog dela ili prema tom licu preduzima radnje u predistražnom postupku predviđene ovim zakonikom, može ga pozivati samo u svojstvu osumnjičenog. U pozivu će se osumnjičeni upozoriti da ima pravo da uzme branioca. Ako policija u toku prikupljanja obaveštenja oceni da pozvani građanin može biti smatran osumnjičenim, dužna je da ga odmah pouči o svim pravima i o pravu da uzme branioca koji će prisustvovati njegovom saslušanju. O ovome će policija bez odlaganja obavestiti nadležnog javnog tužioca. Javni tužilac može obaviti saslušanje osumnjičenog, prisustvovati saslušanju ili saslušanje poveriti policiji. Ako osumnjičeni pristane da da iskaz, organ koji obavlja saslušanje će postupiti u skladu sa odredbama ovog zakonika o saslušanju okrivljenog pod uslovom da su pristanak osumnjičenog da bude saslušan i njegov iskaz tokom saslušanja dati u prisustvu branioca. Zapisnik o ovom saslušanju se ne izdvaja iz spisa i može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Ako javni tužilac nije prisutan saslušanju osumnjičenog, policija će mu bez odlaganja dostaviti zapisnik o saslušanju“ (član 289).

Policija može „lica zatečena na mestu izvršenja krivičnog dela uputiti javnom tužiocu ili ih zadržati do njegovog dolaska, ako bi ta lica mogla da daju podatke važne za

postupak i ako je verovatno da se njihovo ispitivanje kasnije ne bi moglo izvršiti ili bi bilo skopčano sa znatnim odugovlačenjem ili drugim teškoćama“ (član 290).

Policija može „neko lice uhapsiti ako postoji razlog za određivanje pritvora, ali je dužna da takvo lice bez odlaganja sprovede nadležnom javnom tužiocu. Prilikom dovođenja, policija će javnom tužiocu predati izveštaj o razlozima i o vremenu hapšenja. Ako je zbog neotklonjivih smetnji sprovođenje uhapšenog trajalo duže od osam časova, policija je dužna da javnom tužiocu ovakvo zakašnjenje posebno obrazloži, o čemu će javni tužilac sačiniti službenu belešku. Javni tužilac će u belešku uneti i izjavu uhapšenog o vremenu i mestu hapšenja“ (član 291).

Uhapšeno lice, kao i osumnjičenog, javni tužilac može izuzetno zadržati radi saslušanja najduže 48 časova od časa hapšenja, odnosno odazivanja na poziv. O zadržavanju, javni tužilac ili, po njegovom odobrenju, policija odmah, a najkasnije u roku od dva časa od kada je osumnjičenom saopšteno da je zadržan, donosi i uručuje rešenje“ (član 294).

Što se tiče stručne pomoći javnom tužiocu, „ona se najčešće ogleda u vidu forenzičke i analitičke pomoći policije ali i svih ostalih vidova koji mu mogu zatrebati“.⁶⁵⁷

Cilj svih navedenih radnji „koje preduzima policija u koordinaciji sa javnim tužiocem jeste upravo da se dođe do opravdane sumnje kako bi se posle potvrđivanja optužnice završilo sa prvim stadijumom. Tada dolazi do rukovodeće uloge suda u glavnom stadijumu krivičnog postupka“.⁶⁵⁸

Prema stavu vodećih teoretičara, „kako se prethodni stadijum odvija, tako i prva faza prerasta u drugu, tj. istragu. Dakle, ovo je jedna od najvažnijih faza u prvom stadijumu jer od ove faze zavisi sudbina krivičnog postupka. Kako u Republici Srbiji ne postoji policijska istraga gde bi policija samostalno vodila istragu, jasno je da na osnovu Zakonika o krivičnom postupku iz 2011. godine, prema tužilačkom konceptu istragu vodi javni tužilac. Bitna karakteristka jeste da se ova faza vodi na nivou osnova sumnje kao i predistražni postupak. Javni tužilac koji naređuje istragu je i sprovodi jer je on rukovodilac

⁶⁵⁷Simonović, A. (2018). Odnos javnog tužioca i policije u predistražnom postupku i istrazi. *Bezbednost*, vol. 60, br. 3, 167-188, str. 176.

⁶⁵⁸Ibid.

iste. Ostvarivanje ciljeva istrage je njegova obaveza, a policiju uključuje koliko je potrebno“.⁶⁵⁹

Javni tužilac „određuje strategiju istrage, vrste, redosled i način preduzimanje dokaznih radnji, kao i subjekta koji će mu u tome pomagati“.⁶⁶⁰ Naravno, „u ogromnom delu to je policija. Na osnovu tumačenja zakonske odredbe može se reći da policija može izvesti sve dokazne radnje ukoliko joj to poveri javni tužilac. Prema mišljenju nekih autora, javni tužilac ne bi trebalo da u istrazi policiji poveri ispitivanje svedoka. Oni ovaj stav obrazlažu time da takva mogućnost ne postoji ni u predistražnom postupku, a sa druge strane, istraga bi trebalo da predstavlja fazu u kojoj je težište prikupljanja dokaza i gde treba javni tužilac da bude gospodar parnice (*dominus litis*). Dakle, po njihovom mišljenju, ovo ovlašćenje bi trebalo tumačiti restriktivno“.⁶⁶¹

Međutim, kakav je odnos između javnog tužioca i policije u predistrazi i istrazi, sagledaće se u narednom podnaslovu.

5.4. Odnos između javnog tužioca i policije u predistrazi i istrazi

„Promenama krivičnog postupka u brojnim zemljama kontinentalnog pravnog sistema došlo se do standarda da je državni tužilac postao *dominus litis* prethodnog postupka, uz istovremeno ukidanje sudske istrage kao posebne faze prethodnog postupka i transformaciju istražnog sudije u sudiju za prethodni postupak sa ovlašćenjima kontrole odluka javnog tužioca.“⁶⁶² Status javnog tužioca kao rukovodećeg organa predistražnog postupka predstavlja značajan napredak u odnosu na prethodna zakonska rešenja. „Sada su svi organi koji učestvuju u predistražnom postupku, među kojima je i policija, dužni da o svakoj preduzetoj radnji obaveste javnog tužioca. Takođe, policija i drugi organi nadležni

---

⁶⁵⁹ Ibid, str. 178.

⁶⁶⁰ Ilić, G., Banović, B. (2013). Policija i nova rešenja u Zakoniku o krivičnom postupku. U: Nova rešenja u kaznenom zakonodavstvu Srbije i njihova praktična primena. Srpsko udruženje za krivično pravnu teoriju i praksu, Intermeks, Zlatibor – Beograd, str. 114.

⁶⁶¹ Simonović, A. (2018)., op. cit., str. 178.

⁶⁶² Pavlović, Z. (2008). Opšte napomene o javnom tužilaštvu i policiji i uticaju njihovog međusobnog odnosa i stručnosti na efikasnost borbe protiv kriminaliteta, u: Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, str. 215

za otkrivanje krivičnih dela imaju obavezu da postupe po svakom zahtevu javnog tužioca. Ovako propisana ovlašćenja javnog tužioca, njegov procesni položaj dovode u sklad sa osnovnom funkcijom tužilaštva, a to je gonjenje počilaca krivičnih dela. Tužilaštvo više nije samo pasivni subjekat koji čeka krivičnu prijavu policije bez velikih mogućnosti uticaja na njenu sadržinu, već organ koji aktivno učestvuje u njenom sačinjavanju i priprema podlogu u dokazima i podacima za njeno podnošenje.⁶⁶³

Prema mišljenju Miloševića i saradnika, „gledano iz ugla javnog tužioca dolazi se do toga da je za policiju veoma važna odredba koja propisuje da je javni tužilac rukovodilac predistražnog postupka“.⁶⁶⁴ Dakle, „javni tužilac je državni organ koji donosi odluke od strateškog značaja, a sve u krajnjem cilju – rešavanja određene krivične stvari. Bitno je naglasiti da čak i kada policija samoinicijativno preduzima neku od potražnih radnji u prvoj fazi prethodnog stadijuma krivičnog postupka, ona bi trebalo odmah da obavesti javnog tužioca, a ukoliko to ne uradi, tada ima rok za to 24 časa. On neposredno upravlja, odnosno operativno odlučuje o radnjama koje se preduzimaju u predistražnom postupku ali i u istrazi. Međutim, neizostavni organ tokom preduzimanja ovih radnji je policija“.⁶⁶⁵ Može se reći da je „odnos javnog tužioca i policije neka vrsta nepotpune spoljašnje (jer se radi o različitim organima) nadređenosti javnog tužioca prema policiji.“⁶⁶⁶

O samom kvalitetu saradnje policije i javnog tužioca, postoje različiti stavovi. Naime, zakonsko uređenje ne implicira automatski kvalitetnu i blagovremenu saradnju, i korektan pristup. Naime, „odnos između policije i javnog tužioca može biti odličan ali sama priroda krivičnog dela ukazuje na to da se do nekih dokaza mora doći dokaznim radnjama koje sa sobom nosi istraga. Novim Zakonikom o krivičnom postupku dolazi se do aktivnije uloge javnog tužioca nego što je to bilo ranije, dakle, on postaje najaktivniji, najopterećeniji ali i najodgovorniji organ krivičnog gonjenja“.⁶⁶⁷

---

⁶⁶³Ilić, G. (2008). Odnos javnog tužilaštva i policije prema Zakoniku o krivičnom postupku, u: Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, str. 259

⁶⁶⁴Milošević, M., Kesić, T., Bošković, A. (2016). Policija u krivičnom postupku, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 197.

⁶⁶⁵Simonović, A. (2018)., op. cit., str. 179.

⁶⁶⁶Ilić, G. (2008). op., cit., str. 259

⁶⁶⁷Ibid.

Kako bi se prethodno navedeno ostvarilo, „Zakonik o krivičnom postupku je propisao da je javni tužilac ovlašćen da izda obavezujuće naloge po kojima je policija dužna da postupi. Javni tužilac može naložiti policiji da se angažuje u određenom pravcu ili da preduzme određene konkretne radnje“.⁶⁶⁸

Dakle, „iz navedenog proizlazi da javni tužilac, pored nalaganja određenih radnji, može naložiti i način na koji te radnje treba da se izvedu. Ovde se uviđa da u zavisnosti od kvaliteta saradnje on može, a i ne mora da naloži način sprovođenja konkretne radnje. Prema članu 286, stavu 4 Zakonika o krivičnom postupku policija je dužna da u roku od 24 časa obavesti javnog tužioca o preduzimanju neke od potražnih radnji, dok je za preduzimanje dokaznih radnji dužna da to uradi bez odlaganja (čl. 287, st. 1). Pored toga, policija je u obavezi da sastavi izveštaj o dopuni krivične prijave ukoliko dođe do novih dokaza, činjenica ili tragova krivičnog dela. Takođe je u obavezi da podnosi krivične prijave javnom tužiocu, kao i da sprovede uhapšeno lice koje jedino može saslušati javni tužilac. Ova dva navedena člana ZKP-a su znatno popravila odnos između policije i javnog tužioca“.⁶⁶⁹

Kako Zakonik o krivičnom postupku „uređuje odnos ova dva državna organa tako da se ne može svesti na slobodnu volju postupanja policije, jer ukoliko ne postupi po zahtevu javnog tužioca on će obavestiti starešinu koji rukovodi organom, a po potrebi može obavestiti i nadležnog ministra, Vladu ili nadležno radno telo Narodne skupštine. Dakle, javni tužilac može samo da inicira pokretanje disciplinskog postupka ali ga ne pokreće neposredno. U slučaju da i pored toga ne dođe do pokretanja disciplinskog postupka, javni tužilac može obavestiti njegovog neposrednog starešinu, ministra, Vladu ili nadležno radno skupštinsko telo“.⁶⁷⁰ Ilić smatra da „to nisu dovoljne garancije za ostvarivanje nadležnosti javnog tužioca, jer se ne propisuje bilo kakva obaveza za zvaničnike MUP-a da u vezi sa pritužbom tužilaštva preduzmu neke aktivnosti i eventualno o tome obaveste tužilaštvo. Takođe, opšta obaveza postupanja po prekrivičnim nalogima javnog tužilaštva ne predviđa

⁶⁶⁸Ilić, G., Majić, M., Benjanski, S., Trešnjev, A. (2013). Komentar Zakona o krivičnom postupku: Prema Zakonu iz 2011.godine sa izmenama i dopunama od 22. maja 2013. godine, Službeni glasnik, Beograd, str. 658.

⁶⁶⁹Simonović, A. (2018)., op. cit., str. 179.

⁶⁷⁰Škulić, M., (2007). Komentar Zakona o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd, str. 203.

da policijski organi moraju da izvrše nalog na način opisan u zahtevu tužilaštva.⁶⁷¹ Uprkos ovakvoj odredbi Zakonika o krivičnom postupku, „javni tužilac nema faktičku kontrolu nad policijom jer ona odgovara svom starešini“.⁶⁷²

„Problem nepostupanja po zahtevu javnog tužioca naročito se zaoštava u „osetljivim“ predmetima kod kojih po mišljenju javnog tužioca treba preduzeti neku radnju u cilju otkrivanja krivičnog dela i učinioca ili rasvetljenja dela, a preduzimanje tih radnji bi sa političkog stanovišta bilo pod upitnikom ili nepoželjno. Za razliku od javnog tužilaštva koje je samostalni državni organ, policija je ustrojena kao centralna organizaciona jedinica u okviru ministarstva unutrašnjih poslova, uređena na načelima jednostarešinstva i subordinacije, što znači da je direktno podređena političkoj izvršnoj vlasti. Zbog toga je razumno očekivati da će se ovlašćeno službeno lice prilikom odlučivanja da li da preduzme radnju koju zahteva javni tužilac ili da izvrši naređenje pretpostavljenog starešine, opredeliti da postupi po nalogu svog rukovodioca. Očita je nadmoć organizacione hijerarhije policije nad funkcionalnom hijerarhijom javnog tužioca, što se latentno može odraziti na disfunkcionalnost ovih organa.“⁶⁷³ S tim u vezi, bitno je napomenuti da nije propisana sankcija za organe policije koji ne postupaju po zahtevima javnog tužioca, štaviše, „nije propisana ni dužnost za starešinu policije ili nadležnog ministra da povodom pritužbe izvrši proveru njene osnovanosti. Sve to je razlog da se odnos ova dva organa u fazi predistražnog postupka označi kao nepotpuna forma hijerarhije.“⁶⁷⁴ Na kraju, u praksi, „u najvećem broju slučajeva javni tužilac nema saznanja o započetim aktivnostima policije na otkrivanju izvršilaca krivičnih dela, ili pak policija ne preduzima radnje koje od njih traži javni tužilac, ili ih ne vrši u zakonskom roku, ili ne obaveštava tužioca o preduzetim radnjama.“⁶⁷⁵ U ovakvim situacijama tužilac je faktički nemoćan, jer nema efektivne mehanizme da policijske organe „natera“ da izvršavaju njegove naloge.

---

⁶⁷¹Ilić, G. (2008). op., cit., str. 259

⁶⁷²Simonović, A. (2018)., op. cit., str. 180.

⁶⁷³Đurđić, V. (2017). Javno tužilaštvo i policija pred izazovima tužilačke istrage, U: Javno tužilaštvo i policija: izazovi tužilačke istrage, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, str. 13

⁶⁷⁴Ilić, G. (2008). op., cit., str. 259

⁶⁷⁵Pavlović, Z. (2008). op., cit., str. 220

6. ISTRAŽIVAČKI DEO

Ovo poglavlje disertacije posvećeno je analizi statističkih i originalnih istraživačkih podataka o određenim parametrima zastupljenosti rada policije u rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji.

Istraživanje će, prema već definisanoj metodologiji, u prvom delu ovog poglavlja biti zasnovano na podacima Republičkog zavoda za statistiku, dok će u drugom delu biti predstavljeni rezultati istraživanja putem anketnog upitnika.

Naime, u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji analiziraće se zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijavi, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije.

Potom, kako bi jasnije sagledali odnos i stavove stručne javnosti prema učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, sprovedeno je istraživanje putem anketnog upitnika. Istraživanje je obuhvatilo samo stručnu javnost, odnosno saradnike i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, Osnovne javne tužioce u Novom Sadu i Više javne tužioce u Novom Sadu, kao i advokate u Novom Sadu.

6.1. Statistički pokazatelji kriminaliteta punoletnih lica u Republici Srbiji i učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela

Kao što je u uvodnom delu rečeno, u okviru prvog podnaslova istraživačkog dela, a u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, analiziraće se zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije.

Istraživanje će, prema već definisanoj metodologiji, u prvom delu ovog poglavlja biti zasnovano na podacima Republičkog zavoda za statistiku, i obuhvatiće analizu podataka za petogodišnji period, od 2017. godine do 2021. godine.

Podaci koji će u nastavku biti tabelarno prikazani odnose se na sledeće parametre:

- Prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine;
- Prijavljena punoletna lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu;
- Optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine;
- Osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine.

Tabela 1. Prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine

	2017 g.	2018 g.	2019 g.	2020 g.	2021 g.
REPUBLIKA SRBIJA	90.348	92.874	92.797	74.394	80.632
Krivična dela protiv života i tela	3278	3084	3064	2482	2588
Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	4052	4264	4390	3643	3811
Krivična dela protiv izbornih prava	17	36	31	24	75
Krivična dela protiv prava po osnovu rada	202	220	194	128	146
Krivična dela protiv časti i ugleda	37	65	43	52	58
Krivična dela protiv polne slobode	338	435	498	411	498
Krivična dela protiv braka i porodice	10561	10729	10063	8207	8219
Krivična dela protiv intelektualne svojine	57	81	62	66	33
Krivična dela protiv imovine	40443	40595	38713	29788	34761
Krivična dela protiv privrede	2939	2767	2461	1814	1946
Krivična dela protiv	4574	5546	6693	7329	6810

zdravlja ljudi					
Krivična dela protiv životne sredine	2187	2550	2425	2153	2012
Krivična dela protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine	1135	1285	1291	1010	1030
Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja	7724	8437	8701	7302	7852
Krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka	20	11	5	14	13
Krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti	13	28	34	32	36
Krivična dela protiv državnih organa	2659	2474	3893	1560	1229
Krivična dela protiv pravosuđa	994	974	1048	892	964
Krivična dela protiv javnog reda i mira i pravnog saobraćaja	5318	6317	6390	4901	5802
Krivična dela protiv službene dužnosti	2612	1815	1429	1384	1396
Krivična dela protiv čovečnosti i drugih	36	65	61	106	98

dobara zaštićenih međunarodnim pravom					
Krivična dela protiv Vojske Srbije	12	13	11	6	14
Ostala krivična dela iz posebnih zakona	1140	1083	1297	1090	1241

Izvor: Republički zavod za statistiku (2022). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2021. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2021). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2020. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2020). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2019. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2019). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2018. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2018). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2017. – prijave, optuženja i osude. Beograd.

Tabela 2. Prijavljena punoletna lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu

	Podnosilac krivične prijave								Način podnošenja prijave	
	Oštećeni građanin	Drugi građanin	Oštećeno preduzeće ili drugo pravno lice	Inspekcija	MUP	Drugi organ uprave	Neposredno saznanje javnog tužilaštva	Ostali	Neposredno	Preko MUPa
REPUBLIKA SRBIJA	14199	630	4321	367	57.308	856	470	2481	15141	65.491
KD protiv života i tela	572	16	7	-	1903	14	22	54	322	2266
KD protiv sloboda i prava čoveka i građanina	1475	52	15	4	2021	20	52	172	1023	2788
KD protiv izbornih prava	39	2	-	-	27	-	-	7	48	27
KD protiv prava po osnovu rada	63	2	5	3	61	5	2	5	71	75
KD protiv časti i ugleda	36	2	1	1	13	1	1	3	38	20
KD protiv polne slobode	103	8	-	-	374	2	6	5	37	461
KD protiv braka i porodice	3268	129	43	9	4171	110	55	434	2660	5559

KD protiv intelektualne svojine	6	1	-	-	23	-	-	3	9	24
KD protiv imovine	5028	162	2738	228	25545	205	114	741	4989	29772
KD protiv privrede	255	45	120	38	1082	190	16	200	740	1206
KD protiv zdravlja ljudi	109	7	18	25	6536	48	21	46	236	6574
KD protiv životne sredine	363	25	718	6	777	42	13	68	955	1057
KD protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine	190	8	54	3	707	16	26	26	187	843
KD protiv bezbednosti javnog saobraćaja	399	21	14	2	7318	29	49	20	203	7649
KD protiv bezbednosti računarskih podataka	4	-	1	-	8	-	-	-	3	10
KD protiv ustavnog uređenja i bezbednosti	12	3	-	-	18	2	-	1	15	21
KD protiv državnih organa	89	1	458	9	335	26	11	300	820	409
KD protiv pravosuđa	550	26	15	-	262	8	27	76	653	311

KD protiv javnog reda i mira	256	17	8	4	2342	31	21	54	281	2452
KD protiv pravnog saobraćaja	363	49	62	3	2356	50	23	163	634	2435
KD protiv službene dužnosti	933	49	29	1	316	13	1	54	1025	371
KD protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom	50	2	1	-	31	2	4	8	55	43
KD protiv Vojske Srbije	1	-	4	-	5	4	-	-	9	5
Ostala KD iz posebnih zakona	35	3	10	31	1077	38	6	41	128	1113

Izvor: Republički zavod za statistiku (2022). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2021. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2021). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2020. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2020). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2019. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2019). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2018. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2018). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2017. – prijave, optuženja i osude. Beograd.

Tabela 3. Optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine

	2017. g.	2018. g.	2019. g.	2020. g.	2021. g.
REPUBLIKA SRBIJA	37.752	35.146	32.360	29.389	31.870
Krivična dela protiv života i tela	2468	2173	1736	1643	1796
Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	1220	1394	1254	1122	1351
Krivična dela protiv izbornih prava	23	8	21	1	-
Krivična dela protiv prava po osnovu rada	40	23	24	20	31
Krivična dela protiv časti i ugleda	1019	1062	828	693	865
Krivična dela protiv polne slobode	227	217	286	249	277
Krivična dela protiv braka i porodice	4937	5216	4666	4161	4225
Krivična dela protiv intelektualne svojine	29	33	27	22	16
Krivična dela protiv imovine	11846	10050	8879	7440	7705
Krivična dela protiv privrede	2015	1683	1345	1166	1207
Krivična dela protiv	3824	4300	4688	5133	5609

zdravlja ljudi					
Krivična dela protiv životne sredine	610	567	501	382	405
Krivična dela protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine	292	275	242	225	266
Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja	2492	2162	2299	2070	2452
Krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka	13	16	4	1	5
Krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti	19	7	16	11	3
Krivična dela protiv državnih organa	1313	868	866	674	539
Krivična dela protiv pravosuđa	198	198	217	212	241
Krivična dela protiv javnog reda i mira i pravnog saobraćaja	3244	3230	2883	2709	3319
Krivična dela protiv službene dužnosti	800	779	582	515	435
Krivična dela protiv čovečnosti i drugih	31	30	27	25	24

dobara zaštićenih međunarodnim pravom					
Krivična dela protiv Vojske Srbije	16	4	3	6	7
Ostala krivična dela iz posebnih zakona	1076	851	966	909	1092

Izvor: Republički zavod za statistiku (2022). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2021. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2021). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2020. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2020). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2019. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2019). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2018. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2018). Bilten – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2017. – prijave, optuženja i osude. Beograd.

Tabela 4. Osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine

	2017. g.	2018. g.	2019. g.	2020. g.	2021. g.
REPUBLIKA SRBIJA	31.759	29.750	28.112	25.487	27.508
Krivična dela protiv života i tela	1913	1691	1403	1320	1432
Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	934	1090	1027	888	1051
Krivična dela protiv izbornih prava	8	7	21	1	0
Krivična dela protiv prava po osnovu rada	25	16	18	14	20
Krivična dela protiv časti i ugleda	402	399	364	299	357
Krivična dela protiv polne slobode	189	188	251	210	241
Krivična dela protiv braka i porodice	4400	4661	4173	3650	3725
Krivična dela protiv intelektualne svojine	26	26	21	17	11
Krivična dela protiv imovine	10307	8807	7877	6519	6708
Krivična dela protiv privrede	1448	1144	1008	842	885
Krivična dela protiv	3660	4127	4520	4934	5315

zdravlja ljudi					
Krivična dela protiv životne sredine	512	484	417	291	323
Krivična dela protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine	227	212	191	185	212
Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja	2250	1974	2134	1917	2287
Krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka	8	3	4	1	5
Krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti	17	6	7	9	2
Krivična dela protiv državnih organa	1155	739	753	608	448
Krivična dela protiv pravosuđa	127	149	172	167	193
Krivična dela protiv javnog reda i mira i pravnog saobraćaja	2676	2772	2429	2412	2987
Krivična dela protiv službene dužnosti	490	466	423	355	294
Krivična dela protiv čovečnosti i drugih	16	22	22	21	21

dobara zaštićenih međunarodnim pravom					
Krivična dela protiv Vojske Srbije	14	3	0	3	3
Ostala krivična dela iz posebnih zakona	955	764	877	824	988

Izvor: Republički zavod za statistiku (2022). Bilten – punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji 2021. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2021). Bilten – punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji 2020. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2020). Bilten – punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji 2019. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2019). Bilten – punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji 2018. – prijave, optuženja i osude. Beograd; Republički zavod za statistiku (2018). Bilten – punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji 2017. – prijave, optuženja i osude. Beograd.

Imajući u vidu da su se u okviru ovog podnaslova istraživačkog dela, a u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji analizirali zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije, mogu se izvesti određeni zaključci.

Naime, istraživanje je, prema već definisanoj metodologiji, zasnovano na podacima Republičkog zavoda za statistiku, i obuhvatilo je analizu podataka za petogodišnji period, od 2017. godine do 2021. godine. Podaci koji su tabelarno prikazani odnose se na sledeće parametre: prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine; prijavljena punoletna lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu; optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine.

Može se uočiti da su se u prvoj tabeli (prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila tri krivična dela prema broju podnetih

krivičnih prijava, a u odnosu na ukupni kriminalitet. To su: Krivična dela protiv imovine sa najviše podnetih krivičnih prijava, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

U trećoj tabeli (optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila su se tri krivična dela, prema broju podignutih optužnica. To su: Krivična dela protiv imovine kao delo sa najviše podignutih optužnica, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv zdravlja ljudi.

U četvrtoj tabeli (osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila su se tri krivična dela, prema broju donetih osuđujućih presuda. To su: Krivična dela protiv imovine kao delo sa najviše donetih osuđujućih presuda, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv zdravlja ljudi.

U drugoj tabeli analizirao se broj prijavljenih punoletnih lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu. Uočava se da, shodno kriterijumu - Podnosilac krivične prijave, MUP je podneo čak 57.308 krivičnih prijava. Drugi podnosioci krivičnih prijava su: Oštećeni građanin – 14.199, zatim, Drugi građanin – 630, zatim, Oštećeno preduzeće ili drugo pravno lice – 4.321, Inspekcija – 367, Drugi organ uprave – 856, Neposredno saznanje javnog tužilaštva – 470 i Ostali – 2.481.

Što se tiče kriterijuma - Način podnošenja prijave, preko MUP je podneto čak 65.491 krivičnih prijava, a neposrednim putem tek 15.141 krivičnih prijava.

Pored prikazanih podataka, učinjena je tabelarna analiza i učešća policije u podnošenju krivičnih prijava za svako pojedinačno krivično delo, što je u drugoj tabeli takođe detaljno prikazano.

6.2. Istraživanje putem anketnog upitnika

Kako bi jasnije sagledali odnos i stavove stručne javnosti prema učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, sprovedeno je istraživanje putem anketnog upitnika. Istraživanje je obuhvatilo samo stručnu javnost odnosno saradnike i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, Osnovne javne tužioce i Više javne tužioce u Novom Sadu i advokate u Novom Sadu.

Imajući u vidu da su određena pitanja postavljena u anketnom upitniku usko stručna, anketiranjem šire javnosti ne bi se postigla svrha istraživanja.

Dakle, cilj ovog istraživanja bilo je dolaženje do mišljenja i percepcije stručne javnosti kada je reč o učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji.

Istraživanje je sprovedeno putem popunjavanja elektronskog upitnika, a kome su ispitanici mogli da pristupe putem linka koji im je poslat. Insistiranjem na davanju samo jednog odgovora na postavljeno pitanje pokušano je da se dođe do jasnijeg stava stručne javnosti u oblasti učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji. Anketa je sprovedena anonimno u periodu decembar 2022. godine – januar 2023. godine, u Novom Sadu, a istraživanje je obuhvatilo 30 ispitanika - saradnike i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, saradnike Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu i advokate u Novom Sadu.

Anketni upitnik se sastojao od 5 pitanja sa ponuđenim odgovorima, a pitanja su bila sledeća:

1. Da li, prema Vašem mišljenju, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?

2. Da li, prema Vašem mišljenju, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?

3. Da li, prema Vašem mišljenju, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?

4. Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?

5. Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?

U narednim podnaslovima biće tabelarno predstavljene rezultati ankete, a potom će se analizirati rezultati za svako pojedinačno pitanje uz propratni grafički prikaz.

6.2.1. Rezultati ankete

U sledećoj tabeli prikazani su svi dobijeni rezultati, odnosno broj ispitanika koji su dali određeni odgovor na postavljeno pitanje, kao i procentualna zastupljenost tog odgovora.

Tabela 5. Rezultati ankete

Redni broj	Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat
1.	Da li, prema Vašem mišljenju, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?	Da	23	76,7%
		Ne	5	16,7%
		Ne znam	2	6,7%
		Nema odgovora	/	/
2.	Da li, prema Vašem mišljenju,	Da	16	55,2%

	pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?	Ne	5	17,2%
		Delimično	8	27,6%
		Ne znam	/	/
		Nema odgovora	1	/
3.	Da li, prema Vašem mišljenju, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?	Da	19	63,3%
		Ne	2	6,7%
		Delimično	9	30%
		Ne znam	/	/
		Nema odgovora	/	/
4.	Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?	Da	22	73,3%
		Ne	1	3,3%
		Ne znam	7	23,3%
		Nema odgovora	/	/
5.	Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?	Da	19	63,3%
		Ne	2	6,7%
		Delimično	9	30%
		Ne znam	/	/
		Nema odgovora	/	/

Izvor: Istraživanje kandidata

6.2.2. Analiza rezultata ankete sa grafičkim prikazima

Anketno pitanje broj 1: Da li, prema Vašem mišljenju, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?

Na ovo anketno pitanje ispitanicima su bili ponuđeni sledeći odgovori:

- Da;
- Ne;
- Ne znam.

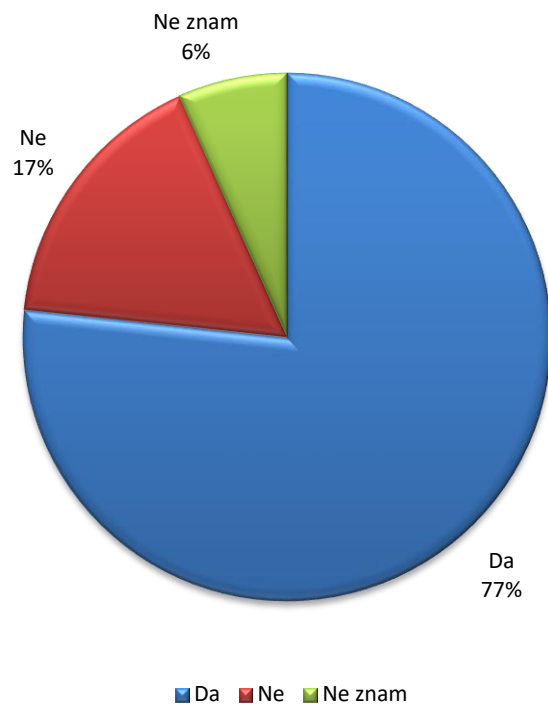
Kao posebno polje u tabelarnom prikazu izdvojena je opcija - NEMA ODGOVORA, s obzirom na to da su ispitanici imali opciju da ne odgovore na pojedina pitanja.

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 76,7% (23 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 16,7% (5 odgovora od ukupno 30) i na kraju, opciju NE ZNAM u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30).

Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora.

Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (76,7%) smatra da se pravovremenim pristupom i kontinuiranom obukom pripadnika policijskih organa doprinosi boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka.

Grafikon 1. Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: *Da li, prema Vašem mišljenju, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?*

Izvor: Istraživanje kandidata

Anketno pitanje broj 2: Da li, prema Vašem mišljenju, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?

Na ovo anketno pitanje ispitanicima su bili ponuđeni sledeći odgovori:

- Da;
- Ne;
- Delimično;
- Ne znam.

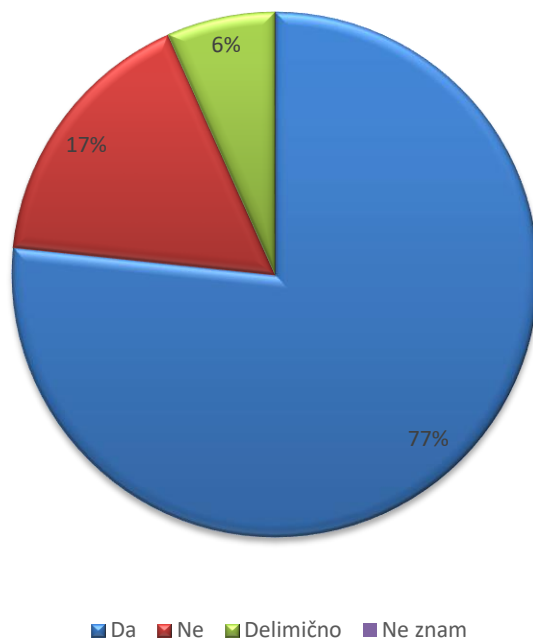
Kao posebno polje u tabelarnom prikazu izdvojena je opcija - NEMA ODGOVORA, s obzirom na to da su ispitanici imali opciju da ne odgovore na pojedina pitanja.

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 55,2% (16 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 17,2% (5 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju DELIMIČNO u 27,6% (8 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije zaokružio.

Uočava se da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, što je zabeleženo u opciji NEMA ODGOVORA.

Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (55,2%) smatra da pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa.

Grafikon 2. Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: *Da li, prema Vašem mišljenju, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?*

Izvor: Istraživanje kandidata

Anketno pitanje broj 3: Da li, prema Vašem mišljenju, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju ključni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?

Na ovo anketno pitanje ispitanicima su bili ponuđeni sledeći odgovori:

- Da;
- Ne;
- Delimično;
- Ne znam.

Kao posebno polje u tabelarnom prikazu izdvojena je opcija - NEMA ODGOVORA, s obzirom na to da su ispitanici imali opciju da ne odgovore na pojedina pitanja.

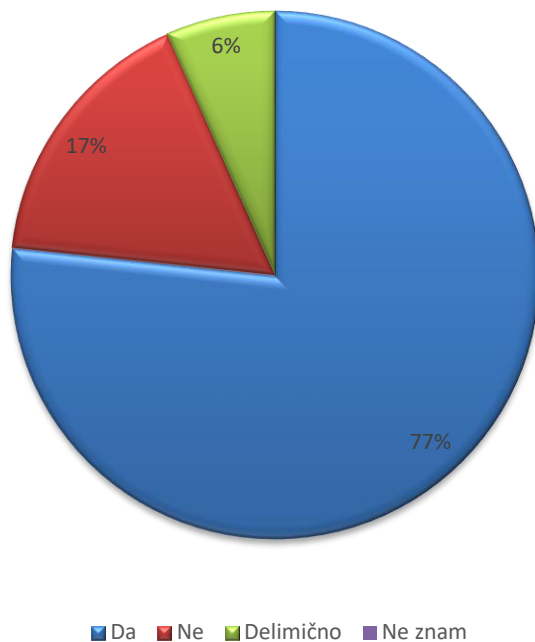
Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 63,3% (19 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju DELIMIČNO u 30% (9 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije odabrao.

Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora.

Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (63,3%) smatra da kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju ključni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela.

Grafikon 3. Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: *Da li, prema Vašem mišljenju, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?*

Izvor: Istraživanje kandidata

Anketno pitanje broj 4: Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?

Na ovo anketno pitanje ispitanicima su bili ponuđeni sledeći odgovori:

- Da;
- Ne;
- Ne znam.

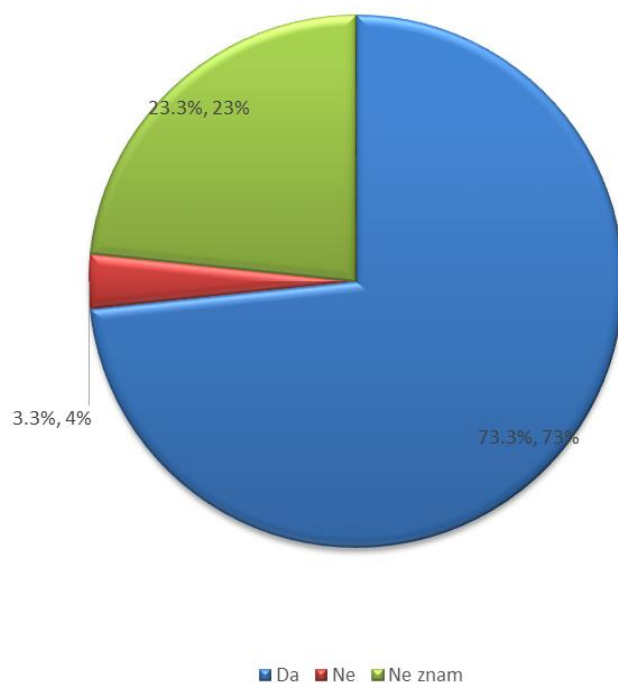
Kao posebno polje u tabelarnom prikazu izdvojena je opcija - NEMA ODGOVORA, s obzirom na to da su ispitanici imali opciju da ne odgovore na pojedina pitanja.

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 73,3% (22 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 3,3% (1 odgovor od ukupno 30), zatim, opciju NE ZNAM u 23,3% (7 odgovora od ukupno 30).

Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora.

Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da je najveći broj ispitanika (73,3%) uočio podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku.

Grafikon 4. Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: *Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?*

Izvor: Istraživanje kandidata

Anketno pitanje broj 5: Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?

Na ovo anketno pitanje ispitanicima su bili ponuđeni sledeći odgovori:

- Da;
- Ne;
- Delimično;
- Ne znam.

Kao posebno polje u tabelarnom prikazu izdvojena je opcija - NEMA ODGOVORA, s obzirom na to da su ispitanici imali opciju da ne odgovore na pojedina pitanja.

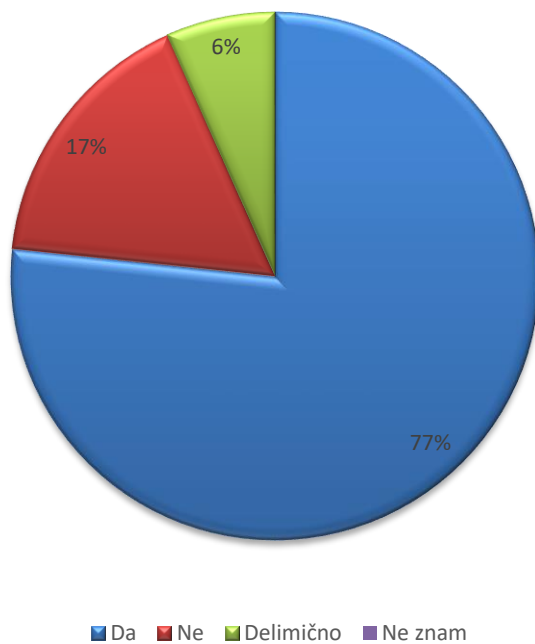
Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 63,3% (19 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju DELIMIČNO u 30% (9 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije odabrao.

Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora.

Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (63,3%) smatra da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji.

Ovo je veoma značajno, imajući u vidu da se radi o mišljenju stručne javnosti, koja se u svakodnevnom radu posredno ili neposredno susreće sa efektima policijskog rada u praksi.

Grafikon 5. Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: *Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?*

Izvor: Istraživanje kandidata

7. ZAKLJUČAK

Pitanje položaja policije, kao jednog od ključnih učesnika društvenog reagovanja na kriminalitet, zatim pitanje preduzimanja kriminalističkih radnji od strane policije, te njenom doprinosu rasvetljenju krivičnih dela, značajno poslednjih godina zaokuplja pažnju domaće naučne i stručne javnosti. Efekti reformi krivičnog i krivičnog procesnog zakonodavstva u prethodne skoro dve decenije odrazili su se i na pojedina pitanja koja se tiču položaja, uloge i ovlašćenja u postupanju pripadnika policije.

Policija je aktivan subjekt predistražnog postupka. Faza predistražnog postupka predstavlja ključni stadijum kod pokretanja krivičnog postupka, jer se kroz isti ogleda buduća neposredna pravilna primena načela pravičnog suđenja i načela istine kao i zaštita ljudskih prava. Osnovni zadatak policije je otkrivanje krivičnih dela i učinilaca, za šta je od izuzetnog značaja angažovanje specijalizovanih jedinica kriminalističke policije i njihova saradnja sa uniformisanom policijom. Iz tog razloga daje joj se mogućnost preduzimanja operativnih ali i dokaznih radnji. S tim u vezi, logično je da se radnje policije u velikoj meri isključivo vezuju za predistražni i istražni postupak kojim rukovodi javni tužilac.

Represivni vid delovanja u cilju zaštite od kriminaliteta može se sagledati kroz krivični postupak u kom se procesuiraju potencijalni učinilac krivičnog dela koji je svojim radnjama ugrozio državu ili pojedinca. Kako kriminalitet predstavlja najsloženiju i najopasniju pretnju savremenom društvu, radnje policije usmerene na suzbijanje kriminaliteta, i njihova saradnja sa pravosudnim organima, od izuzetnog su značaja.

U uvodnom delu disertacije je istaknuto da je dužnost krivičnog suda da utvrdi istinu, polazeći od limitiranog načela istine, s obzirom na to da je teret dokazivanja optužbe na organu gonjenja uz graničnu dokaznu inicijativu suda, a sam postupak je stranački u skladu sa raspravnim načelom, te da je samo ona istina, utvrđena u zakonitom postupku, na osnovu prikupljenih i izvedenih dokaza u skladu sa zakonom, pravno relevantna.

Takođe, iz do sada rečenog, više je nego jasno da su predistražni i istražni postupak stadijumi u kojim se nesumnjivo prikuplja najviše dokaza i saznanja od strane kriminalističke policije pod rukovodstvom javnog tužioca, na osnovu kojih isti kao organ gonjenja, a kasnije kao stranka u postupku, odlučuje o pokretanju ili daljem učestvovanju u

krivičnom postupku. Shodno rečenom, predmet ovog istraživanja bio je analiza radnji policije, njene uloge u krivičnom postupku i doprinosa utvrđivanju materijalne istine.

Disertacija se u razradi predmeta, dokazivanju hipoteza i postizanju prethodno definisanog cilja, temelji na raznovrsnom metodološkom pristupu. Osnovni teorijski kontekst rada obuhvatio je proučavanje i analizu teorijskih izvora pretežno iz oblasti kriminalistike, ali i krivičnog i krivičnog procesnog prava. Pored analitičko-sintetičke metode, bili su primenjeni metodi indukcije i dedukcije, sa ciljem da se analizom i tumačenjem pojedinih radnji uoči njihov doprinos u postizanju konačne svrhe krivičnog postupka (metod indukcije), a shodno deduktivnom metodu, da se kroz opštu analizu pojma kriminalističkih radnji, akcent stavi na njihove podele, a zatim i njihov doprinos krivičnom postupku i razrešenju krivične stvari. Osvrt na nastanak i raniji normativni okvir u vezi sa radom policije, kao i njenu ulogu u društvu i prvo regulisanje organa i poslova policije u Republici Srbiji, ali i drugih relevantnih pitanja, svakako je uključio istorijski metod.

Istraživački deo rada obuhvatio je primenu statističkog metoda prilikom analize relevantnih zvaničnih statističkih podataka, kao i aksiomatskog metoda, kao opšte naučne metode, u cilju obrade podataka i njihove analize, odnosno u cilju izvođenja određenih zaključaka na osnovu manjeg broja polaznih osnovnih stavova. Za upoređivanje doprinosa kriminalističkih radnji u suzbijanju kriminaliteta, te odnosa zvanično registrovanih podataka i statističkih stanja sa strategijskim i zakonskim pristupom u državi, primenjen je komparativni metod, dok je uporedni metod bio od značaja u delu analize i poređenja našeg zakonodavstva i prakse sa zakonskim rešenjima i praksom u drugim državama.

S obzirom na to da je u središtu istraživanja bio doprinos kriminalističkih radnji u razrešenju krivične stvari primena empirijske metode omogućila je sagledavanje problema u ovom kontekstu, kao i podsticanje daljeg razvoja teorijske misli u ovoj oblasti.

U disertaciji, odnosno istraživanju, fokus je bio na broju pokrenutih krivičnih postupaka, podignutih optužnih akata i osuđujućih presuda, u odnosu na rezultate pokrenutih predistražnih postupaka u Republici Srbiji, uz osvrt na istorijski razvoj zakonskih propisa u ovoj oblasti, kao i na pozitivnopravnim propisima, tj. *de lege lata* odredbi koje se odnose na ovu oblast. Sa druge strane, rad je obuhvatio i istraživanje u oblasti aktivnosti državnih organa, njihove mogućnosti delovanja u represivnom i

preventivnom smislu, uz analizu rezultata koje ostvaruju i mogućnosti unapređenja politike suzbijanja kriminaliteta, odnosno *de lege ferenda* okvira. Dakle, pored utvrđivanja doprinosa kriminalističke policije rasvetljenju krivičnih dela, od primarnog interesa bilo je i razmatranje aktuelnih, savremenih tendencija u segmentu prepoznavanja značaja njihovog rada, kao i u domenu represivnih i preventivnih mera.

Pre nego što se učini osvrt na zaključke povodom istraživanja u radu, učiniće se kraći osvrt na strukturu pojedinačnih poglavlja u disertaciji.

U uvodnom delu, rad se bavi konceptom teme istraživanja, osnovnim napomenama, kao i predmetom i ciljem istraživanja. Pored rečenog, u uvodnom delu je opredeljena i metodologija obrade teme, a definisane su i hipoteze istraživanja.

Drugo poglavlje disertacije pod nazivom „Položaj i uloga policije u društvu“ bavi se na prvom mestu pojmom i karakteristikama policije, zatim analizom položaja i uloge policije u krivičnom pravu, istorijskim prikazom razvoja policije, kao i nastankom policije u Srbiji. Pored rečenog, pitanja koja se u ovom poglavlju analiziraju jesu i organizacija policije, kao i osnovna načela postupanja u obavljanju policijske delatnosti.

Treće poglavlje disertacije pod nazivom „Kriminalistička delatnost policije“ prvo je obuhvatilo podnaslove koji se tiču pojma kriminalističkih radnji i odnosa kriminalističke tehnike, taktike i metodike, a potom i podnaslov o operativnim kriminalističkim radnjama, te krivičnoprocesnim (dokaznim) radnjama policije.

Četvrto poglavlje pod nazivom „Policijska ovlašćenja u uporednom zakonodavstvu“ obuhvatilo je uporednopravnu analizu policijskih ovlašćenja u zakonima Republike Srbije, Republike Hrvatske i Republike Crne Gore.

Peto poglavlje pod nazivom „Policija u predistražnom postupku i istrazi“ sadrži analizu zakonskog koncepta predistražnog postupka, zakonskog koncepta istrage, pravnog položaja policije u predistražnom postupku i istrazi, te odnosa između javnog tužioca i policije u predistrazi i istrazi.

Šesto poglavlje je istraživačko poglavlje, koje je posvećeno analizi statističkih i originalnih istraživačkih podataka o određenim parametrima zastupljenosti rada policije u rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji. Istraživanje je, prema već definisanoj metodologiji, u prvom delu ovog poglavlja zasnovano na podacima Republičkog zavoda za

statistiku, dok su u drugom delu predstavljeni rezultati istraživanja putem anketnog upitnika. Naime, u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji analizirali su se zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije. Potom, kako bi jasnije sagledali odnos i stavove stručne javnosti prema učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, sprovedeno je istraživanje putem anketnog upitnika. Istraživanje je obuhvatilo samo stručnu javnost odnosno saradnike i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, Osnovne javne tužioce u Novom Sadu i Više javne tužioce u Novom Sadu, kao i advokate u Novom Sadu. Dakle, cilj ovog istraživanja bilo je dolaženje do mišljenja i percepcije stručne javnosti kada je reč o učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji.

U okviru prvog dela istraživanja (statistički pokazatelji kriminaliteta punoletnih lica u Republici Srbiji i učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela), a u cilju sagledavanja učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji, analizirali su se zvanični relevantni parametri u postupanju pravosudnih organa u Republici Srbiji, a povodom podnetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donetih presuda u krivičnim postupcima prema punoletnim licima na prostoru Republike Srbije. Istraživanje je zasnovano na podacima Republičkog zavoda za statistiku, i obuhvatilo je analizu podataka za petogodišnji period, od 2017. godine do 2021. godine. Podaci koji su tabelarno prikazani u radu odnose se na sledeće parametre: prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine; prijavljena punoletna lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu; optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine; osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine.

Zaključci su sledeći:

Može se uočiti da su se u prvoj tabeli (prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila tri krivična dela prema broju podnetih krivičnih prijava, a u odnosu na ukupni kriminalitet. To su: Krivična dela protiv imovine sa

najviše podnetih krivičnih prijava, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja.

U drugoj tabeli analizirao se broj prijavljenih punoletnih lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu. Uočava se da, shodno kriterijumu - Podnosilac krivične prijave, MUP je podneo čak 57.308 krivičnih prijava. Drugi podnosioci krivičnih prijava su: Oštećeni građanin – 14.199, zatim, Drugi građanin – 630, zatim, Oštećeno preduzeće ili drugo pravno lice – 4.321, Inspekcija – 367, Drugi organ uprave – 856, Neposredno saznanje javnog tužilaštva – 470 i Ostali – 2.481.

U trećoj tabeli (optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila su se tri krivična dela, prema broju podignutih optužnica. To su: Krivična dela protiv imovine kao delo sa najviše podignutih optužnica, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv zdravlja ljudi.

U četvrtoj tabeli (osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godine) izdvojila su se tri krivična dela, prema broju donetih osuđujućih presuda. To su: Krivična dela protiv imovine kao delo sa najviše donetih osuđujućih presuda, zatim, Krivična dela protiv braka i porodice i Krivična dela protiv zdravlja ljudi.

Što se tiče kriterijuma - Način podnošenja prijave, preko MUP je podneto čak 65.491 krivičnih prijava, a neposrednim putem tek 15.141 krivičnih prijava.

Pored prikazanih podataka, učinjena je tabelarna analiza i učešća policije u podnošenju krivičnih prijava za svako pojedinačno krivično delo, što je u drugoj tabeli takođe detaljno prikazano.

Dalje, cilj istraživanja putem anketnog upitnika bilo je dolaženje do mišljenja i percepcije stručne javnosti kada je reč o učešću i doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji. Istraživanje je sprovedeno putem popunjavanja elektronskog upitnika, a kome su ispitanici mogli da pristupe putem linka koji im je poslat. Insistiranjem na davanju samo jednog odgovora na postavljeno pitanje pokušano je da se dođe do jasnijeg stava stručne javnosti u oblasti učešća i doprinosa policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji. Anketa je sprovedena anonimno u periodu decembar 2022. godine – januar 2023. godine, u Novom Sadu, a istraživanje je obuhvatilo 30 ispitanika - saradnike

i sudije Osnovnog suda u Novom Sadu, Višeg suda u Novom Sadu, Osnovne javne tužioce i Više javne tužioce u Novom Sadu, kao i advokate u Novom Sadu.

Anketni upitnik se sastojao od 5 pitanja sa ponuđenim odgovorima, a pitanja su bila sledeća:

1. Da li, prema Vašem mišljenju, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?

2. Da li, prema Vašem mišljenju, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?

3. Da li, prema Vašem mišljenju, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?

4. Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?

5. Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?

Zaključci povodom prvog anketnog pitanja:

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 76,7% (23 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 16,7% (5 odgovora od ukupno 30) i na kraju, opciju NE ZNAM u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30). Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora. Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (76,7%) smatra da se pravovremenim pristupom i kontinuiranom obukom pripadnika policijskih organa doprinosi boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka.

Zaključci povodom drugog anketnog pitanja:

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 55,2% (16 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 17,2% (5 odgovora od ukupno 30),

zatim, opciju DELIMIČNO u 27,6% (8 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije zaokružio. Uočava se da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, što je zabeleženo u opciji NEMA ODGOVORA. Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (55,2%) smatra da pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa.

Zaključci povodom trećeg anketnog pitanja:

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 63,3% (19 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju DELIMIČNO u 30% (9 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije odabrao. Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora. Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj ispitanika (63,3%) smatra da kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela.

Zaključci povodom četvrtog anketnog pitanja:

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 73,3% (22 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 3,3% (1 odgovor od ukupno 30), zatim, opciju NE ZNAM u 23,3% (7 odgovora od ukupno 30). Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora. Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da je najveći broj ispitanika (73,3%) uočio podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku.

Zaključci povodom petog anketnog pitanja:

Kada je reč o rezultatima ankete na ovo pitanje, ispitanici su zaokružili opciju DA u 63,3% (19 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju NE u 6,7% (2 odgovora od ukupno 30), zatim, opciju DELIMIČNO u 30% (9 odgovora od ukupno 30). Opciju NE ZNAM niko od ispitanika nije odabrao. Uočava se da su svi ispitanici odgovorili na ovo pitanje i izabrali ponuđene opcije odgovora. Ovakvi rezultati mogu se tumačiti tako da najveći broj

ispitanika (63,3%) smatra da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji. Ovo je veoma značajno, imajući u vidu da se radi o mišljenju stručne javnosti, koja se u svakodnevnom radu posredno ili neposredno susreće sa efektima policijskog rada u praksi.

Nakon svega iznetog, može se učiniti osvrt na postavljene hipoteze na samom početku disertacije i izneti zaključak da su sve tri hipoteze potvrđene u disertaciji. Naime, kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju ključni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela. Zatim, pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka. I konačno, pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa.

8. LITERATURA

8.1. Knjige i članci

1. Adžajlić-Dedović, A., Topić, Ž.(2016) . Žrtva - svjedok: Pomoć, podrška i zaštita, Bezbednost, Beograd, vol. 58, br. 2, str. 151-168
2. Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). Kriminalistika, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, Beograd
3. Andrejević, M. (2012). Značaj forenzičke DNK analize u pravosudnom sistemu, Strani pravni život, br. 2, str. 290-307
4. Avramović, N., Marković, M. (2010). Harmonizacija prava policije Republike Srbije sa evropskim standardima u oblasti zaštite ljudskih prava, Pravo – teorija i praksa, vol. 27, br. 11–12, Novi Sad
5. Bejatović, S. (2003). Radnje organa unutrašnjih poslova u prekrivičnom i prethodnom krivičnom postupku i njihova dokazna vrednost, Bezbednost, Beograd, vol. 45, br. 6, str. 869-883
6. Bejatović, S. (2008). Policija i javno tužlaštvo kao subjekti prekrivičnog postupka, u: Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd,
7. Bjelajac, Ž. (2005). Trgovina ljudima – uzroci i posledice, Beograd: Željko Bjelajac
8. Bjelajac, Ž. (2013). Organizovani kriminalitet – imperija zla, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
9. Bjelajac, Ž. (2015). Politika suzbijanja kriminaliteta, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe

10. Bjelajac, Ž., Dragojlović, J. (2016). Uloga i značaj vankrivičnih subjekata u savremenoj politici suzbijanja kriminaliteta, *Politička revija*, godina (XXVIII) XV, vol. 47, br. 1/2016, str. 39-54
11. Bjelajac, Ž., Zirojević, M. (ured.) (2012). *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
12. Bogdanović, B. (2002) *Dva veka policije u Srbiji*, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, Beograd
13. Bošković, A. (2015). Radnje policije u prethodnom krivičnom postupku i njihova dokazna vrednost, *Institut za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd
14. Bošković, A.(2003) Radnje policije u prekrivičnom postupku po zahtevu i naredbi drugih subjekata, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 8, br. 2, str. 145-156
15. Bošković, A.(2007). Komparativni prikaz istrage u krivično-procesnom zakonodavstvu Slovenije i Srbije, *Bezbednost*, Beograd, vol. 49, br. 2, str. 234-249
16. Bošković, A., Kesić T. (2015). *Krivično procesno pravo*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
17. Bošković, G., Vuković, S. (2016). Oblasti i posledice uticaja organizovanog kriminala na legalno tržište, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 50, br. 1, str. 129-142
18. Bošković, M. (1990). *Materijalni dokazi u kriminalističkoj obradi*, Nova prosveta, Beograd
19. Bošković, M. (2002). *Kriminalisitička operativa*, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd
20. Bošković, M., Boškvić, A. (2007). *Kriminalistika*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka
21. Braga, A., Papachristtos, A., Hureau, D. (2014). The Effect of Hot Spots Policing on Crime: An Updated Systematic Review and Meta-Analysis, *Justice Quarterly*, 31 (4), str. 633-663
22. Čejović, B., Kulić, M. (2014). *Krivično pravo*, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija, Pravni fakultet

23. Ćirić, J., Anić, S. (2010). Validnost fizičko-hemijskih metoda analize u forenzičkom veštačenju, *Bezbednost, Beograd*, vol. 52, br. 2, str. 74-80
24. Đekić, M. (2016). Privredni kriminal i načini sprovođenja finansijske bezbednosti, *Tehnika*, vol. 71, br. 5, str. 782-786
25. Delibašić, M. (2016). Etička načela policijskog rada u zajednici sa maloletnim prestupnicima, *NBP, Žurnal za kriminalistiku i pravo*, vol 21, br. 3, str. 149-168
26. Delibašić, V. (2016) Prikriveni islednik, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 21, br. 1, str. 81-98
27. Dopsaj, M., Vučković, G., Milojković, B., Subošić, D., Eminović, F. (2012). Gradacija snage stiska ruke u definisanju faktora rizika prilikom upotrebe dozvoljenih fizičkih mera, *Facta universitatis-series: Phusical Education and Sport*, vol. 10, br. 3, str. 169-181
28. Došić, M. (1978). *Kriminalistička taktika, Viša škola unutrašnjih poslova- Beograd, Beograd*
29. Dostić, S. (2007). Uloga granične policije u borbi protiv trgovine ljudima, *Bezbednost, Beograd*, vol. 49, br. 3, str. 144-167
30. Drecun, A. (1997). Prikriveni policijski rad - infiltracija policije u kriminalnu sredinu, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 2, br. 2, str. 135-160
31. Đurđić, V. Zdravković, Lj. (2011). *Kriminalistika, Niš: Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost*
32. Feješ, I. (2004). Mesto i uloga kriminalistike u sistemu krivičnih nauka i perspektive njenog razvoja, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 38, br. 2, str. 249-266
33. Gaćinović, R. (2012). *Bezbednosna funkcija države, Institut za političke studije, Beograd*
34. Gaćinović, R. (2015). Koreni nastanka policije u modernoj državi, *NBP – žurnal za kriminalistiku i pravo*, vol. 20, br. 1 str. 67-81
35. Gaćinović, R. (2015). Koreni nastanka policije u modernoj državi, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 20, br. 1, str. 67-81
36. Gajić, Z., Spasić, D. (2014). Ekstradicija i postupanje policije sa stranom međunarodnom poternicom, *Bezbednost, Beograd*, vol. 56, br. 1, str. 144-157

37. Grubač, M. (2014). Otvaranje istrage prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Srbije, *Pravni zapisi*, vol. 5, br. 1, str. 217-234
38. Hadžić, P., Zorić V. (2009). Ilegalne laboratorije za proizvodnju droge - policijska i kriminalistička obrada, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 14, br. 1, str. 161-175
39. Ignjatović, A. (2007). *Krivično pravo – posebni deo*, Novi Sad: Privredna akademija
40. Ilić, G. (2008). Odnos javnog tužilaštva i policije prema Zakoniku o krivičnom postupku, u: *Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta*, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd
41. Ilić, G., Banović, B. (2013). *Policija i nova rešenja u Zakoniku o krivičnom postupku*. U: *Nova rešenja u kaznenom zakonodavstvu Srbije i njihova praktična primena*. Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu i Intermeks, Zlatibor – Beograd
42. Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2016). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku: prema stanju zakonodavstva od 15. septembra 2016. godine, deveto izmenjenje i dopunjeno izdanje*, JP Službeni glasnik, Beograd
43. Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A., (2022). *Komentar zakonika o krivičnom postupku*, Službeni glasnik, Beograd
44. Ilić, G., Majić, M., Benjanski, S., Trešnjev, A. (2013). *Komentar Zakona o krivičnom postupku: Prema Zakonu iz 2011. godine sa izmenama i dopunama od 22. maja 2013. godine*, Službeni glasnik, Beograd
45. Ivanović, A., Bjelovuk, I. (2010). *Pouzdanost kriminalističko-tehničkih metoda za detektovanje tragova barutnih čestica na šakama osumnjičenih*, *Bezbednost*, Beograd, vol. 52, br. 3, str. 7-23
46. Ivanović, V. i grupa autora (1991). *Kriminalistika*, Viša škola unutrašnjih poslova, Zemun
47. Ivanović, Z., Baić, V. (2019). *Taktika obezbeđivanja iskaza*, *Kriminalističko-policijski Univerzitet*, Beograd
48. Ivanović, Z., Banović, B. (2011). *Analiza pravne regulative nadzora nad komunikacijama i praksa Evropskog suda za ljudska prava*, *Bezbednost*, Beograd, vol. 53, br. 1, str. 93-115

49. Ivetić, M. (2017). Rad policije u zajednici između strategije i osnovne policijske obuke u Srbiji, *Bezbednost, Beograd*, vol. 59, br. 2, str. 130-152
50. Ivetić, S., Miladinović, A. (2013). *Javna bezbednost, Visola škola unutrašnjih poslova, Banja Luka*
51. Jahankhani, H., Georgiadou, E., Taal, A. (2008). Pogled na metodologiju upravljanja procesom kompjuterske forenzike, *Info M*, vol. 7, br. 28, str. 4-8
52. Janković, B. (2009). Kontrola upotrebe sredstava prinude u policiji Republike Srbije, *Bezbednost, Beograd*, vol. 51, br. 3, str. 219-233
53. Jekić, Z. (1998). *Krivično procesno pravo, GDP Dimitrije Davidović- Smederevo, Beograd*
54. Jevtić, D., Popović, D. (1993) *Pravna Istorija jugoslovenskih naroda, Savremena administracija, Beograd*
55. Joksić, I. (2013). Nastanak i razvoj policijskih vlasti u Srbiji, *Vojno delo*, vol. 65, br. 1, str. 285-299
56. Jovanović, Z. (2016) . Upravna delatnost policije i značaj reforme državne uprave u Republici Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, vol. 55, br. 73, str. 137-151
57. Jugović, S. (2009). Mere ciljane potrage, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 14, br. 3, str. 191-200
58. Jugović, S.(2008). Obeležja upravnih ovlašćenja policije - policijskih ovlašćenja, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 13, br. 2, str. 73-81
59. Jugović, S., Simović, D. (2016). Zakon o policiji Republike Srbije od 2016. godine - kritički pogled, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 50, br. 1, str. 71-85
60. Kesić, T. (2014). Međunarodni standardi postupanja policije u krivičnim stvarima, *Kriminalističko-policijska akademija, Beograd*
61. Kesić, Z. (2011). Prekoračenje i zloupotreba policijskih ovlašćenja u senci diskrecione moći policije, *Bezbednost, Beograd*, vol. 53, br. 2, str. 66-89
62. Koebecke, S. (1981). Przyczynek do rozmazan o teorii pracy operacyjnen, *Problemy Kryminalistyki, Varšava*, br. 150/81
63. Kolarević, D. (2008). Forenzička nauka i kriminalistika, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 13, br. 1, str. 121-138

64. Kovačević, M. (2014). Evropska zbirka podataka o kriminalitetu i krivičnom pravosuđu - značaj uporednih statistika, podaci o kriminalitetu i krivičnom pravosuđu u Srbiji, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 48, br. 4, str. 311-328
65. Krivokapić, V. (1997). Kriminalistička taktika III, Policijska akademija, Beograd
66. Kron, L., Knežić, B. (ured.) (2011). Kriminal i državna reakcija: fenomenologija, mogućnosti, perspektive, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
67. Krstić, G. (2017). Specijalizacija državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije sa posebnim osvrtom na odnos između javnog tužilaštva i policije, Nauka, bezbednost, policija, vol. 22, br. 3, str. 67-88
68. Krstić, M. (2015). Međunarodna policijska saradnja u funkciji borbe protiv terorizma, Megatrend revija, vol. 12, br. 3, str. 311-328
69. Krstić, O. (1996). Pronalaženje i provera svedoka i osumnjičenih u kriminalističkoj obradi, Nauka, bezbednost, policija, vol. 1, br. 1, str. 113-122
70. Krstić, O. (2000). Sistemska-strukturalni metod u kriminalističkoj obradi, Nauka, bezbednost, policija, vol. 5, br. 2, str. 21-31
71. Krstić, O. (2006). Preventivna uloga policije u slučajevima seksualno zloupotrebene dece i omladin, Nauka, bezbednost, policija, vol. 11, br. 1, str. 9-30
72. Kulić, M. (2017). Upravno pravo- opši deo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad
73. Lajić O., (2021) Policijske racije u teoriji i praksi- kriminalistički relikv ili gola demonstracija sile, Kultura polisa, br.44, Novi Sad
74. Lebeuf, M. (2002). Policijska i upotreba informatičke tehnologije - jedna ocena, Bezbednost, Beograd, vol. 44, br. 4, str. 634-640
75. Lukić, T. (2011). Informacije (obaveštenja) službi bezbednosti kao dokaz u krivičnom postupku, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 45, br. 1, str. 289-308
76. Manojlović, D. (2015). Kriminalni milje i kriminalna pojava - kriminološki i kriminalistički aspekti, Megatrend revija, vol. 12, br. 1, str. 205-220
77. Marinković, D. (2003). Osnovni pravci kriminalističkog postupanja u suzbijanju narko-kriminaliteta, Nauka, bezbednost, policija, vol. 8, br. 2, str. 129-143

78. Marković, J., Stone C. (2002). Mapiranje kriminala i policing u demokratskim društvima, *Bezbednost, Beograd*, vol. 44, br. 4, str. 641-652
79. Marković, M. (2009). Policijska ovlašćenja prema novom zakoniku o krivičnom postupku, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 26, br. 5-6, str. 104-123
80. Marković, M., Matijević, M. (2009). Primena kriminalističke nauke u praksi, *Pravo - teorija i praksa*, vol. 26, br. 5-6, str. 142-151
81. Marković, S. (2014). Praktični aspekti primene nekih policijskih ovlašćenja i obavljanja poslova, *Bezbednost*, vol. 56, br. 1. str. 104-125
82. Marković, S. (2015). Mere koje preduzima policija prilikom zaštite žrtava nasilja u porodici, *Bezbednost, Beograd*, vol. 57, br. 3, str. 179-198
83. Marković, S. (2016). Kriminalistička strategija suprotstavljanja ilegalnom prometu opojnih droga na lokalnom području, *Bezbednost, Beograd*, vol. 58, br. 2, str. 109-130
84. Marković, S.(2014). Praktični aspekti primene nekih policijskih ovlašćenja i obavljanja poslova, *Bezbednost, Beograd*, vol. 56, br. 1, str. 104-125
85. Marković, S.(2016). Mera bezbednosti Zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama u praksi policije i pravosuđa, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 21, br. 1, str. 133-160
86. Marokvić, T. (1972). *Suvremena tehnika istraživanja krivičnih djela (Kriminalistika)*, Narodne novine, Zagreb
87. Matijašević, J. (2012). The importance of preventive acting in the field of crime suppression with the reference to strategic acts of the Western Balkan countries, *The Review of International Affairs - RIA, The Institute of International Politics and Economics*, Vol. 63, No. 1148, pp. 52-70
88. Matijašević, J. (2013). *Krivičnopravna regulativa računarskog kriminaliteta*, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
89. Matijašević-Obradović J. (2016). *Krivično procesno pravo, opšti deo*, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, udžbenik (467 strana), Novi Sad, 2016
90. Matijašević-Obradović, J., Dragojlović, J. (2014). Uloga Evropske unije u sprečavanju i suzbijanju korupcije, *Evropsko zakonodavstvo, Institut za međunarodnu politiku i privredu (IMPP)*, Godina XIII, Br. 47-48, Beograd, str. 57-66

91. Matijašević-Obradović, J., Petković M. (2014). Uzroci i efekti korupcije u uslovima tranzicionih promena u Srbiji, Zbornik radova sa II međunarodnog naučnog skupa „Pravo i izazovi XXI vijeka“, Tema: Korupcija, ur: prof. dr Mirko Kulić, skup održan: 28-29. marta 2014. god., Evropski univerzitet Brčko distrikta, Brčko, str. 205-216
92. Matijević, M., Marković, M. (2013). Kriminalistika, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad
93. Mawby, R. I. (1990). Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective, Unwin Hyman, London
94. Mihajlović, P., Božić, Lj. (2001). Sudska medicina, Beograd: Viša škola unutrašnjih poslova
95. Mijalković, S. (2009). Organizovani kriminal kao pretnja nacionalnoj bezbednosti, časopis Bezbednost, 1-2/2009, str. 119-132
96. Mijović, D.(2006). Pregovaranje u službi Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Bezbednost, Beograd, vol. 48, br. 4, str. 598-619
97. Miladinović, A. (2015). Diferencijacija kriminalističkih radnji i mjera, Bezbednost-Policija-Građani, Banja Luka, broj, 1-2
98. Miletić, S. (2003). Policijsko pravo, Policijska akademija, Beograd
Miletić, S., Jugović, S. (2019). Pravo unutrašnjih poslova, Kriminalistiko-policijski univerzitet, Beograd
99. Milić, N. (2012). Mapiranje kriminala u funkciji problemski orijentisanog rada policije, Nauka, bezbednost, policija, vol. 17, br. 1, str. 123-140
100. Milić, N.(2015). Neke mogućnosti analize geoprostorne distribucije krivičnih dela u radu policije, Nauka, bezbednost, policija, vol. 20, br. 1, str. 99-117
101. Milidragović, D. (2008). Kriminalistički i krivično-procesni aspekti u vršenju uviđaja na području grada Novog Sada, Bezbednost, Beograd, vol. 50, br. 1-2, str. 71-88
102. Milojković, B., Marinković, D. (2007). Sistemi za globalno pozicioniranje i njihov značaj u otkrivanju i dokazivanju krivičnih dela, Nauka, bezbednost, policija, vol. 12, br. 2, str. 41-59
103. Milosavljević, B. (1994). Pregled istorijskog razvoja policije na području S. R. Jugoslavije, Bezbednost vol. 36, br. 3, 301-312

104. Milosavljević, B. (1997) Nauka o policiji, Policijska akademija, Beograd
105. Milosavljević, B., Blagojević, V. (2016) Indikatori postojanja i delovanja organizovanog kriminala, Vojno delo, vol. 68, br. 5, str. 151-168
106. Milošević, M. (1996), Stručna lica u krivičnom postupku, Policijska akademija, Beograd
107. Milošević, M. (2006). Policija i pravosuđe Republike Srbije u borbi protiv visokotehnološkog kriminala, Bezbednost, Beograd, vol. 48, br. 1, str. 43-60
108. Milošević, M. (2007). Aktuelni problemi suzbijanja kompjuterskog kriminala, Nauka, bezbednost, policija, vol. 12, br. 1, str. 57-74
109. Milošević, M., Kesić, T., Bošković, A. (2016). Policija u krivičnom postupku, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
110. Milošević, M., Matić, G.(2007). Posebne dokazne radnje kojima se zadire u pravo na privatnost - pozitivnopravni i uporednopravni aspekti, Bezbednost, Beograd, vol. 49, br. 1, str. 9-34
111. Milošević, M., Stevanović, Č. (1997). Krivično procesno pravo, Policijska akademija, Beograd
112. Modli, D. (1990). Organi unutrašnjih poslova i primena čl. 154 ZKP, Zagreb
113. Nešković, S. (2006). Bezbednost i reforme u Srbiji, Institut za političke studije, Beograd
114. Nikač, Ž. (2006). Novi zakon o policiji RS - mesto, uloga, zadaci i ovlašćenja pripadnika MUP RS, Bezbednost, Beograd, vol. 48, br. 1, str. 10-23
115. Nikač, Z. (2007). Policija u zajednici, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
116. Nikač, Ž. (2013). Policija u zaštiti ljudskih prava i građanskih sloboda, Teme, vol. 37, br. 4, str. 1669-1688
117. Nikač, Ž., Juras, D.(2015). Međunarodna policijska saradnja u Jugoistočnoj Evropi u funkciji bezbednosti, Strani pravni život, br. 3, str. 283-302
118. Nikač, Ž., Leštanin, B. (2017). Novi zakon o policiji i primena sredstava prinude, Vojno delo, vol. 69, br. 1, str. 191-209
119. Nikač, Ž., Leštanin, B.(2016). Kratak osvrt na novele u Zakonu o policiji, Bezbednost, Beograd, vol. 58, br. 1, str. 104-128

120. Ninčić, Ž. (2013). Svedok saradnik u svetlu opšte potrebe zaštite svedoka, *Bezbednost*, Beograd, vol. 55, br. 2, str. 106-124
121. Obradović, D. (2002). Nova rešenja u ZKP od posebnog značaja za postupanje pripadnika organa unutrašnjih poslova, *Bezbednost*, Beograd, vol. 44, br. 4, str. 588-601
122. Pavlović, Z. (2008). Opšte napomene o javnom tužilaštvu i policiji i uticaju njihovog međusobnog odnosa i stručnosti na efikasnost borbe protiv kriminaliteta, u: *Javno tužilaštvo, policija, krivični sud i suzbijanje kriminaliteta*, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd
123. Perović, A. M. (2003). Uvod u etiku, *Savez pedagoških društava Vojvodine*, Novi Sad
124. Pisarić, M. (2009). Elektronski zapisi kao dokazi u krivičnom postupku, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 43, br. 2, str. 519-536
125. Popara, V. (2006). Tajno praćenje - novi aspekti, *Bezbednost*, Beograd, vol. 48, br. 2, str. 303-320
126. Pušeljić, M., Jelenski, M. (2007). Policijski sustavi – realizacija policijske funkcije kroz ustroj, *Policijska i sigurnost*, vol. 16, broj 1–2, str. 1-19
127. Pusić, E. (1990). Društvena regulacija, *Globus*, Zagreb
128. Radivojević, N. (2015). Sektor unutrašnje kontrole (policije) - u susret novom Zakonu o policiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, vol. 49, br. 3, str. 1371-1388
129. Radosavljević-Mihajlović, A. (2009). Primena fizičko-hemijskih metoda u oblasti forenzičkih nauka, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 14, br. 3, str. 215-226
130. Randelović, D., Bogdanović, T. (2010). Alati za digitalnu forenziku, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 15, br. 2, str. 25-47
131. Randelović, D., Delija, D., Popović, B. (2009). EnCase forenzički alat, *Bezbednost*, Beograd, vol. 51, br. 1-2, str. 286-312
132. Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, knjiga četvrta, *Matica Srpska*, Novi Sad, 1971
133. Šebek, V. (2010) Zapisničko dokumentovanje iskaza osumnjičenog - krivično-procesni i kriminalistički aspekti, *Bezbednost*, Beograd, vol. 52, br. 1, str. 258-273

134. Simić, B., Nikač, Ž. (2009). Razvoj policijske organizacije od tradicionalne ka savremenoj u funkciji suzbijanja kriminaliteta, NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo, vol. 14, br.3, str. 117-131
135. Simonović, A. (2018). Odnos javnog tužioca i policije u predistražnom postupku i istrazi. Bezbednost, vol. 60, br. 3, 167-188
136. Simonović, M., Matijević, M. (2007). Kriminalistička taktika, Internacionalan asocijacija kriminalista, Banja Luka
137. Skakavac, Z., Klisarić, M. (2016). Efektivnost i efikasnost policije Republike Srbije u suzbijanju narko kriminaliteta, Evropsko zakonodavstvo, br. 56-57/16, str. 296-321
138. Skakavac, Z., Skakavac, T. (2017). Krivičnoprocesna regulacija posebnih dokaznih radnji u Republici Srbiji i njihova primena u savremenoj praksi, Civitas, vol. 7, br. 2, str. 36-64
139. Škulić, M. (2003). Nove metode i kompjuterski sistemi u savremenoj kriminalistici, Bezbednost, Beograd, vol. 45, br. 1, str. 12-29
140. Škulić, M. (2014). Odnos organizovanog kriminaliteta u krivičnom pravnom smislu i saučesništva, Nauka, bezbednost, policija, br. 3, str. 1-26
141. Škulić, M. (2015). Krivično procesno pravo, Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd
142. Škulić, M., (2007). Komentar Zakona o krivičnom postupku, Službeni glasnik, Beograd
143. Sokolović, R. (2006). Policija i krivični postupak- suprotstavljanje organizovanom kriminalu, Zavod za udžbenike, Beograd
144. Soković S., Turanjanin V., Čvorović D. (2017). Odnos policije i tužilaštva - zakon i praksa u Republici Srbiji, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 51, br. 2, str. 337-352
145. Soković, S., Čvorović, D., Turanjanin, V. (2016). Saradnja javnog tužioca i policije u Republici Srbiji, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, vol. 50, br. 3, str. 843-860
146. Stajić, Lj., Mijalković, S., Stanarević, S. (2005) Bezbednosna kultura, drugo izdanje, Draganić, Beograd

147. Stevanović, B. (2006). Kompjuterska forenzika - odgovor na incident, Info M, vol. 5, br. 17, str. 11-16
148. Stojanović, Z. (1991). Politika suzbijanja kriminaliteta, Pravni fakultet, Novi Sad
149. Stojanović, Z. (2018). Komentar Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, Beograd
150. Subošić, D. (2010)., Organizacija i poslovi policije, Kriminalističko-policijska akademija. Beograd
151. Subošić, D., Vukašinović, Z. (2007). Statusna obeležja policijske organizacije u Srbiji, Bezbednost, vol. 49, br. 4, str. 92-107
152. Taranovski, F. (1923). .Enciklopedija prava, Geca Kon, Beograd
153. Tarovinski, T. (1931) Istorija srpskog prava u Nemanjićkoj državi, Deo I: Istorija državnog prava, Geca Kon, Beograd
154. Uljanov, S., Ivanović, Z.(2010). Međunarodne policijske organizacije, Strani pravni život, br. 2, str. 65-84
155. Vasiljević, D. (2012). Diskreciona ovlašćenja policije, Nauka, bezbednost, policija, vol. 17, br. 1, str. 19-33
156. Vasiljević, D. (2009). Pojam upravnih mera sa akcentom na mere policije
157. Vasiljević, D. (2011). Funkcije policije i njena ovlašćenja da preduzme upravne radnje, Nauka, bezbednost, policija, vol. 16, br. 2, str. 29-38
158. Vasiljević, T. (1971). Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Zavod za izdavanje udžbenika SRJ, Beograd
159. Vasiljević, T. (1991). Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd
160. Vasiljević, T., Grubač, M. (2005). Komentar Zakonika o krivičnom postupku, Justinijan, Beograd
161. Vodinelić, V. (1996). Kriminalistika, sedmo izmenjeno izdanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
162. Vodinelić, V., Aleksić, Ž. (1990). Kriminalistika, Zagreb
163. Vršec, M. (1990). Organiziranje i rukovođenje u organima unutrašnjih poslova I, RSUP Hrvatske, Zagreb
164. Vujaklija, M. (2003). Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd

165. Vujović, D. (2006). Ovlašćenja policije u prethodnoj istrazi prema novom Zakoniku o krivičnom postupku, *Bezbednost*, Beograd, vol. 48, br. 4, str. 539-553
166. Vujović, D. (2001). Ovlašćenja organa unutrašnjih poslova u pretkrivičnom postupku u okviru redovne delatnosti - krivičnoprocesni aspekt, *Bezbednost*, Beograd, vol. 43, br. 5, str. 612-636
167. Vujović, D. (2007). Istraga prema novom zakoniku o krivičnom postupku, *Bezbednost*, Beograd, vol. 49, br. 2, str. 215-233
168. Vuković, S. (2009). Principi zakonitosti i legitimnosti u postupanju policije u prevenciji kriminaliteta, *Bezbednost*, Beograd, vol. 51, br. 1-2, str. 179-192
169. Žarković, M. (2010). *Kriminalistička taktika*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
170. Žarković, M., Lajić, O., Ivanović, Z. (2010) Policijsko postupanje prilikom obezbeđenja mesta krivičnog događaja kao predušlov za uspešnu forenzičku identifikaciju, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 15, br. 2, str. 71-86
171. Žarković, M., Lajić, O., Kovačević, B. (2011). Krađe motornih vozila kao savremeni vid organizovanog kriminala u domaćoj kriminalističkoj praksi, *Bezbednost*, Beograd, vol. 53, br. 1, str. 158-175
172. Zdravković, Lj., Đurđić, V. (2011). *Kriminalistika*, Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost, Niš
173. Zekavica, R. (2008). Teorijski koncepti odnosa policije i prava, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 13, br. 3, str. 69-87
174. Zorić, J., Zorić, V. (2010). *Forenzika u oblasti računara – osnove*, *Bezbednost*, Beograd, vol. 52, br. 2, str. 97-107
175. Белкин- Зуйков (1968). *Криминалистика*, Москва
176. Ерoшкин, Н. П. (1983)., *История государственных учреждений дореволюционной России*, Москва
177. Ратинов, А.Р. (1967). *Судебная психология для следователей*, Москва

8.2. Nacionalni i međunarodni propisi

1. Pravilnik o policijskim ovlašćenjima ("Sl. glasnik RS", br. 41/2019)
2. Pravilnik o kriminalističko-forenzičkoj registraciji, uzimanju drugih uzoraka i kriminalističko-forenzičkim veštačenjima i analizama ("Sl. glasnik RS", br. 54/2017)
3. Uredba o formaciji, opremi, nadležnostima, dužnostima i nastavi žandarmerije, Beograd, 1919, 1.
4. Uredbao načinu vođenja nacionalnog dnk registra i bližim uslovima za razmenu i prenošenje podataka ("Sl. glasnik rs", br. 104/2021)
5. Ustav Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006)
6. Zakon o policiji, ("Sl. glasnik RS", br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018)
7. Zakon o unutrašnjim poslovima, ("Sl. glasnik RS", br. 44/91, 79/91, 54/96 i "Sl. list SRJ", br. 27/2000 - odluka SUS i 5/2001 - odluka SUS)
8. Zakon o opštem upravnom postupku, ("Sl. glasnik RS", br. 18/2016 i 95/2018 - autentično tumačenje)
9. Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji, ("Sl. glasnik RS", br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US, 66/2014 i 36/2018)
10. Zakon o državnoj upravi ("Sl. glasnik RS", br. 79/2005, 101/2007, 95/2010, 99/2014, 47/2018 i 30/2018 - dr. zakon).
11. Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)
12. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN, br. 76/09, 92/14, 70/19)
13. Zakon o unutrašnjim poslovima ("Službeni list Crne Gore", br. 070/21 i 123/21)
14. Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

8.3. Sudska praksa

1. ESLJP, *Mehmet Zeki Celebi protiv Turske*, 27582/07, 28.01.2020.god.
2. Presuda Vrhovnog kasacionog suda, KZZ 59/2021 od 27.1.2021. godine
3. Presuda Vrhovnog suda Srbije posl. br. KŽ 2678/07 od 18.02.2008.godine
4. Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 928/2017 od 26.10.2017. godine
5. Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 775/2018 od 13.9.2018. godine
6. Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 870/2021 od 3.11.2021. godine
7. Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž1 724/2019 od 8.10.2019. godine
8. Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu posl. br. Kž1 1497/2019 pd 30.10.2019. godine
9. Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 294/19 od 28.03.2019. godine
10. Presuda Vrhovnog kasacionog suda posl. br. KZZ 350/22 od 24.05.2022. godine
11. Presuda Okružnog suda u Beogradu posl. br. KŽ 3503/06 od 27.12.2006. godine
12. Presuda Apelacionog suda u Beogradu posl. br. KŽ1 992/17 od 16.11.2017. godine
13. Presuda Vrhovnog suda Srbije posl. br. Kž1 2122/07 od 27.11.2007. godine
14. Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu, posl. br. K 783/2021 od 27.10.2021. godine
15. Rešenje Osnovnog suda u Novom Sadu posl. br. K 1704/18 od 28.11.2019.godine
16. Rešenje Apelacionog suda u Beogradu posl. br. Kž1 310/2018 od 5.4.2018. godine
17. Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu posl. br. Kž2 771/2021 od 20.12.2021. godine
18. Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu posl. br. Kž2 688/2019 od 23.10.2019. godine
19. Rešenje Apelacionog suda u Nišu posl. br. KŽ2 279/17 od 24.05.2017. godine

8.4. Internet izvori

1. Direkcija policije. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/> (posećeno: 05.08.2021)
2. Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave - Organizacione jedinice Direkcije policije u sedištu. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp> (posećeno 05.08.2021)
3. Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave. Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/> (posećeno 05.08.2021)
4. Organizacione jedinice Direkcije policije i policijske uprave - Organizacione jedinice Direkcije policije van sedišta - Policijske uprave (1-27). Dostupno na: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp> (posećeno 05.08.2021)

9.SPISAK TABELA I GRAFIKONA

Spisak tabela prikazanih u doktorskoj disertaciji:

Broja tabele	Naziv tabele	Broj strane
Tabela 1.	Prijavljena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godina	224
Tabela 2.	Prijavljena punoletna lica prema grupama krivičnih dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, za 2021. godinu	227
Tabela 3.	Optužena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godina	230
Tabela 4.	Osuđena punoletna lica prema krivičnom delu, za period 2017–2021. godina	233
Табела 5.	Rezultati ankete	238

Spisak grafikona prikazanih u doktorskoj disertaciji:

Broj grafikona	Naziv grafikona	Broj strane
Grafikon 1.	Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: Da li prema Vašem mišljenju pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?	241
Grafikon 2.	Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: Da li prema Vašem mišljenju pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?	243
Grafikon 3.	Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: Da li prema Vašem mišljenju kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?	245
Grafikon 4.	Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?	247
Grafikon 5.	Prikaz procentualne zastupljenosti odgovora svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem datih na pitanje: Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?	249

10. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

Anketa predstavlja deo istraživanja u okviru doktorske disertacije sa temom „Preduzimanje kriminalističkih radnji i doprinos policije rasvetljenju krivičnih dela“ i namenjena je anketiranju sudija i sudijskih saradnika, zamenika javnih tužilaca i advokata, sa ciljem analize Vašeg stava o doprinosu policije rasvetljenju krivičnih dela u Republici Srbiji.

Anketa je anonimna.

Hvala na izdvojenom vremenu!

Da li prema Vašem mišljenju pravovremeni pristup i kontinuirana obuka pripadnika policijskih organa doprinose boljem utvrđivanju materijalne istine u konačnoj fazi krivičnog postupka?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

Da li prema Vašem mišljenju pravilnom primenom zakonskih ovlašćenja policijski rad dovodi do adekvatnih odluka pravosudnih organa?

- a) Da
- b) Ne
- c) Delimično
- d) Ne znam

Da li prema Vašem mišljenju kriminalističke radnje policije u predistražnom i istražnom postupku predstavljaju krucijalni korak ka pokretanju krivičnog postupka i rasvetljenju krivičnih dela?

- a) Da
- b) Ne

c) Delimično

d) Ne znam

Da li ste u svom radu uočili podatak da je MUP podnosilac krivične prijave češće nego drugi učesnici u postupku?

a) Da

b) Ne

c) Ne znam

Da li smatrate da policija daje značajan doprinos rasvetljenju pojedinačnih krivičnih dela, kao i ukupnog kriminaliteta, u Republici Srbiji?

a) Da

b) Ne

c) Delimično

d) Ne znam